

Magyar nyelvű kiadás

Tájékoztatók és közlemények

66. évfolyam
2023. április 21.

Tartalom

I Állásfoglalások, ajánlások és vélemények

VÉLEMÉNYEK

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 575. plenáris ülése, 2022. 12. 14. – 2022. 12. 15.

2023/C 140/01	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Fenntartható újrafeldolgozás, másodlagos nyersanyagok felhasználása és igazságos átmenet az európai vas- és nemvasfémiparban (saját kezdeményezésű vélemény)	1
2023/C 140/02	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A strukturális hiányosságok kezelése és a stratégiai autonómia megerősítése a félvezető-ökoszisztémában (saját kezdeményezésű vélemény) . . .	8
2023/C 140/03	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Covid19 – A civil társadalom szerepe az euromediterrán térség újjáépítésében és rezilienciájában (saját kezdeményezésű vélemény)	14
2023/C 140/04	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az EU stratégiai iránytűje (saját kezdeményezésű vélemény)	20

III Előkészítő jogi aktusok

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 575. plenáris ülése, 2022. 12. 14. – 2022. 12. 15.

2023/C 140/05	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a szerződésen kívüli polgári jogi felelősségre vonatkozó szabályoknak a mesterséges intelligenciához való hozzáigazításáról (a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelv) (COM(2022) 496 final – 2022/0303 (COD))	28
2023/C 140/06	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a hibás termékekért való felelősségről (COM(2022) 495 final – 2022/0302 (COD))	34

2023/C 140/07	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az európai gondozási stratégia (COM(2022) 440 final)	39
2023/C 140/08	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság – Javaslat európai parlamenti és a tanácsi rendeletre a természet helyreállításáról (COM(2022) 304 final – 2022/0195 (COD))	46
2023/C 140/09	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a hobbiállatoknak szánt bioeledetek címkézéséről (COM(2022) 659 final – 2022/0390 (COD))	55
2023/C 140/10	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Ajánlás tanácsi ajánlásra az euróövezet gazdaságpolitikájáról (COM(2022) 782 final)	58
2023/C 140/11	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fenntartható kék bolygó felé vezető út kijelölése – Közös közlemény az EU nemzetközi óceánpolitikai irányítási menetrendjéről (JOIN(2022) 28 final)	61
2023/C 140/12	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A kereskedelmi partnerségek ereje: együtt a zöld és igazságos gazdasági növekedésért (COM(2022) 409 final)	69
2023/C 140/13	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A kényszermunkával előállított termékek uniós piacon belüli tilalma (COM(2022) 453 final)	75
2023/C 140/14	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az (EU) 2017/745 és az (EU) 2017/746 rendeletnek az egyes orvostechnikai eszközökre és in vitro diagnosztikai orvostechnikai eszközökre vonatkozó átmeneti rendelkezések tekintetében történő módosításáról (COM(2023) 10 final – 2023/0005 (COD))	84
2023/C 140/15	Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az Európai Gyógyszerügynökség részére fizetendő szolgáltatási és ügyintézési díjakról, az (EU) 2017/745 európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 297/95/EK tanácsi rendelet és a 658/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (COM(2022) 721 final – 2022/0417 (COD))	85

I

(Állásfoglalások, ajánlások és vélemények)

VÉLEMÉNYEK

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG

AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG 575. PLENÁRIS ÜLÉSE, 2022. 12. 14. –
2022. 12. 15.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Fenntartható újrafeldolgozás, másodlagos
nyersanyagok felhasználása és igazságos átmenet az európai vas- és nemvasfémiparban

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2023/C 140/01)

Előadó: **Anastasis YIAPANIS**

Társelőadó: **Michal PINTÉR**

Közgyűlési határozat:	2022.1.20.
Jogalap:	eljárási szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	Ipari Szerkezetváltás Konzultatív Bizottsága
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.12.9.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	183/0/2

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB megjegyzi, hogy a jó minőségű másodlagos nyersanyagok hiánya és a nem versenyképes árak megakadályozzák a másodlagos nyersanyagok nagyobb mértékű elterjedését, és megfelelő szakpolitikai intézkedéseket és finanszírozási lehetőségeket szorgalmaz új újrafeldolgozó létesítmények építése és a meglévő létesítmények technológiai szempontból történő korszerűsítése érdekében. Az EGSZB úgy véli, hogy adókönyvitéseket és fiskális ösztönzőket kell bevezetni az újrafeldolgozási értéklánc mentén és az új körforgásos üzleti modellek számára, különös hangsúlyt fektetve arra a fontos szerepre, amelyet a kkv-k és az induló innovatív vállalkozások játszanak az átállási pályán.

1.2. Az EGSZB olyan további szakpolitikai intézkedéseket szorgalmaz, amelyek támogatják és finanszírozzák a K+F-et a kritikus fontosságú nyersanyagok helyettesítésének, az erőforrás-felhasználás csökkentésének és a termékhatékonyság javításának folyamatában, és hatékonyabbá teszik az uniós nyomon követést, kockázatkezelést és irányítást a kritikus fontosságú nyersanyagok területén.

1.3. Az EGSZB üdvözlö a körforgásos gazdasággal és az erőforrás-hatékonysággal foglalkozó globális szövetség⁽¹⁾ (GACERE) 2021. februári elindítását, és úgy véli, hogy bővíteni kellene a tagok körét ebben a szervezetben.

1.4. Az EGSZB úgy véli, hogy a fenntartható fejlődés és az igazságos átmenet előmozdítása érdekében minden tagállamban tovább kell fejleszteni a célzott szakpolitikai intézkedéseket és közberuházásokat.

1.5. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy egyre nagyobb szükség van olyan munkavállalókra, akik szakértelemmel rendelkeznek a meghosszabbított élettartamú termékek újrafeldolgozása, tervezése és gyártása, a hulladékgyűjtés és a fejlett szétválogatás terén. A szociális partnerek és az ipari civil társadalmi szervezetek rendkívül fontos szerepet játszanak az igazságos átmenet mechanizmus végrehajtásában és nyomon követésében, és az EGSZB intenzívebb párbeszédet és szorosabb együttműködést szorgalmaz az európai és nemzeti hatóságok és az ipari érdekelt felek között.

1.6. Az EGSZB úgy véli, hogy az európai zöld megállapodás és a körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési terv ambiciózus céljainak elérése érdekében meg kell határozni, majd az Unión belül harmonizálni kell a hulladék-keretirányelvben foglalt idevágó kritériumokat.

1.7. A hulladékexportot csak akkor szabad engedélyezni, ha a célszágban teljes mértékben betartják a környezetvédelmi és szociális normákat, mégpedig megbízható és hatékony ellenőrzési eljárások mellett, amelyek bevonják a szociális partnereket és az érintett nem kormányzati szervezeteket. Az EGSZB kéri az osztályozási kérdések szigorú nyomon követését, valamint megfelelő és hatékony védintézkedési eljárások bevezetését szorgalmazza, hogy felfüggeszék a kivitelt abban az esetben, ha a megkövetelt feltételek nem teljesülnek. Az EGSZB emellett arra kéri az Európai Parlamentet és a Tanácsot, hogy ugyanazokat a szigorú kritériumokat alkalmazzák mind az OECD-országokba, mind az OECD-n kívüli országokba exportált hulladékokra vonatkozó környezetvédelmi kötelezettségvállalások tekintetében.

1.8. Az EGSZB felhívja a figyelmet az Európából származó illegális hulladékexport és az Unión kívül gyártott áruk gyanús újrabehozatalának problémájára, és szigorúbb határellenőrzéseket szorgalmaz.

1.9. Az EGSZB úgy véli, hogy az Unión belül szállított hulladékokra vonatkozó gyorsabb eljárások a vas- és nemvasfémek jobb körforgását eredményezik, versenyképesebbé téve azokat, és csökkentve az üvegházhatást okozó gázok (ÜHG) kibocsátását.

1.10. Mivel a termékek újrafeldolgozhatóságot szem előtt tartó tervezése kulcsfontosságú a jó minőségű másodlagos nyersanyagok körforgásának és elérhetőségének növeléséhez, az EGSZB kéri, hogy a fenntartható termékek környezettudatos tervezéséről szóló rendelet keretében ismerjék el az újrafeldolgozható nyersanyagok és melléktermékek használatát. A termékek élettartamának meghosszabbítása egyre fontosabbá válik az európai ipar versenyképessége szempontjából.

1.11. Az EGSZB úgy véli, hogy a környezeti fenntarthatóság minimumkövetelményeinek és a szociális követelményeknek az építési termékekről szóló rendeletbe történő bevezetése – címkézésrel és piaci ösztönzőkkel összekapcsolva – egyenlő versenyfeltételeket teremtene a fenntartható termékek számára.

1.12. Az ipari szakértők és más érdekelt felek részvétele elengedhetetlen annak biztosításához, hogy a körforgásosság elvei a terméktervezés minden szintjén érvényesüljenek, és az EGSZB úgy véli, hogy meg kell erősíteni a K+F beruházásokat és a köz- és magánszféra közötti partnerségeket, és pénzügyi támogatást kell nyújtani számukra.

1.13. Az EGSZB úgy véli, hogy a zöld közbeszerzés alapvető szerepet játszik a körforgásos gazdaság mintáinak felgyorsításában és a fenntarthatóság előmozdításában, és meggyőződése, hogy az építési termékek harmonizált uniós szabványosítása egy koherens keretet biztosítana, és csökkentené a tagállamok közötti széttagoltságot.

1.14. Az EGSZB üdvözlö, hogy az Európai Bizottság számos jogalkotási javaslatot kíván előterjeszteni a termékek javíthatóságának és újrafeldolgozhatóságának fejlesztése, a termékek életciklusának meghosszabbítása, az energiacímkézés bevezetése és a fogyasztók számára elérhető javítási szolgáltatások biztosítása érdekében.

1.15. Az EGSZB úgy véli, hogy a csomagolóanyagok újrafeldolgozhatóságát figyelembe kell venni azokban a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerekben, amelyek környezetvédelmi szempontok szerint alakuló díjakat alkalmaznak.

⁽¹⁾ A körforgásos gazdasággal és az erőforrás-hatékonysággal foglalkozó globális szövetség.

2. Bevezető megjegyzések

2.1. Az Európai Bizottság „A 2020. évi új iparstratégia frissítése: Erősebb egységes piac kiépítése Európa fellendülése érdekében” című közleményében ⁽²⁾ hangsúlyozza, hogy az energiaigényes iparágak nélkülözhetetlenek az európai gazdaság számára, és támogatni kell őket annak érdekében, hogy új piacok jöjjenek létre a klímasemleges és körforgásos termékek, például az acél számára. Megállapítja továbbá, hogy az EU klímasemlegességre való átállása a fosszilis tüzelőanyagoktól való jelenlegi függőséget külföldről származó nyersanyagoktól való függőséggé alakíthatja át.

2.2. A Covid19-világjárvány egyértelműen rámutatott az európai ellátási láncok törékenységre és a stratégiai nyersanyagok tekintetében a külföldi országoktól való függőségre. A hiányok továbbra is fennállnak, és úgy tűnik, hogy az EU nem képes reziliensebbé tenni az értékláncokat, és jobban felkészülni a kettős átállással járó lehetséges jövőbeli sokkhatásokra.

2.3. A Nemzetközi Energiaügynökség szerint az ásványi nyersanyagok iránti kereslet 2050-re a hatszorosára fog nőni. Mivel az elsődleges nyersanyagok mennyisége korlátozott, és gyakran nem állnak rendelkezésre az EU-ban, a hangsúlyt az újrafeldolgozási kapacitások és képességek javítására, valamint a másodlagos nyersanyagok valódi piacának megteremtésére kell helyezni.

2.4. Az EU-nak, a tagállamoknak és az ipari érdekelt feleknek – miközben az európai zöld megállapodásban meghatározott célok elérésére törekednek – biztosítaniuk kell, hogy ne kerüljön veszélybe az ipar versenyképessége, valamint az ipari értékláncok, a munkavállalók és a társadalom egésze. Ezért korszerűsíteni kell a hulladéktól az új végtermékekig húzódó európai újrafeldolgozási láncot, és a hatékony és fenntartható újrafeldolgozásra kell összpontosítani, többek között az ipari szimbiózis módszertanának előmozdítása révén.

3. Körforgás, újrafelhasználás és újrafeldolgozás, a másodlagos nyersanyagok elérhetősége

3.1. Az EU arra törekszik, hogy a gazdaságot egy fenntarthatóbb és körforgásos gazdasággá alakítsa át, amely képes további 700 000 munkahelyet teremteni ⁽³⁾. Bár egyes anyagok, például a vas, a cink vagy a platina esetében az eredmények már közelítenek a felső határhoz, az olyan kritikus fontosságú nyersanyagok esetében, mint a ritkaföldfémek, például a gallium vagy az irídium, a másodlagos nyersanyagok hozzájárulása meglehetősen csekély. Becslések szerint minden tonna újrahasznosított acél 1,5 tonna szén-dioxid légköri kibocsátását akadályozza meg. Az EGSZB megjegyzi, hogy a másodlagos nyersanyagok nagyobb mértékű elterjedését a jó minőségű másodlagos nyersanyagok hiánya, az elérhetőség általános hiánya és a nem versenyképes árak akadályozzák.

3.2. Az Ukrajna elleni orosz invázió további nyomást gyakorolt az uniós ipar nyersanyagellátására, és az újrafeldolgozás támogatása nem lesz elegendő a jövőbeli nyersanyagigények kielégítéséhez. Az EGSZB ezért további sürgős szakpolitikai intézkedéseket szorgalmaz, amelyek támogatják és finanszírozzák a K+F-et a kritikus fontosságú nyersanyagok helyettesítése, az erőforrás-felhasználás csökkentése, a termékhatékonyság javítása stb. tekintetében. Az EGSZB üdvözlözi azt az átfogó megközelítést, amely a kritikus fontosságú nyersanyagokról szóló európai jogszabályra irányuló európai bizottsági javaslatot jellemzi, és úgy véli, hogy hatékonyabbá kell tenni az uniós nyomon követést, kockázatkezelést és irányítást a kritikus fontosságú nyersanyagok területén. Az EGSZB úgy véli továbbá, hogy meg kell erősíteni az EU kritikus fontosságú nyersanyagokkal kapcsolatos külső fellépéseit. Erre harmadik országokkal kialakított, célzott stratégiai partnerségek, kétoldalú/regionális kereskedelmi megállapodások és tárgyalások, ágazati megállapodások, fejlesztési együttműködés és többoldalú kezdeményezések révén kerülhet sor.

3.3. Az EU-nak az éghajlatváltozás elleni küzdelem élharcosaként képesnek kell lennie arra, hogy exportálás helyett maga kezelje a területén keletkező hulladékot. A vasfémhulladék (vas- és acélhulladék) kivitele azonban 2021-ben 113 %-kal nőtt a 2015-ös szinthez képest, elérve a 19,5 millió tonnát, ami az EU-ból származó összes hulladékexport több mint felét (59 %) teszi ki. Az EGSZB felhívja a figyelmet az Európából származó illegális hulladékexport és az Uniót kívül gyártott áruk gyánús újrabehozatalának problémájára.

3.4. Az emelkedő energia- és nyersanyagárakkal összefüggésben az EGSZB hangsúlyozza, hogy a nyersanyagok kitermelési folyamatával összevetve az újrafeldolgozás az energiafelhasználás és az ÜHG-kibocsátás jelentős csökkenését vonja maga után. Az EGSZB üdvözlölné, ha szakpolitikai intézkedéseket fogadnának el új újrafeldolgozó létesítmények építése és a meglévők technológiai korszerűsítése érdekében, többek között a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervek keretében. Úgy véli, hogy adóügyi és fiskális ösztönzőket kellene bevezetni új körforgásos üzleti modellek számára az értékláncok mentén, és különös hangsúlyt kellene fektetni arra a fontos szerepre, amelyet a kvv-k és az induló innovatív vállalkozások játszanak az átállási pályán.

⁽²⁾ EUR-Lex, az Európai Bizottság közleménye a 2020. évi új iparstratégia frissítéséről (COM(2021) 350 final).

⁽³⁾ EUR-Lex: A tisztább és versenyképesebb Európát szolgáló, körforgásos gazdaságra vonatkozó új cselekvési terv.

3.5. Az EGSZB üdvözli, hogy 2021 februárjában megkezdte működését a körforgásos gazdasággal és az erőforrás-hatékonyssággal foglalkozó globális szövetség, amely a körforgás javítása és az igazságos átmenet biztosítása érdekében együttműködő kormányokat fogja össze. Az EGSZB úgy véli, hogy bővíteni kellene a szövetség tagjainak körét, mivel a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás biztosítása érdekében nagyobb globális erőfeszítésekre van szükség.

4. Igazságos átmenet

4.1. Miközben gazdaságaink zöld és digitális gazdasággá alakulnak át, egyes régiók és ágazatok előtt sajátos társadalmi-gazdasági nehézségek állnak, a fémipar pedig a foglalkoztatás és a készségek terén is kihívások elé néz. Az uniós vállalatoknak és munkavállalóknak fokozott támogatásra van szükségük ahhoz, hogy eleget tegyenek az új üzleti modellek követelményeinek, illetve jobban felkészüljenek a jövőbeli kihívásokra és lehetőségekre. Ehhez jön még, hogy a körforgásos átállásnak meg kell előznie a munkakörülmények torzulását. Az EGSZB úgy véli, hogy a fenntartható fejlődés és az igazságos átmenet előmozdítása érdekében minden tagállamban tovább kell fejleszteni a célzott szakpolitikai intézkedéseket és közberuházásokat.

4.2. Az EGSZB támogatta, hogy az európai zöld megállapodás beruházási tervének részeként elfogadják az igazságos átmenet mechanizmust, amelyet elengedhetetlen eszköznek tart annak biztosításához, hogy senki ne maradjon ki a klímasemleges gazdaságra való átállásból. Fontos előrelépésnek számít, hogy elfogadták az Igazságos Átmenet Alapot (az igazságos átmenet mechanizmus első pillérét).

4.3. Az EGSZB úgy véli, hogy a szociális partnereknek, a civil társadalomnak és az ipari szervezeteknek rendkívül fontos szerepet kell játszaniuk az igazságos átmenet mechanizmus végrehajtásában és nyomon követésében, valamint abban, hogy felhívják a hatóságok figyelmét a polgárok és a vállalkozások sajátos igényeire. Az EGSZB jónak látná, ha intenzívebb párbeszéd és szorosabb együttműködés alakulna ki az európai és nemzeti közigazgatási szervek, az ipari szereplők és az érintett ipari NGO-k között.

4.4. Az üzemi tanácsokon vagy a szociális párbeszéd egyéb releváns testületein belül a szociális partnerek minden szinten nagyon fontos szerepet játszanak az igazságos átmenetre vonatkozó stratégiákról folytatott tárgyalásokban. Ők vannak a legjobb helyzetben ahhoz, hogy feltérképezzék, hol jönnek létre és hol szűnnek meg munkahelyek, illetve elemezzék és előre jelezzék a munkaerő képzése és továbbképzése iránti jövőbeli igényeket. Jelenleg olyan munkavállalókra van sürgető szükség, akik szakértelemmel rendelkeznek a meghosszabbított élettartamú termékek újrafeldolgozása, tervezése és gyártása, a hulladékgyűjtés és a fejlett szétválogatás terén.

5. Hulladék, a hulladék-keretirányelv és a hulladékszállításról szóló rendelet

5.1. A hulladék fontos értéket képvisel a másodlagos nyersanyagok hasznosítása szempontjából, hozzájárul az EU körforgásos gazdaságához és az európai zöld megállapodáshoz, csökkenti az importált elsődleges nyersanyagoktól való függőséget, és kíméli a természeti erőforrásokat, miközben visszaszorítja az elsődleges nyersanyagok bányászatahoz és feldolgozásához szükséges energiafogyasztást Európában, valamint a vas- és nemvasipar szén-dioxid-kibocsátását.

5.2. Mind a magánháztartások, mind az ipar számára fontos az uniós hulladék-keretirányelv közelgő felülvizsgálata, amelynek célja a környezet és a népegészség hulladékgyűjtésének hatásaival szembeni védelmének fokozása, a hulladék mennyiségének csökkentése, az újrahasználat növelése és az elköltött gyűjtés javítása az újrahasználatra való előkészítés és a magas színvonalú újrafeldolgozás ösztönzése érdekében.

5.3. Az EGSZB úgy véli, hogy az európai zöld megállapodás és a körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési terv ambiciózus céljainak elérése érdekében meg kell határozni, majd az Unión belül harmonizálni kell a hulladék-keretirányelvben foglalt idevágó kritériumokat. Az EGSZB úgy véli, hogy a félreértések, a párhuzamosságok és az átfedések elkerülése érdekében meg kell teremteni a koherenciát más jogszabályokkal, különösen a fenntartható termékek környezettudatos tervezéséről szóló rendelettel és az uniós tagállamok jogszabályaival.

5.4. Az Unión belül szállított hulladékok nagyobb mennyisége és az ilyen hulladékokra vonatkozó gyorsabb eljárások a vas- és nemvasfémek jobb körforgását eredményezik, versenyképesebbé téve azokat, és csökkentve az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását. Ezenkívül az Európai Bizottság becslése szerint az újrafeldolgozási és újrafelhasználási ágazatban 9 000–23 000 új munkahely jön majd létre.

5.5. Az EGSZB már megállapította, hogy „a jó minőségű, újrafeldolgozható hulladékok exportja károsan hat az EU fenntarthatóságára, és aláássa globális versenyképességét, mivel értékes erőforrásokat biztosít külső versenytársaknak”⁽⁴⁾. Annak érdekében, hogy teljes mértékben ki lehessen használni a megnövekedett belső hulladékmennyiséget, az EGSZB kéri, hogy biztosítsanak finanszírozási lehetőségeket a K+F számára az újrahasználatra és újrafeldolgozásra szolgáló élvonalbeli technológiák felkutatása, valamint a legkorszerűbb hulladékkezelő és -újrafeldolgozó létesítmények fejlesztése terén.

5.6. Az EU-ból kiinduló hulladékexportot csak akkor szabad engedélyezni, ha a környezetvédelmi és szociális normák a célszágban egyenértékűek az EU-ban alkalmazott normákkal, és teljes mértékben tiszteletben vannak tartva. Az uniós határokon végzett szigorúbb ellenőrzésekkel meg kell akadályozni a hulladékszennyezés áthelyezését, miközben az exportált hulladékokra szigorúbb átláthatósági szabályokat kell alkalmazni, a hulladékgazdálkodásra és az előírások betartására vonatkozó információkat pedig nyilvánosan hozzáférhetővé kell tenni. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság javaslatát a külső hulladékkezelő létesítmények harmadik fél által és országos szinten végzett ellenőrzésére, és már kérte, hogy a szociális partnerek és az érintett nem kormányzati szervezetek vegyenek részt az ellenőrzési eljárásokban⁽⁵⁾.

5.7. Az EGSZB úgy véli, hogy az osztályozással kapcsolatos kérdéseket különösen szigorúan kell ellenőrizni abban az esetben, ha a hulladékexportőrök megkísérik átminősíteni a jelenlegi hulladékexportot olyan exportháttá, amelynek hulladékstátusza megszűnt. Ez a kockázat teljes mértékben alááshatja az Európai Bizottság által a hulladékexport tekintetében javasolt teljes reformot.

5.8. A helyi hulladékfeldolgozási feltételek és szabályozások előzetes nyomon követését vagy hatékony utólagos ellenőrzését prioritásként kell kezelni és el kell végezni. Az EGSZB megfelelő és hatékony védintézkedési eljárások bevezetését szorgalmazza, hogy felfügesszék a kivített abban az esetben, ha a megkövetelt feltételek nem teljesülnek.

5.9. Az EGSZB kéri, hogy rövidítsék le a felülvizsgált hulladékszállítási rendelet alkalmazására vonatkozó kétéves átmeneti időszakot. A működőképesség biztosítása és a szükségtelen késedelmek elkerülése érdekében tíz napra kell csökkenteni azt a javasolt 30 napos határidőt, amelyen belül a tranzitország illetékes hatóságai érvényes kifogást emelhetnek a tervezett, hasznosítási célú szállítással kapcsolatban. Az EGSZB emellett kéri, hogy az említett hatóságokra vonatkozó egyértelmű korlátozásokkal akadályozzák meg, hogy ugyanazon szállítás ellen többször is kifogást emelhessenek.

5.10. A környezeti integritás biztosítása érdekében az EGSZB arra kéri az Európai Parlamentet és a Tanácsot, hogy ugyanazokat a szigorú kritériumokat alkalmazzák mind az OECD-országokba, mind az OECD-n kívüli országokba exportált hulladékokra vonatkozó környezetvédelmi kötelezettségvállalások tekintetében.

5.11. A hulladékszállításról szóló rendelet jelenlegi végrehajtási eljárásainak hiányosságai oda vezettek, hogy a szervezett bűnözői csoportok egyre nagyobb mennyiségben szállítanak tiltott hulladékot, ami a becslések szerint az összes hulladékszállítás 30 %-át teszik ki Európában⁽⁶⁾. Az EGSZB támogatja az ellenőrzési és vizsgálati eljárások megerősítését, és teljeskörű együttműködést sürget a tagállamok és az Unió között, összhangban a szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló új uniós stratégiával (2021–2025)⁽⁷⁾.

5.12. Az ipari érdekelt felek és a nem kormányzati szervezetek fontos szerepet játszanak az illegális hulladékszállítás elleni küzdelemben. A nem bizalmas adatokat valamennyi érdekelt fél számára hozzáférhetővé kell tenni, mivel a nagyobb átláthatóság segít az illegális hulladékszállítás visszaszorításában.

6. Környezettudatos tervezés

6.1. Az EGSZB úgy véli, hogy az európai zöld megállapodásban és a körforgásos gazdaságra vonatkozó cselekvési tervben meghatározott ambiciózus uniós célkitűzések eléréséhez meg kell erősíteni a fenntartható termékek környezettudatos tervezésére vonatkozó jogszabályokat. A fenntartható termékek környezettudatos tervezéséről szóló rendelet lehetőséget kínál az uniós gyártóknak arra, hogy egy közös értékelési módszer alkalmazásával megkülönböztessék termékeiket a kevésbé jól teljesítő termékektől. Az ipari szakértők és más érdekelt felek részvétele elengedhetetlen annak biztosításához, hogy a körforgásosság a terméktervezés minden szintjén érvényesüljön, és a hulladékképződés megelőzése és a minimális újrafeldolgozott tartalomra vonatkozó követelmények beépüljenek a folyamatba.

⁽⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a hulladékszállításról, valamint az 1257/2013/EU és az (EU) 2020/1056 rendelet módosításáról [COM(2021) 709 final – 2021/0367 (COD)] (HL C 275., 2022.7.18., 95. o.).

⁽⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a hulladékszállításról, valamint az 1257/2013/EU és az (EU) 2020/1056 rendelet módosításáról [COM(2021) 709 final – 2021/0367 (COD)] (HL C 275., 2022.7.18., 95. o.).

⁽⁶⁾ Kérdések és válaszok a hulladékszállításra vonatkozó új uniós szabályokról.

⁽⁷⁾ A szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégia (2021–2025).

6.2. Az EGSZB kéri, hogy a fenntarthatóság fogalom meghatározásába ne csak a környezetvédelmi követelményeket, hanem a szociális szempontokat is foglalják bele, ahogy az most is történik. Fontos, hogy a szociális szempontok megfeleljenek a nemzetközi munkaügyi normáknak, amilyen például a szociális párbeszéd és a kollektív tárgyalások tiszteletben tartása.

6.3. A fenntartható termékek környezettudatos tervezéséről szóló rendeletben el kell ismerni a másodlagos nyersanyagok és melléktermékek felhasználását, mivel ezek jelentős mértékben hozzájárulhatnak az EU éghajlat-politikai céljainak eléréséhez. Ugyanígy a termékek és az azokat alkotó anyagok újrafeldolgozhatóságának megtervezése is kulcsfontosságú tényező a körforgás fokozásában és a jó minőségű másodlagos nyersanyagok elérhetőségének javításában.

6.4. A digitális termékkülvél fontos eszköz ahhoz, hogy eljuttassuk a fogyasztókhoz a termékek fenntarthatóságára vonatkozó fontos információkat, és védjük a gyártók szellemi tulajdon-jogait. Ezzel megelőzhető az adatokkal való visszaélés és elkerülhető a zöldrefestés. Ahhoz, hogy ilyen jellegű információkat tudjunk szolgáltatni mind a hagyományos, mind az online piacon, mindenképpen szükség van egy stabil, megbízható és átfogó adatbázisra.

6.5. A termékek élettartamának meghosszabbítása is egyre fontosabbá válik az európai ipar versenyképessége szempontjából, különösen azért, mert az EU gyakran harmadik országoktól függ. Az EGSZB úgy véli, hogy meg kell erősíteni a K+F beruházásokat és a köz- és magánszféra közötti partnerségeket, és pénzügyi támogatást kell nyújtani számukra.

7. Az építési termékekről szóló rendelet

7.1. A fenntartható termékek környezettudatos tervezéséről szóló rendeletre irányuló javaslattal összefüggésben az építési termékekről szóló rendelet felülvizsgálata lehetőséget nyújt arra, hogy az építőipar különböző piaci ágazataiban ugyanolyan szinten törekedjenek a termékek fenntarthatóságára. Miközben az építési termékekről szóló rendeletre irányuló javaslat elismerte az újrafeldolgozott anyagok használatának fontosságát, ugyanígy a melléktermékek felhasználása is hozzájárulhat az elsődleges természeti erőforrásoktól való függés csökkentéséhez, ezért azt figyelembe kell venni a termékteljesítményre vonatkozó kritériumokban.

7.2. Az EGSZB úgy véli, hogy a környezeti fenntarthatóság minimumkövetelményeinek és a szociális követelményeknek a bevezetése – címkézéssel és piaci ösztönzőkkel összekapcsolva – egyenlő versenyfeltételeket teremtené a fenntartható termékek számára, és biztosítaná, hogy azokat megfelelően elismerjék.

7.3. A zöld közbeszerzési kritériumoknak az építési termékekről szóló rendeletben meghatározott teljesítményküzöböket kell alkalmazniuk. Az EGSZB úgy véli, hogy a zöld közbeszerzés alapvetően fontos szerepet játszik a körforgásos gazdasági minták felgyorsításában, a fenntarthatóság előmozdításában és a fenntartható termékek uniós piacának megteremtésében. Az EGSZB meg van győződve arról, hogy az építési termékek harmonizált uniós szabványosítása koherens keretet fog biztosítani a tagállamok számára, miközben a tartósság, a javíthatóság, a biztonság stb. tekintetében javítja az átláthatóságot.

7.4. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az építőiparban jelenleg alkalmazott értékelési módszerek nincsenek teljes mértékben összehangolva, így Unió-szerte eltérő eredményekhez vezethetnek, és ezáltal nem hasonlíthatók össze. Előfeltétel az építési termékekre vonatkozó környezeti teljesítményértékelések következetességének és összehasonlíthatóságának a javítása. Az EGSZB úgy véli, hogy a környezeti lábnyom meghatározására szolgáló módszerek⁽⁸⁾ fejlesztése előremutató lépés, ami segítheti e célok elérését.

7.5. Az EGSZB üdvözli, hogy az Európai Bizottság számos jogalkotási javaslatot kíván előterjeszteni a termékek javíthatóságának fejlesztése, a termékek életciklusának meghosszabbítása, az energiacímkézés bevezetése és a fogyasztók számára elérhető javítási szolgáltatások biztosítása érdekében.

8. A csomagolásról és a csomagolási hulladékról szóló irányelv

8.1. Fontos biztosítani, hogy minden forgalomba hozott csomagolóanyag újrafeldolgozható vagy újrafelhasználható legyen. A csomagolás újrafeldolgozhatóságának tervezésekor nemcsak az újrafeldolgozási arányt kell figyelembe venni, hanem azt is, hogy az anyagok mennyiben újrafeldolgozhatók lényegi tulajdonságaik elvesztése nélkül, illetve milyen mértékben helyettesíthetnek elsődleges anyagokat. Ez segíteni fog abban, hogy magas színvonalú újrafeldolgozásról gondoskodjunk az életciklus végén. A csomagolóanyagok újrafeldolgozhatóságát környezetvédelmi szempontok szerint kialakított díjszabás révén figyelembe kell venni a kiterjesztett gyártói felelősségi rendszerekben.

⁽⁸⁾ A Bizottság (EU) 2021/2279 ajánlása (2021. december 15.) a környezeti lábnyom meghatározására szolgáló módszereknek a termékek és a szervezetek életciklus-alapú környezeti teljesítményének mérésére és ismertetésére szolgáló alkalmazásáról (HL L 471., 2021.12.30., 1. o.).

8.2. Míg az újrafeldolgozott tartalomnak fontos szerepe van az újrafeldolgozott anyagok iránti kereslet ösztönzésében, az acélsomagolások esetében már jól működik a másodlagos anyagok piaca, és az acélsomagolások újrafeldolgozási aránya már meghaladja a 84 %-ot. Ezért az újrafeldolgozott tartalom növelésére vonatkozó kötelezettség a gyakorlatban növelheti az ÜHG-kibocsátást, ha a hulladékot nagy távolságra kell szállítani, és külön kell választani más forrásanyagoktól.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A strukturális hiányosságok kezelése és a stratégiai autonómia megerősítése a félvezető-ökoszisztémában

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2023/C 140/02)

Előadó: **Anastasis YIAPANIS**

Társelőadó: **Guido NELISSEN**

Közgyűlési határozat:	2022.1.20.
Jogalap:	eljárási szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	Ipari Szerkezetváltás Konzultatív Bizottsága (CCMI)
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.12.9.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	179/0/4

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB nagyobb átláthatóságot és stratégiaibb nyomon követést és irányítást szorgalmaz a csipek ellátási láncával kapcsolatban, jobb előrejelzést a csipek rendelkezésre állása kapcsán, illetve szorosabb partnerségeket a hatóságokkal európai szinten.

1.2. Az EGSZB úgy véli, hogy az európai félvezető-stratégiának a félvezető-értéklánc valamennyi szakaszát támogatnia kell, különös tekintettel a csipek tervezésére és gyártására, valamint a „back-end” (háttér-ipari) gyártásra. Gondosan értékelni kell a csipekről szóló jogszabály végrehajtását, és azt az ipari szereplőkkel és a félvezetővel foglalkozó európai testülettel (ESB) közösen meghatározott egyértelmű mutatók (KPI-k) alapján nyomon kell követni.

1.3. Az EGSZB-t különösen aggasztja, hogy az EU jelenleg függőségi helyzetben van a „back-end” (háttér-ipari) gyártás terén, és elsősorban Kínától függ. A kormányok, a félvezető-klaszterek és a K+F intézmények közötti nemzetközi együttműködés létfontosságú a jelenlegi hiányok kezelése, az egyenlő versenyfeltételek biztosítása, illetve annak érdekében, hogy általában véve kezelni lehessen a társadalmi igényeket.

1.4. Az EGSZB nagyra értékeli a csipekről szóló uniós jogszabályban bejelentett 43 milliárd eurót és a csipalap jövőbeli létrehozását, és kéri, hogy teljes mértékben használják fel az európai helyreállítási és rezilienciaépítési terveket.

1.5. Az EGSZB azonban megjegyzi, hogy az Európai Bizottság túl kis hangsúlyt fektet a nyersanyagok fontosságára, a gyártási folyamatok körforgásos jellegére és a harmadik országoktól való jelenlegi függőségre, és kéri, hogy fordítsanak nagyobb figyelmet a félvezetők előállításához használt kulcsfontosságú nyersanyagokhoz való hozzáférés biztosítására.

1.6. Az EGSZB a meglévő szabadkereskedelmi megállapodások és nemzetközi partnerségek alapos felülvizsgálatát kéri azzal az egyértelmű céllal, hogy nyitott stratégiai autonómia valósuljon meg, és növekedjen Európa ellenálló képessége.

1.7. A beruházásoknak olyan területekre kell irányulniuk, ahol Európa nagymértékben függ a külföldi technológia-szolgáltatóktól. A kockázatok csökkentése és a beruházási megtérülési időszakok javítása érdekében uniós és tagállami szintű állami támogatást kell biztosítani az áttörést hozó technológiákba, a virtuális tervezési platformokba, a legkorszerűbb csiptervezési kapacitásokba és a „maguk nemében első” létesítményekbe történő beruházásokhoz (az élvonalbeli csipekre helyezve a hangsúlyt), de a túlfinanszírozást el kell kerülni.

1.8. Az EGSZB azt szeretné, ha az uniós forrásokat gazdaságilag hatékonyan, de kiegyensúlyozottan osztanák el a tagállamok és a régiók, valamint a nagyvállalatok, az induló innovatív vállalkozások és a kkv-k között. Az EGSZB azt is kéri, hogy dolgozzanak ki hatékony cselekvési tervet arra, hogy külföldi befektetéseket lehessen bevonítani a vezető nemzetközi félvezető-vállalatoktól.

1.9. Az EGSZB úgy véli, hogy a készségekkel kapcsolatos politikáknak figyelembe kell venniük, hogy az innováció felgyorsítása milyen hatással van a munkahelyteremtésnek és a munkahelyek megszűnésének ütemére, ugyanakkor a félvezető-ökoszisztéma szociális partnereit, a tudományos köröket és az érintett kutatóközpontokat is be kell vonniuk. Jelentős erőfeszítésekre van szükség a munkaerő továbbképzésére és átképzésére irányulóan, az egész életen át tartó tanulásra és a szakképzésre irányuló programoknak pedig segíteniük kell az uniós munkaerőpiacot abban, hogy rendelkezésre álljanak az alapvető speciális készségek, különösen a természettudományok, a technológia, a műszaki tudományok és a matematika területén dolgozók esetében.

1.10. Az EGSZB kiemeli, hogy az EU kutatási és technológiai szervezetei által kifejlesztett innovációk közül sokat a világ más részein is alkalmaznak, és úgy véli, hogy a végfelhasználói ágazatokat közelebb kell hozni az európai félvezető-kutatási bázishoz.

1.11. Az EGSZB kéri a digitális technológiákkal foglalkozó klaszterek fokozott támogatását és a csúcstechnológiát alkalmazó kkv-k innovációs potenciáljának jobb kihasználását. Az EGSZB következetes jogszabályokat is szorgalmaz a K+F-beruházásokat ösztönző adókedvezmények tekintetében, különös tekintettel a csipek tervezésével kapcsolatos K+F-re.

1.12. Az EGSZB további innovációt és védelmet szorgalmaz a kibertámadásokkal szemben, és úgy véli, hogy jobban fel kell készülni a jövőbeni innovatív kiberbiztonsági fenyegetésekre.

2. Az EU félvezető-stratégiája előtt álló kihívások

2.1. A digitális forradalom és az áttörést jelentő technológiákra való folyamatos törekvés jelentősen növelte a félvezetők iránti keresletet. A Covid19-világjárványt és az azt követő helyreállítási időszakot az ellátási lánc széles körű hiánya jellemzi, amely – a megnövekedett energiaárakkal és a kulcsfontosságú nyersanyagok ellátását jellemző szűk keresztmetszetekkel tetőzve – akadályozza a gazdasági fellendülést, és az ipari termelést is visszaveti az EU-ban.

2.2. Az európai mikroelektronikai ipar (455 000 közvetlen munkahellyel) globális vezető szerepet tölt be a beágyazott rendszerek, az érzékelők, a rádiófrekvenciás csipek, az erősáramú elektronika, a szilíciumlemezek, a vegyi anyagok és a fejlett chipgyártási berendezések dedikált processzorai terén. Kutatási központjainak és ambiciózus K+F kezdeményezéseinek köszönhetően az EU erős kutatóbázissal is rendelkezik.

2.3. A gépjárműiparban a félvezetők iránti kereslet az előrejelzések szerint 2030-ra 300 %-kal növekedik, míg az elektronikai ipari ágazat csipek iránti igénye 2030-ra várhatóan megkétszereződik, amelynek háttérében egyes jelentős tendenciák, például az Ipar 4.0 csúcskategóriás gyártási technológiái állnak. A kommunikációs ágazat az EU csipkeresletének 15 %-át teszi ki, és az 5G kommunikációs berendezések kritikus csipelemeit főként az EU-n kívül tervezik és gyártják. Az egészségügyi, energetikai, repülésügyi, védelmi és szerencsejáték- stb. ágazat technológiai fejlődésen megy keresztül, és azok gyártási folyamataihoz és termékeihez egyre nagyobb kereslet mutatkozik mind a kiforrott, mind a fejlett csipek iránt. A csipek a kialakulóban lévő ipari mesterségesintelligencia- és IoT-alkalmazások fejlesztéséhez is létfontosságúak, melynek piaca évente 50 %-kal növekszik. Egy, az ilyen, már meglévő és feltörekvő, erős végfelhasználói piacokra épülő csipstratégiának kedvező továbbgyűrűző hatásai lesznek: versenyképesebbé teszi az EU kulcsfontosságú feldolgozóiparait, ugyanakkor megerősíti a félvezető-kapacitásokat az Unión belül.

2.4. Tény ugyanakkor, hogy a félvezetőknél számos olyan fontos végfelhasználói piaca van, amelyen az uniós ipar kevésbé jól képviselteti magát, ideértve például a felhőalapú és adattárolás, a személyi számítástechnika, a vezeték nélküli kommunikáció (okostelefonok) és a fogyasztói eszközök (játékok) piacát. Továbbá, mivel az EU területén mindössze 50 félvezetőgyártó üzem található, a gyártóbázis inkább csekélynek mondható, az EU nem képes 22 nm-nél kisebb méretű csipeket előállítani, és a tervezés és tervezés-automatizálási eszközök terén is gyenge pozícióval bír. Ennek eredményeként az EU-nak 2021-ben 19,5 milliárd EUR kereskedelmi hiánya volt a félvezetők terén (miközben az import 51 milliárd EUR, az export mindössze 31,5 milliárd EUR volt) ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Európai Bizottság, bizottsági szolgálati munkadokumentum – A csipekről szóló európai jogszabály.

2.5. Mivel a jövőben csak növekedni fog a csipek iránti kereslet és azok használata, az EGSZB azt szorgalmazza, hogy az energiahatékonyságra, a megújuló energiára és az áttörést jelentő technológiákra építve dolgozzanak ki ambiciózus programokat az ágazat üvegházhatásúgáz-kibocsátásának csökkentésére.

3. Versenyképesség és stratégiai autonómia

3.1. A félvezető-ágazatot érintő számos kockázat (strukturális hiány, ellátási láncokkal kapcsolatos kockázatok, monopolhelyzet az értéklánc kulcsfontosságú részein, geopolitikai kockázatok) és ezeknek az iparágak széles körére gyakorolt hatása arra világított rá, hogy meg kell erősíteni Európa technológiai szuverenitását ezen a területen.

3.2. A félvezető-ellátás zavarai rendkívül kedvezőtlen hatást gyakorolnak Európa gazdaságára és társadalmára. A félvezető-ellátási lánc összetettsége miatt nehezen azonosíthatók és értékelhetők a zavarokhoz kapcsolódó kockázatok, és a megfelelő enyhítő intézkedések meghozatala is nehéz. Az EGSZB úgy véli, hogy erősödhetne a csipek értéklánca, ha nagyobb lenne az átláthatóság és a láthatóság, és stratégiaibb jellegű lenne az ellátási lánc nyomon követése és irányítása, továbbá ha jobb előrejelzések állnának rendelkezésre a csipek elérhetőségéről, valamint – a hatóságokkal történő európai szintű koordinációval – az ellátási lánc valamennyi szintjén szorosabb partnerségek alakulnának ki.

3.3. Az EGSZB úgy véli, hogy a hosszú távú ellátási problémák kezelése és az egyre összetettebb, legkorszerűbb félvezető-összetevők tervezése és gyártása terén folytatott globális versenyben való helytállás érdekében az európai félvezető-stratégiának a félvezető-értéklánc valamennyi szakaszát támogatnia kell, beleértve a félvezető-kutatást, a tervezést, a csipek gyártását, az összeszerelést, a tesztelést és a csomagolást.

3.4. Az EGSZB szerint az EU-nak olyan területeken kell beruháznia, ahol Európa nagymértékben függ a külföldi technológiaszolgáltatóktól – ilyen a tervezés és az elektronikus tervezés automatizálása, a gyártási kapacitások és a korszerű csomagolás.

3.5. Mivel a félvezetők egyértelműen stratégiai technológiai területté váltak, és az EU nem rendelkezik gyártási kapacitással a kiforrott és a csúcstechnológiájú csipek terén, támogatnia kell a csipgyártásba történő beruházásokat, mivel ez elengedhetetlen a kulcsfontosságú ágazatok gyártási rezilienciájának megerősítéséhez. Tény, hogy az európai ipari ágazatok már amúgy is nagy kereslete továbbra is növekszik a kiforrott (12–40 nm-es technológiájú) csipek iránt. Ezzel egyidejűleg a peremhálózati és kvantum-számítástechnika, a dolgok internete, az automatizált vezetés és a mesterséges intelligencia felé való elmozdulás miatt az előrejelzések szerint a csúcstechnológiájú (10 nm-nél kisebb csomóponttal rendelkező) félvezetők iránt is sokkal gyorsabban fog nőni a kereslet. Ezek a technológiák radikális változásokat idéznek elő számos ipari ágazatban, ideértve a mérnöki tudományokat, a gépjárműipart, az elektronikát, az egészségügyet, a védelmet és megújuló energiaforrásokat. Ezek az iparágak biztosan képesek arra, hogy olyan európai piacot hozzanak létre, amely hosszú távon támogatja a csúcstechnológiájú csomópontok európai gyártását.

3.6. Az EGSZB azonban úgy véli, hogy a beruházások rangsorolása érdekében elsősorban a legkorszerűbb csiptervezési kapacitásokra kell összpontosítani a beruházásokat, szem előtt tartva, hogy Európa nem rendelkezik a korszerű logikai félvezetőkhöz szükséges csiptervezési kapacitásokkal.

3.7. Különös figyelmet kell fordítani a munkaerő-igényesebb „back-end” gyártásra (beleértve az összeszerelést, a tesztelést és a csomagolást), amely stratégiaileg Délkelet-Európában koncentrálódhat, ahol a munkaerőköltségek versenyképesebbek. Az EGSZB-t aggasztják az abból eredő kockázatok, hogy az EU jelenleg függőségi helyzetben van a „back-end” (háttérpári) gyártás terén, és elsősorban Kínától függ.

3.8. Rendkívül fontos a félvezetők előállításához használt kulcsfontosságú nyersanyagokhoz, például a nagy tisztaságú vegyi anyagokhoz (germánium, bór, indium), a különleges gázokhoz (neon, hélium, argon), a szilícium helyettesítőihez (pl. szilícium-karbid a jobb energiagazdálkodás érdekében) való hozzáférés biztosítása. Az ilyen anyagok iránti kereslet csak növekedni fog, ahogy a csipek iránti kereslet – azok egyre összetettebbé válásával – növekszik.

3.9. Az EGSZB megjegyzi, hogy az Európai Bizottság túl kis hangsúlyt fektet a nyersanyagok fontosságára, a termelési folyamatok körforgásos jellegére és a harmadik országoktól való jelenlegi függőségre. Az EGSZB kijelentette, hogy „az Európai Bizottságnak, a tagállamoknak és az iparnak ezért közösen meg kell vitatniuk, hogyan lehet diverzifikálni a beszerzési forrásokat és különösen hogyan lehet a mikroelektronikában az iparosított körforgásos gazdaság keretében jobban újrahasznosítani a kritikus nyersanyagokat”⁽²⁾.

3.10. Az EGSZB úgy véli, hogy gondosan értékelni kell és nyomon kell követni a csipekről szóló jogszabály végrehajtását, és kéri, hogy álljanak rendelkezésre egyértelmű fő teljesítménymutatók az előrehaladás értékeléséhez. A mutatókat az ipari érdekelt felekkel és a félvezetőikkel foglalkozó európai testülettel (ESB) közösen kell meghatározni.

4. Az uniós érdekelt felek bevonása, nemzetközi együttműködés és stratégiai partnerségek

4.1. Az EGSZB úgy véli, hogy az Európai Bizottság által 2021 júliusában létrehozott, processzorokkal és félvezető technológiákkal foglalkozó európai szövetség nagyon fontos szerepet játszik abban, hogy beazonosíthatók legyenek a gyártási folyamat és az uniós technológiai bevezetés terén fennálló hiányosságok. Az EU rezilienciájának megerősítését és az ellátási láncok biztonságának garantálását is alaposan meg kell vitatni a szövetségen belül, melynek során a félvezető-ökoszisztéma szociális partnereivel, a tudományos körökkel és az érintett kutatóközpontokkal is konzultálni kell.

4.2. Az EGSZB úgy véli, hogy a kormányok, a félvezető-klaszterek és a K+F intézmények közötti nemzetközi együttműködés létfontosságú a jelenlegi hiányok kezelése és az egyenlő versenyfeltételek biztosítása érdekében. Emellett az európai félvezető-ökoszisztéma megerősítése kölcsönös függőségeket fog eredményezni a globális értékláncokban, ami viszont lendületet ad majd a nemzetközi tárgyalásoknak, és az egész ágazat általános rezilienciáját fokozni fogja. Mindazonáltal az EGSZB már egyértelműen kifejtette, hogy „el kell kerülni a támogatási versenyt, és a forrásokat hatékonyan kell felhasználni anélkül, hogy kapacitásfelesleget és piaci torzulásokat idéznének elő”⁽³⁾.

4.3. Az EGSZB a meglévő szabadkereskedelmi megállapodások és nemzetközi ipari partnerségek alapos felülvizsgálatát kéri azzal az egyértelmű céllal, hogy nyitott stratégiai autonómia valósuljon meg, és hogy az egyre összetettebb geopolitikai környezetben növekedjen Európa ellenálló képessége. Élnékíteni kell a tárgyalásokat a félvezetőikkel foglalkozó európai testületen (ESB) belül, amelynek az ipari érdekelt felek, az EU reprezentatív szociális partnerei, valamint a legfontosabb kutatóközpontok meghívásával kell bővítenie tagsági körét.

4.4. Az európai fórumokon folytatott viták során az új létesítményekre vonatkozó engedélyezési eljárások javasolt felgyorsítását is előtérbe kell helyezni, hiszen az fontos ösztönzőt jelenthet a jelentős külföldi befektetésekről szóló tárgyalásokhoz⁽⁴⁾, ami azonnali keresletet teremtene. Ennél is fontosabb, hogy az adminisztratív terhek csökkentése és a szabályozási eszközök valamennyi tagállamban történő bevezetése csökkenteni fogja a széttagoltságot, és kiszámíthatóságot biztosít a jövőbeli beruházások számára.

5. Finanszírozás

5.1. Az EGSZB nagyra értékeli a csipekről szóló uniós jogszabályban bejelentett 43 milliárd eurót és a csipalap jövőbeli létrehozását, de kéri annak részletes tisztázását, hogy hogyan fogják előteremteni és elosztani ezeket a köz- és magánforrásokat. Az EGSZB hangsúlyozza továbbá, hogy teljes mértékben fel kell használni az európai helyreállítási és rezilienciaépítési terveket, amelyek célja, hogy költségvetésük 20 %-át a tagállamok digitális átalakulására fordítsák.

5.2. Az EGSZB úgy véli, hogy a nulláról építendő létesítményekhez kapcsolódó kockázatok csökkentése és a beruházási megtérülési időszakok lerövidítése érdekében uniós és tagállami szintű állami támogatást kell biztosítani az áttörést hozó technológiákba, a virtuális tervezési platformokba és a „maguk nemében első” létesítményekbe történő beruházásokhoz (az élvonalbeli csipekre helyezve a hangsúlyt).

⁽²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az európai félvezető-ökoszisztéma megerősítését célzó intézkedési keret létrehozásáról (a csipekről szóló európai jogszabály) (COM(2022) 46 final – 2022/0032 (COD))(HL C 365., 2022.9.23., 34. o.).

⁽³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A csipekről szóló európai jogszabály (COM(2022) 45 final) (HL C 365., 2022.9.23., 23. o.).

⁽⁴⁾ Ilyenek például az USA-beli Intellel, a dél-koreai Samsunggal és a tajvani TSMC-vel folyamatban lévő tárgyalások.

5.3. Mivel a javasolt ESB a tagállamok képviselőiből fog állni, az EGSZB aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy az alapok nagyobb részéért a tagállamok fognak küzdeni egymással. Az EGSZB ezért azt szeretné, ha az uniós forrásokat gazdaságilag hatékonyan, de kiegyensúlyozottan osztanák el a tagállamok és a régiók, valamint a nagyvállalatok, az induló innovatív vállalkozások és a kkv-k között, hogy senki ne maradjon le. Emellett a csipekkel foglalkozó közös vállalkozással kapcsolatban az EGSZB már kijelentette, hogy konkrét kritériumokat kell kidolgozni, és hogy *„ebben szerepet kell játszaniuk az olyan szociálpolitikai kritériumoknak, mint az érintett vállalat hozzáállása a szociális párbeszédhez és a kollektív tárgyalásokhoz, az EU-ban letelepedett beszállítókkal való kiemelt együttműködés, de a beruházás által létrehozott további fenntartható munkahelyek számának és a munkakörülmények minőségének is”*⁽⁵⁾.

5.4. A javasolt csipalapnak köszönhetően több hitel és kockázatitőke-finanszírozás áll majd rendelkezésre, a kis innovatív félvezetőgyártó vállalatok pedig tovább növekedhetnek. Teljeskörű európai kockázatitőke-piacra van azonban szükség ahhoz, hogy ezek a vállalatok átlendülhessenek a kezdeti ún. „halálvölgye szakaszon”, amely a demonstrációtól a piaci bevezetésig tart. Az EGSZB gyakorlati iránymutatást kér – különösen az induló vállalkozások és a kkv-k számára – arról, hogy miként lehet hozzáférni ezekhez az alapokhoz.

5.5. Végezetül az EGSZB azt is kéri, hogy dolgozzanak ki egy hatékony cselekvési tervet arra, hogy külföldi befektetéseket lehessen bevonni, elsősorban vezető nemzetközi félvezető-vállalatoktól, hogy így az EU-ba áramolhasson a tőke és a know-how.

6. Készségek

6.1. A digitális készségek immáron a digitális ipari forradalom egyik kulcsfontosságú immateriális eszközének számítanak, a képzett munkaerő rendelkezésre állása pedig a beruházási döntések fontos elemévé vált, ugyanakkor a készségek hiánya súlyosan lassítja a digitális kapacitások kiépítését. A digitális oktatás és a társadalom körében a digitális alkalmazások társadalmi hatásával kapcsolatos figyelemfelkeltés (kiterve a hatalom koncentrációjával vagy a magánélet tiszteletben tartásával kapcsolatos előnyökre és kockázatokra egyaránt) kulcsfontosságú eszközök a fogyasztók és a civil társadalom számára ahhoz, hogy felelősségteljesen hozzájáruljanak a csip-ökoszisztéma jövőbeli fejlődéséhez, és hogy vonzóvá tegyék az ágazatot a fiatalabb generáció számára. Az EGSZB azt is kéri, hogy fordítsanak külön figyelmet a csipgyártásban dolgozó, veszélyes anyagoknak kitett munkavállalók egészségének védelmére.

6.2. A mérnökök, tervező szakemberek és technikusok esetében jelenleg riasztó mértékben növekszik a betöltetlen álláshelyek száma. Az EGSZB üdvözlöi a digitális ökoszisztéma érdekében nemrégiben létrehozott készségfejlesztési partnerséget. Az európai készségfejlesztési program részeként elő kell segítenie a digitális évtized program céljainak elérését (az emberek 80 %-a rendelkezzen az alapvető digitális készségekkel, csökkenjenek a nemek közötti egyenlőtlenségek és 2030-ig 20 millió IKT-szakember legyen foglalkoztatva), valamint az uniós készségfejlesztési program és a szociális jogok európai pillére céljainak elérését (a felnőttek 60 %-a vegyen részt képzéseken).

6.3. A készségekkel kapcsolatos politikáknak figyelembe kell venniük, hogy milyen hatással van az innováció felgyorsítása a munkahelyek teremtésének és megszűnésének ütemére, ideértve azt a munkaerőpiaci átalakulást, amelyet a mesterséges intelligencia technológiai fejlődése idéz elő. Az alacsony és közepes képzettséget igénylő munkahelyek különösen ki vannak téve a megszűnés kockázatának (és annak, hogy azokat digitális eszközökkel és automatizálással helyettesítik), míg a fejlett digitális készségek iránti kereslet csak növekedni fog. Az EGSZB úgy véli, hogy e kihívások leküzdéséhez jelentős erőfeszítésekre lesz szükség a munkaerő továbbképzése és átképzése érdekében, különösen a technológiai készségek elavulása által érintett munkavállalók esetében. Ezenkívül az egész életen át tartó tanulásra és a szakképzésre irányuló programoknak hozzá kell járulniuk ahhoz, hogy az alapvető speciális készségek elsajátítása révén szakosodjon az uniós munkaerőpiac. Kulcsfontosságú lesz ezért, hogy a diákok hozzáférhessenek a legkorszerűbb tervezési és gyártási berendezésekhez, és valós képzési tapasztalatokat szerezhessenek.

6.4. Az EGSZB úgy véli továbbá, hogy az EU-nak koherens jogszabályi keretre van szüksége ahhoz, hogy bevonhassa a félvezetőkre szakosodott külföldi munkaerőt. Az EGSZB nagyra értékeli a készségek és tehetségek EU-ba vonzásáról szóló európai bizottsági közleményt⁽⁶⁾, és úgy véli, hogy ezt továbbképzési és átképzési programokkal kell kiegészíteni, többek között a természettudományok, a technológia, a műszaki tudományok és a matematika területén dolgozók vonatkozásában.

⁽⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az európai félvezető-ökoszisztéma megerősítését célzó intézkedési keret létrehozásáról (a csipekről szóló európai jogszabály) (COM(2022) 46 final – 2022/0032 (COD))(HL C 365., 2022.9.23., 34. o.).

⁽⁶⁾ COM(2022) 657 final – A Bizottság közleménye a képzett és tehetséges munkavállalók EU-ba vonzásáról.

6.5. Az EGSZB ugyanakkor aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a készségek hiánya világszerte a tehetségekért folytatott háborúhoz vezet, ami belső (az EU-n belüli) vagy nemzetközi „agyelszíváshoz” vezet. Az EGSZB ezért várakozással tekint „Az agyelszívás – a népességszűküléssel kapcsolatos kihívások enyhítése” című, hamarosan megjelenő közlemény elé.

7. K+F+I

7.1. Az EGSZB kiemeli, hogy sajnálatos módon az európai kutatási és technológiai szervezetek által életre hívott innovációk közül sokat a világ más részein alkalmaznak, és ezek nem eredményeztek erősebb uniós gyártóbázist. Az EGSZB ezért úgy véli, hogy az európai kutatási és technológiai szervezeteknek a teljes ipari bázist és minden, félvezetővel kapcsolatos meglévő know-how-t össze kell fogniuk, kísérleti félvezető-gyártósorokat kell fejleszteniük és építeniük, valamint fel kell tárniuk és ki kell aknázniuk az olyan kulcsfontosságú területekben rejlő jövőbeli lehetőségeket, mint a pereminformatika, a mesterséges intelligencia és a kiberbiztonság. E tekintetben kulcsfontosságú lesz, hogy a végfelhasználói ágazatokat sokkal közelebb hozzuk az európai kutatási bázishoz.

7.2. Az EGSZB hosszú távú innovációs ütemterveket szorgalmaz a digitális átállás támogatása érdekében, mivel azok proaktív megközelítést tesznek lehetővé arra irányulóan, hogy a K+F beruházások a hosszabb távú stratégiai célok felé mozdulhassanak, és kezelhetők legyenek a félvezető-ökoszisztéma hiányosságai. Kéri továbbá, hogy jobban használják ki a csúcstechnológiát alkalmazó kkv-k innovációs potenciálját; ezek a vállalatok gyakran rendkívül specializáltak, agilisak és a nagy értékű rés piacokon tevékenykednek.

7.3. Az EGSZB rámutat, hogy jobb védelmet kell biztosítani a vállalatok csipekbe integrált értékes szellemi tulajdonának, és üdvözli a csipekről szóló jogszabályban bejelentett egyértelmű szabályokat. Az ESB jövőbeli tevékenységének ki kell terjednie az ágazati érdekelt felekkel az uniós szellemi tulajdon-jogok hatékony védelméről folytatott, megfelelően időzített konzultációkra is.

7.4. Az EGSZB úgy véli, hogy speciális beruházásokat kell a csipek tervezésével kapcsolatos K+F-re irányítani, mivel ez biztosítja a hozzáadott érték oroszlanrészét, és erősítheti a fejlettebb gyártási kapacitás üzleti megalapozottságát is. Ennek kapcsán figyelembe kell venni az erősen fejlődő biogazdaságot is, amely számos alkalmazást adhat a jövőben. Az Európai Bizottságnak elemeznie kell, hogy miként lehetne következetes jogszabályokat elfogadni a K+F beruházásokat ösztönző adókedvezményekre vonatkozóan, különös tekintettel a nagyvállalatokból, kkv-kból, induló innovatív vállalkozásokból és kutatóintézetekből létrejövő spin-off vállalkozásokat felölelő jövőbeli konzorciumokra.

7.5. A kiberbiztonság számos ipari ágazatban, például a gépjárműiparban, a gépiparban, a kommunikációban, az egészségügyben, a repülés- és űriparban és a védelmi ágazatban is fontos kérdéssé vált. Az EGSZB további innovációt és védelmet szorgalmaz a kibertámadásokkal szemben, és úgy véli, hogy jobban fel kell készülni a jövőbeni innovatív kiberbiztonsági fenyegetésekre. Az EGSZB támogatja a kiberrezilienciáról szóló európai jogszabályra irányuló javaslatot, amely új kiberbiztonsági követelményeket vezet be, és lehetővé teszi, hogy a gyártók és a fogyasztók jobban megértsék a kiberfenyegetéseket. Az EGSZB kéri továbbá, hogy még jobban erősítsék meg az Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynökség szerepét.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Covid19 – A civil társadalom szerepe az euromediterrán térség újjáépítésében és rezilienciájában

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2023/C 140/03)

Előadó: **Angelo PAGLIARA**

Közgyűlési határozat:	2021.3.25.
Jogalap:	eljárási szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	Külkapcsolatok
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.12.20.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	183/0/5

1. Bevezetés

1.1. A világjárvány okozta válság súlyosan érintette az euromediterrán régiót: súlyosbította a meglévő problémákat, és a korábbiak mellett új kihívásokat is teremtett. A kialakult társadalmi-gazdasági következmények az egyenlőtlenségek növekedésének kockázatával járnak, különösen a gyenge gazdasági és termelési rendszerrel rendelkező országokban.

1.2. Az EGSZB Euromed nyomonkövetési bizottsága úgy döntött, hogy figyelmét a civil társadalomnak az euromediterrán térség újjáépítésében és rezilienciaépítésében játszott szerepére összpontosítja.

1.3. A jelentés elkészítésében az euromediterrán régió civil társadalmi szervezetei, valamint a különböző országok gazdasági és szociális bizottságai vettek részt. Egyedi és szoros együttműködés alakult ki a 2021. évi euromediterrán csúcstalálkozó társrendezőjének, Marokkónak a Gazdasági, Szociális és Környezetvédelmi Tanácsával.

1.4. A tájékoztató jelentés tehát fontos hozzáadott értéket képvisel, amely a Földközi-tenger mindkét partja civil társadalma részvételének köszönhető.

1.5. Ez a jelentés kiegészíti az Oktatás és szakképzés az euromediterrán térségben, Digitalizáció és kkv-k a földközi-tengeri térségben és Fenntartható fejlődés a földközi-tengeri térségben című korábbi tájékoztató jelentéseket⁽¹⁾.

2. Következtetések

2.1. A civil társadalom a lakosságnak történő segítség- és támogatásnyújtás élvonalaként világszerte azonnal reagált a világjárványra. A civil társadalomnak az euromediterrán térségben is döntő szerepe volt a Covid19 negatív hatásainak enyhítésében.

2.2. Az euromediterrán térségben a civil társadalmi szervezetek alapvető szolgáltatások és egészségügyi ellátás biztosításával, egyéni védőfelszerelések szétosztásával támogatták a kormányzati fellépést, valamint azzal, hogy – különösen a távol eső területeken – segítettek a kulcsfontosságú információk terjesztésében. A világjárvány által a lakosság legkiszolgáltatottabb csoportjaira, például a nőkre, a fiatalokra, a bevándorlókra és a fogyatékkal élőkre gyakorolt hatások enyhítésében is jelentős szerepet játszottak.

⁽¹⁾ Ez a tájékoztató jelentés kiegészíti az EGSZB-nek a témával kapcsolatosan nemrégiben kiadott egyes véleményeit is, nevezetesen a következőket: Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz létrehozásáról (COM(2020) 408 final – 2020/0104 (COD)) Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a technikai támogatási eszköz létrehozásáról (COM(2020) 409 final – 2020/0103 (COD)) (HL C 364., 2020.10.28., 132. o.); A koronavírus-reagálási beruházási kezdeményezésről szóló rendelet (a Hivatalos Lapban még nem tették közzé); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Covid19-járvány utáni szükséghelyzet: egy új multilaterális mátrix kialakítása (HL C 364., 2020.10.28., 53. o.).

2.3. A civil társadalmi tevékenység megerősítette a szolidaritást az euromediterrán térségben; a déli szomszédságban számos civil társadalmi szervezet kezdte meg működését: civil szolidaritási csoportokat hoztak létre, innovatív módszerekkel kísérleteztek, valamint fokozták online tájékoztatási és koordinációs tevékenységüket.

2.4. Az EGSZB meg van győződve arról, hogy a tisztességes és méltányos gazdasági és társadalmi helyreállítás csak a szociális partnerek és a civil társadalmi szervezetek, a magánszektor és különösen a kkv-k bevonásával lehetséges. A mediterrán térség helyreállítását és a fenntartható és rugalmas társadalmi-gazdasági modellek kialakítását olyan elveknek kell ösztönözniük, mint a jogállamiság tiszteletben tartása, a demokratikus értékek, a szociális és emberi jogok védelme, az ILO alapvető egyezményeinek végrehajtása, valamint a fenntartható fejlődés és az éghajlat-semlegesség célkitűzéseinek elérése iránti közös elkötelezettség.

2.5. Az EGSZB üdvözli a földközi-tengeri térségre vonatkozó új program elfogadását, és hangsúlyozza, hogy a helyreállítást támogató valamennyi intézkedésnek a régió fejlődését és a régió lakossága életminőségének javítását kell szem előtt tartania.

2.6. A Földközi-tenger ma egy sor olyan társadalmi, politikai, környezeti, geopolitikai és bevándorlási kihívás középpontjában áll, amelyek nemcsak Európa, hanem az egész világ számára kulcsfontosságúak. Az EGSZB úgy véli, hogy a térség egyre növekvő, többdimenziós kihívásait csak az Európai Unió által támogatott, megújított és hatékony multilateralizmus révén lehet kezelni.

2.7. Az éghajlatváltozás hatásai az elsivatagosodás, a vízhiány és a hőmérséklet emelkedése révén a mediterrán térségre is hatással vannak. A jelenlegi válság rávilágított arra, hogy meg kell erősíteni a közös rezilienciát, és új együttműködési lehetőségeket kell keresni a környezetvédelem és a digitalizáció területén. Az EGSZB úgy véli, hogy hasznos lenne – nem utolsósorban a civil társadalom növekvő tudatossága miatt és a szociális partnerek nagyobb mértékű bevonása révén – kiterjeszteni és megerősíteni a WestMedhez hasonló kezdeményezéseket, hogy a munkahelyteremtést, valamint az ökoszisztéma és a sokféleség védelmét célzó kék gazdasági modellek révén hozzá járuljon az éghajlat-politikai és környezetvédelmi célok eléréséhez.

2.8. Tíz évvel az arab tavasz után az Európai Unió megújította együttműködési stratégiáját a mediterrán térséggel. Ebben az összefüggésben az EGSZB úgy véli, hogy az új program a földközi-tengeri térség számára kulcsfontosságú eszköz a régió Covid19-válságot követő társadalmi és gazdasági helyreállításához. A partnerség iránti megújult elkötelezettségnek nemcsak a gazdasági és társadalmi kihívásokhoz kell szorosan kapcsolódnia, hanem a környezeti, demográfiai és bevándorlási kihívásokhoz is, teljes mértékben tiszteletben tartva a haladást és az Unió alapértékeit. Az egészségügyi létesítmények helyzete a régió számos területén sérülékenynek bizonyult, a világválság okozta válság pedig komoly próbatétel, amely a politikai stabilitást is befolyásolhatja.

2.9. A mediterrán térség helyreállítási és újjáépítési programjaiban különös jelentőséget kell tulajdonítani idegenforgalmi ágazat és különösen a kis- és középvállalkozások gyors helyreállításának, hiszen a munkavállalók több mint felét ők foglalkoztatják az EU-ban. Ha a válság hatásai elhúzódnának – figyelembe véve a strukturális munkanélküliséget is – annak súlyos társadalmi következményei lennének, különösen a fiatalok és a nők körében.

2.10. A munkaerő humántőkéjének fejlesztése különösen fontos az EU földközi-tengeri partnerországainak fenntartható fejlődése szempontjából. Különösen az idegenforgalmi ágazatban kell előmozdítani a személyzet képzését. Az EGSZB megjegyzi továbbá, hogy a déli partnerországokból a magasan fejlett iparosodott országokba irányuló „agyelszívás” jelentős akadályt jelent, különösen az előbbi országok gazdaságainak digitális átállása szempontjából. Az Európai Unió tagállamainak ezért meg kell könnyíteniük mind az önálló vállalkozók, mind az alkalmazottként munkát vállalók számára, hogy rövid vagy középtávú munkavállalási engedélyt kapjanak az EU-ban, különösen az informatikai ágazatban. Az Európai Bizottságnak továbbá digitális projektek végrehajtását kell támogatnia a partnerországokban annak érdekében, hogy különösen az informatikai technikusok jó foglalkoztatási lehetőségeket találjanak a saját országukban.

2.11. A déli szomszédsággal folytatott párbeszéd megerősítése érdekében az EU a meglévő együttműködési eszközöket és programokat fogja felhasználni. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a civil társadalmi szervezetek lehető legszélesebb körű bevonását ajánlja egy olyan, minden szintre kiterjedő társadalmi és civil párbeszéd révén, amely figyelembe veszi a különböző érintett szereplők sajátosságait és szerepét, és értékeli a jelenlegi átalakulások és válságok – elsősorban az éghajlatváltozás – hatásainak kezeléséhez szükséges politikák és intézkedések meghatározásában és végrehajtásában való részvételüket.

2.12. A becslések szerint a déli szomszédság számos országában csökkenni fog az egy főre jutó GDP, és ugyanitt komoly kihívásokkal kell szembenézni majd a növekvő társadalmi, gazdasági és szegénységgel kapcsolatos kockázatok kezelése során. Ezért olyan gazdasági és pénzügyi újjáépítési tervekre van szükség, amelyek a növekvő szociális bizonytalanságot okozó problémák kezelésére irányuló intézkedéseket is tartalmaznak.

2.13. A mediterrán térség számos országának gazdasági helyreállítása szorosan összefügg a megfelelő oltási kampány hatékonyságával, ezért az EGSZB azt ajánlja, hogy erősítsék meg a COVAX-ot, és az európai intézmények nyújtsanak maximális logisztikai és ellátási támogatást kétoldalú megállapodásokon keresztül is. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy különösen fontos támogatni a Földközi-tengertől délre fekvő partnerországokat abban, hogy saját országukban önálló gyártólétesítményeket hozzanak létre oltóanyagok és egészségügyi termékek előállítására. Ezzel összefüggésben megismétli azt a kérését, hogy komolyan vitassák meg, hogy a világjárványok elleni küzdelem érdekében oltóanyagokra és egészségügyi termékekre vonatkozó szabadalmakat szabadítanak fel.

2.14. Az EGSZB úgy véli, hogy a Covid19 utáni helyreállítás keretében a civil társadalom aktív részvétele kulcsfontosságú az olyan célok eléréséhez, mint amilyen az emberek életminőségének javítása és a fenntartható fejlődés új modelljének kidolgozása. Ezért felszólítja az európai intézményeket, hogy a déli szomszédsággal megvalósuló partnerség keretében erősítsék tovább a civil társadalmi szervezetek bevonásának valamennyi eszközét.

2.15. A civil társadalmi szervezetek élen jártak a világjárványra adott egészségügyi és szociális válaszlépések támogatásában, és tevékenységük lehetővé tette a lakosságra gyakorolt szociális és egészségügyi következmények enyhítését. Amint azonban arra az EGSZB már rámutatott: a társadalmi igényekre való reagálási képességüket befolyásolja, hogy az erőforrások gyakran korlátozottan és ingadozó mennyiségben állnak rendelkezésre. Az EGSZB meg van győződve arról, hogy meg kell erősíteni a civil társadalmi szervezetek számára biztosított támogató mechanizmusokat, nem utolsósorban a világjárvány által különösen érintett, legkiszolgáltatottabb csoportok – például a fiatalok, a nők, a bevándorlók és a fogyatékosokkal élők – magasabb szintű védelme érdekében.

2.16. Az EGSZB további fellépést sürget az európai intézmények részéről a béke, a demokráciák és az emberi jogok tiszteletben tartásának támogatása érdekében a mediterrán szomszédság konfliktus sújtotta területein. A világjárvány miatt tovább romlottak a konfliktus sújtotta területek lakosságának körülményei, és határozott kezdeményezésekre van szükség egy átfogó béketervezet biztosításához.

2.17. Tekintettel a világjárvány okozta válságból való, várhatóan nehéz kilábalásra, az EU és Marokkó, illetve Tunézia között folyamatban lévő kereskedelmi tárgyalások, valamint a Jordániával hamarosan kezdődő tárgyalások egyre fontosabbá válnak. Az EU-nak jobban figyelembe kellene vennie a meglévő aszimmetriákat, és megfelelően alkalmazkodnia kellene déli kereskedelmi partnereihez. Az EGSZB kéri a civil társadalmi szervezetek és a szociális partnerek nagyobb mértékű bevonását a tárgyalási folyamatokba, valamint ennek a Szerződésekben történő hivatalos rögzítését, hogy a civil társadalmi szervezetek és a szociális partnerek ténylegesen hozzájárulhassanak a partnerországok közötti kereskedelmi kapcsolatokhoz, különösen a jövőbeli kereskedelmi megállapodások fenntarthatóságáról szóló kötelező fejezetei végrehajtásának biztosítása érdekében.

2.18. Emellett az EGSZB azt javasolja, hogy a civil társadalmi szervezeteket és a szociális partnereket – hivatalosan strukturált bevonásuk részeként – ne csak a fenntarthatósági fejezetek terén, hanem a kereskedelmi és beruházási megállapodások teljes hatóköre kapcsán ruházzák fel hatáskörökkel.

2.19. Az EGSZB megismétli azt az álláspontját, hogy az Unió kereskedelemösztönző támogatási alapjainak egy részét arra kellene fordítani, hogy előbbi támogassa a civil társadalmi szervezetek fenntartható kereskedelmi és beruházási erőfeszítéseivel kapcsolatos szerepvállalását és kapacitásépítését.

2.20. Az EGSZB már korábban is javasolta a digitális készségek megerősítését a Földközi-tenger mindkét partján. A földközi-tengeri régióra vonatkozó új stratégia elfogadását követően és a világjárvány utáni újjáépítésre tekintettel az EGSZB rámutat, hogy a digitális infrastruktúrába történő beruházásokat és a kvv-k digitális átalakulásának támogatását – mint a foglalkoztatás és a szociális fejlődés motorját – meg kell erősíteni, többek között a szociális partnerek bevonásával, felismerve a kollektív tárgyalásokban és a különböző szintű szociális párbeszédben rejlő lehetőségeket.

3. Általános megjegyzések

3.1. A pandémiai válsághelyzet súlyosbította a földközi-tengeri térség kritikus kérdéseit; 25 évvel a Barcelonai Nyilatkozat és 10 évvel az arab tavasz után a Földközi-tenger térségében a kihívások továbbra is óriásiak. Az Európai Unió és a mediterrán térségbeli partnerei nemrégiben úgy döntöttek, hogy a nagyszabású „új program a földközi-tengeri térség számára” keretében újraindítják és megerősítik az együttműködést.

3.2. Az új program azon a meggyőződésen alapul, hogy csak együtt és a partnerség szellemében dolgozva tudjuk sikeresen és közös érdekeinknek megfelelően kezelni a jövő stratégiai kihívásait. A program a 2021 és 2027 közötti időszakra vonatkozóan célzott gazdasági beruházási tervet irányoz elő a földközi-tengeri térség társadalmi-gazdasági helyreállításának előmozdítására. A Josep Borrell főképviselő által megfogalmazott közös cél egy békés, biztonságos, demokratikusabb, környezetbarátabb, virágzó és befogadó déli szomszédság kiépítése.

3.3. A Med Dialogue for Rights and Equality [Párbeszéd a jogokért és esélyegyenlőségért a mediterrán térségben] által nemrégiben közzétett, *Bridging the Sea* [A tenger áthidalása] ⁽²⁾ című tanulmányból kiderül, hogy a déli szomszédságban működő civil társadalmi szervezetek közel 63%-a foglalkozik olyan kérdésekkel, mint a demokrácia és a jogok megerősítése, míg több mint 53%-uk küzd többek között a társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek ellen. Egyre fogékonyabbak és egyre több figyelmet fordítanak az ökológiai és környezeti kérdésekre. Ezek az adatok azt igazolják, hogy megvannak a szilárd alapok, valamint azt, hogy meg kell erősíteni a civil társadalom támogatását annak érdekében, hogy jobban meg tudjunk felelni a jövő kihívásainak.

3.4. A civil társadalom a déli szomszédságban az elmúlt két évtizedben megerősítette jelenlétét. Tevékenysége lehetővé tette a lakosságra gyakorolt szociális és egészségügyi következmények enyhítését, ugyanakkor rávilágított arra is, hogy a jobb működés érdekében meg kell erősíteni a civil társadalom kapacitásait és készségeit.

3.5. A mediterrán térség a világ többi részéhez hasonlóan jelentős gazdasági és társadalmi sokkot szenvedett el a Covid19-világjárvány miatt. A társadalmi és egészségügyi következményeket súlyosbította a megfelelő közegészségügyi infrastruktúra hiánya, különösen a legveszélyeztetettebb országokban. A világjárvány számos országban a jó néhány tényező miatt – mint például az amúgy is bizonytalan gazdasági és szociális helyzet, a magas munkanélküliség és egyes területeken, például Líbiában és Szíriában a konfliktusok következményei – eleve fennálló válságok sorát gyarapította.

3.6. A mediterrán térség kormányai – bár messze nem egyformán – azonnal reagáltak, hogy a világjárvány terjedését megfékezzék: a szociális partnerekkel és a civil társadalmi szervezetekkel együttműködve intézkedéseket hoztak a munkavállalók és a vállalkozások támogatására, bár részvételük gyakran elégtelen volt, és egyes esetekben el is maradt. A világjárvány hatásainak megfékezése érdekében szinte valamennyi mediterrán államban – például Marokkóban, Egyiptomban, Jordániában és Libanonban – lezárásokat, kijárási tilalmat és utazási korlátozásokat vezettek be.

3.7. A világjárvány okozta válság miatt a térség számos kormánya expansionív politikát vezetett be a gazdasági válság kezelésére és egyes ágazatok támogatására a termelés ösztönzésével, adókedvezmények és gazdasági ösztönzők bevezetésével, valamint a beruházások vonzóvá tételére irányuló intézkedésekkel.

3.8. A világjárvány az egész mediterrán térségben negatív gazdasági következményekkel járt, nemcsak olyan tényezők miatt, mint a belső és külső kereslet csökkenése és a fogyasztás visszaesése, hanem a romló pénzügyi helyzetből és az államadósságból adódóan is. A világjárvány okozta válság kezdete óta a régió kormányai további forrásokat különítettek el az egészségügyi és gazdasági rendszerek számára, hogy bizonyos ágazatokat támogassanak. Emiatt a mediterrán térség szinte valamennyi országában jelentősen meg fog nőni az államháztartási hiány.

3.9. A közlekedési ágazatot súlyosan érintették a korlátozó intézkedések, amelyek gátolták és csökkentették a nemzetközi mobilitást, így az idegenforgalom volt az egyik leginkább érintett ágazat a világjárvány okozta válságban. Az OECD becslései szerint az ágazatban 45–70%-os visszaesés, a nemzetközi turizmusban pedig 60–80%-os csökkenés várható ⁽³⁾. A turizmus a földközi-tengeri térség országainak egyik legfontosabb gazdasági ágazata, és az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája (UNCTAD) szerint Egyiptom és Marokkó a világ legsúlyosabban érintett országai közé tartozik ⁽⁴⁾.

3.10. A mikro-, kis- és középvállalkozások és az önálló vállalkozók a déli parton fekvő országok gazdaságának egyik fontos összetevőjét képezik. Jelentősen csökkent a forgalmuk, és a legtöbbjük kénytelen volt csökkenteni az alkalmazottak létszámát. E tekintetben olyan strukturális intézkedések bevezetésére lesz szükség, amelyek segíthetnek a kkv-knak kilábalni a válságból, növekedni és megújulni oly módon, hogy közben képesek legyenek szembenézni a digitalizáció és a dekarbonizáció kettős kihívásával is.

⁽²⁾ <https://meddialogue.eu/wp-content/uploads/2021/02/Publication-Bridging-the-sea.pdf>

⁽³⁾ https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=124_124984-7uf8nm95se&title=Covid-19_Tourism_Policy_Responses&_ga=2.143901749.1647750476.1622806508-1692148678.1622806341

⁽⁴⁾ https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2020d3_en.pdf

3.11. A mediterrán térségben a világválság okozta válság minden társadalmi csoportot érintett, de különösen a következőket: a fiatalokat a munkaerőpiac romlása és az iskolákat és egyetemeket érintő bezárások miatt; a nőket, akik egyes területeken, például a déli szomszédságban, főként az informális gazdaságban, a mezőgazdaságban és az idegenforgalmi ágazatban dolgoznak, amelyeket súlyosan érintettek a korlátozó intézkedések; a kiszolgáltatott csoportokat, például az informális munkavállalókat és a menekülteket, akiket gyakran nem érintettek a szociális védelmi intézkedések; valamint a fogyatékkal élőket a gyakran nem megfelelő szolgáltatások miatt.

3.12. A déli szomszédság egyes területein olyan tényezők, mint a vízhiány és a higiéniai és egészségügyi szolgáltatásokhoz való rossz hozzáférés – különösen a társadalmilag legelszigeteltebb rétegekben, a konfliktus sújtotta területeken és a menekülttáborokban – súlyosbították a járvány hatását.

4. Kihívások és lehetőségek

4.1. Amint azt az Unió a Mediterrán Térségért főtárgya kiemelte⁽⁵⁾, a jelenlegi egészségügyi válság veszélyezteti a térségben az elmúlt években elért társadalmi-gazdasági fejlődést. A válság azonban lehetőséget kínál az integráció megerősítésére és a gazdaságok rugalmasabbá tételére.

4.2. A civil társadalom szerepe az euromediterrán térségben kiemelkedő fontosságú egy igazságosabb és befogadóbb társadalom világválság utáni felépítésében; ehhez hasonlóan pedig, ahogyan azt a portói szociális csúcstalálkozón⁽⁶⁾ is kiemelték, a szociális partnerek és a civil társadalmi szervezetek aktív részvétele kulcsfontosságú ahhoz, hogy senki ne maradjon le, és hogy a szociális jogok európai pillére ténylegesen megvalósuljon.

4.3. A Covid19 és a kapcsolódó intézkedések veszélyeztetik a civil társadalom fenntarthatóságát. A kormányok és számos adományozó felfüggesztette a vissza nem térítendő támogatásokat, és befagyasztotta a finanszírozást, továbbá forrásokat csoportosított át a Covid19-járvány enyhítését célzó erőfeszítésekre. Ennek következményei veszélyeztetik a civil társadalmi szervezetek már amúgy is törekeny fenntarthatóságát, a közösségek további szolgáltatásának lehetőségét, valamint számos civil társadalmi aktivista munkáját, jölehet nagy az elvárás a civil társadalmi szervezetekkel szemben. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a szervezett fenntarthatósági támogatások és az alapvető támogatási források elengedhetetlenek ahhoz, hogy a civil társadalmi szervezetek alkalmazkodni tudjanak a gyorsan változó helyzetekhez, és válság idején folytathassák működésüket.

4.4. Az EGSZB kiemelte, hogy az éghajlatváltozás hatásainak szempontjából a Földközi-tenger a világ egyik legkiszolgáltatottabb területe. A Covid19 negatívan befolyásolta a társadalmi helyzetet és a fejlődést, ami sürgőssé teszi a fenntartható fejlődés és a zöld gazdaság stratégiáinak elfogadását.

4.5. A helyreállítási tervek elfogadása a mediterrán térségben potenciálisan lehetőséget jelent a régió gazdasági, társadalmi és környezeti fejlődésének biztosítására. A fejlesztési lehetőségeket mindenképpen össze kell kapcsolni az olyan elvek tiszteletben tartásával, mint a szolidaritás, az egyenlőtlenségek elleni küzdelem, valamint a jogállamiság védelme és tiszteletben tartása. A civil társadalom aktív részvétele valamennyi cél elérésével kapcsolatban alapvető fontosságú.

4.6. A déli szomszédság országaiban a Covid19 utáni jövőbeli újjáépítési terveknek a gazdasági növekedés mellett elsősorban az éghajlatváltozáshoz, a vízhiányhoz, a sivatagosodáshoz és a környezetszennyezéshez kapcsolódó környezeti problémák megfékezésére irányuló intézkedésekre kell összpontosítaniuk. A környezetvédelmi és természetvédelmi intézkedések a gazdaság diverzifikálása és minőségi munkahelyek teremtése révén pozitív hatást gyakorolhatnak a mediterrán térségre. Ezzel összefüggésben az EGSZB felhívja a figyelmet arra, hogy a déli partnerországokban nagyon nagy lehetőségek rejlenek a megújuló energiákban (különösen a nap- és szélenergiában), és arra kéri az EU-t és tagállamait, hogy törekedjenek fenntarthatóbb közös beruházásokra ezen a területen.

4.7. Az EGSZB már hangsúlyozta, hogy a mediterrán térségben is elő kell mozdítani az igazságos átmenetet, hogy az az egészségügy, az oktatás és a nemek közötti egyenlőség terén is előnyökkel járjon. A valóban az átmenet és a digitalizáció elveihez igazodó helyreállítás biztosítása érdekében döntő fontosságú lesz a tudatosság és az egyes vállalkozói attitűdök és digitális készségek fejlesztése. Az EGSZB támogatja a déli partnerországok arra irányuló felhívását, hogy az EU és tagállamai erőteljesebben kötelezzék el magukat a földközi-tengeri térségben folytatott kutatási és fejlesztési együttműködés iránt.

⁽⁵⁾ UfM Foreign Affairs Ministers set priority areas for stronger cooperation and integration in the Euro-Mediterranean region – Union for the Mediterranean – UfM (ufmsecretariat.org)

⁽⁶⁾ <https://www.2021portugal.eu/en/porto-social-summit/porto-social-commitment/>

4.8. A déli szomszédság helyreállítása – egy olyan környezetben, amelyet az informális foglalkoztatás és gazdaság magas aránya jellemez – szorosan kapcsolódik egy hatékony szakképzési és oktatási modell kialakításához is. Az EGSZB ismét hangsúlyozza, hogy különösen a fiatalok és a nők esetében meg kell erősíteni a szakmai készségeket, hogy azokat nemzeti és transznacionális környezetben is hasznosítani tudják az „agyak körforgása” érdekében. A civil társadalmi szervezetek fontos szerepet játszanak a készségek megerősítésében is a nem formális oktatás, műhelytalálkozók és képzések szervezése, valamint a szociális gazdaság előmozdítása révén. Az EGSZB azt is hangsúlyozza, hogy szükség van a szociális partnerek bevonására – amint azt többek között már az „UfM Regional dialogue with social partners” [UMT – Regionális párbeszéd a szociális partnerekkel] című dokumentum is hangsúlyozta –, nem utolsósorban a munkaerőpiaci kereslet és kínálat közötti „eltérés” kezelése érdekében.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az EU stratégiai irányítúje**(saját kezdeményezésű vélemény)**

(2023/C 140/04)

Előadó: **Christian MOOS**Társelőadó: **Peter CLEVER**

Közgyűlési határozat:	2022.7.14.
Jogalap:	eljárési szabályzat 52. cikk (2) bekezdés saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	„Külkapcsolatok” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.12.20.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	163/1/5

1. Összefoglalás és ajánlások

1.1. A stratégiai irányítú nagy előrelépésnek számít. Nagyon fontos konkrét projekteket és intézkedéseket sorol fel, amelyek növelik az európai biztonságot. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) úgy véli, hogy az európai kül- és biztonságpolitika átfogó stratégiájának kialakítása érdekében ki kell terjeszteni a stratégiai irányítút, és hogy a civil társadalmat be kell vonni ebbe a folyamatba.

1.2. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a biztonság messze túlmutat a védelmen, és hogy egy átfogó uniós biztonsági stratégiának a konkrét védelmi intézkedések támogatása és kiegészítése érdekében a polgári és a megelőzési szempontokra is összpontosítania kell.

1.3. Az EGSZB hangsúlyozza a társadalmi igazságosság, a gazdasági kilátások és a környezeti fenntarthatóság jelentőségét a megelőzés tekintetében. A társadalmi béke és a gazdasági stabilitás az erőszakmentesség fontos előfeltételei. A globális felmelegedés korlátozása és a következményeinek kezelése alapvető fontosságú ahhoz, hogy a világban fent lehessen tartani a társadalmi rendet és a békét.

1.4. A stratégiai irányítú nem veszi kellőképpen figyelembe, hogy milyen szerepet játszhat, illetve kell játszania az európai civil társadalomnak annak érdekében, hogy növelni lehessen a hibrid támadásokkal, valamint az uniós tagállamokon belüli és az uniós tagállamok közötti kohézió és szolidaritás ellenséges erők általi szisztematikus aláásásával szembeni rezilienciát.

1.5. A polgári és megelőző biztonságpolitika szorosan összekapcsolódik a katonai védelmi képességgel. Ez utóbbi a biztonság nélkülözhetetlen feltétele, és elrettentő hatásának jóvoltából megelőző jellegűnek is tekinthető.

1.6. Az EGSZB úgy véli, hogy a stratégiai irányítú túlságosan pozitív képet fest az európai biztonság- és védelempolitikáról.

1.7. A NATO nemcsak az EU stratégiai partnere, hanem az Unió biztonságának fő letéteményese is. Az európaiaknak a saját cselekvőképességüket erősítő intézkedésekkel nagyobb hozzáadott értéket kell biztosítaniuk a NATO számára. Az EU és a NATO eddig nem használta ki teljes mértékben az együttműködésükben rejlő lehetőségeket. A biztonság és védelem európai pillérének megerősítése a NATO megerősítését jelenti.

1.8. Végző soron az EU-nak nagyobb felelősséget kell vállalnia, és a NATO európai pilléréként létre kell hoznia az európai védelmi uniót, biztosítva, hogy az teljes mértékben tiszteletben tartsa az egyes tagállamok semlegességét, és összeegyeztethető legyen azzal.

1.9. Az EU-nak jobban meg kell értenie a transzatlanti partnerség kulcsfontosságú szerepét a NATO – és ezáltal Európa biztonsága – szempontjából.

1.10. Túl sok uniós tagállam hanyagolta el hosszú időn keresztül védelmi kötelezettségeit és képességeit, ami a fegyveres erők drámai alulfelszereltségéhez, felkészületlenségéhez és interoperabilitásának hiányához vezetett.

1.11. Az uniós tagállamoknak jobban össze kell hangolniuk a nemzeti szintű képességfejlesztést és védelmi tervezést, és sokkal több közös beszerzést kell végrehajtaniuk. Az európai védelmi képességek nagyobb hatékonyságát a nemzeti iparpolitikák sokkal jobb összehangolása révén kell elérni.

1.12. Az európai cselekvőképességet a többségi szavazás kül- és biztonságpolitikában történő bevezetése révén meg kell erősíteni.

1.13. A stratégiai iránytű fontos kiegészítő elemeként azonosítani kell azt a szerepet, amelyet az európai civil társadalom játszhat a szolidaritás, az együttműködés és a reziliencia terén.

1.14. Az EGSZB nyilvános fórumokat javasol az európai és nemzeti szintű stratégiai viták számára.

2. Általános megjegyzések

2.1. E saját kezdeményezésű véleményben a stratégiai iránytű hatását vizsgáljuk, és a civil társadalom szemszögéből igyekszünk szakpolitikai szempontból értékelni az ehhez kapcsolódó európai célkitűzéseket és lehetőségeket. Az EGSZB üdvözlözi az európai biztonság és védelem megerősítésére irányuló uniós kezdeményezéseket.

2.2. A civil társadalom nem csak egy mellékszereplő a biztonsági kérdésekben, és véleményét meg kell hallgatni. Konfliktus esetén a polgári intézmények nagymértékben érintettek, és a civilek szenvedik el a háború pusztító következményeit.

2.3. A civil társadalom szempontjából a stratégiai iránytű szűken értelmezi a biztonság fogalmát, különös hangsúlyt helyezve a védelemre. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a biztonság messze túlmutat a védelemben, és az uniós biztonsági stratégiának a stratégiai iránytű keretében jelenleg tapasztaltnál nagyobb hangsúlyt kellene helyeznie a polgári és megelőzési szempontokra.

2.4. Az Európai Unió (EU) az erőszak és a háború ellentéte. Az EU-nak jobban ki kell használnia politikai, anyagi és kulturális erőforrásait, hogy hozzájáruljon a konfliktusok békés rendezéséhez és megelőzze a katonai eszkalációt, mivel talán éppen ebben rejlik az a képessége, hogy jelentős hozzáadott értéket teremtsen, és ez lehet a kulcsa eddig kifejtett globális befolyásának is. Hatékonyabban sikra kell szállnia a többoldalú fegyverzetellenőrzési megállapodásokhoz való visszatérés, a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződés betartása, valamint a nukleáris leszerelés melletti elköteleződés érdekében.

2.5. A szabályokon alapuló multilaterális rend kulcsfontosságú az egyetemes emberi jogok védelmének szempontjából. Az Uniónak – a világ valamennyi, hasonlóan gondolkodó partnerével együtt – minden tőle telhetőt meg kell tennie a szabályokon alapuló multilaterális rend erősítése, illetve szükség esetén helyreállítása és megújítása érdekében. A hajlíthatatlan erőpolitika és az „erősebb joga” nem egyeztethető össze a demokráciával és a jogállamisággal. A biztonság szabadság nélkül értelmét vesztené. Ugyanakkor a biztonság fontos előfeltétele is a szabadságnak.

2.6. A polgári és megelőző biztonságpolitika nem ellentétes a katonai védelmi képességgel. Éppen ellenkezőleg, ez utóbbi a biztonság nélkülözhetetlen feltétele, és elrettentő hatásának jóvoltából megelőző jellegűnek is tekinthető.

2.7. A biztonságba és a védelembe irányuló politikai és pénzügyi befektetések esetében alapos és komoly értékelést kell végezni az EU a) rendszerszintű és b) eszközszintű erősségei és gyengeségei tekintetében, valamint azzal kapcsolatban, hogy képes-e az EU i. gondoskodni saját biztonságáról, ii. stabilitást teremteni a szomszédságában, iii. biztosítani a globális kereskedelmi útvonalakat és a kritikus fontosságú árukhoz és anyagokhoz való hozzáférést, és nem utolsósorban iv. a tagállamok segítségével megbízható és egyértelműen elkötelezett partnerként venni részt a szövetségekben, amelyek nem csak Európa biztonsága szempontjából bírnak alapvető jelentőséggel.

2.8. A biztonság és a szabadság nem érhető el kizárólag katonai képességek révén. Ehhez holisztikus társadalmi, gazdasági és környezetvédelmi megközelítésre, valamint jobb hírszerzésre és előrejelzésre van szükség. Prioritásként kell kezelni a megelőző politikát és a diplomáciai és polgári eszközökkel történő konfliktusrendezést, katonai erő pedig csak a legvégső esetben vehető be. Ez azonban magában foglalja a hiteles katonai képességek meglétét is, valamint azt, hogy kétséget kizáróan készen is álljanak ezek bevetésére, ha az elkerülhetetlen. Az Uniónak határozottabban kell védenie saját érdekeit.

2.9. A globális biztonsági rendszer végső célja az igazságos béke fenntartása, és e cél elérésének legjobb eszköze a multilateralizmus. Ugyanakkor a rendszerre egyre nagyobb nyomás nehezedik, és az EGSZB megismétli a 2022. évi globális békejelentés ajánlásait, amelyek a béke globális architektúrájának megerősítését célzó fellépést sürgetik ⁽¹⁾.

2.10. A védelmi képességek megerősítésére és a biztonság növelésére irányuló intézkedések végrehajtásához nagyobb intézményközi következetességre, a silómentalitás megszüntetésére és mindenekelőtt a tagállamok határozott elkötelezettségére van szükség.

2.11. Az Ukrajna elleni orosz invázióra, a háború Európába való visszatérésére és a hajlíthatatlan erőpolitikára tekintettel hatékony elrettentő képességekre van szükség. Ugyan a nagyhatalmi politika soha nem tartozott az EU céljai közé, most, hogy Oroszország és Kína megkérdőjelezi a nemzetközi rendszert és biztonságot, alkalmazkodnia kell a nagyhatalmak közötti növekvő, rendszerszintű versenyhez. Oroszország nyíltan megsérti az ENSZ Alapokmányát, Kína pedig az egyetemes emberi jogokat, amint az Hszincsiangban és Hongkongban is jól látható.

2.12. Az USA, Kanada és a világ más demokráciái fontos partnerek abban, hogy végrehajtsuk azt, ami iránt az ENSZ minden tagállama hivatalosan és önként elkötelezte magát: az egyetemes emberi jogok érvényesítését, amelyekből soha, sehol nem lehet engedni.

2.13. Az EU-nak jobban meg kell értenie a transzatlanti partnerség, azaz az EU és az USA közötti kapcsolatok alapvető fontosságát a NATO és ezáltal Európa biztonsága szempontjából. Bár az elmúlt években az USA érdeklődésének középpontjába egyre inkább az ázsiai és csendes-óceáni térség került, az orosz agresszió azt mutatja, hogy a világréndet a jövőben szükség esetén Európában is biztosítani kell és meg kell védeni.

2.14. A NATO nem csupán az EU stratégiai partnere: Európa katonai védelmét a NATO biztosítja, és az európai védelmi pillért teljes mértékben ezt kiegészítő módon kell kialakítani. Az Ukrajna elleni orosz invázió és a nemzetközi biztonsági rend elleni orosz támadás minden tekintetben megerősíti ezt a tényt. Az európai védelmi együttműködés fokozása megerősítheti a NATO-t és növelheti Európa cselekvőképességét a saját biztonságához és a regionális stabilitáshoz való hatékonyabb hozzájárulás tekintetében.

2.15. Habár az EU mint politikai közösség és a NATO mint szövetség egyáltalán nem azonos, a kettő közötti átfedés – és nem csak az értékek és a célok tekintetében – jelentősen növekszik. Finnország és Svédország NATO-csatlakozásával 23 ország mindkét szervezethez tartozni fog. Az európaiaknak a saját stratégiai cselekvőképességüket erősítő intézkedésekkel nagyobb hozzáadott értéket kell biztosítaniuk a szövetség számára. Végső soron az EU-nak nagyobb felelősséget kell vállalnia saját biztonságáért, és a NATO európai pilléréként létre kell hoznia az európai védelmi uniót, teljes mértékben tiszteletben tartva eközben egyes tagállamok semlegességét.

2.16. Túl sok tagállam hanyagolta el túl sok éven keresztül védelmi képességeit. Sok uniós tagállamban az esetenként elégtelen, de mindenekelőtt nem hatékony védelmi kiadások a fegyveres erők drámai alulfelszereltségéhez, felkészületlenségéhez és interoperabilitásának hiányához vezettek. A NATO-tagsággal is rendelkező uniós tagállamok esetében ez azt jelenti, hogy elhanyagolják szövetségi kötelezettségeiket.

2.17. Európa védelmi képessége nemcsak az e célra rendelkezésre bocsátott költségvetési előirányzatok összegétől, hanem mindenekelőtt azok hatékony felhasználásától függ. Az EU-ban működő különböző fegyverrendszerek jelenleg átfedésekhez vezetnek, és magas költségeket, valamint hatékonysági problémákat okoznak. Az uniós tagállamoknak jobban

⁽¹⁾ Common Security – For our shared future, Stockholm, 2022.

össze kell hangolniuk a nemzeti szintű képességfejlesztést és védelmi tervezést, és sokkal több közös beszerzést kell végrehajtaniuk. Következtes uniós és nemzeti szintű közbeszerzési politikákat kell elfogadni a költségek csökkentéséhez szükséges méretgazdaságosság elérése, valamint a kialakulóban lévő induló vállalkozások fennmaradásának biztosításához szükséges aktivitás kifejtése érdekében⁽²⁾. Az európai védelmi piacon jelenleg alkalmazott gyakorlatok az európai szintű cselekvés hiányából fakadó magas költségeket tükrözik.

2.18. Az állandó strukturált együttműködés (PESCO), a koordinált éves védelmi szemle (CARD) és az Európai Védelmi Alap (EDF) ellenére az EU túl csekély előrehaladást ért el az olyan hatékony közös struktúrák kialakítása terén, amelyekkel saját biztonságáról gondoskodhatna. Ennek megfelelően nagy jelentőséggel bír a 2022. márciusi versailles-i nyilatkozat, amely az állam- és kormányfők 2021. decemberi azon határozatán alapul, miszerint „az Európai Unió nagyobb felelősséget vállal saját biztonságáért, a védelem terén stratégiai megközelítést alkalmaz, és növeli az önálló fellépésre való képességét”.

2.19. Az EU kül- és biztonságpolitikai fellépési képessége megerősödne azáltal, ha a Tanácsban a külpolitika területén elmozdulnának az egyhangú döntéshozatalról (amely minden egyes tagállam számára lehetőséget biztosít arra, hogy blokkolja az összes többit). Köztes megoldásként fontolóra lehetne venni, hogy ideiglenesen teszteljék a minősített többségi szavazás vagy a kettős minősített többség (azaz a minősített többségre vonatkozó magasabb küszöbértékek) gyakorlatát. A tagállamok egységes fellépését azonban elsősorban nem az intézményi keret akadályozza. A tagállamok inkább megkerülik a meglévő intézményi keretet, nem használják ki a benne rejlő lehetőségeket, és nem kívánnak részt venni abban.

2.20. A biztonság letéteményeseként Európának új narratívára, valamint a civil társadalom és a polgári szerepvállalás által vezérelt konkrét intézkedésekre lehet szüksége ahhoz, hogy anélkül erősítse meg az európai identitást és szolidaritást, hogy attól kellene tartania, hogy a nacionalizmust az európai sovinizmus váltja fel. A nyilvánosság részvételének nyitottnak, átláthatónak és inkluzívnak kell lennie.

3. A stratégiai irányítú pozitív vetületei

3.1. Jól választották meg a stratégiai irányítú célját, amely arra irányul, hogy a kapacitásépítés („cselekvés”), a nagyobb felkészültség („biztonság”), a célzott beruházások („beruházás”) és a fokozott együttműködés („partnerség”) révén fokozzák a biztonságot, valamint megerősítések a partnerségeket és a szövetségeket.

3.2. A stratégiai irányítú célja, hogy megerősítse Európának az ENSZ Alapokmányában foglalt elvek tiszteletben tartása, a béke helyreállítása és a szabadság Európán belüli védelme iránti eltökéltségét.

3.3. Ami a biztonságot illeti, a stratégiai irányítú „rendszerszintű riválisként” utal Kínára; ezt az egyetemes emberi jogok tömeges megsértése, Tajvan folyamatos fenyegetése és az orosz agresszor támogatása is megerősítette. A stratégiai irányítú kiemeli, hogy Kína és Oroszország megkérdőjelezi a nemzetközi rendet. Bővítik nukleáris arzenáljukat és új fegyverrendszereket fejlesztenek ki.

3.4. Az irányítú rámutat, hogy ezzel vésszesen aláássák a fegyverzet-ellenőrzési architektúrát, és e „jogi vákuum” káros hatással van az EU biztonságra nézve.

3.5. Az EU a világ minden régiójában jogos érdekeket képvisel. A stratégiai irányítú nem terjed ki szisztematikusan mindezekre, de helyesen állapítja meg, hogy – amint azt különösen a Nyugat-Balkánon már láttuk – Európa tétlensége felhívást jelent más hatalmak számára, hogy betöltsék az űrt.

3.6. A stratégiai irányítú hangsúlyozza, hogy az Uniónak sokkal gyorsabban és lényegesen nagyobb elszántsággal kell fellépnie, a tagállamok számára pedig biztosítani kell, hogy számíthassanak a kölcsönös segítségnyújtásra. Éppen ezért kiemeli az EUSZ 42. cikke (7) bekezdésének fontosságát. Az Uniónak tisztáznia kell, hogy ezen elsődleges jogi alap összhangban áll-e a NATO-szerződés 5. cikke szerinti segítségnyújtási kötelezettséggel.

⁽²⁾ A biztonsági és védelmi technológiákra vonatkozó ütemterv, [COM(2022) 61 final], 4.9. pont.

3.7. A stratégiai irányítú a NATO-val összeegyeztethető prioritásként határozza meg a műveleti készenlét és az interoperabilitás javítását. A stratégiai irányítú úgy ábrázolja az Uniót, mint amely egyengeti az utat az európai védelem javítása előtt, és bejelenti, hogy az EU fel fogja számolni a kritikus képességek terén meglévő hiányosságokat, meg fogja erősíteni az európai társadalmak rezilienciáját és stabilitást fog teremteni az európai szomszédságban. Az első lépést az 5 000 főből álló gyorsleépítési kapacitás létrehozása jelenti, amely 2025-re lesz teljesen működőképés. Az EGSZB emlékeztet arra, hogy a megvalósítással nem szabad tovább késlekedni, mivel az EU e tekintetben már több mint két évtizede ambiciózusabb célokat tűzött ki, amelyeket máig sem sikerült elérni.

3.8. Még ha a stratégiai irányítú nem is hivatkozik a minősített többségi szavazás külpolitika terén történő bevezetésére, konstruktív tartózkodást szorgalmaz annak érdekében, hogy a cselekvésre kész tagállamok haladhassanak tovább. E tekintetben jobban ki lehetne használni az EUSZ 44. cikkét annak érdekében, hogy a Tanács általi hatáskör-átruházás révén a közös biztonság- és védelempolitika (KBVP) terén lehetővé tegyék az együttműködést a megfelelő képességekkel rendelkező, erre kész tagállamok számára.

3.9. A stratégiai irányítú célja a polgári és a katonai KBVP-missziók és -műveletek észszerű ötvözése. A nem katonai válaszlépésekkel összefüggésben kiemeli a polgári KBVP-missziók jelentőségét. A stratégiai irányítú szorosabb együttműködésre törekszik a KBVP és az uniós bel- és igazságügyi érdekelt felek között.

3.10. Az EGSZB üdvözli, hogy a stratégiai irányítú cselekvésorientált megközelítést alkalmaz, továbbá konkrét javaslatokat és lépéseket, valamint céldátumokat és mérföldköveket határoz meg, amelyeket az Európai Unió Tanácsának és az Európai Tanácsnak rendszeresen felül kell vizsgálnia.

3.11. A stratégiai irányítú olyan fontos intézkedéseket is kiemel, amelyek célja a „nemek közötti egyenlőség, a béke és a biztonság”, valamint az éghajlati hatékonyság koncepciójának jobb bevezetése a KBVP-missziókba és -műveletekbe. Az EU például 2023-ig meg fogja erősíteni az egyetemes emberi jogi és a nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó tanácsadói hálózatát KBVP-misszióin és -művelein belül, az uniós éghajlatváltozási és védelmi ütemterv végrehajtásával pedig a klímasemlegesség felé fogja terelni a katonai ágazatot.

4. Az irányítúval kapcsolatos kritikai észrevételek

4.1. A stratégiai irányítú igen ambiciózus dokumentum, amely 2025-ig több mint 80 konkrét intézkedést határoz meg. E tekintetben a tagállamok részéről erős politikai akaratra van szükség, különben fennáll annak a veszélye, hogy a dokumentumban inkább egy olyan Unió képe tükröződik vissza, amely nem rendelkezik hatáskörrel külpolitikai és védelmi kérdésekben.

4.2. A stratégiai irányítú jellemzően szűkebben értelmezi a biztonság fogalmát: a biztonság azonban több a védelemnél. A katonai konfliktusok elkerülése szempontjából döntő jelentőséggel bír a megelőzés és az előrelátás fokozása. A stratégiai irányítú a konkrét projektek és intézkedések jegyzékének összeállítására összpontosít. Az EGSZB üdvözli ezt. Ugyanakkor az irányítú nem hivatkozik konkrét földrajzi területekre, és nem határozza meg kellőképpen, hogy a területén kívül – például a közvetlen szomszédságban – hol kívánja még az EU az értékeivel és céljaival összhangban kiterjeszteni a stabilitást és a biztonságot. Az irányítú ki kell szélesíteni egy olyan átfogó stratégia kialakítása érdekében, amely magában foglalja a civil társadalom bevonását is.

4.3. A stratégiai irányítú meglehetősen pozitív képet fest az uniós biztonság- és védelempolitika koherenciájáról és az EU lehetséges képességeiről, például amikor azt állítja, hogy a külső konfliktusok és válságok megelőzése és kezelése tekintetében az EU ereje abban rejlik, hogy képes katonai és polgári eszközöket egyaránt igénybe venni. Az irányítú nem említ konkrét példákat arra, hogy ez hol lenne sikeres. Egy valóságtól elrugaszkodott elemzés azonban nem szolgálhat szilárd alapként a biztonsági stratégiához. Az EU önértékelése, miszerint következetesen vezető szerepet játszik a többoldalú megoldásokban, és az, hogy a stratégiai irányítúban – például a globális biztonsággal kapcsolatos felelősségének vállalásával összefüggésben – kifejezetten dicséri önmagát, nem teszi lehetővé az őszinte számvetést.

4.4. Lehet, hogy az EU sok politikai és pénzügyi erőforrást fektetett be a multilateralizmusba, de a tagállamok – legalábbis az orosz támadásig – csak akkor követtek összehangolt európai külpolitikai célokat, ha azok közvetlenül megfeleltek saját nemzeti érdekeiknek. A stratégiai előrelátás alapvető hiánya több példával is szemléltethető, többek között a következőkkel: a nyugat-balkáni bővítési folyamat, az európaiak líbiai háborúra adott válasza, az energia-, nyersanyag- és egyéb ellátási függőségek, Európa ENSZ-en belüli képviselése, valamint a nemzeti katonai kapacitásokba irányuló GDP-arányos beruházások eltérő szintje.

4.5. A stratégiai irányítú elismeri, hogy a NATO ugyan fontos az európai biztonság szempontjából, de nem elegendő. Az irányítú megemlíti a NATO-val fennálló stratégiai partnerséget, a kiegészítő jelleget és a döntéshozatali autonómiát. Ugyanakkor csak néhány tagállam semleges, azaz nem NATO-tag, és a szövetség pusztán stratégiai partnernél többet jelent Európa számára. A NATO Európa biztonságának egyetlen valódi letéteményese, és beláthatatlan ideig az is marad. Az EU azonban segíthet az európaiaknak jobban megszervezni az európai biztonsághoz való hozzájárulásukat, mégpedig úgy, hogy gondoskodik arról, hogy egyesítsék védelmi képességeiket, összehangolatlan nemzeti politikájukat pedig feladják egy közös európai megközelítés javára. A stratégiai irányítúben foglalt számos jó megközelítés ellenére sem az EU, sem a NATO nem aknáza ki eddig teljes mértékben az együttműködésükben rejlő lehetőségeket.

4.6. A stratégiai irányítúhoz hasonlóan egyértelműen meg kell határozni az európai stratégiai autonómia fogalmát, ha azt a biztonsági és védelmi kérdésekre alkalmazzák. A stratégiai autonómia nem arról szól, hogy az EU egyedül járjon el, hanem hogy jobb partnerre váljon, amely képes szükség esetén cselekedni, még akkor is, ha esetleg nem áll rendelkezésre támogatás. Nem jelentheti azt, hogy egyenlő távolságot tartanak a nagyhatalmaktól, ahogyan azt az EGSZB a transzatlanti kapcsolatokról szóló új keletű véleményében hangsúlyozta. Az USA jelenleg Európa legfontosabb szövetségese és partnere, és a jövőben is az marad. Az EU-nak ugyanakkor követnie kell a stratégiai függőségek csökkentésének útját, többek között a biztonsági és védelmi ágazatokban is, amint azt az EGSZB a *biztonsági és védelmi technológiákra vonatkozó ütemtervről* szóló véleményében ⁽³⁾ is megállapította.

4.7. Csökkenteni kell az egyoldalú európai függőségeket, és nem csak a védelem területén. Ez alapvető fontosságú Európa biztonsága szempontjából. Az EGSZB azonban úgy véli, hogy a kölcsönös függőségek, különösen a hasonlóan gondolkodó partnerek között, nemcsak előnyösek, hanem elengedhetetlenek is egy szabályokon alapuló multilaterális rendez.

4.8. Az EU jövőbeli katonai képességeit illetően a stratégiai irányítúben bejelentett uniós harccsoportok vagy gyorsreagálású erők összhangban vannak a nemzetközileg koordinált missziók keretében gyorsan bevethető, kisebb fegyveres erőkre vonatkozó elgondolással. Ezek az erőfeszítések azonban nem szemléltethetők attól a kérdéstől függetlenül, hogy Európa a NATO keretein belül megfelelően hozzájárul-e saját biztonságához. Az európai erőfeszítéseknek támogatniuk kell a NATO európai pillérének hatékonyságát. Jelenleg nem világos, hogy az uniós és NATO-tagállamok hogyan tudnak elegendő erőforrást biztosítani mind a NATO Reagáló Erők, mind az uniós gyorsreagálású erők számára, ha ezeket az erőforrásokat egyszerre kell mozgósítani. Ráadásul a gyorsan bevethető csapatokkal kapcsolatban bemutatott intézkedések részben elmaradnak a már évtizedekkel ezelőtt (Helsinki, 1999) hozott döntésektől.

4.9. A stratégiai irányítú nem veszi figyelembe, hogy milyen szerepet játszhat, illetve kell játszania a civil társadalomnak Európában annak érdekében, hogy növelni lehessen az uniós tagállamokon belüli és az uniós tagállamok közötti kohézió és szolidaritás ellenséges erők általi szisztematikus aláásásával szembeni rezilienciát.

4.10. Ahhoz, hogy az EU a biztonság demokratikus és jogállami letéteményeseként nagyobb szerephez jusson, nemcsak erős, illetve erősebb uniós intézményekre, a tagállamok részéről pedig nagyobb előrelátásra van szükség, hanem kiterjedt, határokon átnyúló társadalmi szövetségekre is, amelyek elképzelhetetlenek az erős és élénk páneurópai szervezett civil társadalom, valamint a teljes mértékben elkötelezett európai szociális partnerek nélkül.

4.11. Az ellenséges támadások nemcsak katonai műveleteket foglalnak magukban, hanem dezinformációt, kibertámadásokat, gazdasági zsarolást stb. is. A stratégiai irányítú említést tesz a hibrid fenyegetésekre való koordinált reagálást szolgáló hibrid eszköztár és a külföldi információmanipuláció és beavatkozás kezelésére szolgáló eszköztár kifejlesztéséről, valamint a kiberdiplomáciai eszköztár megerősítéséről. A stratégiai irányítú nem foglalkozik kellő mértékben ezzel a kérdéssel, különösen, ami a hatékony védelmi és ellenintézkedéseket illeti. Az Uniónak sürgősen intézményközi megközelítésre van szüksége az ilyen támadások és beavatkozások elleni fellépéshez, amelybe a reprezentatív civil társadalmat is be kell vonni annak érdekében, hogy megeremtsék az uniós polgárok közötti tényleges szolidaritás, együttműködés és reziliencia alapjait, különösen helyi szinten, ahol az ilyen támadások hatása a legközvetlenebbül érezhető.

4.12. Európa biztonságát nem csak a hagyományos értelemben vett katonai támadás lehetősége fenyegeti. A magánvállalatok, közintézmények és kritikus infrastruktúrák elleni kibertámadások és szabotázsok szintén hibrid háborús támadásnak tekintendők, amelyek szörnyű károkat okozhatnak. A stratégiai irányítú nem foglalkozik kellő mértékben ezzel a kérdéssel, különösen, ami a hatékony védelmi és ellenintézkedéseket illeti.

⁽³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A biztonsági és védelmi technológiákra vonatkozó ütemterv (COM(2022) 61 final) (HL C 443., 2022.11.22., 112).

5. Az irányítú újrakalibrálása

5.1. Az EGSZB teljes mértékben osztja azt a nézetet, hogy az Uniónak számolnia kell az ENSZ Alapokmányát megsértő, egyre agresszívebb revizionista hatalmakkal. A szabályokon alapuló multilaterális rend helyreállítható, ha a liberális demokráciák ragaszkodnak elveikhez, azokat diplomáciai, polgári és katonai képességekkel támasztják alá, és nem engednek az önkényuralmi hatalmak csábításának, nyomásának és fenyegetésének.

5.2. Az európai politikának azt a célt kell szolgálnia, hogy megakadályozza a fegyveres konfliktusokat; azonban arról sem szabad megfeledkezni, hogy a világ már egyáltalán nem olyan békés, mint amilyennek a hidegháború vége után tűnt. Ezért az európai társadalomban politikai konszenzusra van szükség a lehetséges agresszorokkal szembeni védelmének hatékony kialakításával és különösen polgári védelmi kapacitásának kiépítésével kapcsolatban. Döntő jelentőséggel bír a nyilvános vita fokozása és a civil társadalmi szereplők aktív részvétele.

5.3. A transzatlanti partnerség jóval több politikai befektetést igényel. Bár túlmutat a NATO-n, mégis a szövetség egyik alappillére. Az európaiaknak több erőfeszítést kell tenniük az EU és az USA közötti kapcsolatok fenntartása és elmélyítése érdekében. Rendkívül fontos az USA-val való stabil partnerség mind a kereskedelmi kapcsolatok, mind a biztonság tekintetében.

5.4. A nukleáris fegyverektől mentes világ európai cél. Amíg ez meg nem valósul, az Európa számára biztosított amerikai nukleáris biztonsági garancia, a NATO nukleáris elrettentése és a francia visszatartó erő továbbra is nélkülözhetetlen tényezők az európai biztonság szempontjából.

5.5. Az európai partnereknek sürgősen a védelmi kiadásaik hatékonyságának növelésére kell összpontosítaniuk. Ez többek között a hagyományos nemzeti katonai rendszereik interoperabilitásának jelentős fokozásával érhető el. A tagállamoknak le kell küzdeniük a sürgősen szükséges rövid távú védelmi képességek beszerzésével kapcsolatos jelenlegi nehézségeket és félreértéseket, és közös megközelítést kell találniuk védelmi rendszereik közös közbeszerzés és közös együttműködési projektek révén történő közép- és hosszú távú megerősítésére. A közös európai projektek nem zárhatják ki a közeli szövetségeseket és partnereket, de az európai védelmi piachoz való hozzáférésüknek szigorúan kölcsönösségen kell alapulnia.

5.6. A védelmi kiadások GDP-n belüli aránya annyiban fontos, hogy arról megállapodás született a nyugati szövetségesek között – *pacta sunt servanda*, azaz a megállapodásokat teljesíteni kell! A hatékony képességek tekintetében fontosabb, hogy ezeket pontosan meghatározzuk és időben megvalósítsuk. Másodlagos jelentőséggel bír, hogy ez pontosan a GDP 2 vagy több százalékát igényli-e. A lényeg az, hogy egy esetleges agresszor túl magasnak ítélje a támadás költségeit. Annak érdekében, hogy hatékonyabbá tegye a tagállamok védelmi kiadásait, az EU-nak eszközeire és intézményeire, például a PESCO-ra, a koordinált éves védelmi szemlére, az EFA-ra és az Európai Békekeretre kell támaszkodnia.

5.7. A védelmi beszerzések és az európai védelmi ipari struktúrák döntő jelentőséggel bírnak Európa biztonsága szempontjából. Ezekre nem csak a piac szabályai vonatkoznak. Európa biztonságát mindazonáltal nem áthatják alá költséges és eredménytelen kompromisszumok. A közös projekteket a versenyképes és innovatív iparágak teljesítőképességének kell vezérelnie, nem pedig az együttműködési projektekre vonatkozó nemzeti kvótáknak.

5.8. Az irányítú a biztonság számos fontos aspektusára kiterjed, de nem foglalkozik kellőképpen a hírszerzéssel. Az EU-nak aktualizálnia kell az irányítút azáltal, hogy egyértelmű elemzést készít az európai hírszerzési képességekről, és konkrét javaslatokat tesz azok javítására.

5.9. Ézszerősíteni kell a nemzeti védelmi erőket, azaz hatékony közös parancsnoklási rendet kell létrehozni, amely végső soron a közös európai fegyveres erő alapját képezi. Meg kell tölteni tartalommal az Európai Unió Katonai Törzsét és az Európai Védelmi Ügynökséget.

6. A civil társadalom hozzájárulása Európa biztonságához és védelméhez

6.1. A stratégiai irányítú nagy előrelépésnek számít. Ki kell egészíteni egy olyan európai külpolitikai stratégiával, amelyet a biztonság tágabb értelemben vett, az ENSZ fenntartható fejlődési céljaival is összhangban lévő fogalma jellemez, és amely aktívan bevonja a civil társadalmat.

6.2. A katonai konfliktusok elkerüléséhez feltétlenül több hírszerzésre, megelőzésre és előrejelzésre van szükség. Számos uniós tagállamnak fokoznia kell a védelmi képességeibe történő beruházásokat, és többségük már meg is kezdte ezt. Ennek a vállalásnak hosszú távra kell szólnia, amihez a civil társadalom támogatására van szükség. A NATO európai pillérének biztosítania kell a katonai elrettentést, de az EU-nak – többek között saját katonai eszközei révén – növelnie kell azon képességét, hogy konkrét megelőző hozzájárulást nyújtson a regionális békéhez és stabilitáshoz.

6.3. Amint azt az iránytű is javasolja, az EU-nak támogatnia kell a tagállamokat abban, hogy javítsák együttműködésüket annak érdekében, hogy csökkentsék védelmi képességeik nem hatékony széttagoltságát és költséges átfedéseit; mindaddig azonban, amíg nem rendelkezik valódi védelmi hatáskörrel, az EU-nak korlátozott erőforrásait továbbra is elsősorban polgári politikákra és mechanizmusokra kell fordítania a konfliktusmegelőzés lehetővé tétele érdekében. A civil társadalom itt tud valódi változást elérni társadalmi és gazdasági hálózatain, valamint a nyilvános és kulturális diplomáciában rejlő komoly potenciálján keresztül.

6.4. Egy szabad és élénk civil társadalomnak automatikus stabilizáló hatása lehet az európai biztonságot érintő válságok idején. Ezt már bizonyította például az orosz agresszió tekintetében, amikor is számos tagállamban több millió uniós polgár fogadott be és segített ukrán menekülteket, kivételes hajlandóságot mutatva a segítségnyújtásra, különösen az Ukrajnával szomszédos uniós tagállamokban. A biztonság átfogó megközelítésének magában kell foglalnia az európai szükséghelyzeti felkészültséget és a civil társadalmi szervezetek folyamatos támogatását is.

6.5. Az EGSZB a biztonság szempontjából kiemeli a társadalmi igazságosság, a gazdasági kilátások és a környezeti fenntarthatóság fontosságát. A társadalmi béke az erőszakmentesség fontos előfeltétele. A globális felmelegedés korlátozása és a következményeinek kezelése alapvető fontosságú ahhoz, hogy a világban fent lehessen tartani a társadalmi rendet és a békét.

6.6. Az EGSZB nyilvános fórumokat javasol a stratégiai vitákhoz, hogy a civil társadalom hozzájárulhasson egy olyan Európa kialakításához, amely védelmet nyújt az ellenséges támadásokkal szemben, és reziliensebbé válik a tagállamokon belüli és a tagállamok közötti közhangulatot és politikai stabilitást aláásó támadásokkal szemben. „A világhatalmak előnyökért folytatott harcában nem a katonai vagy gazdasági erő számít, hanem egy társadalom alapvető jellemzői”⁽⁴⁾.

6.7. Az EGSZB, annak „Külkapcsolatok” (REX) szekciója és – tekintettel a védelmi iparra – az Ipari Szerkezetváltás Konzultatív Bizottsága (CCMI)⁽⁵⁾ kulcsszerepet játszhat az európai és a globális biztonságról a politikai szint és a társadalom között folyó párbeszédben. Az EGSZB továbbra is kéri a stratégiai iránytű rendszeres frissítését, és gondosan értékelni fogja a kapcsolódó új kezdeményezéseket, például a védelmi csomagot.

6.8. Az orosz agresszió és a Kínával folytatott rendszerszintű rivalizálás rávilágít arra, hogy az EU nem késlekedhet a geopolitikai realitásokhoz való alkalmazkodást illetően. A liberális demokráciákban ezt csak a civil társadalommal szoros együttműködésben és annak politikai támogatásával lehet elérni.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽⁴⁾ Mazarr, M. J.: *What Makes a Power Great. The Real Drivers of Rise and Fall, Foreign Affairs*, 2022. július/augusztus, 52. o.

⁽⁵⁾ <https://www.eesc.europa.eu/hu/sections-other-bodies/sections-commission/consultative-commission-industrial-change-ccmi>

III

(Előkészítő jogi aktusok)

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG

AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG 575. PLENÁRIS ÜLÉSE, 2022. 12. 14. –
2022. 12. 15.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a szerződésen kívüli polgári jogi felelősségre vonatkozó szabályoknak a mesterséges intelligenciához való hozzáigazításáról (a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelv)

(COM(2022) 496 final – 2022/0303 (COD))

(2023/C 140/05)

Főelőadó: **Wautier ROBYNS de SCHNEIDAUER**

Felkérés:	Európai Parlament, 2022.10.6. az Európai Unió Tanácsa, 2022.10.14.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114. cikke
Illetékes szekció:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elnökségi határozat:	2023.9.20.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	154/1/0

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB a 2017-ben végzett úttörő munkája óta fogalmazza meg a mesterséges intelligenciával (MI) kapcsolatos nézeteit, és kitarthat, hogy nélkülözhetetlen, hogy az MI-alkalmazások emberi felügyelete felelősséggel is járjon, valamint hogy bizalmat ébresszenek az ilyen technológia iránt. Egyértelmű szabályokat szorgalmazott, beleértve a jogellenes (vagy vélhetően jogellenes) használat esetén a természetes vagy jogi személyek felelősségét is, ahogyan azt a 2019-es véleményében is kifejtette⁽¹⁾.

1.2. Az EGSZB üdvözlí és támogatja az Európai Bizottság azon javaslatát, hogy – a nemzeti jog által lehetővé tett kereteken belül – erősítsék meg a mesterséges intelligencia ilyen jogellenes alkalmazása miatt bármiféle kárt szenvedett károsultak jogait azáltal, hogy a sérelmen alapuló felelősségre vagy az objektív felelősségre vonatkozó meglévő nemzeti jogszabályokon, a termékfelelősségi irányelv rendelkezésein és a büntetőjogon felül különös jogokat biztosítanak.

⁽¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az emberközpontú mesterséges intelligencia iránti bizalom növelése [COM(2019) 168 final](HL C 47., 2020.2.11., 64. o.).

1.3. Az EGSZB elismeri, hogy e célkitűzést a minimális harmonizáció szolgálja a leginkább, de tart a fejlesztési és ellátási lánc szereplői, illetve a bírák általi eltérő értelmezések kockázatától. Ezért mindenképp fontosnak tartja az egyértelmű jogi meghatározásokat, és szükségesnek véli az azon személyektől megkívánt szakismeretek további bővítését, akiknek ezt az új jogszabályt – megfelelő digitális ismeretekkel felvértezve – az egész Unióban alkalmazniuk kell majd. Az Európai Bizottságnak végső célként egy olyan felelősségi rendszer kidolgozására kellene törekednie, amely EU-szerte minél egységesebben alkalmazható.

1.4. Az EGSZB a hatóságok felügyeleti szerepén túlmenően elismeri egyik oldalról a megelőzési és biztonsági szabályok, másik oldalról a jogorvoslati lehetőségek közötti kölcsönhatás jelentőségét a mesterséges intelligencia felelős fejlesztésére vonatkozó uniós és nemzeti előírásoknak való megfelelés biztosítása szempontjából. Szorgalmazza, hogy hozzák létre az alternatív vitarendezési szervek hálózatát annak érdekében, hogy az megkönnyítse a károsultak számára jogaik gyakorlását, illetve több bizonyítékot gyűjtsön az irányelvvel kapcsolatban elért eredményekről.

1.5. Az EGSZB nagyra értékeli, hogy az irányelv egyensúlyt teremt a károsultak jogai és a mesterséges intelligencia fejlesztőinek érdekei között. Ez lehetővé teszi a digitális átállás előnyeinek kiaknázását, és példát mutathat a harmadik országok számára, amelyek azt fontolgatják, hogy erre az útra lépnek.

1.6. Az EGSZB felkéri az Európai Bizottságot, hogy szorosan kövesse nyomon a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségre kiterjedő pénzügyi garanciák vagy biztosítás alakulását, kellően figyelembe véve annak elérhetőségét és mértékét, mivel az új keretnek a gazdasági szereplők és a biztosítók számára egyaránt jogbiztonságot kell teremtenie. Az eseményekre vonatkozó bizonyítékok kulcsfontosságúak annak értékeléséhez, hogy szükség van-e intézkedésekre e tekintetben, éppen ezért ezeknek az incidenseknek a dokumentálása és jelentése alapvető fontosságú.

1.7. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a digitális átállásba vetett bizalom növelése érdekében a mesterséges intelligencia által okozott károk károsultjainak biztosított jogokat is foglalja bele kommunikációs stratégiájába.

1.8. A technológiai fejlődés sebességére tekintettel az EGSZB támogatja az arra irányuló szándékot, hogy – amint a bizonyítékok indokoltá teszik – felülvizsgálják ezt a jogszabályt. Véleménye szerint az ezen irányelv hatálybalépésétől számított öt év a felülvizsgálat túlságos elodázását jelentené, és azt javasolja, hogy azt a hatálybalépéstől számított három év elteltével végezzék el. Az EGSZB e felülvizsgálat keretében kész áttekinteni a helyzetet és értékelni az uniós civil társadalmi szervezetek tapasztalatait, különös tekintettel a bizonyítási teherrel és a nemzeti jogszabályok szerinti figyelembe vehető károk esetlegesen eltérő meghatározásával kapcsolatos végfelhasználói visszajelzésekre.

1.9. Mivel a mesterséges intelligencia használata során olyan kényes szakpolitikai döntések merülhetnek fel, amelyeket nem szabad kizárólag a mesterséges intelligencia ellátási láncában részt vevő felekre bízni, az EGSZB kéri, hogy az etikai normák meghatározásába is vonják be, és kérjék ki ezen a téren a véleményét.

2. A javaslat összefoglalása

2.1. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos szerződésen kívüli felelősségről szóló irányelvre (a továbbiakban: a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelv) irányuló javaslat az Európai Bizottság mesterséges intelligenciáról szóló 2020. évi fehér könyvében, az ezzel egyidejűleg készült, a mesterséges intelligenciával kapcsolatos biztonságról és felelősségről szóló jelentésén, valamint a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabályra irányuló, a megelőzésre és a biztonságra összpontosító 2021. évi javaslaton alapul. A javaslat összefügg az 1985-ös termékfelelősségi irányelv felülvizsgálatával (a továbbiakban: felülvizsgált termékfelelősségi irányelv), amelyet az e véleményben vizsgált, a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelvvel azonos időpontban terjesztettek elő. Mindkét javaslat lehetővé teszi a felperesek számára, hogy bizonyos felekkel szemben követeléseket támasszanak, a két eszköz alkalmazási köre között azonban van némi különbség.

2.2. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelv célja az MI-rendszerek alkalmazása során okozott károkért való szerződésen kívüli polgári jogi felelősség egyes aspektusaira vonatkozó egységes szabályok megállapítása. Ezáltal igyekszik javítani az egységes piac működését, szélesebb körű védelmet biztosít a károsultaknak (legyen szó akár magánszemélyekről, akár vállalkozásokról), és harmonizált szabályok révén erősíti a mesterséges intelligenciába vetett bizalmat. Ez kiterjed például a magánélet megsértésére, az adatvesztésre vagy a biztonsági problémák okozta károkra. Az új szabályok például megkönnyítik a kártérítés igénylését abban az esetben, ha valakit az MI-technológia alkalmazásával lebonolyított felvételi eljárás során hátrányos megkülönböztetés ért, még ha továbbra is számos (jogi) akadály áll fenn. A fennmaradó jogbizonytalanság felszámolása érdekében az EGSZB azt ajánlja, hogy határozzák meg a mesterséges intelligenciát alkalmazó gépek által hozott döntés jogi fogalmát.

2.3. Ezzel az irányelvvel az Európai Bizottság első alkalommal javasolja a mesterséges intelligenciára vonatkozó nemzeti felelősségi szabályok célzott harmonizációját, megkönnyítve ezzel a mesterséges intelligenciával összefüggő károk károsultjai részére, hogy kártérítésben részesüljenek. A mesterséges intelligenciáról szóló fehér könyv célkitűzéseivel és a megbízhatóságot és a mesterséges intelligenciába vetett bizalmat szolgáló keret révén a jogállamiság elveit meghatározó, a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabályra irányuló, 2021. évi európai bizottsági javaslattal összhangban az új szabályok biztosítani fogják, hogy az MI-termékek vagy -szolgáltatások által okozott károk esetében a károsultak méltányos védelemben részesüljenek, ugyanúgy, mintha a károkozás bármilyen más helyzetben történt volna.

2.4. Az irányelv – ügyelve arra, hogy ne veszélyeztesse vagy hiúsítsa meg az európai technológiai fejlődést – olyan harmonizált jogi keretet vezet be, amely a laboratóriumtól a piacig kezeli az MI-rendszerek összetettségét, és két jelentősebb – a meglévő igényeknek megfelelő – jogi újítással egyszerűsíti a jogi eljárást az MI-rendszerek által okozott károk károsultjai számára:

- először is, ha megállapítják, hogy nem tettek eleget az uniós vagy nemzeti szabályozásnak (illetve az abból eredő gondossági kötelezettségnek), és észszerűen valószínűsíthető az MI-rendszerrel (illetve annak kimenetével) fennálló ok-okozati összefüggés, az „ok-okozati összefüggés megdönthető vélelme” megoldást kínál a károsultak azzal kapcsolatos nehézségeire, hogy részletesen ki kell fejteniük, hogyan okozott kárt egy adott hiba vagy mulasztás, ami különösen nehéz lehet, ha összetett MI-rendszereket próbálunk megérteni. Külön rendelkezések vonatkoznak a nagy kockázatú MI-rendszerek szolgáltatóira (lásd a 4.1. pontot), az utóbbiak nevében eljáró személyekre és a felhasználókra. A javaslat csökkenti a vélelem súlyosságát abban az esetben, ha az MI-rendszert olyan nem szakmai felhasználó használja, aki nem avatkozott be az MI-rendszer működésébe,
- másrészt míg a termékfelelősség esetében könnyebb meghatározni, hogy kit kell perelni, addig a mesterséges intelligencia környezete összetettebb. A javasolt irányelv alapján a károsultaknak – a vállalatoktól és a szállítóktól származó bizonyítékokhoz való hozzáféréshez fűződő arányos mértékű jog jóvoltából – több eszköz áll majd rendelkezésükre, hogy jogorvoslatért folyamodjanak olyan esetekben, amikor nagy kockázatú mesterséges intelligenciát alkalmaznak, és ilyen bizonyítékok szerzésére van szükség. A károsultak olyan végzést szerezhetnek a bíróságtól, amely hozzáférést biztosít az annak megállapításához szükséges információkhoz, hogy mi okozta az általuk elszenvedett kárt, és melyik természetes vagy jogi személy alpereshez fordulhatnak e kárral kapcsolatban. Ha a bizonyítékokhoz könnyen hozzá lehet férni, az ok-okozati összefüggésre vonatkozó vélelem többé nem alkalmazható, ami meglehetősen ösztönzőleg hat arra, hogy rendelkezésre bocsássák az ilyen információkat.

E két intézkedés révén a javasolt irányelv az ok-okozati összefüggés fogalmának eltörlése nélkül elősegíti, hogy a károsultak egyénileg vagy (adott esetben) együttesen jogorvoslattal élhessenek.

3. Az emberközpontú technológiai fejlődés biztosítása

3.1. Az EGSZB tisztában van a mesterséges intelligencia előnyeivel és lehetséges kockázataival. Az MI alkalmazása nem korlátozódhat pusztán arra, hogy az emberek által végzett feladatok kiváltásával és a költségek csökkentésével javítja a termelékenységét. E fejlődés következtében figyelmet kell fordítani a megváltozott munkakörülményekből fakadó egészségügyi hatásokkal kapcsolatos kockázatokra, a jogokra, például a magánélethez való jogra, valamint munkahelyi szinten át kell gondolni a gép és az ember közötti egyensúlyt, mivel az emberi ellenőrzést előnyben kell részesíteni, kellően figyelembe véve, hogy adott esetben a gépek működését is emberi előítéletek és elfogultságok hatják át. Az alapvető kialakításért továbbra is az emberi szereplőknek kellene felelősséget vállalniuk, és az ennek esetleges hibáiért való végső anyagi felelősség is az övék lenne, amint azt a mesterséges intelligenciával foglalkozó magas szintű szakértői csoport is elismerte etikai iránymutatásaiban. Jelenleg még sok más fejleményt, többek között a nanotechnológiák környezeti hatásait sem dokumentálták kellőképpen. Az EGSZB úgy véli, hogy a mesterséges intelligencia üzemeltetőinek és az egyéb érdekelt feleknek, például a kockázatkezelési tanácsadóknak és a biztosítóknak, valamint a hatóságoknak és a munkavállalók képviselőinek egyaránt nyomon kell követniük a lehetséges hatásokat a való világot leképező környezetben végzett teszteken alapuló kockázatelemzés, audit és biztonságtechnológiai intézkedések révén. Az EGSZB – ahogy azt már korábbi véleményében⁽²⁾ is kifejtette – üdvözlendőnek tartaná, ha olyan tanúsítási eljárásokat vezetnének be, amelyek garantálják a biztonságot és az emberi érdekek figyelembevételét.

3.2. Az EGSZB tudatában van annak, hogy az MI-alkalmazások esetében fennáll a hibák és a rosszindulatú kibercselekmények veszélye, továbbá utal a digitális működési rezilienciáról szóló rendeletre (DORA-rendelet)⁽³⁾ és a kritikus fontosságú szervezetek kiberbiztonságáról és rezilienciájáról szóló irányelvre⁽⁴⁾ irányuló javaslatokról szóló, nemrégiben kiadott véleményére. E kockázatok és fenyegetések nyilvánvalóan indokolják a meglévő megelőzési és nyomonkövetési előírásokat, valamint a jövőbeli fejlesztéseket is, hiszen jelentkezhetnek új sebezhetőségek.

⁽²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az emberközpontú mesterséges intelligencia iránti bizalom növelése (COM(2019) 168 final)(HL C 47., 2020.2.11., 64. o.).

⁽³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a pénzügyi szektor digitális működési rezilienciájáról, valamint az 1060/2009/EK, a 648/2012/EU, a 600/2014/EU és a 909/2014/EU rendelet módosításáról (COM(2020) 595 final – 2020/0266 (COD)) Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a 2006/43/EK, a 2009/65/EK, a 2009/138/EK, a 2011/61/EU, a 2013/36/EU, a 2014/65/EU, az (EU) 2015/2366 és az (EU) 2016/2341 irányelv módosításáról (COM(2020) 596 final – 2020/0268 (COD))(HL C 155., 2021.4.30., 38. o.).

⁽⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre az Unió egész területén magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről, valamint az (EU) 2016/1148 irányelv hatályon kívül helyezéséről, valamint Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a kritikus fontosságú szervezetek rezilienciájáról (COM(2020) 823 final – 2020/0359(COD) – COM(2020) 829 final – 2020/0365(COD))(HL C 286., 2021.7.16., 170. o.).

3.3. Az EGSZB támogatja az arra irányuló szándékot, hogy lépést tartsanak a gyorsan változó jövőbeli fejleményekkel, és ha a bizonyítékok alapján indokolt, felülvizsgálják az irányelv hatásait, ami a szükségesség és az arányosság függvényében az irányelv aktualizálásához vezethet. A javaslatban meghatározott ötéves célkitűzést túl távolinak tartja, és azt javasolja, hogy korábban, legkésőbb az irányelv hatálybalépésétől számított három év elteltével cselekedjenek. Ragaszkodik ahhoz, hogy a civil társadalmat is bevonják az értékelésbe, mivel az EGSZB a maga egyedülálló módján a polgárok, a fogyasztók, a munkavállalók, valamint a nagy- és kisvállalkozások véleményét tükrözi, kellő figyelmet fordítva az alapvető emberi jogokra, köztük a munkavállalók jogaira, valamint a gazdasági lehetőségekre és akadályokra.

4. Az alapvető uniós értékek védelme

4.1. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság által a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabályban alkalmazott megközelítést, amely különbséget tesz a mesterséges intelligencia tiltott felhasználási módjai, például a polgárok beavatkozó kormányok általi „társadalmi pontozása”, a vállalkozások által használt nagy kockázatú alkalmazások – például a munkaerő-felvételnél és az érdemek szerinti besoroláshoz használt pontozás –, valamint a kritikus infrastruktúrák és egészségügyben használt műszaki eszközök, illetve számos kevésbé kockázatos tevékenység között. Az EGSZB a nagy kockázatú tevékenységek egyértelmű meghatározását szorgalmazza. Ismételten kéri, hogy a nagy kockázatú kategóriába sorolandó tényezők közé vegyék fel a lehetséges környezeti károkat is. Az EGSZB megjegyzi, hogy a károsultak részére a kockázatos és kevésbé kockázatos MI-alkalmazások besorolásától függetlenül meg kell téríteni a károkat.

4.2. Az EGSZB – ahogy azt a mesterséges intelligenciáról szóló fehér könyvről szóló, 2020. évi véleményében is kifejtette – továbbra is elkötelezett az iránt, hogy a végső döntéshozatali szakaszban védjék az alapvető jogokat és garantálják az emberi felügyeletet, ami az Európai Unióban a mesterséges intelligencia felelősségteljes fejlesztésének sarokkövét képezi. A gépek által hozott döntések és választások esetében hiányozhat a nem kívánt következmények emberi típusú megértése, különösen akkor, ha ezek a döntések és választások olyan kiszolgáltatott helyzetben lévő embereket érintenek, mint a gyermekek vagy az idősek.

4.3. Az EGSZB hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a lakosság a magánélet védelme, a tisztességes bánásmód és az esetleg szükséges jogorvoslat tekintetében megbízzon a mesterséges intelligenciával kapcsolatos fejlesztésekben. A javasolt irányelv célja, hogy a teljes egészében vagy részben az MI-rendszerek alkalmazásából fakadó károkat legalább ugyanolyan mértékben térítsék meg, mint az olyan helyzetekben elszenvedett károkat, amelyekben nem játszanak közre az MI-rendszerek. Fontos, hogy az Európai Bizottság, a tagállamok és az MI-rendszerek felhasználói közös erővel igyekezzenek ezt az üzenetet a széles nyilvánossághoz eljuttatni.

5. A mesterséges intelligencia által okozott károk károsultjainak nyújtandó kártérítés elősegítése

5.1. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelv fokozott védelmet biztosít a polgárok, a munkavállalók és a gazdasági szereplők számára az említett károsultak nemzeti jogi környezetében elismert károkkal szemben, kiterjesztve ezt a védelmet a pusztán fizikai sérüléseken és anyagi veszteségeken túlra, ahogy azt a termékfelelősségi irányelvre irányuló javaslat is előírja. E kiterjesztés lehetővé teszi a tisztán gazdasági – például tisztességtelen megkülönböztetés esetén okozott, illetve a gondozáshoz vagy oktatáshoz való hozzáférés megtagadása, a rendőrség általi téves profilalkotás vagy adatvesztés miatt keletkezett – károk megtérítését. Az EGSZB kitarthat emellett, hogy a nemzeti ítélkezési gyakorlatok általi nemkívánatos eltérő értelmezések elkerülése érdekében világosan meg kell határozni a figyelembe vehető károk körét, és ugyanezen célból képzést kell biztosítani a gyakorló szakemberek, köztük a nemzeti bírások számára, amelyhez megfelelő eszközöket kell rendelkezésre bocsátani. Az EGSZB rámutat, hogy a nemzeti bíróságoknak lehetőségük van előzetes döntéshozatalt kérni az Európai Bíróságtól az olyan kérdések kapcsán, amelyeket eltérően értelmezhetnek.

5.2. Az EGSZB megállapítja, hogy az Európai Unióban a polgárok, a fogyasztók, a munkavállalók és a vállalkozások számára nem biztosított a jogorvoslatihoz és kártérítéshez való egyenlő hozzáférés. A tagállamok és a társadalmi rétegek között jelentős eltérés mutatkozik a következők terén: a felperesekkel szembeni jóindulat, az igazságszolgáltatási rendszeren belüli, kárigénnyel kapcsolatos eljárási szabályok és költségek, valamint az, hogy milyen mértékű fedezetet élvezhetnek a felperesek a jogi költségeket illetően a polgári jogi felelősséggel kapcsolatos ügyekben. Ezért az EGSZB – ahogy azt a mesterséges intelligenciáról szóló rendeletről szóló általánosabb véleményében⁽⁵⁾ már elvként megfogalmazta – támogatja, hogy a civil társadalom érintett képviselői szerveivel együttműködve nemzeti szinten az MI-alkalmazásokkal kapcsolatos polgári jogi felelősséget érintő ügyekben olyan könnyen hozzáférhető, ingyenes és kötelező alternatív vitarendezési rendszereket hozzanak létre, amelyekhez a pénzügyi szolgáltatások terén már meglévőhöz (FIN-NET) hasonló uniós szintű koordináció társul. Az ilyen szolgáltatások a tudomásukra jutott peren kívüli egyezségek nyomán követésével hozzájárulnának az irányelv hatásainak értékeléséhez.

⁽⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok (a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály) megállapításáról és egyes uniós jogalkotási aktusok módosításáról (COM(2021) 206 final – 2021/106 (COD))(HL C 517., 2021.12.22., 61. o.).

5.3. Az EGSZB üdvözlö az arra irányuló erőfeszítéseket, hogy az MI-alkalmazások által okozott károk esetén több eszközt biztosítsanak a károsultak számára a méltányos kártérítés igényléséhez, amely az MI-alkalmazások átláthatatlansága és összetettsége miatt egyébként lehet, hogy nem állna a rendelkezésükre, vagy bonyolult és költséges lenne. Sok polgár és fogyasztó bizalmatlan a „robotokkal” és az algoritmusokkal szemben. Az EGSZB javasolja, hogy az Európai Bizottság kommunikációs stratégiájának keretében tegyenek intézkedéseket a polgárok bizalmának erősítésére, különösen a széles körben használt közösségi médiában közzétett oktatóanyagok segítségével.

5.4. Az MI-rendszerek által okozott károk károsultjainak lehetőségük lesz arra a vélelemre hivatkozni, hogy az üzemeltető nem tesz eleget az uniós vagy nemzeti követelményeknek. Az, hogy az üzemeltetőknek naplózniuk kell majd az ilyen szabályoknak való megfelelésüket, védelmet nyújt a gondatlan magatartással szemben.

6. Az egységes piac új jogi elvekkel való kiegészítése

6.1. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelv egy olyan időszakban születik meg, amikor több tagállam jogalkotási napirendjén is szerepel a mesterséges intelligenciával járó hibákkal kapcsolatos felelősség. Az EGSZB érti a javaslat azon megközelítését, amely ebben a szakaszban a nemzeti jogelveket védi, és támogatja, hogy irányelvet alkalmazzanak, annak érdekében, hogy egyrészt az Unióban a felelősségi elvek terén elkerülhető legyen a túlzott következetlenség, másrészt lehetővé tegyék a tagállamok számára az általános érdekek szempontjából szükségesnek és arányosnak ítélt védelem finomhangolását. Felhívja a szakpolitikai döntéshozók figyelmét a széttagolt jogi környezet hátulütőire, amelyek akadályozzák a valódi digitális egységes piac megvalósítását, fenntartják az európai polgárok és vállalkozások közötti különbségeket, és akadályozhatják az európai technológiai innovációt. Úgy véli, hogy nem szabad alábecsülni az általános érdekek téves értelmezésének kockázatát, mivel az ennek megtámadására irányuló eljárások nehézkesek, és azok hatásköre csak a Bíróság előtti egyes eljárások tárgyát képező kérdésekre terjed ki.

6.2. Az EGSZB tisztában van azzal, hogy a polgári jogi kártérítési igényekre alkalmazandó nemzeti jogrendszereket illetően továbbra is jelentős eltérések vannak a tagállamok között, és az évek során nagy figyelmet fordított az e különbségek felszámolására irányuló erőfeszítésekre, például a nemzeti előírások alternatív rendszere („28. rendszer”) révén. Ennek tudatában megérti, hogy az Európai Bizottság javaslatában ebben a szakaszban miért erre a jogi eszközre esett a választás, de rámutat annak veszélyére, hogy a különféle fogalmak a különböző nemzeti jogrendszerekben eltérő értelmezésekhez vezethetnek. Az EGSZB ragaszkodik ahhoz, hogy az Európai Bizottság végső célként egy olyan felelősségi rendszer kialakítására törekedjen, amely az egész Unióban a lehető legegységesebben alkalmazható.

6.3. Az EGSZB hangsúlyozza az alperes felek – különösen a (kis)kereskedők – jogát arra, hogy jogi igényt érvényesítsenek a szolgáltatójukkal vagy az ellátási lánc felsőbb részén elhelyezkedő érdekelt felekkel szemben, valamint azt, hogy az utóbbiak kötelesek felelősséget vállalni hanyag vagy feltételezhetően jogellenes magatartásuk következményeiért. Az ilyen szolgáltatókat ezekben az esetekben jogilag kötelezni kell arra, hogy kártérítést nyújtsanak az érintett alpereseknek.

7. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos európai fejlesztések versenyképességének támogatása

7.1. Az EGSZB úgy véli, hogy a jobbiztonság gazdasági szempontból ösztönzőleg hat a tudományos központok, a hatóságok és a vállalkozások által végzett európai kutatás-fejlesztésre, és a globális környezetben hozzájárul az úttörő innovációkhoz. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló javasolt irányelv éppen jókor szolgál iránymutatással ahhoz, hogy kellően magabiztossá tegye az innovátorokat a jogi kockázatokkal kapcsolatban, különösen a határokon átnyúló tevékenységek során, mivel a különböző joghatóságok saját felelősségi rendszerrel rendelkeznek. Ez jelentős értéket képvisel majd az induló innovatív vállalkozások és a kkv-k számára, amelyek nem férnek hozzá ugyanolyan mértékben a jogi tanácsadáshoz, mint a nagyobb vállalkozások. Az új keretrendszer abban is segíthet a fejlesztőknek, hogy a jogi következmények jobb ismeretében vezessenek be új MI-alkalmazásokat, hozzájárulva ezzel a digitális és zöld átállásra vonatkozó uniós stratégiához.

7.2. A mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló javasolt irányelv e szakaszban nem tartalmaz MI-alkalmazásokra vonatkozó kötelező biztosítást. Tekintettel arra, hogy az MI-alkalmazások, különösen az összetett rendszerek még teljes mértékben fejlesztés alatt állnak, a múltbeli tapasztalatok hiányában nehéz lenne olyan minősítési módszereket meghatározni, amelyek észszerűen elég megbízhatóak ahhoz, hogy reprezentatívak legyenek a jövőbeli károk és kárigények tekintetében, különös tekintettel arra, hogy a károk és kárigények egymással összefüggésben is előfordulhatnak, ami többszörözheti a hibák számát és ezáltal fokozhatja az események súlyosságát, ez pedig a veszteségek felhalmozódásához vezethet, miközben a (viszont)biztosítók jelenleg korlátozott kapacitással rendelkeznek. Az EGSZB ezért megérti, hogy az Európai Bizottság miért döntött úgy, hogy egyelőre nem kíván tovább foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy a jelenlegi szakaszban kell-e, illetve mely tevékenységek esetében és milyen mértékben kellene bevezetni kötelező biztosítást vagy más pénzügyi garanciákat. Mindazonáltal felkéri az Európai Bizottságot, hogy szorosan kövesse nyomon a biztosítások elérhetőségét és mértékét. Az MI-rendszereket érintő eseményekre rálátást nyújtó nyomonkövetési rendszerre van szükség annak felméréséhez, hogy szükség van-e további intézkedésekre, például objektív felelősségre vagy kötelező biztosításra.

7.3. Az EGSZB megjegyzi, hogy a nemzeti vagy uniós jog értelmében számos kockázat esetében kötelező biztosítás vagy egyéb pénzügyi garancia alkalmazandó. Ez különösen igaz a gépjárművek használata esetében, amelyek tekintetében az önvezető járművek fejlesztése zajlik. Ilyen esetekben, amikor a kötelező biztosítás nemcsak a járművezető vagy az utasok viselkedésére, hanem a berendezések meghibásodására is kiterjed – kiváltképp robotpilóta-üzemmód esetén –, a legtöbb esetben ⁽⁶⁾ a hatályos jogszabályok és szerződések garantálják a kártérítést a károsultak számára. A biztosítók adott esetben követelhetik a gyártóktól költségeik megtérítését. Ez csökkentené a gépjárművezetők költségeit, és az érintett biztosítási ágazatok gazdasági súlypontja a vállalkozások és fogyasztók közötti ügyletek piacától a vállalkozások közötti modell felé tolná el. Az EGSZB ezért úgy véli, hogy nincs szükség további jelentős jogalkotási lépésekre azokon a területeken, ahol a kötelező biztosítás már létezik, illetve ahol azt uniós szinten be kívánják vezetni. Az EGSZB azonban szorosan figyelemmel fogja kísérni az olyan kérdésekben hozott etikai döntéseket, mint az ütközésselhárítási és balesetkezelési forgatókönyvek.

7.4. Az EGSZB arányos – az MI-alkalmazások által okozott károk kockázatának megfelelő szintjére irányuló – intézkedésnek tartja a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelvben foglalt megfelelési és kockázatkezelési korlátozásokat, valamint azt a vélelmet, amely a szolgáltatókra, az utóbbiak nevében eljáró személyekre és az MI-rendszerek felhasználóira hárítja az ellenbizonyítási kötelezettséget.

7.5. Ami a bizonyítékokhoz való hozzáférést illeti, az EGSZB helyesli az európai innovátorok versenyképessége szempontjából nagy jelentőséggel bíró üzleti titkok, valamint a bizalmas információk védelme érdekében hozott intézkedéseket, amennyiben azokra jogszerűen hivatkoznak, megfelelően tiszteletben tartva a szerzett jogokat, például a visszaélést bejelentő személyek jog szerint elismert, többek közt a munkahelyeken érvényesülő előjogait.

7.6. Az EGSZB úgy véli, hogy az objektív felelősség helyett a mérsékelt vélelem elfogadása megkönnyíti az Európai Unióban az MI-technológiával kapcsolatos fejlesztéseket, és megerősítheti az EU globális normaalkotó szerepét, mivel más országok is hozzáigazíthatják jogszabályaikat ehhez a rendszerhez. A jövőbeli felülvizsgálatnak erre a szempontra, valamint a fogalmaknak az első tapasztalatok fényében esetlegesen szükséges tisztázására is ki kell terjednie.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽⁶⁾ A volánál ülő személy a termékfelelősségi jogszabályok értelmében jogosult kárigényt benyújtani.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a hibás termékekért való felelősségről

(COM(2022) 495 final – 2022/0302 (COD))

(2023/C 140/06)

Főelőadó: **Emilie PROUZET**

Felkérés:	Európai Parlament, 2022.10.17. Tanács, 2022.10.28.
Jogalap:	Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114. cikke.
Illetékes szekció:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elnökségi határozat:	2022.9.20.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	156/0/2

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) elismeri az európai bizottsági javaslatban ismertetett polgári jogi felelősségi rendszer helyénvalóságát, amely minden polgár számára biztosítja az ahhoz szükséges eszközöket, hogy kártérítést kapjon a termékhiba miatt elszenvedett károkért. Ez a rendszer annál is inkább helyénvaló, mivel a felmerülő kockázatok következményeit egyre nagyobb számban kezelik bírósági úton.

1.2. Az objektív felelősségi rendszer lényege a gyártó és a potenciális károsult jogai közötti egyensúly helyreállítása. Az EGSZB arra kéri a társjogalkotókat és a nemzeti hatóságokat, hogy a javaslat elfogadása és átültetése során tartsák fenn az e javaslatban elért egyensúlyt.

1.3. Az EGSZB tehát egyetért azzal, hogy mindenki számára biztosítani kell a jobbiztonságot: a panaszosnak azáltal, hogy egyszerűsített jogi kerethez fér hozzá a kártérítéshez jutás érdekében, valamint a gyártónak, aki úgy folytathatja az újítások bevezetését, hogy tisztában van felelősségi köreivel és a kockázatokat figyelembe veszi a költségvetésében.

1.4. Az EGSZB elismeri, hogy a kérdéses irányelv felülvizsgálata számos fogyasztói igényre reagál, mint például a felelős azonosítása, az információkhoz és a kártérítéshez való hozzáférés, vagy a hatály kiterjesztése a digitális és pszichológiai károokra.

1.5. Az EGSZB elismeri, hogy a rendszert hozzá kell igazítani a digitális kihívásokhoz, és támogatja a szóban forgó javaslatban ezek kezelésére javasolt intézkedéseket. Az EGSZB ezért támogatja az Európai Bizottság azon döntését, hogy a javaslatot kiterjeszti a mesterséges intelligenciára is, itt az objektív felelősségi rendszer alkalmazásával, a párhuzamos irányelvjavaslatban pedig egy vétkességen alapuló felelősségi rendszer által. Hangsúlyozza továbbá, hogy a termékekkel kapcsolatos felelősség szabályozása során technológiasemlegesnek kell maradni.

1.6. Az EGSZB kéri, hogy a javaslatot hangolják össze a közösségi vívmányokkal a felelősségi körök meghatározása és hierarchiája tekintetében, valamint egyszerűsítsék is, összhangban az elfogadás alatt álló jogszabályokkal.

1.7. Az EGSZB emellett azt kéri, hogy nagyobb következetességgel írják le ugyanazt a kötelezettséget, amely a különböző jogi szövegekben eltérő módon szerepel. Az EGSZB azt ajánlja, hogy az intézkedéseket – elsősorban a meglévő kötelezettségekre való hivatkozással vagy azok kiterjesztésével – inkább egyszerűsítsék, ne pedig megkettőzzék.

2. Háttér

2.1. A termékfelelősségről szóló irányelv felülvizsgálatára és a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségi szabályokról szóló irányelvre irányuló javaslatok célja az 1985-re visszanyúló európai objektív felelősségi rendszer naprakészé tétele. Mindkét javaslat célja, hogy hozzáigazítsa ezt a keretrendszert a digitális és a fenntartható átálláshoz. Az új szabályok tehát biztosítani hivatottak a gyártók számára az innovációhoz szükséges jogbiztonságot, a panaszosok számára pedig az új károk és hibák lefedését és annak biztosítását, hogy felelőst lehessen találni Európában, ezáltal pedig bíróság előtt kártérítéshez juthassanak.

2.2. A gyakorlatban az irányelv egyedi polgári jogi felelősségi rendszer létrehozását írja elő a tagállamok számára. Ennek keretében bármely **természetes személy** kártérítést kaphat a termék hibájából eredő káresethez kapcsolódó vagyoni kár esetén. A priori a termékfelelősségről szóló irányelv szerinti követelések túlnyomó többsége személyi sérülésekre és egyes esetekben súlyos vagyoni károkra vonatkozik. A nagyon kis értékű követeléseket általában peren kívüli megegyezéssel rendezik. A termékfelelősségről szóló irányelv rendelkezései ezért peren kívüli megállapodás, peren kívüli vitarendezési eljárás, online vitarendezés (*alternative dispute resolution/online dispute resolution*) vagy jogi eljárás keretében alkalmazandók ⁽¹⁾. A tárgyalat ügyek jobb értékelése érdekében az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy szerezzen be több információt és statisztikát az alternatív vagy online vitarendezés keretében kezelt ügyekről.

2.3. A hibás termékek miatti felelősségi perek a leggyorsabban terjedő pertípusok közé tartoznak az Európai Unióban. Az ilyen típusú eljárásokon alapuló bírósági ítéletek, valamint a **felmerülő kockázatokról** szóló közelmúltbeli viták alapján megállapítható, hogy azok napjainkban az alábbi termékeket/károkat érintik: azbeszt, vakcinák, növényvédő szerek, biszfenol-A, opioidok ⁽²⁾, illetve elektroérzékeny személyek esetében az elektromágneses hullámok, valamint a veszélyes anyagnak való kitettséghez kapcsolódó rákos megbetegedés kialakulásától való félelem ⁽³⁾. A felmerülő kockázatok elmúlt években tapasztalható sokasodása nélkülözhetetlenné tesz egy efféle rendszert. Annak tudatában, hogy milyen kihívásokra lehet alkalmazható ez a rendszer a jövőben, az EGSZB kéri az ebben a jogszabályban érdekelt feleket e körülmények figyelembevételére.

2.4. További fontos törekvés, hogy ennek az új szövegnek olyan jogi keret kell fenntartania, amely **jogbiztonságot** nyújt valamennyi szereplő (a felperesek és az alperesek) számára. Biztosítani kell, hogy a közösségi vívmányok alapjai ne kérdőjeleződjenek meg (fogalommeghatározás, polgári jog stb.).

2.5. Ügyelnünk kell arra is, hogy a folyamat **egyensúlyt** teremtsen az „ipari és technológiai **innováció**” támogatása, valamint a „**fogyasztóvédelem** és az okozott károk méltányos megtérítéséhez való jog” mint európai célkitűzések között. Amint arra az Európai Bizottság emlékeztetett ⁽⁴⁾, a javasolt keret nem akadályozhatja a nemrégiben elfogadott uniós iparstratégia végrehajtását. Ugyanakkor az EU-nak a legmagasabb szintű védelmet is biztosítania kell a fogyasztók és tágabb értelemben az európai polgárok számára.

2.6. Végezetül, a szóban forgó irányelv célja a tagállamok jogszabályainak harmonizálása. Ez a harmonizáció annál is inkább fontos, mivel a felelősségi rendszer hatálya alá tartozó helyzetek általában nem állnak meg a tagállamok határán. A **maximális harmonizáció** tehát szükségszerűség, és akkor lehet optimális, ha egyértelmű és jól meghatározott intézkedéseket érint.

3. Általános megjegyzések a javaslat és a közösségi vívmányok közötti összhang biztosításának szükségességéről

3.1. **Nagyon széles alkalmazási kör, amelyet nemzeti szinten következetesen kell végrehajtani.** Az irányelvtervezet minden olyan természetes személy számára előnyös, aki valamely termék hibája miatt kárt szenvedett, és kártérítést kíván kapni a termék gyártójától. Ezért nincs szó végső fogyasztóról vagy felhasználóról, B2B vagy B2C viszonyról. Ugyanakkor az irányelv eredeti verzióját bizonyos tagállamok már alkalmazták munkavállaló és munkáltató, illetve szakember és szakember közötti jogviták esetén, amelyek nem az objektív felelősségi rendszer hatálya alá tartoznak. Az EGSZB felhívja a hatóságok figyelmét a rendszer végrehajtására és megfelelő átültetésére.

⁽¹⁾ Lásd az Európai Bizottság hatásvizsgálata keretében készült becsléseket.

⁽²⁾ Erről az anyagról viták folynak, különösen Svédországban. Meg kell jegyezni, hogy Franciaországban a Covidot megelőző 10 évben több mint 150 %-kal nőtt az opioidfogyasztás.

⁽³⁾ Franciaország a betegség jövőbeli megjelenésével kapcsolatos aggodalmaik alapján elismeri a szorongó személyek kártalanítását. Úgy tűnik, Spanyolország és Olaszország is erre az útra kíván lépni. Az elismerésre először 2019-ben került sor az azbesztnak való kitettség esetében, nem sokkal később pedig kiterjesztették minden veszélyes anyagra vagy termékre. Következésképpen, bár 1997-ben betiltották az azbesztet, 20 évvel később még mindig fennáll vállalataink számára a jelentős kártérítések kockázata.

⁽⁴⁾ 2020 januárjában az Európai Bizottság a termékfelelősségről szóló irányelv felülvizsgálatáról szervezett meghallgatáson emlékeztetett arra, hogy ez a téma rendkívül fontos az EU technológiai szuverenitást garantáló ipari kapacitásának megerősítése szempontjából, valamint hogy versenyelőnyt biztosítson a gyártók számára az innovációhoz, illetve a Kínával és az USA-val való versenyhez.

3.2. **A rendszer koherenciája érdekében tisztázni kell néhány fogalom meghatározást.** A 4. cikkben az alkotóelem, a gyártó és a termék fogalom meghatározásait össze kell kapcsolni, mivel ezek mindegyike szerepel a gazdasági szereplők felelősségét meghatározó 7. cikkben. A 4. cikk 10. pontjában a használatbavétel fogalom meghatározásának utalnia kellene a végfelhasználó általi első használatra, a kék útmutatóban és más harmonizációs jogszabályokban foglaltak szerint. Az első használat időpontja fontos, mivel ez határozza meg az elévülési időket. Végezetül a 6. cikkben a termék használatának fogalmát össze kell hangolni az uniós jogszabályokkal. A termék helytelen használata nem vehető figyelembe a hiba értékeléséhez és bizonyításához. Ez a tényező nem vehető figyelembe az uniós harmonizációs jogszabályok hatálya alá tartozó termékek – például a játékok – megfelelésének és biztonságosságának értékelésére. Amint arra a kék útmutató is rámutat, az uniós harmonizációs jogszabályok akkor alkalmazandók, ha a forgalmazott vagy üzembe helyezett terméket rendeltetészerűen használják. Mindenesetre a gyártó nem vonható felelősségre a termék helytelen használatából eredő károkért.

3.3. **A gazdasági szereplők közötti felelősségi hierarchiának arányosnak kell lennie a láncban betöltött szerepükkel.** Az EGSZB üdvözli, hogy a javaslat magában foglalja a megfelelésért és a biztonságért felelős különböző szereplőket, az (EU) 2019/1020 rendeletben ⁽⁵⁾ és a digitális szolgáltatásokról szóló rendeletjavaslatban ⁽⁶⁾ meghatározottak szerint. A javaslat így összehangolja a termék megfeleléséért és a termékbiztonságért viselt felelősséget a hibás termékekre vonatkozó felelősségi rendszerrel. A 7. cikk (2) bekezdése azonban nem tartja tiszteletben a harmonizált termékek európai keretrendszerében meghatározott szerepköri és felelősségi hierarchiát ⁽⁷⁾. A következetesség érdekében a 7. cikk (2) bekezdését felül kell vizsgálni annak érdekében, hogy egyértelműen a gazdasági szereplők alapértelmezett hierarchiáját juttassa kifejezésre, ne pedig az együttes felelősségüket.

4. A potenciális károsultak igényeinek kielégítését célzó intézkedések értékelése

4.1. A kártérítésért felelős gazdasági szereplő felkutatását ezentúl számos intézkedés biztosítja. Először is, a termék gyártója és a termék hibáját okozó alkotóelem gyártója egyetemlegesen felelős lehet. Az EGSZB nagyra értékeli, hogy ez a kettős felelősség szerepel a BEUC ⁽⁸⁾ ajánlásai között. Másodsor, alkalmazni kell a hibás termék ellátási láncában részt vevő gazdasági szereplők közötti felelősségi hierarchiát. Ha az első felelős hiányzik, akkor az ellátási láncban lejjebb lévő szereplő viseli a felelősséget. Uniós gyártó hiányában az importőr vagy a meghatalmazott képviselő vonható felelősségre. Hasonlóképpen a forgalmazó és a piac felelőssége attól függ, hogy azok képesek-e tájékoztatást nyújtani beszállítóikról/kereskedőikről.

4.2. Az EGSZB elismeri, hogy ez a két intézkedés elősegíti az uniós piacon belüli felelős meghatározását, és ezáltal a kártérítéshez való hozzáférést.

4.3. Emellett a forgalmazó kötelezettségei kapcsolódnak az általános termékbiztonságról szóló felülvizsgált irányelv ⁽⁹⁾ szerinti, illetve a harmonizált termékekre vonatkozó jogszabályok szerinti kötelezettségekhez (nyomonkövethetőségi szabályok).

4.4. Ugyanez vonatkozik a piacterekre is. A digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály bevezeti azt a kötelezettséget, hogy „ismerni kell a kereskedőket”, ami azt jelenti, hogy rendelkezni kell a gyártó és az Unióban belül felelős személy elérhetőségeivel. Ezenkívül ugyanezen irányelv – vagyis a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabályra vonatkozó eredeti javaslat – 5. cikkének (3) bekezdése meghatározza, milyen feltételekkel szűnik meg a platformok felelősség alóli mentessége, amennyiben nem áll rendelkezésre információ az eladóra vonatkozóan. Hasonló kötelezettséget tartalmaz a salátairányelv is: ha a fogyasztóvédelmi (EU) 2019/2161 irányelv ⁽¹⁰⁾ által előírt információkat nem adják meg, a platform vállalja azt a fogyasztóvédelmi felelősséget, amely rendes esetben az eladóra hárulna. Ugyanakkor, bár hasonló kötelezettségekről van szó, azok nem jelennek meg ebben a javaslatban. Az EGSZB ezért szorgalmazza, hogy ugyanazt a kötelezettséget nagyobb következetességgel írják le.

⁽⁵⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1020 rendelete (2019. június 20.) a piacfelügyeletről és a termékek megfeleléséről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról (HL L 169., 2019.6.25., 1. o.).

⁽⁶⁾ COM(2020) 825 final – 2020/0361 (COD).

⁽⁷⁾ i. Az Unióban letelepedett gyártó; ii. egy (a definícióból eredően az Unióban letelepedett) importőr, amennyiben a gyártó nem az Unióban letelepedett; egy (a definícióból eredően az Unióban letelepedett) meghatalmazott képviselő, akit a gyártó írásbeli meghatalmazással a feladatoknak a gyártó nevében történő elvégzésére jelölt ki; vagy iv. az Unióban letelepedett logisztikai szolgáltató, ha nincsen az Unióban letelepedett gyártó, importőr vagy meghatalmazott képviselő.

⁽⁸⁾ Európai Fogyasztók Szervezete – www.beuc.eu.

⁽⁹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (2001. december 3.) 2001/95/EK irányelve az általános termékbiztonságról (HL L 11., 2002.1.15., 4. o.).

⁽¹⁰⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2019/2161 irányelve (2019. november 27.) a 93/13/EGK tanácsi irányelvnek, valamint a 98/6/EK, a 2005/29/EK és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az uniós fogyasztóvédelmi szabályok hatékonyabb végrehajtása és korszerűsítése tekintetében történő módosításáról (HL L 328., 2019.12.18., 7. o.).

4.5. **A hibás digitális szolgáltatásokból eredő veszteségek esetén immár ezen új rendszer keretében is lehetséges a kártérítés.** Először is az Európai Bizottság azáltal, hogy párhuzamosan tervezetet terjeszt elő a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségre vonatkozóan, külön kezeli ezt a kérdést. Egyidejűleg az Európai Bizottság javaslatában számos intézkedés révén igazítja útba a felhasználókat a „digitális alkotóelem” hibáját illetően:

- a termékbe „beépített vagy azzal összekapcsolt” alkalmazásokra és egyéb szoftverekre az alkotóelem (a 4. cikk 3. pontja), a kapcsolódó szolgáltatás (a 4. cikk 4. pontja) és a gyártó (a 4. cikk 11. pontja) fogalom meghatározása vonatkozik,
- ezenkívül az adatok elvesztése vagy megrongálódása által okozott anyagi veszteségeket kártérítésre jogosító kárként kell elismerni,
- végezetül a kapcsolódó szolgáltatások gyártója nem mentesül a felelősség alól azon indok alapján, hogy a hiba a termék forgalomba hozatalakor nem állt fenn.

4.6. Az EGSZB támogatja a digitális technológiák szabályozására irányuló, ebben a javaslatban szereplő intézkedéseket. Felhívja azonban a társjogalkotókat, hogy vegyék figyelembe a közelmúltban elfogadott vagy tárgyalás alatt álló párhuzamos jogszabályokat, azaz az általános adatvédelmi rendeletet⁽¹⁾, a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségre vonatkozó javaslatot, a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabályt, az adatmegosztási jogszabályt, az általános termékbiztonsági rendeletet, a NIS 2 irányelvet⁽²⁾ és a kiberrezilienciáról szóló jogszabályt. Biztosítani kell a koherenciát, és el kell kerülni a jogi intézkedések megkettőződését.

4.7. A javaslat többféle módon kezeli a műszaki információk megszerzésének vagy megértésének nehézségeit. A szóban forgó jogi keret alkalmazandó abban az esetben, ha a termék anyagi kárt okozott egy személynek vagy egy személy vagyonaiban. Ezek a termékek gyakran tudományosan vagy technológiailag összetettek. 1985-ben az Európai Bizottság azzal reagált az érintett termékek összetettségére, hogy objektív polgári jogi felelősséget vezetett be. Ebben az összefüggésben a panaszosnak bizonyítania kell a termék hibáját, a kárt és a kettő közötti ok-okozati összefüggést annak érdekében, hogy méltányos kártérítést kapjon a kár miatt. A gyártó hibáját nem kell bizonyítani. Az Európai Unió már a preambulumban is elismerte, hogy a technika korunkban egyre növekvő fontosságára tekintettel objektív felelősségre van szükség. A polgári jogtól való efféle eltérés már eleve jelentős egyszerűsítést jelentett a panaszos számára. A jelenleg zajló jogalkotási felülvizsgálati folyamat során azonban a fogyasztói szervezetek szorgalmazták a továbblépést és a bizonyítási terhet megfordítását, illetve a tudományos ismeretekre vonatkozó mentesség eltörlését. Az Európai Bizottság nem fogadta el az utóbbi két intézkedést, de új javaslatokat terjesztett elő a fogyasztói igények kielégítése érdekében.

4.8. A szóban forgó javaslat ezért új intézkedéseket tartalmaz a bizonyítékok feltárására és a hiba vagy az ok-okozati összefüggés vélelmére vonatkozóan. Ami az előbbit illeti, mindenképp e jog európai szintű megteremtéséről van szó. Manapság a legtöbb tagállam alkalmaz hasonló szabályokat. Az utóbbi pont a panaszos számára kedvezőnek tartott ítélkezési gyakorlat kodifikációja, amelyet az 5. pontban vizsgálunk.

4.9. **Az Európai Bizottság javaslata azokra a helyzetekre is kiterjed, amikor a kár évekkal vagy évtizedekkel a termék megvásárlása vagy forgalomba hozatala után következik be.** Két különböző módon kezeli ezt a helyzetet. A digitális területen (szolgáltatásokhoz kapcsolódóan) nincs mentesség annak valószínűségéhez kapcsolódóan, hogy a hiba nem állt fenn a forgalomba hozatal vagy a használatbavétel időpontjában. Emellett meglehetősen bonyolultnak tűnik a technológia színvonalához kapcsolódó mentesség mellett érvelni. Végezetül pedig a lappangó személyi sérülést okozó veszélyes anyagok esetében az elévülési idő 15 évre meghosszabbodik.

5. A vállalkozások igényeinek kielégítését célzó intézkedések értékelése

5.1. **A lényeges módosítás fogalma alapvető fontosságú ebben a rendszerben, ezért meg kell határozni és tisztázni kell.** A termék lényeges módosítása maga után vonja a módosítás elvégzőjének felelősségét és az elévülési idő meghosszabbodását. Az EGSZB ezért kéri ennek a fogalomnak a kék útmutató alapján történő tisztázását⁽³⁾.

⁽¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet) (HL L 119., 2016.5.4., 1. o.).

⁽²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2555 irányelve (2022. december 14.) az Unió egész területén egységesen magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről, valamint a 910/2014/EU rendelet és az (EU) 2018/1972 irányelv módosításáról és az (EU) 2016/1148 irányelv hatályon kívül helyezéséről (NIS 2 irányelv) (HL L 333., 2022.12.27., 80. o.).

⁽³⁾ Az olyan termék, amely használatbavételét követően jelentős változásokon vagy átalakításokon esett át, új terméknek tekintendő, ha: i. eredeti teljesítményét, célját vagy típusát módosították anélkül, hogy ezt a kezdeti kockázatelemelés előírná; ii. a veszély jellege megváltozott vagy a kockázat szintje nőtt a vonatkozó uniós harmonizációs jogszabályokhoz képest; iii. a terméket forgalmazzák (vagy használatba veszik, ha az alkalmazandó jogszabályok hatálya a használatbavételre is kiterjed). Ezt eseti alapon, és főként a jogszabály céljára és az adott jogszabály hatálya alá tartozó terméktípusok figyelembevételével kell elbírálni.

5.2. **Azon esetek értékelése, amelyekben a hármasság (hiba/kár/ok-okozati összefüggés) valamely elemét nem kell bizonyítani.** A 9. cikk értelmében a tagállamok biztosítják, hogy a panaszos köteles legyen bizonyítani a termék hibáját, az elszenvedett kárt, valamint a hiba és a kár közötti ok-okozati összefüggést. Tehát – két esetet kivéve – bizonyítani kell a személy által elszenvedett vagy a személyes vagyonban bekövetkezett vagyoni vagy nem vagyoni kárt vagy az adatok elvesztéséhez/megrongálódásához kapcsolódó vagyoni kárt ÉS a termék vagy annak valamely alkotóeleme (árucikk/ szolgáltatás) hibáját ÉS az ezek közötti kapcsolatot. Megjegyzendő, hogy a bizonyítási teher a már megindított bírósági eljárások keretében kerül megállapításra. Ezért a panasz vélhetően kellően elfogadható, a kár pedig kellően jelentős ahhoz, hogy az egyén keresetet indítson, hiszen az pénzügyileg eleve költséges a panaszos számára.

5.2.1. Először is, a bizonyítási teherről szóló 9. cikk (3) bekezdése szerint a termék hibája és a kár közötti ok-okozati összefüggést vélelmezni kell, amennyiben megállapítást nyer, hogy a termék hibás, és a kár olyan természetű, amely általában jellemző a kérdéses hibára. Ebben az esetben a hiba bizonyítását követően csak a kárhoz kapcsolódó vagyoni veszteséget kell megállapítani. Az ok-okozati összefüggés vélelmekkel bizonyítható. Ez a rendelkezés egyben hasonlít a hiba lehetőségének elismerésére is. Ebben az összefüggésben annak a gyártónak, aki megállapította egy termék hibáját, vissza kell hívnia vagy vissza kell vonnia a piacról az ugyanabból a tételből származó összes terméket. Ez az eljárás jelentős pazarláshoz vezetne.

5.2.2. Másodszor, a 9. cikk (4) bekezdése meghatározza azokat az eseteket, amikor a hiba és az ok-okozati összefüggés bizonyítása valószínűségeen alapul. Ez azokban az esetekben fordulhat elő, amikor a bíróság úgy ítéli meg, hogy a felperes műszaki vagy tudományos szempontból felmerülő összetettség miatt rendkívüli nehézségekkel szembesül a bizonyítás tekintetében. Következésképpen a panaszosnak azt kell bizonyítania, hogy a termék hozzájárult a kárhoz ÉS hogy valószínű, hogy a termék hibás volt, vagy hogy a termék hibája a kár valószínűsíthető oka. Ebben az esetben sem a hibát, sem az ok-okozati összefüggést nem kell tudományosan bizonyítani.

5.2.3. E rendelkezés értékeléséhez az annak alapjául szolgáló ítélkezési gyakorlathoz kell fordulni. Így a Sanofi Pasteur ügyben⁽¹⁴⁾ a bíróságok úgy vélték, hogy tudományos konszenzus hiányában a vakcina hibájának, valamint a hiba és a betegség közötti ok-okozati összefüggésnek a bizonyítása alapulhat komoly, pontos és egybehangzó elemeken. Az eljárás jelentősen leegyszerűsödik a panaszos számára, akinek végül tényszerű, nem pedig tudományos elemeket kell szolgáltatnia. Az EGSZB elfogadja, hogy bizonyos összetett esetekben a „hiba valószínűségének” fogalmát bírónak kell értékelnie anélkül, hogy ez az ok-okozati összefüggés automatikus vélelméhez vezetne.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽¹⁴⁾ A Bíróság ítélete, 2017. június 21., N. W és társai kontra Sanofi Pasteur MSD SNC és társai, C-621/15, ECLI:EU:C:2017:484.

**Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának:
Az európai gondozási stratégia**

(COM(2022) 440 final)

(2023/C 140/07)

Előadó: **JOÓ Kinga**

Társelőadó: **Zoe TZOTZE-LANARA**

Felkérés:	Európai Bizottság: 2022.10.27.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2023.1.11.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	169/0/4

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB üdvözlöi az európai gondozási stratégiában foglalt, az európai gondozási infrastruktúra ösztársadalmi megközelítéssel történő megerősítését célzó uniós és nemzeti szintű intézkedésekre irányuló javaslatokat, és elismerően nyilatkozik arról, hogy a stratégia a tanácsi ajánlásokon keresztül szorgalmazza, hogy a teljes életciklus során jobb minőségű szolgáltatásokat kell nyújtani.

1.2. Az EGSZB megismétli az **európai gondozási garancia** létrehozására irányuló javaslatát, amelynek célja, hogy az EU valamennyi lakosa egész életén át hozzáférhessen megfizethető, minőségi egészségügyi ellátáshoz és gondozási szolgáltatásokhoz. Az eszköz sikeres megvalósítása hozzájárulna a gondozásban fennálló hiányosságok kezeléséhez, valamint a gondozók, köztük az informális gondozók tisztességes munkakörülményeinek előmozdításához.

1.3. Az EGSZB hangsúlyozza annak fontosságát, hogy **támogassák a családokat alapvető szerepük ellátásában**. Ez magában foglalja a szociálpolitikákon túlmutató és a **közösségekbe** történő beruházásokat is. A megfelelően támogatott családok minden különbségükkel együtt biztonsági hálóként működnek, és a szolidaritáson alapuló, fenntartható gondozási rendszer alapvető elemei. Döntően fontos hangsúlyozni, hogy sokkhatásokra adott válaszingtézkedések során prioritásként kell kezelni a gondozási szolgáltatások megfizethetőségét és folyamatosságát.

1.4. Az EGSZB kulcsszerepet játszik a **figyelemfelhívásban** az eszközökkel és az infrastruktúrával kapcsolatos **bevált gyakorlatok kulcselemeinek gyűjtése és azoknak a szociális partnerek és a civil társadalmi szervezetek körében történő terjesztése révén**, valamint a gondozási szolgáltatások új formáinak megosztása révén. Kéri, hogy szánjanak külön költségvetést a gondozottak és a házi, illetve házhoz járó gondozók szükségleteinek feltérképezésére.

1.5. **A nemek közötti egyenlőség** a stratégia végrehajtásának **központi eleme kell hogy maradjon**, többek között a formális és informális gondozási ágazatot romboló káros nemi sztereotípiák elleni fellépés révén. Az EGSZB megismétli, hogy erőfeszítéseket kell tenni annak ösztönzésére, hogy több férfi csatlakozzon az ápolási-gondozási munkaerőhöz, és hogy a háztartásokban biztosítsák az ellátási feladatok jobb megosztását.

1.6. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy életciklus-alapú megközelítést követve **elő kell mozdítani az egészséges és tevékeny öregedést**, ugyanakkor meg kell előzni az életkor alapján történő megkülönböztetést és a megkülönböztetés egyéb formáit, az idősök bántalmazását, az idősökkel való rossz bánásmódot és az idősökkel kapcsolatos sztereotípiákat, valamint védelmet kell nyújtani azok ellen. Az EGSZB kéri az idősökre vonatkozó európai stratégia kidolgozását.

1.7. Az EGSZB kéri, hogy **minden erőforrást mozgósítsanak** a növekvő és sokszínű gondozási igények kielégítése érdekében: a növekedés és a foglalkoztatás fokozása érdekében **megfelelő finanszírozást** kell elkülöníteni a gondozási infrastruktúrára és a gondozókra. Szigorú minőségbiztosítási keretek között mozgósítani kell az **ápolási-gondozási szolgáltatók teljes körét**. A tagállamoknak ösztönözniük kell a minőségi munkahelyteremtést, és gondoskodniuk kell arról, hogy a szociális ellátás terén végzett munka vonzó, jól fizetett és megbecsült legyen, és jó karrierlehetőségeket kínáljon.

1.8. Az összehasonlíthatóságnak, valamint a reformok megtervezéséhez és végrehajtásához szükséges átfogóbb információk rendelkezésre állásának a biztosítása érdekében az EGSZB jobb **adatszolgáltatást** szorgalmaz a gyermekek koragyermekkori nevelésben és gondozásban való részvételéről.

1.9. Az EGSZB arra kéri az uniós intézményeket, hogy az együttműködés intézményesítése érdekében hozzanak létre egy kiegyensúlyozott nemi összetételű, **a tartós ápolással-gondozással foglalkozó magas szintű szakértői csoportot**, amelyben az összes szereplő és azok szervezetei közösen alakítják ki a jövő gondozási szolgáltatásait⁽¹⁾. Ajánlott továbbá, hogy a gondozottak és a gondozók, valamint szervezeteik **érdeemben részt vegyenek** a teljes szakpolitikai ciklusban.

1.10. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy figyelembe kell venni az **ápolási-gondozási szakemberek mobilitását és a nem uniós országokból érkező munkaerő-migrációt**, az olyan eszközökkel együtt, amelyek a kereslet és a kínálat összehangolását, valamint a képesítések elismerését szolgálják; és megjegyzi, hogy a stratégia nem veszi kellőképpen figyelembe, hogy Európában már most is sok, **okmányokkal nem rendelkező munkavállaló** nyújt gondozást.

1.11. Az EGSZB kéri, hogy az uniós finanszírozási ciklust követve kerüljön sor **az ajánlások féldíós felülvizsgálatára** a barcelonai célok és a tartós ápolási-gondozási reformok általános célkitűzéseinek nyomon követése alapján.

2. A vélemény célkitűzései és hatálya

2.1. Az EGSZB üdvözli az európai gondozási stratégiában (a továbbiakban: stratégia) foglalt, az európai gondozási infrastruktúra megerősítését célzó uniós és nemzeti szintű intézkedésekre irányuló javaslatokat, amelyek a gondozottakat (születésüktől idős korukig) és a (formális és informális) gondozókat egyaránt támogatják. Elismerően nyilatkozik emellett a közlemény elemző megközelítéséről, amelyet az integrált színvonalas gondozási szolgáltatások nyújtását érintő hiányosságok, szűk keresztmetszetek és problémás területek azonosításához használ.

2.2. A stratégia összhangban van a szociális jogok európai pillérének végrehajtására vonatkozó 2021. évi európai bizottsági cselekvési tervvel, hasznos útmutatást nyújt a tagállamok számára a gondozás iránti egyre nagyobb és sokrétűbb igény kielégítésére szolgáló hozzáférhető, megfelelő és minőségi gondozásról, ambiciózus célokat tűz ki a kisgyermekkori nevelés és gondozás kapcsán, valamint megbízható irányítási eszközöket biztosít a tartós ápolással-gondozással kapcsolatos intézkedések nyomon követéséhez. A stratégia a meglévő uniós keretekre⁽²⁾ épül, ennél fogva horizontális jelleggel kezeli a gondozási hiányosságokat és mozdítja elő a gondozók és a gondozottak jogait.

(1) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Általános érdekű szolgáltatások közös létrehozása a részvételi demokrácia erősítése érdekében az EU-ban (saját kezdeményezésű vélemény)(HL C 486., 2022.12.21., 76.o.).

(2) A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló stratégia (2021–2030), a gyermekgarancia, az európai gyermekjogi stratégia, a munka és a magánélet közötti egyensúlyról szóló irányelv, a nemi esélyegyenlőségi stratégia és a szociális jogok európai pillérének egyéb vonatkozó kezdeményezései.

2.3. Számos tanulmány és vélemény áll rendelkezésre, amely iránymutatást nyújt a végrehajtáshoz, valamint a gondozást illetően több szempontból is ismeretekkel és adatokkal szolgál, beleértve a nemek közötti egyenlőséget ⁽³⁾, ⁽⁴⁾, az informális gondozás költségeit ⁽⁵⁾, ⁽⁶⁾, az európai tartós ápolási-gondozási rendszereket ⁽⁷⁾, a munkaerőt és a foglalkoztatási feltételeket ⁽⁸⁾, ⁽⁹⁾ is.

2.4. Az Európai Parlament hangsúlyozta az állami gondozás hozzáférhetőségének és elérhetőségének fontosságát, valamint azt, hogy mindenkinek valódi választási jogot kell biztosítani a számukra és a családjuk számára megfelelő szolgáltatások (családi gondozás, közösségi alapú gondozás, betegközpontú gondozás, személyre szabott gondozás vagy más gondozási formák) tekintetében ⁽¹⁰⁾.

3. Általános megjegyzések

3.1. Az EGSZB üdvözli, hogy a stratégia elismeri: a gondozás nemcsak a családok, hanem **az egész társadalom felelőssége**; szintén üdvözli mindkét tanácsi ajánlásra irányuló javaslatot, amelyek **a teljes életciklusra kiterjedően jobb minőségű szolgáltatásokat** szorgalmazznak. Egyetért azzal, hogy az EU-ban társadalmi paradigmaváltásra van szükség a gondozás megbecsültségét és nyújtását illetően, áthidalva a különböző kulturális szempontokat és a nemzeti különbségeket.

3.2. A stratégia célja, hogy a gondozásról folytatott európai vitát egy **fenntartható és emberi jogokon alapuló ápolási-gondozási modell** felé terelje, amely a formális és informális gondozás terén előmozdítja a nemek közötti egyenlőséget, valamint garantálja az emberi méltóságot, az önálló életvitelt és a közösségbe való beilleszkedést. A Covid19-világjárvány, amely felerősítette az alulfinanszírozottsághoz és a létszámhiányhoz hasonló strukturális problémákat, az Unió egészében próbára tette **az ellátórendszerek rezilienciáját és megfelelőségét**.

3.3. A hatékony stratégiához olyan átalakító erejű és ambiciózus megközelítésre van szükség, amely a gondozottak és a gondozók alapvető jogait és szükségleteit helyezi a középpontba, többek között **a konzultációkba és döntéshozatalba való teljeskörű és érdemi bevonásuk révén**.

3.4. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy **a megelőzési, habilitációs és rehabilitációs intézkedéseknek** a stratégia végrehajtásának szerves részét kell képezniük. A fellépéseknek egyre inkább a korai beavatkozásra, az egészséges és tevékeny időskorra, a megelőző intézkedésekre és az autonómia támogatására kell összpontosítaniuk, amelyek minimálisra csökkenthetik a tartós ápolás-gondozás igénybevételének szükségességét, és növelhetik a társadalmi befogadást és az aktív polgári szerepvállalást, nevezetesen az idősekre vonatkozó átfogó európai stratégia létrehozásával.

3.5. Az EGSZB a közelmúltbeli pénzügyi és gazdasági válság során tapasztalt megszorításokra emlékeztetve hangsúlyozza, hogy az ukrajnai háborúhoz, az energia- és a jelenlegi megélhetési válsághoz kapcsolódó jelenlegi sokkhatásokra adott válaszingtézkedések során **prioritásként kell kezelni a gondozási szolgáltatások megfizethetőségét és folyamatosságát**.

3.6. Üdvözlendő a **nemek közötti egyenlőség** stratégián belüli általános érvényesítése. A formális és informális gondozási ágazatban túlsúlyban vannak a nők: Az Unióban a nők 29 %-a állítja, hogy főként a gondozási feladatok miatt nem vesznek részt aktívan a munkaerőpiacon vagy dolgoznak csak részmunkaidőben, míg a férfiaknak csupán 6 %-a állítja ezt ⁽¹¹⁾. A gondozási feladatok ilyen egyenlőtlen megosztása miatti költségek a becslések szerint évente 242 milliárd EUR-ra rúgnak ⁽¹²⁾. Az ajánlások hasznos iránymutatásként szolgálnak a tagállamok számára a nemi sztereotípiák, valamint a nemek közötti bér- és nyugdíjszakadék és az ápolási-gondozási téren tapasztalható különbségek kezeléséhez.

⁽³⁾ Gender inequalities in care and pay in the EU: <https://eige.europa.eu/publications/gender-inequalities-care-and-pay-eu>.

⁽⁴⁾ A nemek közötti egyenlőség mutatója: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022>.

⁽⁵⁾ What if care work were recognised as a driver of sustainable growth?: <https://epthinktank.eu/2022/09/07/what-if-care-work-were-recognised-as-a-driver-of-sustainable-growth/>.

⁽⁶⁾ Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=hu&pubId=8423&furtherPubs=no>.

⁽⁷⁾ 2021 Long-term care in the EU: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=hu&pubId=8396>.

⁽⁸⁾ Long-term care workforce: Employment and working conditions: <https://www.eurofound.europa.eu/hu/publications/customised-report/2020/long-term-care-workforce-employment-and-working-conditions>.

⁽⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az egészségügyi munkaerőre és a gondozásra irányuló stratégia Európa jövőjéért (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 486., 2022.12.21., 37.o.).

⁽¹⁰⁾ Az Európai Parlament 2022. június 22-i állásfoglalása: Jelentés a gondozással kapcsolatos közös európai fellépés felé történő elmozdulásról.

⁽¹¹⁾ EIGE, uo.

⁽¹²⁾ Az Európai Parlament Kutatószolgálat, uo.

3.7. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a **családi és informális gondozás a fenntartható ellátórendszerek egyik fontos eleme, és kéri az ilyen típusú gondozással kapcsolatos szükségletek és helyzet mielőbbi feltérképezését**. Az ilyen gondozást nyújtókat partnerként kell elismerni a gondozás folyamatosságának biztosításában, és átfogó támogatásban kell részesíteni őket, például **készségértékesítési rendszerekhez** kapcsolódó képzési lehetőségeket kell kapniuk, valamint biztosítani kell részvételüket a munkaerőpiacon és a társadalmi életben az erőforrások, a szolgáltatások és időgazdálkodás – a munka és a magánélet közötti egyensúlyról szóló irányelvhez kapcsolódó – ötvözése révén, ugyanakkor biztosítani kell a szociális jogokhoz, az átmeneti gondozáshoz és a mentális egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférésüket is ⁽¹³⁾.

3.8. Az EGSZB üdvözli, hogy hangsúlyt helyeznek a **gondozók jogainak** jobb védelmére. Kéri a tagállamokat, hogy foglalkozzanak az uniós munkajog érvényesítése terén tapasztalható hiányosságokkal, ratifikálják a háztartási alkalmazottak tisztességes munkafeltételeire vonatkozó normákról rendelkező 189. sz. ILO-egyezményt, és tegyenek lépéseket a **házi gondozók** ⁽¹⁴⁾ – köztük a migráns és az utazó munkavállalók – helyzetének szabályozására. Megjegyzi azonban, hogy a stratégia nem veszi kellőképpen figyelembe, hogy Európában már most is sok, okmányokkal nem rendelkező munkavállaló nyújt gondozást, és a stratégiában migrációs és tartózkodási jogállásuktól függetlenül az EU-ban élő összes gondozóra nagy figyelmet kell fordítani.

3.9. Az EGSZB méltányolja az arra irányuló elkötelezettséget, hogy a gondozási ágazaton belül **javítsák a munkafeltételeket** továbbképzési és átképzési lehetőségek biztosítása, a készségek érvényesítése, béremelések, a szociális és munkavállalói jogok előmozdítása, a fizikai és pszichoszociális egészségügyi kockázatok figyelembevétele, valamint a munkahelyi erőszak és zaklatás kockázatának kezelése révén. Arra kéri a tagállamokat, hogy ratifikálják a munka világában tapasztalható erőszakról és zaklatásról szóló, 190. számú ILO-egyezményt. A szociális partnereknek és a kormányoknak együtt kell működniük annak érdekében, hogy felszámolják az ápolási-gondozási munka bizonytalan formáit, valamint erős szabályozási, pénzügyi és kollektív tárgyalási kereteket alakítsanak ki. A szakképzett munkaerő hiánya szinte minden tagállamban az egészségügyi ellátás és a gondozás színvonalának romlásához vezethet, különösen a demográfiai változásokkal, a munkavállalói mobilitással és az elöregedéssel összefüggésben.

4. Részletes megjegyzések

4.1. Az EGSZB megismétli, hogy sürgősen ki kell dolgozni egy **céltott európai gondozási garanciát** ⁽¹⁵⁾, amely a stratégia sikeres végrehajtásának alapvető eleme, és amely az azt biztosító szakpolitikai, gyakorlati és finanszírozási eszközök együttesen alapul, hogy a stratégia intézkedései teljes mértékben beépüljenek a nemzeti jogi, szakpolitikai, finanszírozási és szolgáltatási keretekbe. A normák meghatározása – a nyomon követésükkel együtt – alapvetően fontos az ágazat javulásának biztosításához ⁽¹⁶⁾.

4.2. Az európai gondozási stratégiát strukturált európai **végrehajtási tervvel** és **finanszírozási programokkal** kell kiegészíteni. A gondozás terén végrehajtott közberuházások sok tagállamban nem elégségesek. Mozdósítani kell az uniós strukturális és beruházási alapokat (ESZA+, ERFA), valamint a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközt és a Technikai Támogatási Eszközt azzal a céllal, hogy támogassa a tagállamokat a gondozással kapcsolatos konkrét területeken (a szakpolitikai tervezéstől a szolgáltatások megvalósításáig és a hatás nyomon követéséig), különösen társadalmilag felelős közbeszerzések keretében.

4.3. Alapvető fontosságú lesz az **előrehaladás**, valamint a gondozásban részesülőkre és az ápolást-gondozást nyújtókra gyakorolt **hatás értékelése**. A nyomonkövetési és értékelési keretek kialakítására vonatkozó konkrét technikai iránymutatások a fenntartható gondozási szolgáltatási modellek kidolgozására, a hatásmérésre és a mutatókra vonatkozó konkrét iránymutatással támogathatják a nemzeti minisztériumokat. Az Európai Bizottság által végzett nyomon követésnek egyaránt ki kell terjednie a szakpolitikákról és a finanszírozásról szóló jelentésekre, valamint az ajánlások **felülvizsgálatára** vonatkozó felhívásra. Fontos, hogy az **európai szemeszter** keretében célzottabb országspecifikus ajánlásokat fogalmazzanak meg, segítve a tagállamokat abban, hogy a gondozás megfelelő finanszírozását inkább produktív és fenntartható beruházásnak tekintsék, mint gazdasági tehernek.

⁽¹³⁾ European Charter for Family Carers: <https://coface-eu.org/european-charter-for-family-carers/>.

⁽¹⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A gondozókkal együtt élő gondozók jogai (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 487., 2016.12.28., 7. o.).

⁽¹⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az egészségügyi munkaerőre és a gondozásra irányuló stratégia Európa jövőjéért (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 486., 2022.12.21., 37.o.).

⁽¹⁶⁾ OECD. 2019. Improving healthcare quality in Europe – Characteristics, effectiveness and implementation of different strategies.

4.4. A két tanácsi ajánlás elfogadását követően az intézkedéseket és az iránymutatásokat mielőbb **be kell építeni a nemzeti politikai és jogi keretekbe**. Az EGSZB hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a tartós ápolás-gondozás nemzeti koordinátorai biztosítsák a koherenciát, és a gondozást más, a szociális és egészségügyi politikákon túlmutató területeken (lakhatás, közlekedés, energia, gazdaság stb.), minisztériumokban és kormányzati szinteken is általánosan érvényesítsék.

4.5. A kockázatok nem kívánt szelektálása, az elületiesedés, valamint a bevétel- és profittermelés előnyben részesítése a gondozással és az egészséggel szemben súlyosbíthatja az egyenlőtlenségeket a gondozáshoz való hozzáférés terén. Arányos kontrollintézkedésekre van szükség, amelyek biztosítják az egészségtelen gyakorlatok megelőzését, valamint erős garanciákat nyújtanak a szolgáltatások magas színvonalára és a források megfelelő felhasználására vonatkozóan. A tartós ápolás-gondozás, valamint a kisgyermekkorú nevelés és gondozás esetében tagállami szinten **erős, a szolidaritáson, a szociális beruházásokon és a szociális gazdasági szereplőkön** – köztük a biztosító egyesületeken – **alapuló szociális védelmi rendszerekre és színvonalas közszolgáltatásokra** van szükség, hogy a **megfelelően képzett gondozók** ⁽¹⁷⁾ által végzett közösségi és házi ellátás biztosításához különféle finanszírozási és költségmegosztási rendszerek álljanak rendelkezésre. Az ellátások finanszírozása érdekében fontolóra kell venni a társadalombiztosítási járulékok alternatíváit ⁽¹⁸⁾. Az ápolási-gondozási és az egészségügyi rendszerek részére a nem profitorientált szervezetek által nyújtott önkéntes támogatást figyelembe kell venni, de az nem tekinthető költségcsökkentő intézkedésnek.

4.6. Ami a nemzeti hatásköröket és a szubszidiaritást illeti, az Európai Bizottságnak biztosítania kell, hogy a tagállamok által kifejlesztett **magas színvonalú gondozási szolgáltatások inkluzívak legyenek**. A stratégiának – különösen erős és kötelezően alkalmazandó minőségi keretek révén – biztosítania kell, hogy minden gondozásra szoruló személy teljeskörű és egyenlő hozzáféréssel rendelkezzen a szolgáltatásokhoz. Különös figyelmet kell fordítani a jellemzően kirekesztett csoportokra – romákra, migránsokra stb. –, valamint az interszekcionális és strukturális megkülönböztetés hatásaira. Ez azt is jelenti, hogy a gondozási infrastruktúrát hozzáférhetővé kell tenni a távoli és alacsony népsűrűségű területeken.

4.7. **A digitális infrastruktúrába való beruházás** elősegítheti az ellátás hatékony tervezését és nyújtását, az információk tárolását és a különböző egészségügyi és szociális szolgáltatók közötti cseréjét és kommunikációját, ezáltal lehetővé téve a minőség és az egyenlő hozzáférés hatékony nyomon követését. Az olyan lehetőségek, mint például a segítő technológiák, a megelőző intézkedések, a robotika vagy a távegészségügy, teljeskörű befogadás és hozzáférhetőség esetén támogathatják a gondozási szolgáltatások gondozottakhoz való eljutását, folytonosságát, koordinációját és magas színvonalát.

4.8. A tartós ápolás-gondozásról szóló ajánlásra irányuló javaslat megállapítja, hogy **a rendszereknek a fogyatékkal élő személyek támogatási szükségleteit is figyelembe kell venniük**, ugyanakkor egyértelműen hivatkozniuk kell a fogyatékkal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményre. Az Európai Bizottságnak biztosítania kell, hogy a stratégia keretében mozgósított uniós források esetében tiszteletben tartsák az intézményi kitagolás célkitűzését, és a jól képzett munkaerővel rendelkező közösségi alapú szolgáltatások fejlesztésével támogassák a befogadást ⁽¹⁹⁾. Az EGSZB megismétli, hogy támogatni kell a fogyatékkal élő gyermekeket és szülőket ⁽²⁰⁾, és üdvözlöli, hogy a koragyermekkorú nevelésre és gondozásra vonatkozó ajánlás hangsúlyt helyez erre.

5. A koragyermekkorú nevelésre és gondozásra vonatkozó ajánlás végrehajtása

5.1. **Az EGSZB támogatja a barcelonai célok felülvizsgálatát**, amelynek célja a hozzáférhető, megfizethető, inkluzív és minőségi gyermekgondozás elérhetőségének javítása. Azoknak a tagállamoknak, amelyek elérték vagy túlteljesítették a barcelonai célokat, nagyobb hangsúlyt kell fektetniük a minőségi előírások biztosítására, valamint a koragyermekkorú nevelés és gondozás különböző korosztályoknak megfelelő formáinak kidolgozására. A koragyermekkorú nevelés és gondozás elérhetőségének növelésére irányuló célokhoz **minőségbiztosítási kereteknek és tisztességes munkakörülményeknek** kell kapcsolódniuk. A tagállamoknak a felülvizsgált célokhoz kapcsolódó célkitűzések, valamint minőségi és egyéb normák teljesítése mellett a gondozáshoz való **hozzáférés nyomon követésére szolgáló mutatókat** kell kidolgozniuk a nemzeti preferenciák és különbségek figyelembevételével.

⁽¹⁷⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye A szociális beruházások hatásai a foglalkoztatásra és az államháztartásra (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 226., 2014.7.16., 21. o.).

⁽¹⁸⁾ Event report: European Care systems: Solidarity and sustainability – friends or foes? <https://www.aim-mutual.org/mediaroom/event-report-european-care-systems-solidarity-and-sustainability-friends-or-foes/>.

⁽¹⁹⁾ Az intézményi ellátásról a közösségi ellátásra való áttéréssel foglalkozó európai szakértői csoport, EU Guidance on independent living and inclusion in the community és EU funds. Checklist to promote independent living and deinstitutionalisation.

⁽²⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fogyatékkal élő személyeket és időseket gondozó családtagok szerepe: a jelenség robbanásszerű elterjedése a világvárvány idején (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 75., 2023.2.28., 75. o.).

5.2. Az EGSZB üdvözli azt a felhívást, hogy minden gyermeknek legyen **törvényben előírt joga** a minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférésre, valamint üdvözli a stratégia és az **európai gyermekgarancia** közötti kölcsönhatást, amely előmozdítja ez utóbbinak a munka és a magánélet közötti egyensúly és a családi jóllét szempontjából alapvetően fontos **többgenerációs megközelítését**. A rászoruló családok számára a koragyermekkorai neveléshez és gondozáshoz biztosított ingyenes hozzáférést olyan intézkedésekkel kell kiegészíteni, amelyek magukban foglalják az ingyenes étkezést, a higiéniai termékek (pl. pelenkák) ingyenes biztosítását, valamint a testi és szellemi fejlődés támogatását (finommotoros készségek, beszéd- és nyelvetrápia stb.).

5.3. Az EGSZB üdvözli az **uniós esélyegyenlőségi keretekre és a kiszolgáltatott helyzetben lévő gyermekekre** való hivatkozásokat, amelyek a minden családi formát tiszteletben tartó, inkluzív rendszerek létrehozását szolgálják. A bevezetendő intézkedéseknek ki kell terjedniük a tájékoztatásra, továbbá a személyzet képzésére a szolgáltatások felhasználóinak jogairól, valamint a befogadásról és az elfoglaltságról. Az EGSZB különösen üdvözli a gyermekek és a személyzet megfelelő arányának biztosítására, a személyzet folyamatos szakmai képzésére, valamint az időtartamra vonatkozó követelményeknek a mutatókba való beépítésére irányuló javaslatokat, amelyek különösen relevánsak a fogyatékkal élő gyermekek szempontjából, akik gyakran csak részben férnek hozzá a koragyermekkorai neveléshez és gondozáshoz.

5.4. A tanácsi ajánlás végrehajtását célzó intézkedések középpontjában a **kisgyermekkorai neveléssel és gondozással kapcsolatos bevált gyakorlatokon alapuló modelleknek** kell állniuk. Ezeket az intézkedéseket a gondozottak és a gondozók igényeinek feltérképezéséhez külön költségvetést biztosító szubnacionális szakpolitikai és finanszírozási keretek támasztják alá, valamint azokhoz a gondozási szolgáltatások új formáinak tesztelése is társul. A gyermekek jogainak továbbra is központi szerepet kell játszaniuk. Korai éveikben a gyermekeknek egészséges, gondoskodó környezetre van szükségük, legyen szó akár családi, akár professzionális gondozásról; ezért fontos az olyan **különböző gondozási modellek** (napközik, munkahelyi óvodák, gyermekgondozók, anyasegítők, játszócsoportok, iskolán kívüli gondozás) megléte, amelyek figyelembe veszik a különböző korú gyermekek fejlődési szükségleteit.

6. A tartós ápolásra-gondozásra vonatkozó ajánlás végrehajtása

6.1. Az EGSZB **határozott végrehajtási terveket** szorgalmaz, amelyek lefedik a tartós ápolás-gondozás teljes spektrumát. Az Európai Bizottságnak hivatalossá kell tennie az együttműködést a **tartós ápolás-gondozással foglalkozó magas szintű szakértői csoport** létrehozásával, amely a szociális partnereket, a civil társadalmi szervezeteket, a nemzeti koordinátorokat, a tartós ápolás-gondozás kedvezményezettjeit, különösen az időseket és a fogyatékkal élő személyeket, valamint más releváns szakértőket és szakembereket tömöríti. A csoport munkájához hozzájárulhat egy **nyilvános online platform** létrehozása, amely adatok és kutatások gyűjtésére szolgálna, és előmozdítaná a bevált gyakorlatok megosztását.

6.2. Az EGSZB több **véleményt**⁽²¹⁾ is megfogalmazott a **tartós ápolás-gondozás** EU-ban történő **nyújtásáról**, amelyekben hangsúlyozta, hogy beruházásra van szükség a magas színvonalú, fenntartható és mindenki számára hozzáférhető gondozás területén. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a **lehető legmagasabb szintű komplementaritásra és szinergiára kell törekedni az állami és a magánszektorban működő** (akár profitorientált, akár nem profitorientált) **egészségügyi és ápolási szolgáltatásokat nyújtó valamennyi szolgáltató között** annak érdekében, hogy mindenki számára elérhető legyen az egészségügyi ellátás. Figyelembe kell venni a tagállamok bevált gyakorlatait.

6.3. Az EGSZB üdvözli, hogy a tartós ápolásról-gondozásról szóló javaslat elismeri a **szociális gazdaság szereplőit mint szolgáltatókat** fontosságát. Az EGSZB annak behatóbb vizsgálatára ösztönzi az Európai Bizottságot, hogy miként alakíthatók ki strukturált kommunikációs csatornák a szociális gazdaság szereplői és az európai intézmények között a tartós ápolás-gondozás szakpolitikai területén.

6.4. Az EGSZB megjegyzi, hogy a **zöld és digitális átállás** keretében indított különböző kezdeményezések fontosak ahhoz, hogy a lakásállomány inkluzívabb és fenntarthatóbb módon történő kialakítása, újragondolása és felújítása érdekében teljeskörűen ki lehessen aknázni a technológiákban rejlő lehetőségeket.

⁽²¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Kezdeményezés a dolgozó szülők és gondozók körében a munka és a magánélet közötti egyensúly támogatására [COM(2017) 252 final] – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvvel a szülők és a gondozók vonatkozásában a munka és a magánélet közötti egyensúly megteremtéséről, valamint a 2010/18/EU tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről [COM(2017) 253 final – 2017/0085 (COD)] (HL C 129., 2018.4.11., 44. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A gondozottal együtt élő gondozók jogai (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 487., 2016.12.28., 7. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye: A hosszú távú gondozáshoz való általános hozzáférés biztosítása és az időseket célzó hosszú távú gondozási rendszerek fenntartható finanszírozása (HL C 204., 2008.8.9., 103. o.); Brosúra és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Gazdasági, technológiai és társadalmi változások az időseknek nyújtott fejlett egészségügyi szolgáltatások terén (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 240., 2019.7.16., 10. o.); Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Új idős gondozási modell: a Covid19-világjárvány tanulságai (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 194., 2022.5.12., 19. o.).

6.5. A tartós ápolás-gondozás bevált gyakorlatnak számító modelljei közé tartozhatnak a következők: strukturáltabb és hatékonyabb otthoni segítségnyújtás, valamint új lakhatási alternatívák, például védett, felügyelt vagy közösségi lakások, együttélést szolgáló lakóegységek vagy más alternatívák, a gondozottak szükségleteinek és preferenciáinak megfelelően, jogszabályban jóváhagyott minőségi keretek alapján. Az ellátás teljes spektrumának integrált megközelítésben történő lefedése érdekében **más típusú gondozási modelleket** – többek között a mentális egészségi támogatást, a családi központokat, a szülői támogató csoportokat és a rövid távú lakhatási támogatást – is figyelembe kell venni úgy, hogy könnyebbé váljon a modellváltás, továbbá biztosított legyen a változó intenzitású és jellegű ellátás iránti igény kielégítése, valamint az ellátás folyamatossága.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság**Javaslat európai parlamenti és a tanácsi rendeletre a természet helyreállításáról (COM(2022) 304 final – 2022/0195 (COD))**

(2023/C 140/08)

Előadó: **Arnold PUECH D'ALISSAC**

Felkérés:	az Európai Unió Tanácsa, 2022.7.11. Európai Parlament, 2022.7.14.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2023.1.10.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.25.
Plenáris ülészek száma:	575.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	201/4/11

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB egyetért az Európai Bizottsággal és az Európai Parlamenttel abban, hogy a biológiai sokféleség érdekében eddig alkalmazott megközelítés a meghozott intézkedésekkel együtt nem járt eredménnyel. Üdvözli a javasolt rendeletnek azt az általános célkitűzését, hogy a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása és Európa biológiai sokféleségének helyreállítása érdekében fokozni kell a természet helyreállítására irányuló erőfeszítéseket. Így a tagállamoknak jogilag kötelező előírásokat kell majd teljesíteniük. Az EGSZB megjegyzi, hogy az elfogadott megközelítés összhangban van a COP15 által Montrealban hozott határozatokkal.

1.2. Az EGSZB-nek azonban vannak bizonyos észrevételei és aggályai a célkitűzések megfogalmazásával és az Európai Bizottság által meghatározott módszertannal kapcsolatban. A legkomolyabb hiányosság az, hogy szinte teljesen figyelmen kívül hagyják, hogy a szükségszerűen meghozandó intézkedéseknek milyen gazdasági hatásai lesznek a földhasználókra, főként a magánfelhasználókra. Az EGSZB a 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégiáról szóló véleményében már kijelentette, hogy „a biológiai sokféleség védelmének gazdasági terheit nem viselhetik a mezőgazdasági termelők és az erdőtulajdonosok. Ehelyett inkább vonzó jövedelemszerző lehetőséggé kell válnia a mezőgazdasági termelők számára ezen »eszközök és közjavak« biztosításának. Az EGSZB úgy véli továbbá, hogy ezzel a kérdéssel az új gazdasági helyreállítási tervben is foglalkozni lehet, a stratégia tartalmának védelmére irányuló beruházások érdekében, biztosítva a megfelelő személyzetet és eszközöket.”⁽¹⁾ Ezt az ajánlást sem az Európai Bizottság, sem a tagállamok nem követték. Az EGSZB már korábbi véleményeiben is bírálta többek között azt, hogy a Natura 2000 intézkedések katasztrofális mértékben alul vannak finanszírozva. Az EGSZB teljesen biztos abban, hogy az Európai Bizottság által most elfogadott új megközelítés is kudarcba fullad, ha nem áll rendelkezésre elegendő finanszírozás. A megfelelő finanszírozás ugyanis elengedhetetlen azon pénzügyi veszteségek kompenzálásához (és ezen túlmenően a biológiai sokféleséggel kapcsolatos szolgáltatások jutalmazásához), amelyeket a földhasználók akkor fognak elszenvedni, amikor a nagyobb „biológiai sokféleség” felmutatása érdekében még inkább extenzívvé teszik földhasználatukat. Az EGSZB ezért kéri, hogy hozzanak létre egy a biológiai sokféleségnek és a különféle uniós politikák (KAP, energia, lakhatás, közlekedés stb.) kapcsán új módszerek feltárásának szentelt európai alapot azzal a céllal, hogy támogassák a rendelet kötelező erejű célkitűzéseinek elérését.

1.3. A pénzügyi vonatkozásokat illetően az EGSZB kéri, hogy előzetesen mérjék fel a rendelet javaslatai által érintett mezőgazdasági területek, erdők és vízfolyások pontos területét. Az EGSZB emellett felhívja az Európai Bizottság figyelmét arra, hogy pénzeszközöket kell elkülöníteni többek között a termőterületeik teljes elvesztésének kockázatával szembesülő mezőgazdasági termelők és erdőtulajdonosok kártalanítására.

⁽¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia – Hozzuk vissza a természetet az életünkbe! [COM(2020) 380 final] (HL C 429., 2020.12.11., 259. o.).

1.4. Bár a védett területeken az állapotromlás miatt szükséges a természet helyreállítása, nem minden helyreállított terület esetében szükséges és lehetséges, hogy az védett területté váljon. Még ha az EGSZB „elengedhetetlenül fontosnak [is] tartja, hogy a védett területek bizonyos részei szigorú védelem alá kerüljenek (azzal, hogy nem kerül sor hasznosításra)”, mivel „csak így mehetnek végbe teljesen természetes (»kezelés nélküli«) folyamatok”⁽²⁾, még fontosabb a biológiai sokféleség megőrzését szolgáló felhasználások általános biztosítása. A legtöbb területen úgy kell törekedni az ökoszisztémák rehabilitálására, hogy az ne zárjon ki bizonyos és megfelelően kiigazított gazdasági tevékenységeket. Ugyanis a mezőgazdasági és erdészeti felhasználások hozzájárultak a ma védelemre szoruló biológiai sokféleség magas szintjéhez. Ezért ezeket az extenzív mezőgazdasági és erdőgazdálkodási formákat, amelyekkel manapság alacsony gazdasági életképességük miatt egyre inkább felhagynak, tovább kell támogatni⁽³⁾. Ezért az élet és a termelés közötti egyensúly biztosítására irányuló politikákban is alkalmazott „rehabilitáció” fogalma talán megfelelőbb tudományos kifejezés. Az EGSZB ezért azt ajánlja, hogy a „helyreállítás” kifejezésről térjünk át a „rehabilitáció”⁽⁴⁾ kifejezésre, annál is inkább, mivel a természet nem olyan statikus dolog, amely – mint például egy megrongálódott épület vagy egy összetört autó – eredeti állapotába „helyreállítható”. Számos tanulmány azt mutatja, hogy a helyreállításra irányuló intézkedések (például a lápok helyreállítása) gyakran jelentős költségekkel járnak anélkül, hogy ténylegesen képesek lennének biztosítani az eredeti állapot valódi és teljes helyreállítását. Ez a megállapítás egy szemantikai kérdést vet fel: a rendeletnek nem a környezet állapotának helyreállítását kellene célul kitűznie, hanem a környezeti ökoszisztéma-szolgáltatások helyreállítását és így az ilyen területek fenntartható, többcélú használatának támogatását. Mivel az emberiség az évek során megváltoztatta a természet állapotát, a „természet helyreállítása” tudományosan lehetetlen. Az éghajlat fokozatos változása is az egyik olyan tényező lehet, amely miatt egyes ökoszisztémák múltbeli állapotát nem lehet teljes mértékben visszaállítani. Ezzel szemben reális célkitűzés az, hogy az ökoszisztéma-szolgáltatások életképességének előmozdítása révén biztosítsuk a környezet fenntarthatóságát. Az EGSZB megfelelő politikai keretet szeretne látni; ebből a szempontból az Európai Bizottság dokumentuma csalódást kelt.

1.5. A rögzített menetrend és a merev küszöbértékek nem egyeztethetők össze tökéletesen egy olyan változó dologgal, mint a természet. Szigorú határidőket szabni a tagállamok számára csak a bevezetendő adminisztratív és tervezési feltételek tekintetében helyénvaló. Ugyanakkor rugalmas megközelítésre van szükség ahhoz, hogy figyelembe lehessen venni az egyes természeti területek pontos szükségleteit, feltételeit, lehetőségeit, termelési és jövedelmi helyzetét, valamint alaphelyzetét. A javasolt rendelet nem egyértelmű a helyreállítási intézkedések rangsorolásának és elosztásának tekintetében, amit a tagállamoknak kell elvégezniük, és így kockázatot jelent a minőségi eredmények költséghatékony elérése szempontjából. A tagállami szintű döntéshozatal egyértelműen indokolt elv, mivel biztosítja a földtulajdonosok jogainak érvényesülését is, és tükrözi a szubszidiaritás és az arányosság elvét.

1.6. Az európai bizottsági dokumentum csalódást kelt a hatásvizsgálat terén, amelynek különösen a gazdasági, társadalmi és élelmezési kérdésekre kellene összpontosítania. Az EGSZB ezért további hatásvizsgálat elvégzését szorgalmazza.

1.7. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a szomszédos, eredetileg nem termelési célú, de a biológiai sokféleség szempontjából szintén nagy jelentőséggel bíró területeket is vonják a 10 %-os lefedettségi cél alá. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a szöveg különösen ambiciózus célokat tűz ki a mezőgazdasági termelők számára, és emlékeztet arra, hogy valamennyi, a fajok számára kedvező természeti környezetet figyelembe kell venni. Fontos azonban, hogy ökoszisztémáink javításába az egész társadalmat bevonják. Ezzel összefüggésben az EGSZB emlékeztet az intézkedések arányosságának elvére (méltányos termelés, illetve ezzel párhuzamosan az előnyök igazságos elosztása a különböző szereplők között).

1.8. Az EGSZB támogatja a kitűzött célt, mivel az az EU jövője szempontjából stratégiai törekvést érint, és a célkitűzések megerősítését ajánlja azáltal, hogy – különösen az extenzív mezőgazdasági tevékenységek révén – valamennyi vízi környezet helyreállításához és így a tőzeglápok elárasztásához is ösztönzést nyújt amellet, hogy biztosítja a mezőgazdaság és az erdészet társadalmi és gazdasági fenntarthatóságát.

1.9. Az EGSZB tudatában van annak, hogy Európában teljesen új vízügyi politikára van szükségünk. Számos negatív következménnyel járt a biológiai sokféleségre nézve az az évszázadok óta folytatott politika, hogy a földekről minél gyorsabban elvezessék a vizet. Időközben – részben az éghajlatváltozás miatt is – egyre erőteljesebben jelentkeznek ennek negatív hatásai az erdészet és a mezőgazdaság terén (szárazság/tűzek), illetve a lakosság körében (árvizek). Az EGSZB hangsúlyozza ezért, hogy a víznek vissza kell térnie a természetbe, illetve ott kell maradnia. Ugyanakkor nem feledkezik meg arról, hogy az emberi tevékenység számos helyzetben – többek között a vízfolyások karbantartása terén – továbbra is előnyös.

⁽²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia – Hozzuk vissza a természetet az életünkbe! [COM(2020) 380 final] (HL C 429., 2020.12.11., 259. o.).

⁽³⁾ Az EGSZB tájékoztató jelentése: A külterjes állattenyésztés és a szerves trágyák előnyei az európai zöld megállapodás kontextusában.

⁽⁴⁾ A rehabilitáció azt jelenti, hogy bizonyos ökológiai funkciók helyreállítására összpontosítunk.

1.10. Az EGSZB azt ajánlja, hogy korlátozzák a természeti területek kárára történő földterület-kivonást. Ösztönzi továbbá zöld területek létrehozását a városokban, valamint a városok talajlefedettségének csökkentését az éghajlatváltozás hatásainak 2030-ig történő sikeres enyhítése érdekében.

1.11. Az EGSZB támogatja, hogy a közös halászati politika keretében – a tengeri környezet helyreállítására vonatkozó célkitűzések tekintetében – hozzanak létre egy védelmi mechanizmust. Az EGSZB emellett ösztönzi olyan európai pénzügyi támogatások létrehozását, amelyek célja az innovatív megoldások keresésének és az ezen ökoszisztémákkal kapcsolatos ismeretek bővítésének előmozdítása.

1.12. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a természet helyreállításával összefüggésben teljes mértékben el kell ismerni a gazdasági és társadalmi szempontokat. A gazdasági és társadalmi fenntarthatóság elismerése és biztosítása előfeltétele a javasolt jogszabály elfogadhatóságának és sikeres végrehajtásának, mivel az eredmények nagyban függenek majd a földtulajdonosok és más helyi szereplők motivációjától, támogatásától és jövőbeli részvételétől. Rendkívül fontos, hogy nyílt kommunikáció és aktív részvétel segítségével, valamint az összes lehetséges gazdasági veszteség teljes pénzbeli kompenzálása révén tiszteletben tartsák a földtulajdonosok jogait. Ennek kapcsán az EGSZB kiemeli az önkéntes fellépéseken és gazdasági ösztönzőkön alapuló megközelítésekben rejlő lehetőségeket.

1.13. Az EGSZB azt ajánlja, hogy hozzanak létre uniós támogatást a fakitermeléshez különböző irányból kapcsolódó erdészeti ágazatok megszületéséhez és kifejlődéséhez, lehetővé téve az agrárerdészet gazdasági kiaknázását.

1.14. Az EGSZB figyelmeztet a mezőgazdasági ágazatban a generációs megújulásra gyakorolt negatív hatások kockázatára, és ismételten javasolja⁽⁵⁾, hogy tegyék vonzóbbá a falvakat és a vidéki területeket azáltal, hogy biztosítják a természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló, gazdaságilag életképes megélhetési módszerek fenntartásának lehetőségét.

2. Bevezetés

2.1. A globális felmelegedésnek a társadalmaink jövőjét érintő következményeire figyelmeztető tudományos eredményekre figyelemmel az Európai Bizottság elkötelezettségét bizonyította azzal, hogy a biológiai sokféleségre vonatkozó stratégiát dolgozott ki, amely 2030-ra és 2050-re elrendő ambiciózus célokat tűzött ki valamennyi tagállam számára. Az Európai Bizottság 2022. június 22-én a természet helyreállításáról szóló rendelettervezetet fogadott el. Míg korábban a természet védelmét és helyreállítását elsősorban az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelvek, valamint az aicsi célok szabályozták az Unióban, az Európai Bizottság most egy új, kötelező érvényű keret létrehozása mellett döntött annak biztosítása céljából, hogy a tagállamok hatékonyan végrehajtsák a helyreállítási intézkedéseket.

2.2. Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség Unión belül végzett munkájának eredményei megerősítették, hogy a védett uniós élőhelyek 81 %-a jelenleg rossz állapotban van. E területeknek mindössze 9 %-ában volt tapasztalható javulás. Emellett a szén-dioxid megkötéséhez és tárolásához, valamint a víz szűréséhez nélkülözhetetlen tőzeglápok 84 %-a is rossz állapotban van, és az elmúlt évtizedben az édesvízi halak 71 %-ának és a kétéltűek 60 %-ának csökkent a populációja. Márpedig a globális GDP több mint felét a természet és az általa nyújtott szolgáltatások adják, és a világ élelmezési célú növényeinek több mint 75 %-a függ az állati beporzástól⁽⁶⁾.

2.3. A javasolt uniós jogszabály az ENSZ ökoszisztéma-helyreállítási évtizedének keretében kerül elfogadásra, amelyet az UNEP és az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete irányít. Ez egy széles körű globális mozgalom, amelynek célja a helyreállítási projektek felgyorsítása és annak biztosítása, hogy a világ a fenntartható jövő felé haladjon. A leromlott ökoszisztémák helyreállítása alapvető fontosságú ahhoz, hogy elérjük a fenntartható fejlődési célokat, különösen az éghajlatváltozással, a szegénység felszámolásával és az élelmezésbiztonsággal kapcsolatos célokat.

2.4. Az Európai Bizottság megközelítése, amely kezdetben egy 2030-ig szóló, a biológiai sokféleséggel kapcsolatos stratégiára épült, amely önkéntes célokat javasolt, hamarosan a tagállamok számára kötelező érvényű szövegjavaslatokkal bővült ki. A nemzetközi közösséghez hasonlóan az Európai Bizottság is kénytelen volt gyorsan reagálni a biológiai sokféleség csökkenését alátámasztó megállapításokra és e csökkenésnek az IPCC legutóbbi kiadványaiban is kiemelt következményeire. A Biológiai Sokféleség Egyezmény keretében folyó nemzetközi tárgyalások közepette az Európai Bizottság ezért úgy döntött, hogy arra ösztönzi Európát, hogy 2050-ig valamennyi ökoszisztémáját igyekezzen helyreállítani.

⁽⁵⁾ Az EGSZB tájékoztató jelentése: A KAP generációváltásra gyakorolt hatásának értékelése, valamint az EGSZB tájékoztató jelentése: A KAP által a vidéki térségek fejlődésére kifejtett hatás értékelése.

⁽⁶⁾ IP/22/3746.

2.5. A javaslat célja tehát az, hogy jogilag kötelező érvényű célokat írjon elő a tagállamok számára. Az átfogó cél a hozzájárulás a biológiai sokféleség és a reziliens természet folyamatos, hosszú távú és tartós helyreállításához az EU szárazföldi és tengeri területein az ökoszisztémák helyreállításával. Ez azt jelenti, hogy a tagállamoknak haladéktalanul hatékony, területalapú helyreállítási intézkedéseket kell bevezetniük, amelyeknek 2030-ig az Unió szárazföldi és tengeri területeinek legalább 20 %-ára, 2050-ig pedig az összes helyreállításra szoruló ökoszisztémára ki kell terjedniük.

2.6. Ezek a rendelkezések átveszik az élőhelyvédelmi és a madárvédelmi irányelvben, a víz-keretirányelvben, a tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelvben, az idegenhonos inváziós fajokról szóló rendeletben, a KAP célkitűzéseiben, a beporzókról szóló uniós kezdeményezés célkitűzéseiben és az új, 2030-ig szóló uniós erdészeti stratégiában meghatározott célkitűzéseket, és összekapcsolódnak azokkal.

2.7. Ez a szöveg, amely azért született, hogy közvetlenül beépüljön a tagállamok nemzeti politikáiba, innovatív abban a tekintetben, hogy egyaránt foglalkozik az éghajlattal és a biológiai sokféleséggel kapcsolatos kérdésekkel. Bár a politikusokat már régóta figyelmeztetik a globális felmelegedés kihívásaira, a tudósok csak a közelmúltban mutattak rá arra, hogy az éghajlatváltozás súlyos és közvetlen hatással van a biológiai sokféleségre. Az Európai Bizottság szokatlan módon a szóban forgó kérdések globális megközelítését ösztönzi, és túllép az eddig követett, elszigetelt politikákon.

3. A rendelettervezet elemzése

3.1. A tervezet számos alapvető kérdést és aggályt vet fel, mind a kiválasztott célok miatt, amelyek elérésére korlátozott időt szab meg, mind a fogalom meghatározások és mutatók miatt. Egyes intézkedések például a természethez való jogból levezetett fogalmak hatálya alá tartoznak. Az érthetőség javítása érdekében a rendelettervezetnek hivatkoznia kellene ezekre. Ezenkívül bizonyos tartalmi elemek kapcsán világosabbá kellene tenni, hogy a szubszidiaritást milyen mértékben biztosítják a tagállamok számára. Különösen igaz ez a 10. cikk kapcsán, amely az erdei ökoszisztémák helyreállítására vonatkozó mutatókat rögzíti: itt meg kellene jegyezni, hogy az erdészet főként tagállami hatáskörbe tartozik⁽⁷⁾.

3.2. Csak korlátozottan lehet véleményt alkotni a tagállamok ökoszisztémáinak helyreállítását célzó rendelettervezetről anélkül, hogy pontosan ismernénk a tagállamok előtt álló kihívásokat, illetve a szükséges erőfeszítéseket. A szövegtervezet ugyanis „nemzeti helyreállítási tervek” kidolgozásáról és végrehajtásáról rendelkezik, amelyeket a legfrissebb, még el nem végzett vagy nem közzétett nemzeti tudományos elemzések alapján kell majd kidolgozni.

3.3. A rendelettervezetben választott kifejezések nagy jelentőségűek, mivel harmonizálják és meghatározzák a tagállamok számára az elérendő célok alapját. Jóllehet az olyan meghatározásoknak, mint a „jó állapot”, a „kedvező referenciaterület” és a „faj élőhelye szempontjából megfelelő minőségi és mennyiségi tényezők”, konszenzuális tudományos nyelvezeten kellene alapulniuk, tényleges alkalmazásuknak megvannak a maga korlátai. E tudományos meghatározások mögött valójában politikai megfontolások húzódnak meg. Hogyan lehet kiválasztani egy „kedvező referenciaterületet”? Ki fogja meghatározni a „faj élőhelye szempontjából megfelelő minőségi és mennyiségi tényezőket”? A korábbi referenciaküszöb hiánya korlátozza a célkitűzések egyértelműségét és a szöveggel kapcsolatos megalapozott véleményalkotást. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a rendelettervezet 11. cikke szerinti számszerűsítés során helyénvaló figyelembe venni mind a biológiai sokféleségnek az elmúlt időszakra (az Európai Bizottság önkényesen az elmúlt 70 év figyelembevételét javasolja) vonatkozó csökkenését, mind pedig a környezeti feltételek várható jövőbeli változásait. El kell kerülni annak kockázatát, hogy a javasolt intézkedések végrehajtásában mutatkozó nemzeti különbségek az uniós mezőgazdasági termelők közötti verseny torzulását eredményezzék. Továbbá a szövegtervezet ugyan rendelkezik az ökoszisztémák folyamatos javításáról, amelynek eredményeit 2030 után háromévente értékelni kell, de mi a helyzet azokkal az ökoszisztémákkal, amelyek rehabilitációjához esetleg több (vagy kevesebb) időre van szükség? Felmerül, hogy ilyen rövid jelentéstételi időszakokon belül mérhetőek-e jelentős javulások. Tehát akkor a tagállamokat fogják elítélni, miközben a természetnek egyszerűen több időre van szüksége a fejlődéshez?

3.4. Az EGSZB szerint a védett területek meglévő hálózatába tartozó területeket – különösen a Natura 2000 területeket – prioritásként kell kezelni a helyreállítás során, hogy teljes mértékben ki lehessen aknázni a bennük rejlő lehetőségeket. Ez támogatja a leginkább az élőhelyvédelmi irányelv IV. mellékletében foglalt, az élőhely jó állapotának elérésére vonatkozó célt. A helyreállítási intézkedéseknek a védett területekre történő összpontosítása amellet, hogy biztosítja az ilyen intézkedésekből származó tartós előnyöket, segít elkerülni a földhasználattal kapcsolatos esetleges érdekütközéseket is. Az EGSZB ezért úgy véli, hogy a védett területek hálózatán kívül található élőhelyekre is alkalmazandó, igen széles körű és szigorú, az állapotromlás megakadályozására vonatkozó követelmény kiegyensúlyozatlan és aránytalan.

(7) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Éghajlati igazságosság (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 81., 2018.3.2., 22. o.) és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Vitaanyag: „Fenntartható Európa 2030-ra” (COM(2019) 22 final) (HL C 14., 2020.1.15., 95. o.)

3.5. A tagállamokra vonatkozó elszámoltathatósági mechanizmus, amely a helyreállítási intézkedések végrehajtását és a célkitűzések teljesítését hivatott vizsgálni, a célkitűzések megvalósításának nyomon követését illetően kevés részletet tartalmaz. Ez a pontatlanság aggályokat vet fel azzal kapcsolatban, hogy az intézkedések egyenlő mértékűek-e minden tagállam, valamint a különböző ágazatok és csoportok számára. Az, hogy az Európai Bizottság egy rendelet megalkotása mellett döntött, valódi előnyökkel jár a tagállamok közötti erőfeszítések összehangolása és az egyenlő versenyfeltételek fenntartása szempontjából, ám nem hagy elegendő mozgásteret a tagállamok számára ahhoz, hogy nemzeti szükségleteik és körülményeik alapján hozzanak döntést a helyreállítás témájában. Bár a célokat egy részletes és megerősített nyomkövetési és jelentéstételi mechanizmusnak kell kísérnie, minden további adminisztratív terhet minimálisra kell csökkenteni. A lehető legnagyobb mértékben ki kell használni az előrehaladás folyamatos értékelésére és az arról történő jelentéstételre szolgáló meglévő nemzeti és uniós mechanizmusokat.

4. Az EU gazdálkodó közösségei és erdészete előtt álló kihívások

4.1. A mezőgazdasági ökoszisztémák helyreállításával kapcsolatos általános célkitűzések

Az EGSZB megállapítja, hogy a helyreállítási célkitűzések többsége mezőgazdasági magánterületeket érint. A célkitűzések sikeres megvalósításához ezért arra van szükség, hogy a gazdálkodók teljes mértékben elfogadják azokat. A további, a gazdálkodást érintő szabályozási korlátozások – és ilyenekre szükség lehet, ha a mezőgazdasági területeken növelni akarjuk a biológiai sokféleséget – újabb terhet jelenthetnek a már most is erősen szabályozott mezőgazdasági tevékenységek számára. Az EGSZB hangsúlyozza⁽⁸⁾, hogy a biológiai sokféleség védelmének gazdasági terheit nem viselhetik a mezőgazdasági termelők és az erdőtulajdonosok. Ehelyett inkább vonzó jövedelemszerző lehetőséggé kell válnia a mezőgazdasági termelők számára ezen „eszközök és közjavak” biztosításának. A helyreállítási célkitűzések sikeréhez mindenképpen szükséges lesz az Európa élmezőnyéért dolgozó férfiak és nők erős és fenntartható támogatása. Éppen itt kelt csalódást az Európai Bizottság javaslata, amely nem foglalkozik ezzel a kulcsfontosságú gazdasági kérdéssel, ahogyan azt az Európai Bizottság korábbi biodiverzitási stratégiái és cselekvési programjai sem tették. Így tehát már valószínűleg e rendelet kudarca is megelőlegezhető.

4.2. A rendelet 9. cikkében előírt, a lecsapolt tőzeglápok elárasztással való helyreállítására vonatkozó célkitűzés

Ez a célkitűzés nem elhanyagolható gazdasági hatással lesz a szakmai tevékenységekre és különösen egyes tagállamok bizonyos régióit érinti. Az említett régiók számára a javasolt célkitűzés túl ambiciózus lehet a különböző célok összeegyeztetése szempontjából. Az EGSZB rámutat, hogy a helyreállított és újból elárasztott tőzeglápok alternatív módokon történő produktív hasznosításához az szükséges, hogy az gazdaságilag életképes legyen. Ezenfelül, az e célkitűzés eléréséhez meghatározott ütemterv kapcsán megjegyzendő, hogy egy kutatók által több mint 620 vizes élőhely ökológiai helyreállítási munkálatai alapján készített 2012-es tanulmány megállapította, hogy ezek a műveletek az őshonos biológiai sokféleségnek, valamint a különböző hidrológiai és ökológiai funkcióknak (vízszűrés, szén-dioxid-tárolás) még 100 év elteltével is átlagosan csak 65–70 %-os helyreállítását tették lehetővé egy megfelelő, nem leromlott állapotú referencia-ökoszisztémához viszonyítva. Ez kérdéseket vet fel az Európai Bizottság ütemtervében szereplő helyreállítási időkerettel és az ökológiai célkitűzéssel kapcsolatban. Ugyanakkor, bár a tőzeglápok a földfelszínnek csupán 3 %-át teszik ki, a talajban lévő szén-dioxid egyharmadát kötik meg. Tehát az éghajlatváltozás elleni küzdelemben stratégiai szempontból rendkívül fontosak.

4.3. A vízfolyások természetes összeköttetésének helyreállítására vonatkozó, a 7. cikkben meghatározott célkitűzés

A kedvezőtlen éghajlatváltozási és vízgazdálkodási problémák egyre romló környezetet teremtenek. A víz nemcsak természeti szempontból fontos és értékes, hanem a fenntarthatóság és ezáltal a létbiztonság szempontjából is kihívást jelent. Esetenként el kell vezetni a felesleges vizet, míg máskor meg kell tartani, és támogatni kell a természetes ciklusokat. Az EGSZB egyetért azzal, hogy a folyók természetes összeköttetésének és a kapcsolódó árterek természetes funkcióinak helyreállítása érdekében szigorú műszaki felügyelet mellett át lehet alakítani a felszíni vizek hosszirányú és oldalirányú összeköttetését gátló akadályokat. Az EGSZB ugyanakkor felhívja a figyelmet az árvízveszélyre, amely a vízügyi infrastruktúra megszüntetésének következménye lehet. A biológiai sokféleség helyreállításához vízre van szükség, ezért a stratégiai beavatkozások lehetőségét biztosíthatnak a vízgazdálkodásra és a víz eljuttatására a vízhiányos területekre. A tájban meg kell őrizni a vizet, és meg kell akadályozni annak túl gyors elfolyását. 2022 nyara jól érzékeltette Európa számára az előttünk álló aszálykockázatokat. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a civil társadalmi szervezetek bevonásával folytassanak párbeszédet erről a kérdéstről. Az EGSZB azt is ajánlja, hogy ösztönözzék a tagállamokat olyan környezetbarát infrastrukturális projektek végrehajtására, amelyek hozzájárulhatnak az árvízvédelem javításához és a biológiai sokféleség szempontjából érzékeny és fontos vízterületek európai szintű megőrzéséhez, valamint a gazdasági és idegenforgalmi fejlődéshez. Ezzel összefüggésben az EGSZB felhívja a figyelmet az olyan folyókra, mint a Duna vagy az Elba, ahol az árvizek jelentős károkat okoztak⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia – Hozzuk vissza a természetet az életünkbe! [COM(2020) 380 final] (HL C 429., 2020.12.11., 259. o.).

⁽⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Környezetbarát infrastruktúra – Európa természeti tőkéjének növelése (COM(2013) 249 final) (HL C 67., 2014.3.6., 153. o.).

4.4. A beporzók pusztulásának visszafordítására irányuló célkitűzés

Az EGSZB csak támogatni tudja ezt az intézkedést, amely komoly kihívást jelent az élelmezésbiztonság szempontjából. Az EGSZB azonban megjegyzi, hogy a rendelettervezet nem tartalmaz semmilyen intézkedést a beporzók rendelkezésére álló táplálékforrásokra vonatkozóan. E fajok hosszú távú életképessége nem biztosítható a beporzók fenntartható táplálását biztosító, megfelelő mézélő infrastruktúra létrehozása nélkül. A fészkelőhelyek és a toxikus anyagoktól mentes környezet szintén alapvető fontosságú.

4.5. A rendelet 9. cikkében meghatározott mezőgazdasági célkitűzések

Az EGSZB-t aggasztja az a célkitűzés, hogy az EU használatban lévő mezőgazdasági területének 10 %-át nagy változatosságú tájképi elemekkel fedjük le. Különösen problematikus, hogy a IV. melléklet szerint ezek a területek nem használhatók termelő mezőgazdasági célra (legeltetésre és takarmánytermesztésre sem). Nem szabad megfélemlíteni arról, hogy számos területen alapvetően éppen a termelő célú gazdálkodás (például az alpesi legelőkön a legeltetés, a kaszálórétek vagy füves rétek fenntartása) teszi lehetővé a jelentős biológiai sokféleség kialakulását. Ezért túlzás ezeknek a területeknek a hasznosítását eleve kizárni – ezt a feltételt törölni kell. 2022 elején ráadásul nagyon is világossá vált, hogy mennyire fontos az élelmiszer-önrendelkezés ahhoz, hogy megbirkózzunk a számos felmerülő váratlan helyzettel. Az EU mezőgazdasági hasznosítású területének 10 %-os lefedése ugyan minden bizonnyal javítaná a biológiai sokféleséget, ami elengedhetetlen a mezőgazdasági termelékenység szempontjából, ugyanakkor jelentős hozamcsökkenéshez is vezetne. A 10 %-os célértéket tehát nem szabad kizárólag a mezőgazdasági parcellákra összpontosítani, hanem azok környékére is ki kell terjeszteni. Például a közutak peremén és a vidéki utak szélén húzódó területek nagy jelentőséggel bírnak a biológiai sokféleség szempontjából. Ezeket a területeket a beporzók és a növénytermesztést segítő organizmusok számára kedvező virágsávokként lehetne használni. Ezenkívül ezek a tájképi elemek csak akkor lesznek teljes mértékben hatékonyak, ha hálózatba szerveződnek. Tanulmányok például kimutatták, hogy célszerűbb több virágsávot egy hálózatba telepíteni, mint egy nagy virágszigetet létrehozni. Végezetül az EGSZB megismétli, hogy helyénvaló lenne egyenlő figyelmet fordítani valamennyi természetes környezetre, hogy a különböző környezetekben élő fajok mindegyike részesülhessen belőle. A bóbica vagy a mezei pacsirta számára például a sövény vagy a táblaszegély gyakorlatilag semmi haszonnal nem jár. A természet megőrzésére irányuló politikának ezért a mezőgazdasági és erdőterületeken túl a teljes földterületre, illetve annak teljes hasznosítására kell vonatkoznia, figyelembe véve társadalmaink eltérő szükségleteit.

4.6. A rendelet 10. cikkében meghatározott erdészeti célkitűzések

Az európai károsodott erdei környezet helyreállítása nagy jelentőséggel bír társadalmaink éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodása és a gazdasági tevékenységeknek a biológiai sokféleséggel kapcsolatos célkitűzések eléréséhez való hozzájárulása szempontjából. A rendelettervezet általános célkitűzései immár nemzetközi szintűvé váltak, és egy globális megközelítés részét képezik. Az EGSZB üdvözlözi az Európai Bizottság azon politikai szándékát, hogy a tagállamokat erdei környezetük helyreállítására ösztönözze⁽¹⁰⁾. Az EGSZB azonban hangsúlyozza, hogy az európai erdők heterogén körülményei miatt a helyreállítási intézkedéseket a helyi feltételekhez lehet igazítani, amennyiben ezáltal az európai erdőtulajdonosok közötti verseny nem torzul. Az EGSZB annak fontosságára is felhívja a figyelmet, hogy a helyreállítás illeszkedjen az érintett földrajzi területek tájképéhez, és hogy eközben figyelembe vegyék az Európát jelenleg sújtó éghajlati katasztrófákat (tűzvészek, megatűzek stb.). A valamely tájegységen belüli földhasználat összefüggő egységet alkot, ezért mind a környezetvédelmi, mind a társadalmi-gazdasági követelményeknek meg kell felelnie. Például a mezőgazdasági földterületek rovására végrehajtott újraerdősítési intézkedések gazdasági veszteségeket okozhatnak a helyi közösségek számára, és esetleg nem bizonyulnak fenntarthatónak, míg az őshonos fák⁽¹¹⁾ agrárerdészeti megközelítésbe való integrálása megfelelőbb lehet, és helyi támogatást eredményezhet. Ezért fontos a tagállamokat olyan megközelítések felé terelni, amely összhangba hozza a természeti erőforrások megőrzését és a gazdasági fejlődést. Az erdészeti célkitűzés csak a fakitermeléshez különböző irányból kapcsolódó erdészeti ágazatok megszületéséhez és kifejlődéséhez nyújtott fenntartható támogatással valósítható meg, lehetővé téve az agrárerdészet gazdasági kiaknázását.

5. Az EU városi területei előtt álló kihívások

5.1. A természet városokon belüli újbóli megjelenésének elősegítése az EGSZB által támogatott alapvető célkitűzés. Kétségtelen, hogy európai városaink zöldítése fontos szerepet játszik polgáraink jólétében és biológiai sokféleségünk fenntarthatóságában. A 2022 júliusában Európában tapasztalt forróság emlékeztet arra, hogy a fák alapvető szerepet játszanak a városok hőmérsékletének csökkentésében. A fák akár 12 °C-kal is csökkenthetik a felszíni hőmérsékletet.

5.2. Emellett az európai városok mára jelentős területeket foglalnak el, ezzel akadályozzák a fajok mozgását, és hatással vannak élőhelyeikre. Alapvető fontosságú, hogy a tagállamokat olyan intézkedések megtételére ösztönözzük, amelyek korlátozzák a természeti területek beépítését. Ezek az intézkedések nem alapulhatnak területcseréket ajánló programokon.

⁽¹⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a Szociális Klímaalap létrehozásáról (COM(2021) 568 final – 2021/0206 (COD)) (HL C 152., 2022.4.6., 158. o.).

⁽¹¹⁾ Olyan fa, amely a saját faja által, emberi segítség nélkül benépesített területen él.

5.3. Végezetül a városokban az élőhelyterületek fejlesztésének szerves részét képező zöld infrastruktúrák kialakítása révén kell megerősíteni a biológiai sokféleség helyreállítására vonatkozó célkitűzést. A parkok, sétányok, zöld tetők és falak kevés költséggel javítják a városok éghajlatát. Ezzel összefüggésben az EGSZB emlékeztet a NAT/607. sz. vélemény⁽¹²⁾ keretében megfogalmazott ajánlásokra.

6. Az EU tengeri környezetével kapcsolatos kihívások

6.1. A tengeri környezet helyreállításával kapcsolatos célok alapvető fontosságúak a biológiai sokféleség megőrzése szempontjából, tekintettel arra, hogy számos fajnak és ökoszisztémának adnak otthont, és stratégiai fontosságúak az éghajlatváltozás elleni küzdelemben. Az EGSZB támogatja az e környezetek helyreállítására javasolt célkitűzéseket, amelyekben az emberi tevékenység bizonyítottan az ökoszisztémák egyensúlyának megbomlásához vezetett. A fajok védelme és az élőhelyek helyreállítása mellett felelős halászati és szennyezéscsökkentő intézkedéseket is el kell fogadni. Az EGSZB támogatja, hogy a közös halászati politika keretében – az e területekre gyakorolt negatív hatások kezelésére – hozzanak létre egy védelmi mechanizmust. A tengeri környezetre vonatkozó célkitűzések elérése érdekében a tagállamoknak meg kell állapodniuk a halászati erőforrások közös kezeléséről. Tekintettel azonban az e területek érdekében tett intézkedések fontosságára, az Európai Bizottságnak képesnek kell lennie arra, hogy beavatkozzon, és biztosítsa a védelmi és helyreállítási célok megvalósítását.

6.2. Az EGSZB ezenkívül hangsúlyozza, hogy a tengeri környezet alapvető szerepet játszik az éghajlatváltozás elleni küzdelemben. Az óceánok szén-dioxid-megkötő képességének megőrzése stratégiai fontosságú a jövőnk szempontjából. Ezért az EU-nak pénzügyi támogatást kell nyújtania az innovációhoz és a kutatáshoz, hogy ösztönözze az innovatív megoldások keresését és az ezen ökoszisztémákkal kapcsolatos ismeretek bővítését. Kutatások kimutatták például a sekély part menti vizek fontosságát, amelyek számos halfaj számára alapvető fontosságú élőhelyet jelentenek; a halak itt nőnek fel, majd miután kifejlett egyedekké váltak, átköltöznek új élőhelyükre. Ezeket a területeket azonban gyakran károsítja a part menti területek fejlesztése (kikötők, gátak stb.), ezért új megoldásokat kell keresni. Így például kísérletképpen mesterséges zátonyokat és tengeri fűágakat hoztak létre Toulon és La Seyne-sur-Mer kikötőinél. Ennek az intézkedésnek az általános ökológiai célja a part menti környezet ökológiai funkcióinak újjáélesztése.

7. A természet helyreállításával kapcsolatos pénzügyi kihívások

7.1. Az EGSZB kiemeli, hogy az Európai Bizottság figyelemre méltó politikai akaratról tett tanúbizonyságot ezzel az ambiciózus és innovatív uniós rendelettel. Rámutat azonban arra, hogy a politikai akarat korlátok között marad, ha nem párosul a kötelezettségvállalásoknak megfelelő pénzügyi ambícióval. Ezzel kapcsolatosan az Európai Bizottság munkája, amely pontosítani kívánja az ökoszisztémák helyreállításának lehetséges költségeit, felvázolja, hogy a tagállamoknak milyen kötelezettséget kell vállalniuk, ugyanakkor kérdéseket is felvet. Ez a munka a biológiai sokféleség megőrzése terén 1:8 költség-haszon arányt jelez, de a célok megvalósításával járó gazdasági, társadalmi és kulturális hatásokról nem ad tájékoztatást. Milyen gazdasági és társadalmi hatása lesz a földterületeken végrehajtott helyreállítási intézkedéseknek? Az EGSZB kéri, hogy előzetesen mérjék fel a rendelet javaslatai által érintett mezőgazdasági területek, erdők és vízfolyások pontos területét. Az EGSZB emlékeztet a NAT/786. sz. véleményben⁽¹³⁾ tett észrevételeire is, amelyek a megoldandó kérdések nagyságrendjével arányos pénzügyi forrásokat szorgalmaztak. Például a Natura 2000 hálózat, amely egyedülálló lehetőséget kínál Európában a kiemelkedő természeti környezet minőségének javítására, az ígért és az intézkedések végrehajtásához szükséges forrásoknak csupán 20 %-át biztosítja. Az EGSZB különös figyelmet fordít az Európai Bizottság által bejelentett pénzügyi kötelezettségvállalásokra. Ismételten hangsúlyozza, hogy az elvárások mértékével összhangban levő forrásokat kell biztosítani, ellenkező esetben a további szabályozás nem fog eredményt hozni.

7.2. Az EGSZB arra figyelmeztet, hogy fennáll a veszélye, hogy a mezőgazdasági ágazatban nem történik meg a generációs megújulás. Ha a mezőgazdasági üzemek valós helyzetével összeegyeztethetetlen célokat tűznek ki, az komoly pénzügyi nehézségeket fog okozni ebben az ágazatban, amely már most is nehezen újítja meg szakképzett munkaerőjét. A hosszú távú életképesség biztosítása érdekében az Európai Bizottságnak különös figyelmet kell fordítania az e mezőgazdasági üzemeket érintő pénzügyi hatásokra, ugyanakkor támogatnia kell az éghajlati kérdéseket figyelembe vevő gyakorlatok kialakulását.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 25-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽¹²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Környezetbarát infrastruktúra – Európa természeti tőkéjének növelése (COM(2013) 249 final) (HL C 67., 2014.3.6., 153. o.).

⁽¹³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A 2030-ig tartó időszakra szóló uniós biodiverzitási stratégia – Hozzuk vissza a természetet az életünkbe! [COM(2020) 380 final] (HL C 429., 2020.12.11., 259. o.).

MELLÉKLET

A következő módosító indítványokat, amelyeknél a támogató szavazatok száma az összes leadott szavazat legalább egynegyede volt, a vita során elutasították:

3.4. pont

11. módosító indítvány

A következőképpen módosítandó:

Szekcióvélemény	Módosítás
<p>Az EGSZB szerint a védett területek meglévő hálózatába tartozó területeket – különösen a Natura 2000 területeket – prioritásként kell kezelni a helyreállítás során, hogy teljes mértékben ki lehessen aknázni a bennük rejlő lehetőségeket. Ez támogatja a leginkább az élőhelyvédelmi irányelv IV. mellékletében foglalt, az élőhely jó állapotának elérésére vonatkozó célt. A helyreállítási intézkedéseknek a védett területekre történő összpontosítása amellet, hogy biztosítja az ilyen intézkedésekből származó tartós előnyöket, segít elkerülni a földhasználattal kapcsolatos esetleges érdekütközéseket is. Az EGSZB ezért úgy véli, hogy a védett területek hálózatán kívül található élőhelyekre is alkalmazandó, igen széles körű és szigorú, az állapotromlás megakadályozására vonatkozó követelmény kiegyensúlyozatlan és aránytalan.</p>	<p>Az EGSZB szerint a védett területek meglévő hálózatába tartozó területeket – különösen a Natura 2000 területeket – prioritásként kell kezelni a helyreállítás során, hogy teljes mértékben ki lehessen aknázni a bennük rejlő lehetőségeket. Ez támogatja a leginkább az élőhelyvédelmi irányelv IV. mellékletében foglalt, az élőhely jó állapotának elérésére vonatkozó célt. A Natura 2000 területeknek szentelt kiemelt figyelem szavatolhatja a már 1992-ben elfogadott élőhelyvédelmi irányelv átültetését, és segíthet elkerülni a földhasználattal kapcsolatos esetleges érdekütközéseket is.</p>

A szavazás eredménye

Mellette	91
Ellene	108
Tartózkodott	18

4.2. pont

12. módosító indítvány

A következőképpen módosítandó:

Szekcióvélemény	Módosítás
<p>A rendelet 9. cikkében előírt, a lecsapolt tőzeglápok elárasztással való helyreállítására vonatkozó célkitűzés</p> <p>Ez a célkitűzés nem elhanyagolható gazdasági hatással lesz a szakmai tevékenységekre és különösen egyes tagállamok bizonyos régióit érinti. Az említett régiók számára a javasolt célkitűzés túl ambiciózus lehet a különböző célok összeegyeztetése szempontjából. Az EGSZB rámutat, hogy a helyreállított és újból elárasztott tőzeglápok alternatív módokon történő produktív hasznosításának folytatásához az szükséges, hogy az gazdaságilag életképes legyen. Ezenfelül, az e célkitűzés eléréséhez meghatározott ütemterv kapcsán megjegyzendő, hogy egy kutatók által több mint 620 vizes élőhely ökológiai helyreállítási munkálatai alapján készített 2012-es tanulmány megállapította, hogy ezek a műveletek az őshonos biológiai sokféleségnek, valamint a különböző hidrológiai és ökológiai funkcióknak (vízszűrés, szén-dioxid-tárolás) még 100 év elteltével is átlagosan csak 65–70 %-os helyreállítását tették lehetővé egy megfelelő, nem leromlott állapotú referencia-ökoszisztémához viszonyítva. Ez kérdéseket vet fel az Európai Bizottság ütemtervében szereplő helyreállítási időkerettel és az ökológiai célkitűzéssel kapcsolatban. Ugyanakkor, bár a tőzeglápok a földfelszínnek csupán 3 %-át teszik ki, a talajban lévő szén-dioxid egyharmadát kötik meg. Tehát az éghajlatváltozás elleni küzdelemben stratégiai szempontból rendkívül fontosak.</p>	<p>A rendelet 9. cikkében előírt, a lecsapolt tőzeglápok elárasztással való helyreállítására vonatkozó célkitűzés</p> <p>Ez a célkitűzés nem elhanyagolható gazdasági hatással lesz a szakmai tevékenységekre és különösen egyes tagállamok bizonyos régióit érinti. Az említett régiók számára a javasolt célkitűzés különleges hatásokkal járhat a különböző célok összeegyeztetése szempontjából. Az EGSZB tudatában van annak, hogy a tőzeglápok milyen fontosak a biológiai sokféleség és az éghajlatvédelem szempontjából, és az Európai Bizottság célkitűzésit (2050-re helyreállítási intézkedések a lecsapolt tőzeglápok 70 %-án, amelyek felét elárasztással kell helyreállítani[3]) kompromisszumnak tekinti a gazdasági és ökológiai érdekek között. Ezenfelül, az e célkitűzés eléréséhez meghatározott ütemterv kapcsán megjegyzendő, hogy egy kutatók által több mint 620 vizes élőhely ökológiai helyreállítási munkálatai alapján készített 2012-es tanulmány megállapította, hogy ezek a műveletek az őshonos biológiai sokféleségnek, valamint a különböző hidrológiai és ökológiai funkcióknak (vízszűrés, szén-dioxid-tárolás) még 100 év elteltével is átlagosan csak 65–70 %-os helyreállítását tették lehetővé egy megfelelő, nem leromlott állapotú referencia-ökoszisztémához viszonyítva. Ez kérdéseket vet fel az Európai Bizottság ütemtervében szereplő helyreállítási időkerettel és az ökológiai célkitűzéssel kapcsolatban. Ugyanakkor, bár a tőzeglápok a földfelszínnek csupán 3 %-át teszik ki, a talajban lévő szén-dioxid egyharmadát kötik meg. Tehát az éghajlatváltozás elleni küzdelemben stratégiai szempontból rendkívül fontosak.</p>

A szavazás eredménye

Mellette 99

Ellene 104

Tartózkodott 18

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a hobbiállatoknak szánt bioeledelek címkézéséről

(COM(2022) 659 final – 2022/0390 (COD))

(2023/C 140/09)

Előadó: **Arnaud SCHWARTZ**

Felkérés:	az Európai Unió Tanácsa, 2022.12.8.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 43. cikkének (2) bekezdése
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2023.1.10.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	187/0/4

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) üdvözli a hobbiállatoknak szánt bioeledelek címkézéséről szóló rendeletre irányuló javaslatot, és kéri annak gyors elfogadását annak érdekében, hogy biztosítani lehessen az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek jelöléséről szóló új rendelet⁽¹⁾ hatálybalépése előtt érvényes követelményekkel való folytonosságot.

1.2. Az EGSZB úgy véli, hogy a hobbiállateledel-ágazat hozzájárulhat az európai zöld megállapodás célkitűzéseinek eléréséhez. Úgy látja továbbá, hogy ezek a címkézéssel kapcsolatos új intézkedések lehetővé teszik az ágazat fejlesztését és értékének növelését, és pedig egyrészt azáltal, hogy kiszolgálják a vásárolt termékek ökológiai eredetére érzékeny fogyasztókat, másrészt pedig azáltal, hogy esetlegesen hozzáadott értéket teremtenek az ökológiai melléktermékek számára. Az ágazat így – bár korlátozott mértékben – hozzájárulhat a „termelőtől a fogyasztóig” stratégiában és a biodiverzitási stratégiában, valamint az ökológiai termelés fejlesztésére irányuló európai cselekvési tervben foglalt azon célkitűzés eléréséhez, hogy 2030-ra az ökológiai gazdálkodás alá vont uniós mezőgazdasági földterületek aránya elérje a 25 %-ot.

1.3. Az EGSZB arra ösztönzi az Európai Bizottságot és az európai intézményeket, hogy az ökológiai termékek iránti fogyasztói kereslet és bizalom további erősítése érdekében tájékoztassák a nyilvánosságot erről az új rendeletről és annak célkitűzéseiről.

1.4. Mivel a hobbiállatoknak szánt eledeleket a fogyasztók vásárolják, az EGSZB azt ajánlja, hogy az élelmiszerek fenntarthatóságával kapcsolatos – például a fenntartható élelmiszerek címkézéséről, a termékek környezeti teljesítményéről és a fenntartható csomagolásokról szóló – jogalkotási munkákba vonják be az ágazatot és konzultáljanak azzal⁽²⁾.

2. Háttér

2.1. Az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek jelöléséről szóló új uniós rendelet⁽³⁾ 2022. január 1-jei hatálybalépésével szigorú címkézési követelmények váltak érvényessé az ökológiai élelmiszerek, takarmányok és hobbiállat-eledelek kapcsán. Míg korábban a hobbiállatok – különösen a macskák és kutyák – eledelét a nemzeti szabályok vagy magánszabványok alapján bioeledelként lehetett címkézni akkor is, ha nem minden mezőgazdasági összetevőjük volt ökológiai eredetű, 2022. január 1-je óta ez a fajta jelölés már nem lehetséges.

⁽¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/848 rendelete (2018. május 30.) az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek jelöléséről, valamint a 834/2007/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (HL L 150., 2018.6.14., 1. o.).

⁽²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Egy olyan fenntartható élelmiszer-címkézési keret felé, amely lehetővé teszi a fogyasztók számára, hogy fenntartható élelmiszereket válasszanak [saját kezdeményezésű vélemény] (HL C 75., 2023.2.28., 97. o.).

⁽³⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/848 rendelete (2018. május 30.) az ökológiai termelésről és az ökológiai termékek jelöléséről, valamint a 834/2007/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (HL L 150., 2018.6.14., 1. o.).

2.2. Az Európai Bizottság ezért 2022. november 28-án rendeletjavaslatot tett közzé a hobbiállatoknak szánt bioeledelek címkézéséről⁽⁴⁾ azzal a céllal, hogy konkrét címkézési szabályokat állapítson meg a hobbiállat-eledelekre vonatkozóan. A cél, hogy a hobbiállatok – különösen macskák és kutyák – eledele viselhesse az Európai Unió ökológiai termelés jelölésére szolgáló logóját, amennyiben megfelel az uniós jogalkotó által meghatározott szigorú kritériumoknak.

2.3. A hobbiállatoknak szánt bioeledelekre vonatkozó javasolt címkézési szabályok tükrözik az élelmiszerekre alkalmazandó címkézési szabályokat: ahhoz, hogy a hobbiállat-eledelt ökológiai címkével és az Európai Unió ökológiai termelés jelölésére szolgáló logójával lehessen ellátni, a mezőgazdasági összetevők legalább 95 %-ának ökológiai eredetűnek kell lennie (ha a mezőgazdasági összetevők kevesebb mint 95 %-a származik ökológiai termelésből, az összetevők listájában az ökológiai jellegre való hivatkozás csak az ökológiai összetevőkkel kapcsolatban használható, feltüntetve az ökológiai összetevők százalékos arányát a mezőgazdasági összetevők teljes mennyiségéhez viszonyítva).

3. Általános megjegyzések

3.1. Az EGSZB megismétli, hogy támogatja az uniós ökológiai termelés fejlesztésére irányuló cselekvési tervet⁽⁵⁾, valamint elismeri az ökológiai gazdálkodás – és különösen az ökológiai termékek iránti fogyasztói kereslet és bizalom további erősítését célzó intézkedések – szerepét az európai zöld megállapodás célkitűzéseinek elérésében.

3.2. Ezzel összefüggésben az EGSZB úgy látja, hogy a lehető leghamarabb el kell fogadni ezt a rendeletre irányuló javaslatot annak érdekében, hogy a hobbiállat-eledelt az Európai Unió ökológiai termelés jelölésére szolgáló logójával lehessen ellátni akkor is, ha az nem 100 %-ban, de súlyát tekintve legalább 95 %-ban tartalmaz ökológiai összetevőket, ami bizonyos termékek esetében megfelel a már alkalmazott gyakorlatnak. Az EGSZB azonban kéri, hogy a jövőben gondoskodjanak arról, hogy az ilyen típusú szabályozási aktusok végrehajtását igazítsák az alapszöveg hatálybalépéséhez annak érdekében, hogy elkerülhetők legyenek a joghézagok, amelyek hátrányosan érintik mind a termelőket, mind a fogyasztókat/vásárlókat.

3.3. Az EGSZB támogatja a hobbiállatoknak szánt bioeledelek kapcsán javasolt címkézési szabályokat, szem előtt tartva az ökológiai termékek megkövetelt magas arányát (a tömeg 95 %-a) és a bioélelmiszerekre vonatkozó szabályokkal való hasonlóságot, ami elősegíti az uniós logó egységes használatát és azt, hogy a mindkét típusú termékek célközönségét alkotó fogyasztók tisztábban lássanak.

3.4. Az EGSZB rámutat arra, hogy annak ellenére, hogy ebben az ágazatban alacsony az ökológiai termékek aránya, a hobbiállat-eledellel foglalkozó ágazat gyorsan bővül (3,1 %-os éves növekedés, és az európai háztartások 46 %-ában van legalább egy kedvtelésből tartott állat⁽⁶⁾). Maga az ágazat úgy látja, hogy a kedvtelésből tartott állatok „humanizálásának” tendenciája azt eredményezi, hogy a hobbiállat-tulajdonosok olyan élelmiszereket keresnek, amelyek tükrözik saját ízlésüket, és így magas színvonalú termékeket, köztük biotermékeket vásárolnak⁽⁷⁾. Az EGSZB ezért üdvözli ezeket az új címkézési intézkedéseket, amelyek fellendíthetik a hobbiállatoknak szánt bioeledelek piacát, mind a vásárolt termékek ökológiai eredetére érzékeny fogyasztók kiszolgálása, mind pedig azért, hogy esetlegesen hozzáadott értéket teremtenek az ökológiai melléktermékek számára.

3.5. Az EGSZB úgy véli tehát, hogy ezek az új címkézési intézkedések – bár korlátozott mértékben – hozzájárulhatnak az európai zöld megállapodásból eredő „termelőtől a fogyasztóig” stratégiában és biodiverzitási stratégiában, valamint az ökológiai termelés fejlesztésére irányuló európai cselekvési tervben foglalt azon célkitűzés eléréséhez, hogy 2030-ra az ökológiai gazdálkodás alá vont uniós mezőgazdasági földterületek aránya elérje a 25 %-ot.

3.6. Az EGSZB üdvözli azoknak az intézkedéseknek az alkalmazását, amelyek szerint az élelmiszerek (a hobbiállatoknak szánt eledelekben használt nyersanyagok) eredetére vonatkozó információknak kötelezően tartalmaznia kell az „EU-mezőgazdaság”, „Nem EU-mezőgazdaság”, „EU-/nem EU-mezőgazdaság” vagy „Ország neve + mezőgazdaság” vagy „Ország és régió + mezőgazdaság” jelölést.

⁽⁴⁾ Javaslat rendeletre a hobbiállatoknak szánt bioeledelek címkézéséről (COM(2022) 659 final).

⁽⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az uniós ökológiai termelés fejlesztésére irányuló cselekvési tervről (COM(2021) 141 final) (HL C 517., 2021.12.22., 114. o.).

⁽⁶⁾ Forrás: FEDIAF (Európai Állateledel-ipari Szövetség) – <https://europeanpetfood.org/about/statistics/>.

⁽⁷⁾ Forrás: FEDIAF (Európai Állateledel-ipari Szövetség) – <https://europeanpetfood.org/pet-food-facts/pet-food-trends/>.

3.7. Az EGSZB arra ösztönzi az Európai Bizottságot és az európai intézményeket, hogy az ökológiai termékek iránti fogyasztói kereslet és bizalom további erősítése érdekében tájékoztassák a nyilvánosságot erről az új rendeletről és annak célkitűzéseiről.

3.8. Végezetül az EGSZB úgy véli, hogy ezeknek a címkézési intézkedéseknek lehetővé kell tenniük a párbeszéd elindítását vagy bővítését a hobbiállat-eledelek gyártóival annak biztosítása érdekében, hogy az ágazat azonosuljon a fenntartható élelmiszerrendszerek elveivel, és nagyobb mértékben járuljon hozzá az európai zöld megállapodás célkitűzéseéhez.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Ajánlás tanácsi ajánlásra az euróövezet gazdaságpolitikájáról

(COM(2022) 782 final)

(2023/C 140/10)

Előadó: **Petru Sorin DANDEA**

Felkérés:	Európai Bizottság: 2022.12.19.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	„Gazdasági és monetáris unió, gazdasági és társadalmi kohézió” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.12.21.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	169/0/3

1. Következtetések és ajánlások

- 1.1. Az EGSZB egyetért az Európai Bizottság által javasolt ajánlásokkal, és néhány további javaslatot fogalmaz meg.
- 1.2. Az EGSZB emlékeztet a 2022. októberi plenáris ülészakon nagy szavazattöbbséggel elfogadott korábbi véleményének ⁽¹⁾ következtetéseire.
- 1.3. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a két fogyasztási sávot úgy határozzák meg, hogy azok minden olyan háztartást védjenek, amelynek komoly problémát jelent az energiaszámlák kifizetése. Úgy véli, hogy ennek a kétlépcsős árazási politikának ki kell terjednie mind a szegénységi küszöb alatt élőkre, mind az első középosztályba tartozókra, akik alacsony jövedelmük miatt a piaci árakon nem tudják kifizetni energiaszámlájukat.
- 1.4. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság azon javaslatát, hogy a tagállamok használják ki az állami támogatásokra vonatkozó ideiglenes válságkeretet, és azt ajánlja a tagállamoknak, hogy vegyenek igénybe minden lehetséges eszközt általában a vállalkozások és különösen a kis- és középvállalkozások segítésére.
- 1.5. Az EGSZB a monetáris politika körülmények alkalmazását szorgalmazza, mivel ha az inflációt külső tényezők okozzák, a monetáris politika konjunkturális hatást fejthet ki ebben az összetett helyzetben.
- 1.6. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság arra irányuló javaslatát, hogy az euroövezet országai hangolják össze költségvetési politikájukat az Európai Központi Bank monetáris politikájával. Ez fontos ahhoz, hogy a monetáris politikának sikerüljön csökkenteni az inflációt.
- 1.7. Az EGSZB úgy véli, hogy a tőkepiaci unió és a bankunió megvalósítása fontos lépés lesz a gazdasági és monetáris unió elmélyítésében, és azt ajánlja a tagállamoknak, hogy tegyenek erőfeszítéseket a folyamat felgyorsítása érdekében.
- 1.8. Az EGSZB azt javasolja, hogy a tagállamok nemzeti szinten mielőbb hajtsák végre a minimálbérékről szóló irányelvet. Ez javíthatná a minimálbér szintjét, és biztonsági hálót hozna létre az alacsony keresetűek számára, megőrizve vásárlóerejüket ebben a magas infláció jellemezte időszakban.

⁽¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – További észrevételek: Ajánlás tanácsi ajánlásra az euróövezet gazdaságpolitikájáról (COM(2021) 742 final) (saját kezdeményezésű vélemény)(HL C 75., 2023.2.28., 43. o.).

1.9. Az Európai Bizottság azt ajánlja a tagállamoknak, hogy ragadják meg a szociális párbeszéd kínálta lehetőséget arra, hogy bevonják a szociális partnereket a válság hatásainak enyhítéséhez szükséges politikák kidolgozásába és végrehajtásába. Az EGSZB határozottan támogatja az Európai Bizottság javaslatát.

2. Háttér

2.1. Az euroövezet szintjén és az Európai Unió egészében 2021-ben újraindult gazdasági növekedést az Oroszországi Föderáció által Ukrajna ellen indított háború hirtelen megszakította. Az euroövezetnek az Oroszországi Föderációból származó fosszilis tüzelőanyagoktól való nagyfokú függősége az Európai Unió által bevezetett szankciók miatt bizonytalan helyzetet eredményezett, ami jelentős hatást gyakorolt az ellátási láncokra. Ezek a tényezők vezettek az energiaválsághoz, majd ezt követően az euroövezet és az Európai Unió által tapasztalt magas inflációhoz.

2.2. Bár az infláció az októberi 10,6 %-ról novemberre kismértékben, 10,0 %-ra csökkent, előfordulhat, hogy a hideg szezon érkezésével a tüzelőanyag-ellátási problémák és az azokból eredő energiaválság miatt újra felgyorsulhat.

2.3. Az Európai Központi Bank a monetáris politikát arra használta, hogy az inflációt fenntartható paraméterekre állítsa vissza (középtávon visszatérjen a 2 %-os célszinthez). Erőfeszítései azonban elégtelennek bizonyulhatnak a válsághoz vezető külső tényezők, valamint amiatt, hogy a monetáris politikát nehéz összehangolni a tagállamok széttagolt költségvetési politikáival.

2.4. Ez a többdimenziós válság ráadásul hozzáadódott az Európai Uniót fenyegető éghajlati válsághoz. A konvergencia üteme is jelentősen visszaesett, sőt, szétaprózódás és széthúzás tapasztalható, éspedig nemcsak az egyes ágazatokban, hanem az euroövezeti tagállamok gazdaságai között is.

2.5. Az energiaválság rontotta sok ágazat és az egységes piacon működő számos vállalkozás versenyképességét.

2.6. A Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz, valamint a kohéziós politika jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy az euroövezeti tagállamok fenntarthatassák a zöld megállapodás célkitűzéseinek eléréséhez szükséges beruházási szintet, de további erőfeszítésekre van szükség a karbonsemlegességre való gyorsabb átállás és az energiafüggetlenség számottevő csökkentése érdekében.

2.7. Ez a különösen nehéz és összetett helyzet állt fenn akkor, amikor az Európai Bizottság november 22-én előterjesztette az euroövezet 2023. évi gazdaságpolitikájáról szóló tanácsi ajánlásra irányuló javaslatát ⁽²⁾.

3. Általános és részletes megjegyzések

3.1. Az EGSZB egyetért az Európai Bizottság által javasolt ajánlásokkal, ám úgy véli, hogy azokat az alábbi javaslatokkal kell kiegészíteni:

3.2. Az EGSZB emlékeztet a 2022. októberi plenáris ülészen nagy szavazattöbbséggel elfogadott ECO/590. sz. vélemény ⁽³⁾ következtetéseire.

3.3. Az energiaválság kontextusában a 2022–2023-as téli időszak jelentős problémákat fog okozni az uniós háztartások és vállalkozások számára. Az Európai Bizottság által a legkiszolgáltatottabbak védelmére javasolt politika kétlépcsős árképzésből áll. Ez azt jelenti, hogy a kiszolgáltatott fogyasztók bizonyos energiafogyasztási szintig a piaci árnál alacsonyabb árat fizetnének. Ezt a kétlépcsős politikát, amelyet az Európai Bizottság az energiaválság kontextusában a kiszolgáltatott helyzetben lévő háztartások védelmére javasolt, a tagállamoknak inkluzív módon kell alkalmazniuk. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a két fogyasztási sávot úgy határozzák meg, hogy azok minden olyan háztartást védjenek, amelynek komoly problémát jelent az energiaszámlák kifizetése.

Úgy véli, hogy ennek a kétlépcsős árazási politikának ki kell terjednie mind a szegénységi küszöb alatt élőkre, mind az alsó középosztályba tartozókra, akik alacsony jövedelmük miatt a piaci árakon nem tudják kifizetni energiaszámlájukat.

⁽²⁾ Ajánlás tanácsi ajánlásra az euroövezet gazdaságpolitikájáról COM(2022) 782 final.

⁽³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – További észrevételek: Ajánlás tanácsi ajánlásra az euroövezet gazdaságpolitikájáról (COM(2021) 742 final) (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 75., 2023.2.28., 43. o.).

3.4. A vállalkozásokat illetően az Európai Bizottság úgy véli, hogy a tagállamoknak támogatást kell nyújtaniuk a vállalatoknak, hogy elkerüljék tevékenységük megbénulását, és ehhez többek között az állami támogatásokra vonatkozó ideiglenes válságkeretet kell igénybe venniük. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság javaslatát, és azt ajánlja a tagállamoknak, hogy vegyenek igénybe minden lehetséges eszközt általában a vállalkozások és különösen a kis- és középvállalkozások megsegítésére.

3.5. A földgázárak és az energiaválság okozta infláció 2022. októberben elérte az euro bevezetése óta mért legmagasabb szintet: 10,6%-os volt. Az Európai Központi Bank időben lépett, hogy a monetáris politikához nyúlva megfékezze az infláció növekedését, ezzel lehetővé téve, hogy az visszakerüljön 2% alá (középtávú célszint). Az EGSZB a monetáris politika körültekintő alkalmazását szorgalmazza, mivel ha az inflációt külső tényezők okozzák, a monetáris politika konjunkturális hatást fejthet ki ebben az összetett helyzetben.

3.6. Bár az euroövezetben a bérek 2022-ben kismértékben emelkedtek, a növekedés mértéke jóval az infláció alatti. Az EGSZB egyetért az Európai Bizottságnak azzal az ajánlásával, hogy a tagállamok – nemzeti gyakorlatuk és kollektív tárgyalási modelljük tiszteletben tartásával – lépjenek fel a bérek vásárlóerejének megőrzése érdekében, különösen a kiszolgáltatott helyzetben lévő, alacsony bérszintű munkavállalók esetében. Az EGSZB azt javasolja, hogy a tagállamok nemzeti szinten mielőbb hajtsák végre a minimálbérekről szóló irányelvet. Ez javíthatná a minimálbér szintjét, és biztonsági hálót hozna létre az alacsony keresetűek számára, megőrizve vásárlóerejüket.

3.7. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság arra irányuló javaslatát, hogy az euroövezet országai hangolják össze költségvetési politikájukat az Európai Központi Bank monetáris politikájával. Ez fontos ahhoz, hogy a monetáris politikának sikerüljön csökkenteni az inflációt. Az EGSZB úgy véli, hogy a tagállamoknak és az Európai Bizottságnak fokozniuk kell az OECD inkluzív kerete által javasolt 1. pillér végrehajtására irányuló erőfeszítéseiket. Ez jelentős bevételeket generálna a tagállamok számára, amelyek a Covid19-világjárvány során tett erőfeszítéseket követően magas államadósággal szembesülnek, és így kevesebb mozgástérrel rendelkeznek ahhoz, hogy válság idején végrehajtsák költségvetési politikájukat.

3.8. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság arra irányuló javaslatát, hogy folytassák a tőkepiaci unió és a bankunió kiterjesztésére irányuló erőfeszítéseket. Úgy véli, hogy e két politikai projekt lezárása fontos lépés lenne a gazdasági és monetáris unió elmélyítése terén.

3.9. Ebben a többrétű válság által jellemzett helyzetben a tagállamoknak fel kell lépniük a háztartásokra és a vállalkozásokra gyakorolt negatív hatások csökkentése érdekében. Az Európai Bizottság azt ajánlja a tagállamoknak, hogy ragadják meg a szociális párbeszéd kínálta lehetőséget arra, hogy bevonják a szociális partnereket a válság hatásainak enyhítéséhez szükséges politikák kidolgozásába és végrehajtásába. Az EGSZB határozottan támogatja az Európai Bizottság javaslatát.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A fenntartható kék bolygó felé vezető út kijelölése – Közös közlemény az EU nemzetközi óceánpolitikai irányítási menetrendjéről

(JOIN(2022) 28 final)

(2023/C 140/11)

Előadó: **Stefano PALMIERI**

Felkérés:	Európai Bizottság: 2022.11.25.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Közgyűlési határozat:	2022.6.15.
Illetékes szekció:	„Külkapcsolatok” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.12.20.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	184/0/1

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az óceánpolitikai irányítást nem szabad pusztán „tengerügyi kérdésnek” tekinteni. A tengeri környezet összetett rendszert alkot a különböző szintű (helyi, regionális, globális) és különböző vetületekkel rendelkező ágazatok, jogszabályok, érdekelt felek szempontjából. Szorosan összefonódik szárazföldi tevékenységekkel, szakpolitikákkal és fellépésekkel, és a döntéshozatal tudásalapú támogatását igényli, interdiszciplináris integrált megközelítés és tudományos diplomácia alkalmazásával. Az EGSZB üdvözli az óceánok fenntarthatóságával foglalkozó kormányközi testület létrehozására irányuló javaslatot.

1.2. Az EGSZB üdvözli a védett tengeri területek kijelölését, támogatja a karbonsemlegesség megvalósítását és a hajók fenntartható bontását.

1.3. A döntések és az intézkedések tekintetében koherenciára van szükség a különböző szakpolitikák és megállapodások között, átlátható értékelést nyújtva a megvalósíthatóságról és a hatásokról. Az EGSZB támogatja azt a szerepet, amelyet az EU jogalkotóként, valamint a globális szintű hálózatok és partnerségek megerősítésében tölt be, figyelmet fordítva a kutatás és az innováció jelentőségére.

1.4. Az EGSZB pénzügyi elrettentő intézkedéseket szorgalmaz az „olcsó lobogók” igénybevétele tekintetében (pl. a hajók bontására vonatkozó biztosítékokból álló külön alap létrehozása), és javasolja, hogy a szén-dioxid-kibocsátás kiigazítására szolgáló mechanizmust terjesszék ki a tengeri ökoszisztémát érintő szennyező anyagok széles körére.

1.5. Az EGSZB üdvözli a jogellenes, be nem jelentett és szabályozatlan halászattal és a járulékos fogásokkal szemben alkalmazott „zéró toleranciát”, és arra ösztönzi az EU-t, hogy támogassa a tisztességes piaci szereplőket a halászati erőforrások fenntartható védelmének megvalósításában és az azokkal való fenntartható gazdálkodásban. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a régiók környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóságának biztosítása érdekében támogassa a fenntartható, alacsony környezeti hatású kisüzemi és ipari halászatot, a „zéró környezeti hatású” akvakultúrát és az algakultúrát.

1.6. A mélytengeri bányászat tekintetében még mindig nincs elegendő megbízható tudományos eredmény a környezetre gyakorolt hosszú távú hatások értékeléséhez. Az EGSZB üdvözli, hogy az Európai Bizottság elfogadta az elővigyázatossági megközelítést, és kéri, hogy a Nemzetközi Tengerfenék Hatóság (ISA) vezessen be moratóriumot a bányászati engedélyek kiadására. Az EGSZB szorgalmazza olyan független nemzetközi tudományos testületek létrehozását, amelyek tudásalapú támogatást nyújtanak a döntésekhez és a beavatkozásokhoz.

1.7. A fel nem robbant hadianyag-maradványok, az újonnan megjelenő szennyező anyagok és a természeti katasztrófák hatásai átalakíthatják a tengeri térség használatát és az ebből következő gazdasági/geopolitikai forgatókönyveket. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság által ezen kihívások kezelése érdekében tett erőfeszítéseket.

1.8. A tengerek biztonsága és védelme alapvető fontosságú. A készségek és technológiák generációs megújítására van szükség, amelyhez tisztességes élet- és munkakörülményeknek kell társulniuk. Az EGSZB továbbá arra kéri a tagállamokat, hogy ratifikálják a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 188/2007. sz. egyezményét⁽¹⁾, és biztosítsák annak hatékony átültetését az uniós tagállamok nemzeti jogába⁽²⁾. Az EGSZB üdvözli az (EU) 2017/159 tanácsi irányelvet⁽³⁾, és kéri, hogy az eljárás hatályát terjesszék ki az élet- és munkakörülmények javítása, valamint a tengeri halászati ágazatban dolgozók egészségének és biztonságának védelme érdekében.

1.9. Az EGSZB ismételten hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a legkülső régiók⁽⁴⁾ – földrajzi jellemzőik miatt – kulcsszerepet kapjanak a COM(2022) 198 final⁽⁵⁾ dokumentumban meghatározott óceánpolitikai irányítás keretében, a JOIN(2022) 28 final dokumentumban azonban egyáltalán nem szerepelnek.

1.10. Az EU által támogatott új és megerősített nemzetközi óceánpolitikai irányítás érdekében az EGSZB kéri, hogy a különböző érdekelt feleket – e folyamat minden szakaszában, a konzultációktól és a tervek közös kidolgozásától a végrehajtásig és a végső értékelésig – hatékonyan és átláthatóan vonják be a szakpolitikák tudásalapú támogatásának kialakításába, valamint a kommunikációba és a tájékoztatásba. A kihívások összetettségének kezelésére érdemes a szervezeti struktúra új formáit bevezetni.

1.11. Az EGSZB szorgalmazza a tengerjoggal kapcsolatos ismeretek széles körű terjesztését az uniós polgárok számára. Nemzetközi jogszabályra van szükség a különböző kompetenciaterületek (part menti határok, gazdasági övezetek, a tengeri erőforrások védelme, a „biztonságos kikötő” meghatározása stb.) szabályozására, különösen a tengeri mentéssel és segítségnyújtással kapcsolatos nemzetközi kötelezettségek tisztázása, a veszély fogalmának kodifikálása, valamint a kutatási-mentési módszerek kodifikálása érdekében⁽⁶⁾. Az EGSZB kéri e szabály megfelelő végrehajtását, megerősítve azt az alapelvet, hogy a tengeren veszélybe került személyeket meg kell menteni, és mindennemű kételyt vagy feltételt mellőzve biztonságos kikötőbe kell szállítani.

1.12. Tekintettel az Északi-sarkvidék geopolitikai és környezeti jelentőségére, az EGSZB üdvözli az EU elkötelezettségét a **Jeges-tenger középső térségének nyílt tengeri részén történő szabályozatlan halászat megelőzéséről szóló megállapodás** teljeskörű végrehajtása, az északi-sarkvidéki védett tengeri területek kijelölésére irányuló erőfeszítések, valamint a szénhidrogén-kitermelést célzó fúrások tilalma mellett⁽⁷⁾.

1.13. Az EGSZB megjegyzi, hogy az óceánpolitikai irányítás kihívásainak kezelését célzó tervezett beruházások nem elég ambiciózusak, ezért megfelelő Óceánalap létrehozását kéri, amely támogatja a tengerrel kapcsolatos kihívások leküzdését.

2. Általános megjegyzések a referenciakerettel kapcsolatban

2.1. A tengerügyi és tengerészeti kérdések terén az egyik fő kihívás a különböző (globális, nemzeti, regionális és helyi) szintű fellépések közötti, illetve az ágazatok közötti **koherencia**. A sok egymással versengő igény veszélyeztetheti az intézkedéseket, és drasztikusan csökkentheti azok hatását.

⁽¹⁾ Az ILO 188/2007. sz. egyezménye a halászati ágazat munkafeltételeiről.

⁽²⁾ Jelenleg 167 állam még nem ratifikálta a 188. sz. egyezményt, köztük 19 uniós tagállam, amelyek között olyan jelentős tengerparttal rendelkező országok is találhatók, mint Ciprus, Finnország, Görögország, Írország, Lettország, Málta, Németország, Olaszország, Spanyolország és Svédország.

⁽³⁾ A Tanács (EU) 2017/159 irányelve (2016. december 19.) az Európai Unió Mezőgazdasági Szövetkezeteinek Általános Szövetsége (COGECA), az Európai Közlekedési és Szállítási Dolgozók Szövetsége (ETF) és az Európai Unió Halászati Vállalkozások Nemzeti Szervezeteinek Szövetsége (Europêche) között 2012. május 21-én megkötött, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 2007. évi, a halászati ágazat munkafeltételeiről szóló egyezményének végrehajtásáról szóló megállapodás végrehajtásáról (HL L 25., 2017.1.31., 12. o.).

⁽⁴⁾ A legkülső régiókhoz szigetek, szigetcsoportok és egy szárazföldi terület (Francia Guyana) tartozik. Ezek közül kilenc régió az Atlanti-óceán nyugati részén, a Karib-tenger medencéjében, az amazóniai esőerdőkben és az Indiai-óceánban található: Francia Guyana, Guadeloupe, Martinique, Saint-Martin, Réunion és Mayotte (Franciaország), az Azori-szigetek és Madeira (Portugália), valamint a Kanári-szigetek (Spanyolország).

⁽⁵⁾ COM(2022)198 final – Az emberek középpontba állítása, a fenntartható és inkluzív növekedés biztosítása és a lehetőségek kibontakoztatása az EU legkülső régióiban.

⁽⁶⁾ A tengeri felkutatásról és mentésről szóló nemzetközi egyezmény, 1979. április 29., Hamburg; az Egyesült Nemzetek Tengerjogi Egyezménye, 1982. december 10., Montego Bay; „Életbiztonság a tengeren” tárgyú nemzetközi egyezmény, 1980. május 25.

⁽⁷⁾ Az Európai Bizottság és az EKSZ közös közleménye (JOIN(2021) 27 final): „Nagyobb uniós szerepvállalás a békés, fenntartható és prosperáló Északi-sarkvidék érdekében”.

2.2. Az óceánpolitikai irányításban tudásalapú támogatásra van szükség a döntések meghozatalához. Az emberek tengeri környezetre gyakorolt hatása **nem korlátozódik a tengeri tevékenységekre** (bányászat, halászat, szállítás), hanem magában foglal olyan szárazföldön végzett tevékenységeket is, amelyek szélesebb körű szennyezést okoznak (hulladék, növényvédő szerek, antibiotikumok, foszfátok, műanyagok, robbanóanyagok stb.). Ezért alapvető fontosságú, hogy az óceánok kérdése ne csak a 14. fenntartható fejlődési célba, hanem az ipari termeléssel és a közösségi magatartásformákkal foglalkozó célokba is beépüljön. Az egészséges és termékeny tengeri ökoszisztéma integráltabb megközelítést igényel, amely olyan szempontokat is magában foglal, amelyek nem korlátozódnak a tengerügyi és tengerészeti kérdésekre.

2.3. Az elmúlt években, amikor számos kontextusban felmerült a komplexitás, **új irányítási módok** alakultak ki, amit elsősorban a piac és a hálózattudomány ösztönzött. A komplex rendszereket nehéz irányítani, dinamikájukat pedig hosszú távon nem lehet könnyen megjósolni. Az óceánok komplex rendszert alkotnak, ahol a part menti és a nyílt tengeri területekre vonatkozó szabályok közötti hatalmas eltérések, a nemzeti kormányok és a magánszektor szintjén folytatott viták arra engednek következtetni, hogy a kihívások kezelése érdekében szükség lehet egy megújult **tudománydiplomácia** alkalmazására. Az EGSZB elismeri, hogy a különböző és egymással összekapcsolódó vetületek integrálására irányuló kezdeményezésként a célnak megfelelő irányítási eszközöket és szakpolitikai interfészeket kell kidolgozni.

2.4. Az EGSZB támogatja az EU jogalkotóként, valamint a globális szintű hálózatok és partnerségek megerősítésében, a **kutatás és az innováció szerepének** kezelésében, megoldások és iránymutatások biztosításában, továbbá konkrét kezdeményezések előmozdításában játszott szerepét.

3. Az európai bizottsági közlemény értékelése

A javaslatban felsorolt négy területre koncentrálunk: 1. A nemzetközi óceánpolitikai irányítási keret megerősítése; 2. Az óceánok fenntarthatóságának 2030-ig történő megvalósítása; 3. Az óceán biztonságos és védett térséggé tétele; 4. Az óceánokkal kapcsolatos ismeretek bővítése.

3.1. A nemzetközi óceánpolitikai irányítási keretrendszer megerősítése

3.1.1. Az EGSZB üdvözlöi, hogy az Európai Bizottság elkötelezett amellett, hogy támogassa a legszigorúbb nemzetközi normákat az átláthatóság, a jó kormányzás és az érdekelt felek bevonása tekintetében a nemzetközi szervezetekben, például a Nemzetközi Tengerfenék Hatóságban (ISA) és a Kereskedelmi Világszervezetben (WTO).

3.1.2. Az EGSZB hangsúlyozza az EU szerepét a jogalkotás terén, többek között a tudománydiplomácia, valamint a globális szintű hálózatok és partnerségek megerősítése révén. Az EGSZB különösen hangsúlyozza, hogy létre kell hozni egy rendszert a megfelelő intézkedések elfogadására és nyomon követésére. Üdvözljük a **védett tengeri területek** (MPA-k) kijelölését és az egyéb hatékony területalapú védelmi intézkedéseket, a 2030-ra szóló 30 %-os cél kitűzésével, amennyiben elismerik e területeknek az óceánrendszer működése szempontjából való jelentőségét, és az intézkedések elfogadása az egyes területek hatékonyságának és eredményességének elemzésén alapul, figyelembe véve a költségeket, a felelősségi köröket, a határidőket és a nyomon követést.

3.1.3. Az EGSZB megjegyzi, hogy bár az elmúlt években némi technológiai előrelépés következett be, a **mélytengeri bányászat** hosszú távú hatásai a beszámolók szerint még mindig láthatóak, és az ökoszisztémák helyreállása még mindig tart a sok évtizeddel ezelőtt kitermelésre használt területeken⁽⁸⁾. Az EGSZB üdvözlöi az elővigyázatossági megközelítés elfogadását, és kéri, hogy a Nemzetközi Tengerfenék Hatóság (ISA) vezessen be moratóriumot a bányászati engedélyek kiadására. Az EGSZB arra kéri az ISA-t, hogy hozzon létre független nemzetközi tudományos testületet, amely jól meghatározott szakpolitikai döntésekbe ülteti át a tudásalapú elemzést. Az EGSZB javasolja továbbá a tengerfenékről kitermelt anyagok alternatíváira irányuló kutatásba és fejlesztésbe történő beruházások előmozdítását.

3.1.4. A **kisüzei part menti halászat és akvakultúra** létfontosságú tényezők számos part menti közösség túlélésében és kulturális örökségük megőrzésében. A gazdasági válságot általában véve a halászati ágazat, konkrétan a hagyományos és a kisüzei halászat szenvedte meg a legjobban, ezért az ágazatnak ma egyedi stratégiára van szüksége ahhoz, hogy helyreállítsa szilárd piaci pozícióját⁽⁹⁾. Az EGSZB megfelelő beavatkozásokat szorgalmaz e tevékenységek megerősítése, a helyi közösségek bevételi forrásainak diverzifikálása (pl. part menti turizmus és szabadidős vízi tevékenységek), a pályamódosítás támogatása, a hátrányos helyzetű helyi régiók támogatása és a környezeti fenntarthatóság érdekében⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ Lásd: <https://www.jpi-oceans.eu/en/ecological-aspects-deep-sea-mining>.

⁽⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A halászat szociális dimenziója (feltáró vélemény) (HL C 14., 2020.1.15., 67. o.).

⁽¹⁰⁾ https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/publications/communication-commission-towards-strong-and-sustainable-eu-algae-sector_en

3.1.5. Az EGSZB üdvözlí a **jogellenes, be nem jelentett és szabályozatlan halászattal szemben alkalmazott „zéró toleranciát”**, és arra ösztönzi az EU-t, hogy támogassa a tisztességes piaci szereplőket a halászati erőforrások fenntartható védelme és az azokkal való fenntartható gazdálkodás érdekében. Az EGSZB hangsúlyozza az EU-nak a nem uniós országokkal a nemzetközi kötelezettségeknek való megfelelés előmozdítása érdekében folytatott halászati párbeszédekben játszott szerepét. Ebben az összefüggésben az EGSZB elismeri, hogy a **fenntartható halászati partnerségi megállapodások** több nem uniós partnerország esetében fontos szerepet játszanak az együttműködés szilárd keretének kialakításában.

3.1.6. Az Északi-sarkvidék drasztikus változásokkal néz szembe, amelyek veszélyeztethetik a környezetet és a geopolitikai egyensúlyt. Az EGSZB üdvözlí az EU elkötelezettségét a **Jeges-tenger középső térségének nyílt tengeri részén történő szabályozatlan halászat megelőzéséről szóló megállapodás** teljeskörű végrehajtása, az északi-sarkvidéki védett tengeri területek kijelölésére irányuló erőfeszítések, valamint a szénhidrogén-kitermelést célzó fúrások tilalma mellett ⁽¹¹⁾.

3.1.7. Az EGSZB elismeri, hogy a **nemzeti joghatóságon kívül eső területeken** nehéz végrehajtani az intézkedéseket, hangsúlyozza, hogy koherenciát kell biztosítani a különböző partnerségek és megállapodások között, és támogatja az EU-nak a nyílt tengerekről szóló szerződésre irányuló, folyamatban lévő tárgyalások során tett erőfeszítéseit.

3.2. Az óceánok fenntarthatóságának 2030-ig történő megvalósítása

3.2.1. Az EGSZB üdvözlí a **karbonsemlegesség** 2050-ig történő megvalósítására irányuló kötelezettségvállalásokat és erőfeszítéseket. Az EU fontos szerepet tölt be a Nemzetközi Tengerészeti Szervezetben (IMO) a tengeri és halászati ágazat dekarbonizációját célzó globális jogalkotási és operatív folyamat során.

3.2.2. Az EGSZB elismeri, hogy a tengerszennyezés elleni küzdelem kihívást jelent. A különböző források – köztük a szárazföldi források – összekapcsolódása, valamint az érdekelt felek sokfélesége és a jogszabályi határok bonyolultabbá teszik a helyzetet. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy foglalkozni kell a **szennyező anyagok sokféleségével**, és elő kell mozdítani az eredményes intézkedéseket. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy koherenciára van szükség, és figyelembe kell venni az óceánpolitikai irányításon kívül eső azon szempontokat is (például a szennyező anyag-mentességi, a biodiverzitási és a „termelőtől a fogyasztóig” stratégiában ⁽¹²⁾ érintetteket), amelyek jelentős hatást gyakorolnak a tengerszennyezésre ⁽¹³⁾.

3.2.3. A **fel nem robbant hadianyag-maradványok** magukban foglalják a tengerbe sülyesztett hagyományos robbanó- és vegyi fegyvereket is. A hadianyag-maradványok jelentette, tagadhatatlan tengeri veszélyek a múltban kevés figyelmet kaptak. A probléma sürgős stratégiát tesz szükségessé, mivel a gazdasági ágazatok egyre nagyobb igényt támasztanak a tengeri területekre, és a legtöbb lőszer ki van téve a korrózió veszélyének, ami mérgező, rákkeltő, mutagén és teratogén anyagok szivárgásához vezet. Ezért felderítési, nyomonkövetési és mérséklési intézkedésekre van szükség közös európai tudás- és technológiai támogatással ⁽¹⁴⁾.

3.2.4. Az EGSZB üdvözlí az Európai Bizottságnak a tengerbe sülyesztett lőszerkörnyezeti hatásainak csökkentésére irányuló erőfeszítéseit, és megjegyzi, hogy nem csupán az I. és II. világháborúból, hanem a más – pl. a balkáni és az ukrajnai – konfliktusokból származó fel nem robbant hadianyag-maradványok is veszélyt jelentenek, és nem csupán a kiszivárgott anyagok esetleges toxicitása miatt, hanem a nem szándékos felrobbantásuk vagy önrobbanásuk kockázatával is számolni kell.

3.2.5. Az EGSZB elismeri **egyes halászati eszközöknek** az ökoszisztémára gyakorolt környezeti hatásait, és megjegyzi, hogy a javasolt megoldások között számos olyan van, melyek költségei nem fenntarthatóak, vagy hatásuk globális szinten elhanyagolható. Az EGSZB új technológiák/anyagok bevezetését kéri a kihívás enyhítése érdekében, amelyeket kompenzációs intézkedéseknek és a célközönségre szabott kampányoknak kell kísérniük, hogy felhívják a halászok figyelmét a lehetőségekre ⁽¹⁵⁾.

⁽¹¹⁾ Közös közlemény, JOIN(2021) 27 final: Nagyobb uniós szerepvállalás a békés, fenntartható és prosperáló Északi-sarkvidék érdekében.

⁽¹²⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2005/35/EK irányelve (2005. szeptember 7.) a hajók által okozott szennyezésről és a jogsértésekre alkalmazandó szankciók bevezetéséről (HL L 255., 2005.9.30., 11. o.); Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/883 irányelve (2019. április 17.) a hajókról származó hulladékok leadására alkalmas kikötői befogadólétesítményekről, a 2010/65/EU irányelv módosításáról, valamint a 2000/59/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 151., 2019.6.7., 116. o.).

⁽¹³⁾ Az OECD multinacionális vállalkozásokra vonatkozó irányelvei, 2011; az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó ENSZ-irányelvek, 2011.

⁽¹⁴⁾ Lásd: <https://www.jpi-oceans.eu/en/munition-sea>.

⁽¹⁵⁾ Lásd a halászati eszközök jelölésére vonatkozó önkéntes FAO-iránymutatásokat, valamint a regionális halászati gazdálkodási szervezetek és a regionális tengeri egyezmények munkáját.

3.2.6. A **halállományok túlhalászását** és a járulékos halászatot globális szinten is valós problémaként ismerik el. A halászati ágazat jelentős hatást gyakorol számos fajra, ezért megalapozott aggályok merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy ez veszélyeztetheti egyes fajok fenntarthatóságát, valamint a teljes tengeri ökoszisztéma egyensúlyát. Másrészt a helyi halászok tevékenységei a területi kultúrák és a fenntartható gazdaság jelentős részét képezik, amely környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból fenntartható folyamat során egészséges élelmiszereket biztosít a polgárok számára. A halállományok antropogén terhelése csökkenthető a **zéró környezeti hatású akvakultúra** előmozdításával (beleértve az algakultúrát is).

3.2.6.1. Mindezek alapján az EGSZB az alábbiakat kéri:

- a) szigorúbb ellenőrzések és szankciók a jogellenes, be nem jelentett és szabályozatlan halászzal kapcsolatban;
- b) a halászati ágazat oly módon történő nyomon követése és szabályozása, amely megszünteti a halállományok túlhalászását és a járulékos fogásokat, valamint előmozdítja az ágazat tényleges fenntarthatóságát;
- c) a zéró környezeti hatású akvakultúra és algakultúra előmozdítása és támogatása, beleértve az etetés és az energiafogyasztás szempontjait is;
- d) gazdasági kompenzáció nyújtása a munkavállalók számára a technológiák és a termelési rendszerek átalakítására irányuló átmeneti fázisokban.

3.2.7. A tengeri szállítás a világ kereskedelmi teherszállításának több mint 90 %-át teszi ki, és ezzel a világgazdaság gerincét képezi. Az óceánjáró hajók jelentős szennyezési forrásként életciklusuk végén is hatással bírhatnak. A magas jövedelmű országok hajótulajdonosai gyakran leplezik a hajók valódi hovatartozását azáltal, hogy adóparadicsomokban lajstromoztatják őket, többek között a környezetvédelmi szabályok kikerülése érdekében. Ebben az összefüggésben a nemzetközi és regionális erőfeszítések hatástalannak bizonyultak ezen magatartással szemben⁽¹⁶⁾. Még mindig él a gyakorlat – többek között az uniós országokbeli hajótulajdonosok körében is –, hogy a hajó legutolsó lobogó szerinti országa valamely „olcsó lobogót” kínál nemzet, mert ezáltal a hajótulajdonosok ki tudják vonni magukat a szabályok alól, és pénzt takarítanak meg. Az EGSZB azt javasolja, hogy a **hajók bontását** tekintse a tengerszennyezés jelentős forrásának, és a következőkre hívja fel az EU-t: a) a szigorúbb, kötelező erejű szabályozás biztosítására irányuló intézkedések meghozatala; b) a tevékenység nyomon követése a környezetvédelmi előírások megkerülésének megakadályozása érdekében; c) pénzügyi elrettentő eszközök bevezetése az olcsó lobogók igénybevételével szemben, például olyan külön alap létrehozása, amely a hajó teljes élettartama alatt az uniós környezetvédelmi és biztonsági előírások tiszteletben tartásának garantálására szolgál, az uniós joghatóságon kívül is.

3.3. A tengeri biztonság és védelem biztosítása

3.3.1. Az EGSZB elismerését fejezi ki amiatt, hogy az EU megerősíti tengeri védelmi szolgáltatói szerepét a határain belül és kívül egyaránt. Az EGSZB arra kéri az EU-t, hogy a közelmúlt geopolitikai fejleményeire tekintettel azonosítsa a lehetséges **tengeri érdekerőterületeket**, és összpontosítson az újonnan felmerülő prioritásokra.

3.3.2. Az EGSZB üdvözlöi az EU arra irányuló erőfeszítéseit, hogy a **tengeri biztonság** növelését célzó intézkedéseket mozdítson elő és hajtson végre. Az EGSZB arra kéri az EU-t, hogy bővítse ki a tengeri tevékenységekben részt vevő azon ágazatok körét, amelyek a környezetre és az emberi egészségre potenciálisan veszélyesnek tekinthetők, ideértve a turizmust, a hajóbontást és -építést, az energiaügyet és az akvakultúrát. Az EGSZB szorgalmazza továbbá a **technológiák** – például a környezetbarát meghajtás –, **a munkahelyek és a munkakörülmények korszerűsítésének** előtérbe helyezését a tengeri és tengerészeti tevékenységekhez (pl. hajógyárak, kikötők, hajók stb.) kapcsolódó sokszínű logisztikai tevékenységeket illetően.

3.3.3. Az EGSZB javasolja, hogy biztosítsák a szabályozás koherenciáját a tengeri ökoszisztémák megőrzésével kapcsolatos intézkedések és a tengeri biztonságra és a tengeri munkakörülményekre vonatkozó szabályok között az alábbiakra vonatkozó hatásvizsgálatok révén: **i. foglalkoztatás, ii. bérezés, iii. technológiák, iv. tisztességes élet- és munkakörülmények, valamint v. a munkavállalók képzése**. Szorgalmazza továbbá a különböző közigazgatási szervek közötti koordináció javítását minden szinten, a tengeri területek integrált kezelése érdekében⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁶⁾ Lásd: Wan és mtsai. Marine Policy, 2021.

⁽¹⁷⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A halászat szociális dimenziója (feltáró vélemény) (HL C 14., 2020.1.15., 67. o.).

3.3.4. Az EGSZB arra kéri a tagállamokat, hogy **ratifikálják a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 188. sz. egyezményét**, és biztosítsák az egyezmény nemzeti jogba való helyes átültetéséhez és helyes alkalmazásához szükséges eszközöket. Az EGSZB üdvözlözi az (EU) 2017/159 tanácsi irányelvet⁽¹⁸⁾, és kéri, hogy kezdjék meg az irányelv hatályának az emberi egészségre gyakorolt hosszú távú hatások kumulatív hatásait is magában foglaló kiterjesztését. Az EGSZB továbbá rámutat arra, hogy valóban ambiciózus uniós jogszabályokra van szükség a vállalatok fenntarthatóságára és a kényszermunkára vonatkozóan⁽¹⁹⁾.

3.3.5. Az EGSZB elengedhetetlennek tartja, hogy általános elveket és gyakorlati iránymutatásokat dolgozzanak ki az ezekben az ágazatokban történő munkavégzéshez kapcsolódó tisztességes szolgáltatásokra vonatkozóan, beleértve a következőket: a) kielégítő és megfelelő útmutatás a halászhajók tulajdonosai és a (határokon átnyúló) munkaerőpiaci szolgáltatások számára; b) mintaszerződések a munkaerőpiachoz kapcsolódó (határokon átnyúló) szolgáltatásokra vonatkozóan; c) kielégítő és megfelelő útmutatás a (külföldi) halászhajókon munkát kereső halászok számára; és d) panasztételi mechanizmusok⁽²⁰⁾.

3.3.6. A tengerekkel és óceánokkal kapcsolatos ismeretekhez és a tengeri biztonsághoz kapcsolódó elem a tengerjoggal és annak tényleges érvényesítésével kapcsolatos ismereteknek a szükséges széles körben végzett terjesztése. Nemzetközi jogszabályra van szükség a különböző kompetenciaterületek (part menti határok, gazdasági övezetek, a tengeri erőforrások védelme, a „biztonságos kikötő” meghatározása stb.) szabályozásához, különösen a tengeri mentéssel és segítségnyújtással kapcsolatos nemzetközi kötelezettségek tisztázása, a veszély fogalmának kodifikálása, valamint a kutatási-mentési módszerek kodifikálása érdekében.

3.3.7. A **természeti katasztrófák** (árvizek, szökőár, szélsőséges időjárási események) hatással lehetnek a tengeri környezetre, ami közvetett kockázatot jelent az emberi tevékenységekre és az egészségre nézve. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy foglalkozni kell a természeti katasztrófákkal, amelyek a környezetet és általában a tengeri tevékenységeket fenyegető kockázatok lehetséges forrásai.

3.4. Az óceánokkal kapcsolatos ismeretek bővítése

3.4.1. Az EGSZB elismeri, hogy az óceánok az egymással összefüggő környezeti változókat, valamint az érdekelt felek, a jogszabályok, a kultúrák és a helyi kapacitások sokféleségét tekintve komplex rendszert alkotnak. Az EGSZB kéri a különböző tudományágak és szakértelem (adat-, komplexitás- és hálózattudomány, pszichológia, szociológia, gazdaság) hatékony és átlátható bevonását a **szakpolitika tudásalapú támogatásának** kialakításába (amint azt az óceánok fenntarthatóságával foglalkozó kormányközi testület (IPOS) számára javasolják).

3.4.2. A tudás és a gyakorlat a sikeresen kifejlesztett decentralizált szervezeteknél **új irányítási módokat** mutat az összetett kihívások önszervező struktúrák révén történő kezelésére. Az EGSZB kéri a bevált gyakorlatok és modellek kiterjesztését a kék gazdaság valamennyi ágazatára, beleértve azokat is, amelyek új munkahelyeket és növekedést biztosíthatnak (pl. turizmus, búvárkodás stb.), valamint a közszférára is. A fenntartható kék gazdaságra irányuló finanszírozás elosztásának társadalmi és gazdasági előnyöket kell biztosítania a jelenlegi és jövőbeni generációk számára, vissza kell állítania és meg kell őriznie a tengeri ökoszisztémák diverzitását, termelékenységét, rugalmasságát és értékét, valamint támogatnia kell a tiszta technológiákat, a megújuló energiaforrásokat és az újrahasznosítást⁽²¹⁾.

3.4.3. **A civil társadalmat és a helyi érdekelt feleket** be kell vonni a folyamat minden szakaszába, a konzultációktól és a tervek közös kialakításától kezdve a végrehajtáson át a végső értékelésig. Az óceánokkal kapcsolatos ismeretek alapvető fontosságúak a rendszer integrált fenntarthatóságára irányuló társadalmi átalakuláshoz. A szervezeti struktúrákban és

⁽¹⁸⁾ A Tanács (EU) 2017/159 irányelve (2016. december 19.) az Európai Unió Mezőgazdasági Szövetkezeteinek Általános Szövetsége (COGECA), az Európai Közlekedési és Szállítási Dolgozók Szövetsége (ETF) és az Európai Unió Halászati Vállalkozások Nemzeti Szervezeteinek Szövetsége (Europêche) között 2012. május 21-én megkötött, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 2007. évi, a halászati ágazat munkafeltételeiről szóló egyezményének végrehajtásáról szóló megállapodás végrehajtásáról (HL L 25., 2017.1.31., 12. o.).

⁽¹⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A halászat szociális dimenziója (feltáró vélemény) (HL C 14., 2020.1.15., 67. o.). Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról és az (EU) 2019/1937 irányelv módosításáról (COM(2022) 71 final – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a kényszermunkával előállított termékek uniós piacon belüli tilalmáról (COM(2022) 453 final).

⁽²⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A halászat szociális dimenziója (feltáró vélemény)(HL C 14., 2020.1.15., 67. o.).

⁽²¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az Európai Tengerügyi és Halászati Alapról és az 508/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (COM(2018) 390 – 2018/0210 (COD)) (HL C 110., 2019.3.22., 104. o.).

folyamatokban prioritásként kell kezelni a szociális dimenziót és az integrált fenntarthatóság tudományos támogatását, javítva a szociális párbeszéd előmozdítására és támogatására, a biztonság növelésére, a munkakörülmények javítására, a minőségi munkahelyek teremtésére, a munkavállalók **készségeinek fejlesztésére és a „generációs megújulás” biztosítására** ⁽²²⁾ irányuló intézkedéseket, és finanszírozást biztosítva számukra.

3.4.4. Az EGSZB üdvözli a tengeri adatok és az óceánmegfigyelések megosztásának uniós gyakorlatát. Elismeri a **tengeri szolgáltatások jelentőségét** és gazdaságra gyakorolt hatását, valamint a tengeri infrastruktúrák költségeit, amelyek hatalmas beruházásokat igényelnek a nemzeti forrásokból. Az EGSZB megjegyzi, hogy a tengeri ökoszisztéma komplexitásának modellezése alapján még mindig nem könnyű megérteni, hogyan működik az ökoszisztéma és hogyan függ össze az emberi tevékenységekkel. Az EGSZB arra kéri az EU-t, hogy mozdítsa elő az adatokhoz való nyílt hozzáférést és azok újrafelhasználását, valamint finanszírozza a megfigyelések költségeinek csökkentésére és **a jó környezeti állapot hatékony értékelésére** irányuló innovatív megközelítéseket ⁽²³⁾.

3.4.5. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a tudománydiplomációra és a tárgyalásokra vonatkozóan tudományos módszertant kell alkalmazni. Az EGSZB kéri, hogy a tényleges fenntarthatóság és az intézkedések megvalósíthatósága érdekében vezessenek be képzéseket a végső felhasználók és a vezetők számára, helyi szinten is.

4. Kritikus kérdések

4.1. Az irányítás fogalma számos különböző jelenséghez kapcsolódik, a döntéshozatali folyamatoktól kezdve a szakpolitikai eszközökig. Az irányítás fogalma rendkívül tág, ami hozzájárulhatott ahhoz, hogy széles körben használják, és valószínűleg nem megfelelően. Az óceánok nem ismerik a politikai határokat, és szorosan összekapcsolódnak a földhasználattal. A kihívásokat az országok külön-külön nem tudják leküzdeni, hanem transznacionális megközelítésre van szükség, amely az erőfeszítések és a felelőségek megvalósítható és eredményes megosztásán alapul, közösen megtervezett rendszereket, közös cselekvési terveket, valamint olyan intézkedéseket alkalmazva, amelyek a helyi erőfeszítéseket összekapcsolják az átfogó regionális keretekkel. Nem lehet egyetlen irányítási módot alkalmazni különböző dimenziókat érintő szervezeti struktúrákra. Ezzel összefüggésben az EGSZB megjegyzi, hogy a tengerekkel kapcsolatos komplex kihívások leküzdéséhez elengedhetetlen a döntéshozatal tudásalapú támogatása, a tudománydiplomácia, valamint jogszabályok országok és ágazatok közötti koherenciája.

4.2. A gazdaság tengeri területek iránti folyamatos igénye növeli az óceánok rendszerének komplexitását az egymással összefüggő környezeti változók tekintetében. A környezeti, gazdasági és társadalmi szempontból fenntartható intézkedések kidolgozása és végrehajtása során számolni kell az érintett érdekelt felek, jogszabályok, kultúrák és helyi kapacitások sokféleségével. Az EGSZB kéri, hogy az óceánpolitikai irányítás tudásalapú támogatásának kialakítása során alkalmazzanak tudományos módszertant, átlátható módon, különböző tudományágak (adat-, komplexitás- és hálózattudomány, pszichológia, szociológia, gazdaság stb.) bevonásával.

4.3. A tengeri tevékenységekben részt vevő számos ágazat jövője szempontjából döntő fontosságú kérdés a „generációs megújulás”. Vannak szempontok, amelyek látszólag távol állnak az irányítástól, ám közvetetten hozzájárulnak a tengeri tevékenységek eredményes irányításának sikeréhez. Számos olyan hasznos kezdeményezés van, amely a technológiák korszerűsítését, a szakmai képzést és a munkakörülmények javítását célozza, de ezekhez szükség van kísérő intézkedésekre, valamint arra is, hogy befektetett tőke elfogadható mértékben megtérüljön ⁽²⁴⁾.

4.4. A sikeres óceánpolitikai irányítás fő célkitűzését továbbra is a fenntartható tevékenységek képezik, és minden ágazatot képessé kell tenni e cél elérésére. Az EGSZB kéri a biztonság növelését és a munkakörülmények javítását célzó intézkedések finanszírozását, például a képzés, a tanácsadási szolgáltatások, a humántőke támogatása, a szociális párbeszéd, valamint az egészség és biztonság területén. Az EGSZB sürgeti a társjogalkotókat, hogy a szervezeti struktúrák és folyamatok elfogadása (azaz az irányítás) során kezeljék prioritásként a szociális dimenziót azáltal, hogy megerősítik a szociális párbeszédet, a biztonságot, a munkakörülményeket és a készségeket előmozdító és támogató intézkedéseket, és finanszírozást biztosítanak ezek számára.

⁽²²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az Európai Tengerügyi és Halászati Alapról és az 508/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (COM(2018) 390 – 2018/0210 (COD)) (HL C 110., 2019.3.22., 104. o.).

⁽²³⁾ <https://jpi-oceans.eu/en/science-good-environmental-status>.

⁽²⁴⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A halászat szociális dimenziója (feltáró vélemény) (HL C 14., 2020.1.15., 67. o.).

4.5. Az EGSZB megjegyzi, hogy az óceánpolitikai irányítás kihívásainak kezelését célzó tervezett beruházások nem elég ambíciózusak. A szennyezés forrásai elleni küzdelemhez, a mérséklési intézkedésekhez és a tengeri tevékenységek irányításához minden ágazatban megfelelő pénzügyi erőfeszítésekre, strukturális intézkedésekre és a civil társadalom szerepvállalására van szükség. Az EGSZB üdvözli az ÜHG-kibocsátás csökkentésére, valamint a legjobban teljesítők és az innováció ösztönzésére irányuló erőfeszítéseket⁽²⁵⁾. Ez egyaránt támogathatja a tengeri szállítási ágazat dekarbonizációjára irányuló törekvést, valamint a tengerrel kapcsolatos kihívások leküzdését támogató Óceánalapp létrehozását. Az EGSZB kéri továbbá a szén-dioxid-kibocsátás kiigazítását célzó mechanizmus kiterjesztését a környezeti és társadalmi szempontokra is.

4.6. A legkülső régiók földrajzi jellemzőik miatt alapvető szerepet játszhatnak az óceánok, tengerek és a tengeri erőforrások területén rejlő valamennyi lehetőség kiaknázásában, és prioritásként kell kezelni őket, mivel nagy potenciállal rendelkeznek a gazdaság fellendítésére, a minőségi munkahelyek teremtésére és az emberek jólétének biztosítására⁽²⁶⁾. Mindezek miatt az EGSZB úgy véli, hogy meg kell erősíteni azt különleges szerepet, melyet a legkülső régiók tölthetnek be az óceánpolitikai irányítás megvalósításában, különösen az alábbi területeken: a) az „Óceánjaink és vizeink minőségének helyreállítása 2030-ig” elnevezésű küldetés; b) halászati adatok gyűjtése és nyomon követése; c) az illegális és megkülönböztetés nélküli halászat elleni küzdelem és a fenntartható halászat támogatása; valamint d) a tengeri területrendezéssel kapcsolatos ismeretek megosztása⁽²⁷⁾.

4.7. Az óceánokkal kapcsolatos ismeretek elősegítik a tengereket érintő kihívások kommunikálását, és hozzájárulhatnak a megoldások előmozdításához. A média és a politikusok is nagy figyelmet fordítanak a műanyagok problémájára, amely azonban csak egyike a tengerek és óceánok előtt álló számos kihívásnak. A tengereket érintő kihívások, valamint a földhasználat és a fogyasztói magatartás közötti összefüggéseket gyakran figyelmen kívül hagyják. Az EGSZB átfogóbb és átláthatóbb kommunikációt szorgalmaz az óceánokat illetően, valamint a jogszabályok és a tengert és a szárazföldet érintő intézkedések összehangolását. Ez remélhetőleg utat nyit majd az ipari termelés átalakítása, valamint az olyan új technológiák és munkahelyek létrehozása előtt, amelyek jobban összpontosítanak a környezeti fenntarthatóságra.

4.8. A közelmúltban kitört ukrajnai háború megváltoztatta a politikai helyzetet, és a figyelmet a nem várt vészhelyzetekre (energiaellátás, infláció) irányította. A váratlan kihívások (például az Északi Áramlat gázvezetékeinek biztonsága és a Fekete-tengerben lerakott lőszer, valamint az Északi-sarkvidék geopolitikai stratégiai jelentősége) további erőfeszítéseket tesznek szükségessé a megfelelő közös beavatkozások elfogadása érdekében. Annak ellenére, hogy a háború a nyugat-balkáni útvonalon közlekedő migránsok számát is befolyásolta, a földközi-tengeri útvonalakon található átkelőhelyekre továbbra is nagy nyomás nehezedik, ami erőteljesen igénybe veszi az egyes uniós országok befogadóképességét, és incidensek kockázatának teszi ki az embereket. Az EGSZB felhívja az EU-t, hogy tegyen nagyobb erőfeszítéseket a tengeri biztonság támogatását célzó kezdeményezések finanszírozására, mivel a jelenlegi helyzet az éghajlati és gazdasági nyomás miatt várhatóan romlani fog.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽²⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelv az üvegházhatást okozó gázok kibocsátási egységei Unión belüli kereskedelmi rendszerének létrehozásáról szóló 2003/87/EK irányelv, az üvegházhatású gázok uniós kibocsátáskereskedelmi rendszeréhez piaci stabilizációs tartalék létrehozásáról és működtetéséről szóló (EU) 2015/1814 határozat és az (EU) 2015/757 rendelet módosításáról (COM(2021) 551 final – 2021/0211 (COD)) valamint Javaslat európai parlamenti és tanácsi határozatra az (EU) 2015/1814 határozatnak a 2030-ig az uniós üvegházhatásúgázkibocsátás-kereskedelmi rendszerhez tartozó piaci stabilizációs tartalékba helyezendő kibocsátási egységek mennyisége tekintetében történő módosításáról (COM(2021) 571 final – 2021/0202 (COD))(HL C 152., 2022.4.6., 175. o.); A Régiók Európai Bizottsága véleménye – A kibocsátáskereskedelmi rendszer (ETS) és az importárúk karbonintenzitását ellensúlyozó mechanizmus (CBAM) működőképessége tétele az uniós városok és régiók számára (HL C 301. 2022.8.5., 116. o.); az uniós kibocsátáskereskedelmi rendszer felülvizsgálatának európai parlamenti felülvizsgálata, (2022. június 22).

⁽²⁶⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Milyen előnyöket jelentenek a legkülső régiók az EU számára? (feltárási vélemény)(HL C 194., 2022.5.12., 44. o.).

⁽²⁷⁾ COM(2022) 198 final.

**Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának:
A kereskedelmi partnerségek ereje: együtt a zöld és igazságos gazdasági növekedésért**

(COM(2022) 409 final)

(2023/C 140/12)

Előadó: **Tanja BUZEK**

Felkérés:	Európai Bizottság: 2022.7.26.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Közgyűlési határozat:	2022.7.13.
Illetékes szekció:	„Külkapcsolatok” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2022.12.20.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	158/3/4

1. Következtetések és ajánlások

1.1. **Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) üdvözli a közleményt, amely a helyes irányba tett fontos lépés.** Egy nyitott, szabályokon alapuló kereskedelmi rendszer egyre fontosabbá válik, miközben a kereskedelemben rejlő lehetőségeket a fenntartható fejlődés előmozdítására is ki kell aknázni.

1.2. **Az EGSZB elengedhetetlennek tartja, hogy a kereskedelempolitika megszerezze a szükséges politikai legitimitást és támogatást** ahhoz, hogy a megtárgyalt kereskedelmi megállapodások megvalósulhassanak. Az egészséges gazdaság helyreállításához globális együttműködésre van szükség a kereskedelmi partnerekkel, és ennek része a fenntarthatósági szempont is.

1.3. **Az EGSZB támogatja a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó új referenciaérték megállapítására irányuló átfogó felülvizsgálatot,** és nagyra értékeli, hogy az Európai Bizottság számos ajánlását figyelembe vette szakpolitikai intézkedései során, különösen a civil társadalom és a belső tanácsadó csoportok szerepének megerősítésével kapcsolatban.

1.4. **Az EGSZB további lehetőségeket lát a belső tanácsadó csoportok megerősítésére** mind a megállapodás, mind annak végrehajtása szintjén. Sajnálja azonban, hogy nem történt semmi annak érdekében, hogy a civil társadalmat jobban bevonják a tárgyalási folyamatba.

1.5. **Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozóan világosabb és részletesebb rendelkezésekre van szükség** az ütemtervek jobb meghatározása és annak elősegítése érdekében, hogy mindkét kereskedelmi partner jobban megértse a vele szembeni elvárásokat. Sajnálja, hogy az igazságos átmenetből nem lett átfogó koncepció.

1.6. **Az EGSZB üdvözli az új politikai irányvonalat,** amely az eredményorientáltabb megközelítéstől a fokozott átláthatóságon és a civil társadalom szerepének megerősítésén át a célzott támogatásig terjed, ugyanakkor növeli az elkötelezettség szintjét azáltal, hogy végső eszközként magában foglalja a kereskedelmi szankciók lehetőségét is.

1.7. **Az EGSZB úgy véli, hogy ezek az elemek minden megállapodás esetében „benne vannak a csomagban”,** amelyet célzott és országspecifikus megközelítéssel, egyedi célkitűzések mentén kell végrehajtani. Arra számít, hogy az Európai Bizottság a végrehajtást lehetőség szerint a különböző kereskedelmi rendszereken belül és a különböző kereskedelmi megállapodások, köztük a meglévő megállapodások keretében végzi.

1.8. Az EGSZB üdvözlí azt a célt, hogy a fenntarthatóságot általánosan érvényesítsék a jövőbeli kereskedelmi megállapodásokban, és kiemeli mind a környezeti, mind a társadalmi fenntarthatósággal kapcsolatos megfontolásokat a közbeszerzésben. Elismeri, hogy a koherens és egymást kölcsönösen erősítő hatás érdekében elengedhetetlen a megközelítés összehangolása más autonóm eszközökkel.

1.9. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy fokozza többoldalú tájékoztató tevékenységét, és lehetőség szerint koordinálja a kereskedelemre és fenntartható fejlődésre vonatkozó stratégia előrehaladását és végrehajtását a partnerekkel.

2. Háttér

2.1. Az EU az EU–CARIFORUM gazdasági partnerségi megállapodástól és az EU–Korea szabadkereskedelmi megállapodástól kezdődően kereskedelemre és fenntartható fejlődésre vonatkozó rendelkezéseket is szerepeltet kereskedelmi megállapodásaiban. Azóta valamennyi „új generációs” kereskedelmi megállapodás tartalmaz kereskedelemre és fenntartható fejlődésre vonatkozó külön fejezetet, amelynek alkalmazási köre fokozatosan bővül.

2.2. Ezek a megállapodások jelentős mértékben hasznosítják a civil társadalmi nyomonkövetési mechanizmust. Az EU-ban és a partnerországokban működő, a környezetvédelmi, munkaügyi és üzleti szervezetek szakértelmét összegyűjtő belső tanácsadó csoportok tanácsot adnak a feleknek a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek végrehajtásával kapcsolatban; az Egyesült Királysággal kötött megállapodástól kezdődően az alkalmazási kör a teljes megállapodásra kiterjed. Az EGSZB, amely titkárságot biztosít valamennyi uniós belső tanácsadó csoportnak, növelte támogatását mind szervezeti, mind politikai szempontból, többek között kezdeményezi és megrendezi az összes belső tanácsadó csoport éves ülését. Az Európai Bizottság 2022. évi éves végrehajtási és érvényesítési jelentésében is elismerte az EGSZB szerepét.

2.3. 2022 júniusában, egy nyilvános konzultációt követően az Európai Bizottság „A kereskedelmi partnerségek ereje: együtt a zöld és igazságos gazdasági növekedésért” címmel tette közzé a kereskedelemre és fenntartható fejlődésre vonatkozó új stratégiáját. Ez a felülvizsgálat prioritásként kezeli a partnerekkel folytatott proaktívabb együttműködést, a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó célzott és országspecifikus megközelítést, a fenntarthatóságnak a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezeteken túlmutató érvényesítést, a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó kötelezettségvállalások végrehajtásának fokozott nyomon követését, a civil társadalom szerepének megerősítését, valamint a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek végrehajtásának a kereskedelmi szankciók lehetőségének beemelésével történő fokozását. Az Európai Bizottság emellett, hogy ugyanazokat a kötelező erejű kötelezettségvállalásokat erősíti meg a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezeteiben, azt képviseli, hogy a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó célkitűzések végrehajtása jobban igazodjon az egyes partnerek kihívásaihoz, szükségleteihez és kapacitásaihoz.

2.4. Az Európai Parlament (EP) és a Tanács egyaránt támogatásáról biztosította az új megközelítést, és megfogalmazta elvárásait⁽¹⁾. Az EP állásfoglalása kifejezetten kapcsolódik „A kereskedelem és a fenntartható fejlődés következő generációja – A 15 pontos cselekvési terv felülvizsgálata” című EGSZB-veleményhez⁽²⁾.

3. A kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó új referenciaérték meghatározása

3.1. A kereskedelemmel és a fenntarthatósággal kapcsolatos integrált megközelítés az új norma, amely már számos nemzetközi kereskedelmi megállapodásban megjelenik, többek között az EU saját kereskedelmi hálózatán kívül is. Az EGSZB olyan kiegyensúlyozott és átlátható kereskedelempolitikát képvisel, amely támogatja a nemzetközi kereskedelmi szereplők közötti tisztességes versenyt, biztosítva, hogy mindenre ugyanazok a normák és környezetvédelmi, szociális és munkaügyi szabályok vonatkozzanak, és hogy a kereskedelmi keret kölcsönösen előnyös legyen.

3.2. Az EGSZB már régóta szorgalmazza, hogy a fenntarthatóság legyen a kereskedelempolitika egyik mozgatórugója, tekintettel arra, hogy a kereskedelemnek kulcsszerepet kell játszania az ENSZ fenntartható fejlődési céljainak elérésében. Üdvözlí az Európai Bizottság által alkalmazott átfogó felülvizsgálati megközelítést, amely nyilvános konzultációra támaszkodik, összehasonlító elemzést nyújt a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó rendelkezésekről és egyes harmadik országok szabadkereskedelmi megállapodásainak bevált gyakorlatairól, és amelynek keretében a folyamat során kétoldalú és szélesebb körű civil társadalmi találkozókra kerül sor. Az alapos művelet hangsúlyozza az elkötelezettséget az iránt, hogy ez alkalommal jó megoldás szülessen.

(¹) Az Európai Parlament 2022. október 6-i állásfoglalása a kereskedelemről és a fenntartható fejlődésről szóló 15 pontos cselekvési terv bizottsági felülvizsgálatának eredményéről (2022/2692(RSP)), valamint a Tanács következtetései a kereskedelemre és a fenntarthatóságra irányuló felülvizsgálatról, 2022. október 17.

(²) Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Új generációs kereskedelem és fenntartható fejlődés – a 15 pontos cselekvési terv felülvizsgálata (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 105., 2022.3.4., 40. o.).

3.3. Az EGSZB támogatja az Európai Bizottság azon törekvését, hogy a fenntarthatóságot általánosan érvényesítse a jövőbeli kereskedelmi megállapodásokban, és szélesebb körű kötelezettségvállalásokat kérjen a partnerországoktól a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetekkel kapcsolatban. Ezzel párhuzamosan technikai segítségnyújtás, kapacitásépítés, ösztönzők, pénzügyi támogatás és általában a szakpolitikai eszközök fejlesztése révén támogatni kell a kereskedelmi partnereket a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó célok elérésében.

3.4. A közlemény hat szakpolitikai prioritást és kulcsfontosságú cselekvési pontot emel ki. Az EGSZB úgy véli, hogy a bevezetett elemek minden megállapodás esetében „binnen vannak a csomagban”, és azokat célzott és országspecifikus megközelítéssel, az egyedi célkitűzések vezérelve mentén, értő módon kell végrehajtani.

3.5. Az EGSZB nagyra értékeli, hogy az Európai Bizottság figyelembe vette néhány ajánlását, különös tekintettel a kereskedelmi szankciók végső eszközként való alkalmazásának lehetőségére, a civil társadalmi ellenőrzéshez kapcsolódó részletes és határidőhöz kötött tervekre, valamint az uniós szolgálatok, intézményi és nemzetközi szereplők kollektív horizontális ellenőrzésére. Az EGSZB mindenekelőtt üdvözlöi a civil társadalom és különösen a belső tanácsadó csoportok szerepének megerősítését, amely több cselekvési pontban is megjelenik.

3.6. Az EGSZB szeretné, ha a továbbiakban a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó új referenciaérték valamennyi uniós kereskedelmi megállapodásban tükröződné, beleértve a jelenleg tárgyalás alatt állókat is. Emellett alapul kell szolgálnia valamennyi hatályos szabadkereskedelmi megállapodás korszerűsítéséhez, különös tekintettel a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezeteket nem tartalmazó első generációs megállapodásokra, a felülvizsgálati záradékok mielőbbi alkalmazása mellett. Ezeket az új elveket a lehető legnagyobb mértékben figyelembe kell venni a megkötött, de teljeskörűen még meg nem erősített szabadkereskedelmi megállapodásokban. Ahol az idő nem teszi lehetővé a megkötött szabadkereskedelmi megállapodások újratárgyalását, a megállapodás olyan rendelkezésekkel egészíthető ki, amelyek lehetővé teszik a Kereskedelmi Bizottság számára a kereskedelemről és a fenntartható fejlődésről szóló fejezet módosítására vonatkozó határozatok elfogadását, ahogyan ez az Új-Zélanddal kötött megállapodás kereskedelemről és fenntartható fejlődésről szóló fejezete esetében is történt.

3.7. Az EGSZB ennek teljesülését várja különösen az EU és Kanada közötti átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodás (CETA), valamint a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó, a felek által egy közös értelmező okmányban vállalt előzetes felülvizsgálat esetében. Az EGSZB, valamint az uniós és a kanadai belső tanácsadó csoportok régóta szorgalmazzák, hogy a felek tegyenek eleget a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek hatékonyabb végrehajthatóságára vonatkozó kötelezettségvállalásnak azon túl, hogy a megállapodást bizonyos idő elteltével szélesebb körben korszerűsítik. Az EGSZB üdvözlöi, hogy Új-Zéland esetében már az új megközelítés alkalmazására került sor, beleértve azt a szándékot is, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) alapvető munkahelyi elvei és jogai között szerepeljen a biztonságos és egészséges munkakörnyezet is. Az EGSZB pozitívan értékeli az Indiával folyamatban lévő tárgyalások kapcsán a közelmúltban tett uniós javaslatokat is.

3.8. Az EGSZB üdvözlöi a fenntarthatóság javításának szándékát, különös tekintettel a közbeszerzés fenntarthatósági megfontolásaira. Ez utóbbinak a környezeti és a társadalmi szempontokra egyaránt összpontosítania kell. Üdvözlöi a környezeti áruk és szolgáltatások, valamint nyersanyagok és energiatermékek piacra jutásának előtérbe helyezését, mivel ezek alapvető fontosságúak a karbonsemleges gazdaság működéséhez. Sajnálatait fejezi ki azonban amiatt, hogy a környezeti szempontból fenntartható kereskedelem tágabb dimenziójára, valamint a munkaügyi és emberi jogi hatásokra korlátozott figyelem irányul. Amiatt is sajnálatát fejezi ki, hogy az igazságos átmenet nem válik általánosan alkalmazott fogalomná annak ellenére, hogy magában a Párizsi Megállapodásban is a munkaerő igazságos átszervezésének, valamint a tisztességes munka és a minőségi munkahelyek létrehozásának a szükségessége áll a középpontban. Az EU–Korea civil társadalmi fórum nemrégiben elfogadott együttes következtetése⁽³⁾ bevált gyakorlatként ismerték el a nemzetközi tengerhasznosítási ágazatban érintett szociális partnerek méltányos tengeri átállással foglalkozó munkacsoportját.

3.9. Az uniós kereskedelmi megállapodásokat egyre több esetben egészítik ki a környezeti, gazdasági és társadalmi fenntarthatóság területén hozott önálló uniós intézkedések, legutóbb az importárúk karbonintenzitását ellensúlyozó mechanizmus (CBAM), valamint az átvilágításra, az erdőirtásra és a kényszermunkával előállított termékek tilalmára vonatkozó javaslatok. Az EGSZB üdvözlöi a bel- és kereskedelempolitika ezen összehangolását, amely arra irányul, hogy a gyakorlatban érdemi változást idézzon elő, továbbá egyetért azzal, hogy az EU-nak ambiciózusnak kell lennie a fenntarthatóságot támogató további önálló eszközök kialakításakor. Hangsúlyozza, hogy a vállalkozások, a munkavállalók és a civil társadalom érdekeit szolgáló koherens kereskedelempolitikai megközelítés érdekében valamennyi eszközt együttesen kell mérlegelni. Az önálló intézkedések azonban nem csökkenthetik a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek megkötésére, végrehajtására és érvényesítésére irányuló törekvéseket – egymást kölcsönösen erősítő hatásnak kell érvényesülnie.

⁽³⁾ A koreai belső tanácsadó csoport és az uniós belső tanácsadó csoport együttes következtetése, 2022. szeptember.

3.10. Az EU az általános preferenciarendszeren (GSP) keresztül fenntarthatósági rendelkezéseket is szerepeltet az egyoldalú preferenciákban. Az EGSZB üdvözlözi az Európai Bizottság új uniós rendeletre irányuló közelmúltbeli javaslatát, és arra ösztönzi a társjogalkotókat, hogy a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó közleményt általánosan érvényesítsék az új rendeletben. Az EGSZB úgy véli, hogy a GSP-rendszernek átláthatóbbnak kell lennie, és hasznos lenne a hiányelemzésen alapuló, nyilvánosan elérhető ütemtervek alkalmazása. Emellett a civil társadalmat is jobban be kell vonni, és a mellékletet frissíteni kell a munkahelyi biztonsággal és egészségvédelemmel kapcsolatos kérdésekkel az ILO alapegyezményeiben.

3.11. A fenntarthatóság a 12. miniszteri konferencián került be első ízben a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) szabályai közé olyan, a környezeti fenntarthatóságra összpontosító szabályok formájában, amelyek a világszerte alkalmazott káros halászati támogatásokra vonatkoznak. Az EGSZB régóta szorgalmazza a WTO és az ILO közötti szorosabb együttműködést a tisztességes munka és a munkaügyi normák kereskedelmi eszközök révén történő előmozdítása érdekében. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a WTO-n belül továbbra is mozdítsák elő a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó új stratégiát, és a célkitűzések mentén alakítsanak ki szövetségeket az együttműködés elmélyítésére. Az ebbe az irányba tett első lépésként és a kétoldalú kapcsolatokon túl az EU-nak össze kellene hívnia egy többoldalú konferenciát a kereskedelemről és a fenntartható fejlődésről, melyen a szabadkereskedelmi partnerek és a hasonlóan gondolkodó országok megoszthatják egymással a kereskedelmi megállapodások kereskedelemre és fenntartható fejlődésre vonatkozó rendelkezéseinek végrehajtásával és érvényesítésével szerzett tapasztalataikat, és közösen mérlegelhetnek új generációs rendelkezéseket.

4. A tervtől a cselekvésig: a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó új megközelítés és a hiányosságok pótlása

A partnerországokkal való eredményorientált és prioritásokon alapuló együttműködés felé

4.1. Az EGSZB üdvözlözi a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek egyedi megközelítését, ezen belül az országspecifikus prioritások és végrehajtási ütemtervek meghatározására szolgáló előzetes hiányelemzést. A műveletnek ki kell terjednie az érintett szervekkel, köztük az uniós intézményekkel, a nemzetközi szervezetekkel, például az ILO-val és az ENSZ-szel, de ugyanígy a civil társadalommal és a belső tanácsadó csoportokkal való együttműködésre is.

4.2. Ilyen egyedi ütemtervek készültek például az EU és Banglades közötti fenntarthatósági paktum esetében, és bekerültek az EU és Vietnám közötti partnerségi és együttműködési megállapodásba is; mindkét alkalommal sor került az ILO korai szakaszban történő bevonására, amelynek kapcsán bizonyítást nyert, hogy milyen egyedülálló előnyt jelent, ha egy intézményi szereplő mindkét kereskedelmi féllel együttműködve gyakorlati ismereteket ad át. Vietnám esetében ez üdvözlendő módon, tovagyűrűző hatásként azt eredményezte, hogy a belső tanácsadó csoportok a környezetvédelmi kötelezettségvállalások végrehajtására vonatkozóan egyenértékű ütemtervet szorgalmaznak.

4.3. Az EGSZB ismételten hangsúlyozza, hogy a végrehajtás előtti erőfeszítések ösztönzőiként meg kell erősíteni az ütemterveket, valamint azt, hogy azok specifikusak, konkrétak, nyilvánosak, határidőhöz kötöttek és a kereskedelmi partnerrel kölcsönösen elfogadottak legyenek annak érdekében, hogy a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó kötelezettségvállalások fokozott nyomon követését, végrehajtását és esetleges érvényesítését szolgálják.

4.4. Az EGSZB arra számít, hogy szélesebb körű közzététel – többek között az ütemtervek és azok végrehajtása esetében – alapul szolgál a civil társadalom konstruktív és szélesebb körű bevonásához.

Hangsúlyosabb végrehajtás és érvényesítés

4.5. Az EGSZB úgy véli, hogy a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek végrehajtásának és érvényesítésének megerősítése üdvözlendő előrelépés, amely megfelel a vállalkozások és más kereskedelmi partnerek egyenlő versenyfeltételekkel kapcsolatos elvárásainak, valamint a vállalkozások, a szakszervezetek, a civil társadalom és a fogyasztók azon törekvésének, hogy a kereskedelem révén növeljék a fenntarthatóságot.

4.6. Mindkettő csak annyira lesz működőképes azonban, amilyen mértékben a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek pontosak. Bár az ütemtervek elősegíthetik ezt, ugyanilyen fontos a kötelezettségek egyértelműbbé tétele a megállapodás szintjén. A „folyamatos és tartós erőfeszítések” kifejezés túl homályosnak bizonyult már a Korea esetében indult első, a kereskedelemmel és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatban jogsértési ügyben is. A kötelezettségvállalások pontosítása és részletes meghatározása a felek számára a velük szembeni elvárások megértésében is fontos, és segíti őket a végrehajtási folyamat során.

4.7. Az uniós vámkódex folyamatban lévő reformjával összefüggésben az EGSZB általánosságban megjegyzi, hogy a kereskedelmi szabályokat túlnyomórészt a nemzeti vámhatóságok hajtják végre, ahol az egységes végrehajtás, az erőforrások és a kapacitásépítés hiánya torzíthatja a versenyt és alááshatja a hatékony jogérvényesítést.

4.8. Az EGSZB üdvözlöi a kereskedelmi jogérvényesítési főtisztviselő (CTEO) funkciójának létrehozását és az egyablakos ügyintézési pont átalakítását, amelyek fontos lépést jelentenek a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó kötelezettségvállalások végrehajtásának megerősítése és a panaszkezelés megszervezése terén. Ezért üdvözlöi az Európai Bizottság arra irányuló kötelezettségvállalását, hogy a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó rendelkezések állítólagos megsértésének minden esetben azonos jelentőséget tulajdonít. A referenciaértékeket tartalmazó ütemtervek fent említett bevezetésével együtt az egyablakos ügyintézési pont kulcsfontosságú eszközzé válhat a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetben foglalt kötelezettségvállalások fokozott betartatásában.

4.9. Az EGSZB emellett üdvözlöi az egyablakos ügyintézési pont működésére vonatkozó iránymutatások felülvizsgálatát, de további pontosításokat kér. Továbbra sem egyértelmű, hogy mik a bizonyítási normák, az egyablakos ügyintézési pont milyen mértékben gyűjt bizonyítékokat az állításokról, és milyen típusú jogorvoslatra számíthatnak a panaszosok. Az eddigiek során a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó szabályok megsértésével kapcsolatban mindössze egy panaszt nyújtottak be az egyablakos ügyintézési ponton keresztül, emellett az EGSZB rámutat arra, hogy annak előzetes értékelése késik. Ez hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a későbbiekben a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek rögzítsék az egyablakos ügyintézési pontot, ezenkívül jövőbeli panaszosokat frissített iránymutatások segíthetik.

4.10. Az EGSZB megjegyzi, hogy a szankciók a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó alapvető kötelezettségvállalások, nevezetesen az ILO által rögzített alapvető munkahelyi elvek és jogok, valamint a Párizsi Megállapodás súlyos megsértésére korlátozódnak. Tisztázni kell azonban az Európai Bizottság megközelítését a súlyos jogsértés mibenléte és a szankciók meghatározását illetően, és azt javasolja, hogy az Európai Bizottság vizsgálja meg, hogy ezek a szempontok kapcsolhatók-e az ütemtervhez.

4.11. Az EGSZB ismételten arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a kereskedelmi partnerekkel együtt vizsgálja meg a vállalati szintű konkrét jogsértési ügyekkel kapcsolatos innovatív gyorsreagálási eszközöket, az Egyesült Államok, Mexikó és Kanada közötti szabadkereskedelmi megállapodás (USMCA) keretében jelenleg sikerrel alkalmazottak példájára.

5. Lehetőségek a belső tanácsadó csoportok további megerősítésére

5.1. A belső tanácsadó csoportok döntő szerepet játszanak a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek működőképessé tételében, és hozzájárulnak a kereskedelmi partnerek közötti együttműködés és párbeszéd pozitív dinamikájához. A belső tanácsadó csoportok tagjai olyan szervezeteket képviselnek, amelyek kapcsolatokat alakítottak ki a partnerországok civil társadalmi partnereivel. Ennélfogva olyan értékes helyszíni tapasztalatokkal szolgálhatnak, amelyekkel a politikusok és a köztisztviselők nem rendelkeznek. A belső tanácsadó csoportok emellett gazdag, kiaknázatlan ismeretekkel bírnak a kereskedelmet és a fenntartható fejlődést érintő átfogó kérdésekkel kapcsolatban, amelyeket teljes mértékben ki kell használni.

5.2. Az EGSZB a leghatározottabban támogatta a belső tanácsadó csoportok szerepének megerősítését, és konkrét civil társadalmi javaslatokat fogalmazott meg⁽⁴⁾. Ezért támogatja a belső tanácsadó csoportok ambiciózusabb bevonását a kereskedelmi megállapodások életciklusának valamennyi szakaszában. Ennek első lépéseként fokozott figyelmet kell fordítani a belső tanácsadó csoportok létrehozására, különösen azokban a partnerországokban, ahol a civil társadalom mozgásteret korlátozott, és ahol a kormány és a civil társadalom közötti együttműködés nem adott.

5.3. A kereskedelmi partnerek különböző megközelítéseket alkalmazhatnak a civil társadalom bevonására. Az EGSZB azonban megismétli, hogy a fenntartható fejlődési célok és különösen az ENSZ valamennyi tagállama által elfogadott, ennélfogva pedig az EU kereskedelmi partnereire is vonatkozó 17. cél elismeri a civil társadalmi szervezetek kiemelkedő szerepét a fenntartható fejlődést célzó globális partnerség megvalósításában. Ezt az elvárást egyértelműen át kell ültetni a megállapodások szellemébe és intézményi keretébe.

5.4. Az EGSZB döntő fontosságúnak tartja, hogy a belső tanácsadó csoportok keretrendszerének rendelkezéseiről megalapozottabb tárgyalásokra kerüljön sor. Ha a megállapodás nem kellőképpen egyértelmű, a belső tanácsadó csoportok évekig nehézségekkel küzdhetnek. Pontosabban le kell írni a belső tanácsadó csoportok szerepét, és a feleknek felelősséget kell vállalniuk azért, hogy a belső tanácsadó csoportok kijelölt szervei megfeleljenek a rendeltetésüknek, különösen akkor, ha a szerep visszakerül a meglévő szervekhez. A belső tanácsadó csoportok – például az EU–Japán szabadkereskedelmi megállapodás keretében történő – létrehozásából levont tanulságok alapján a struktúráknak egyértelműen támogatniuk kell és elő kell segíteniük a belső tanácsadó csoportok közötti együttműködési keretet, valamint a kereskedelemmel és a fenntartható fejlődéssel foglalkozó bizottsággal való interakciójukat. Amit a megállapodás kifejezetten nem határoz meg, azt a gyakorlatban nehezebb lesz megvalósítani. Az EU–Korea szabadkereskedelmi megállapodás tanulságai szerint a tudományos szereplők részvétele – különösen a partnerországok helyi akciócsoportjaiban – továbbra is kihívást jelent a reprezentativitás és a civil társadalom valódi bevonásának szelleme tekintetében.

⁽⁴⁾ Az uniós belső tanácsadó csoportok informális dokumentuma, 2021. október.

5.5. Az EGSZB továbbá úgy véli, hogy a belső tanácsadó csoportokhoz a konkrét végrehajtás tekintetében telepített nyomkövetési feladatok ellátásakor a szabadkereskedelmi megállapodások fenntarthatóságát érintő valamennyi kérdést figyelembe kell venni. E szerepnek a természeténél fogva magában kell foglalnia a végrehajtási ütemtervek felügyeletét és a vegyes bizottságokhoz való jobb érdemi hozzáférést. A belső tanácsadó csoportoknak az országspecifikus prioritások meghatározásába, valamint a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó munkaprogramokba való integrálása elő fogja segíteni a feladatok működőképessé tételét. Ennek fejében az EGSZB osztja azt az elvárást, hogy a civil társadalmi szervezetek időben, megfelelően alátámasztott és bizonyítékokon alapuló hozzájárulást nyújtsanak, ami elengedhetetlen a kereskedelemmel és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos kérdések meghatározásához, rangsorolásához és az azokkal kapcsolatos intézkedésekhez.

5.6. Az EU és a partnerországok belső tanácsadó csoportjait képviselő tagok viszonya csak folyamatos eszmecsere és kapcsolattartás révén lehet sikeres. Rendkívül fontos, hogy több találkozóra kerüljön sor az uniós belső tanácsadó csoportok, valamint az EU és a partnerországok belső tanácsadó csoportjai között, és fontolóra kell venni a tematikus alcsoporthoz vagy célzott munkaértekezletek keretében történő munkát. A két kereskedelmi partner-kormány részéről az éves civil társadalmi fórumokon kívüli, ülészakok közötti kapcsolattartás további pozitív eredményeket hozna. Az együttes ülések ütemezésének lehetővé kell tennie a belső tanácsadó csoportok számára, hogy érdemben tájékoztassák a felek civil társadalmi fórumát és kereskedelemmel és fenntartható fejlődéssel foglalkozó bizottságát. Ezt közös nyilatkozatok révén és úgy tehetik meg, hogy a belső tanácsadó csoportok elnökei és alelnökei ismertetik a nézeteiket a kereskedelemmel és a fenntartható fejlődéssel foglalkozó bizottságban, ahogy ez a CETA és a Koreával megkötött megállapodás keretében már bevett gyakorlat.

5.7. Az EGSZB úgy véli, hogy elegendő pénzügyi forrást és technikai segítséget kell biztosítani a belső tanácsadó csoportoknak és az EGSZB azokat támogató titkárságainak ahhoz, hogy megfelelően elláthassák feladataikat és teljesíthessék a velük szembeni elvárásokat. Az Európai Bizottság szolgálatának is elegendő forrást kell elkülöníteniük a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó megerősített megközelítés megvalósításához. Ahogyan az Egyesült Királysággal kötött kereskedelmi és együttműködési megállapodásnál is, gondosan értékelni kell a teljes kereskedelmi megállapodás kereskedelmi és fenntartható fejlődési szempontokon túlmutató lefedettségével kapcsolatos előzetes tapasztalatokat. A belső tanácsadó csoport tagságának a teljes megállapodásra való kiterjesztése nem szándékolt következményekkel járhat a belső tanácsadó csoporttól a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozóan megkövetelt ismeretekre nézve.

5.8. Az EGSZB üdvözli mind a kereskedelemmel és fenntartható fejlődéssel foglalkozó szakértői csoportjának a tagállamokkal való szorosabb összehangolását, mind pedig az EP saját, a belső tanácsadó csoportok szorosabb együttműködésére irányuló törekvését, beleértve a belső tanácsadó csoportok képviselőivel folytatott éves vita megtartását. Az EGSZB úgy véli továbbá, hogy az EP nyomkövetési csoportjai, az állandó előadók és az érintett belső tanácsadó csoportok közötti rendszeres és szoros eszmecsere a kollektív nyomon követés létfontosságú eleme.

5.9. Az EGSZB azonban rámutat arra, hogy a megállapodások életciklusa jelentős hiányosságot mutat, nevezetesen a civil társadalomnak a tárgyalási folyamatba való fokozottabb bevonása tekintetében. Új tárgyalási módszertanra vonatkozó javaslatokat terjesztett elő⁽⁵⁾, új ütemtervet határozva meg annak biztosítása érdekében, hogy a civil társadalmi szervezetek és a szociális partnerek érdemi szerephez jussanak tárgyalások során. E javaslat célja, hogy megőrizze a megállapodás tárgyalási folyamatának átláthatóságát, ugyanakkor biztosítsa annak bizalmas jellegét.

5.10. Ezzel összefüggésben az EGSZB sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy a közlemény nem vette figyelembe a szabadkereskedelmi megállapodásokkal foglalkozó szakértői csoport újbóli létrehozására irányuló ismételt felhívását, és sürgeti az Európai Bizottságot, hogy továbbra is tegyen lépéseket ennek érdekében. A csoport jelentős előrelépést képviselt az Európai Bizottság arra irányuló stratégiájában, hogy javítsa a civil társadalommal való együttműködést a kereskedelempolitikában és növelje az átláthatóságot. Ezenkívül a TTIP-vel foglalkozó tanácsadó csoport logikus folytatását is jelentette. Csoportként fellépve a csoportba jelölt tagok az európai üzleti szféra, a szakszervezetek és a civil társadalmi szervezetek képviselőit tartalmazó tárgyalásokat folytathattak valamennyi uniós kereskedelmi megállapodásról, és hozzászólhattak a legfontosabb uniós javaslatokhoz, például a WTO reformjához, mivel olyan állandó fórumról volt szó, amely érdemi és megalapozott nézeteket fogalmazott meg az EU kereskedelempolitikájáról, áthidalva a kereskedelmi megállapodások kihívásait és lehetőségeit az általa képviselt különböző érdekcsoportok számára, méghozzá olyan szinten, amire az ad hoc civil társadalmi párbeszéd nem lett volna képes. Mivel egyre nagyobb súlyt kap az EU kereskedelmi menetrendjének végrehajtása és érvényesítése, egy megújított szakértői csoport állandó testületként értékes iránymutatással és tanácsokkal is szolgálhatna.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽⁵⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A szabadkereskedelmi megállapodások, a gazdasági partnerségi megállapodások és a beruházási megállapodások új kerete, amely garantálja a civil társadalmi szervezetek és a szociális partnerek tényleges bevonását, és gondoskodik a tudatos közvéleményről (saját kezdeményezésű vélemény)(HL C 290., 2022.7.29., 11. o.).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A kényszermunkával előállított termékek uniós piacon belüli tilalma

(COM(2022) 453 final)

(2023/C 140/13)

Főelőadó: **Thomas Josef Burkhard WAGNSONNER**

Felkérés:	Európai Parlament, 2022.10.6. Tanács, 2022.10.12.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114. és 207. cikke
Közgyűlési határozat:	2022.12.14.
Illetékes szekció:	„Külkapcsolatok” szekció
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.25.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	196/1/4

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB üdvözli a kényszermunkával előállított termékek uniós piacon belüli tilalmáról szóló rendeletre irányuló európai bizottsági javaslatot (COM(2022) 453 final)⁽¹⁾, mivel – az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó uniós cselekvési terv (2020–2024)⁽²⁾ 1.4. fejezetének j) pontjában foglaltak szerint – a gazdasági, szociális, kulturális és munkavállalói jogok előmozdítása, és ennél fogva a kényszermunka és a kizsákmányolás valamennyi formájának felszámolása döntő fontosságú.

1.2. Az EGSZB megállapítja, hogy a jelenlegi javaslat nem veszi megfelelően figyelembe az Európai Unión belül és kívül kizsákmányolásba kényszerített munkavállalók szempontjait. A kényszermunkát végző munkavállalók helyzetének megerősítése érdekében az európai jogszabályokban fontolóra kellene venni megfelelő kártérítés biztosítását az áldozatok számára. Az EGSZB szerint valamennyi uniós tagállamnak ratifikálnia kell az ILO kényszermunkáról szóló 1930. évi egyezményéhez csatolt 2014. évi jegyzőkönyvet⁽³⁾.

1.3. Az EGSZB támogatja a rendelet 2. cikkének a) pontjában szereplő, a kényszermunka ILO által elfogadott definícióján alapuló fogalommeghatározást. Ez „minden munkát vagy szolgálatot” magában foglal: a kényszermunka igénybevételével szállított áruknak tehát szerepelniük kell az európai bizottsági javaslatban.

1.4. Az EGSZB elismeri, hogy az Európai Bizottság a javasolt rendeletben megemlíti a gyermekekkel végzetett kényszermunkát. A gyermekmunka eltörlésének felgyorsítása érdekében e rendelet hatályát ki kellene terjeszteni a foglalkoztatás alsó korhatáráról szóló 1973. évi (138. sz.) ILO-egyezményre⁽⁴⁾, az ILO 146. sz. ajánlására⁽⁵⁾, a gyermekmunka legrosszabb formáiról szóló 1999. évi (182. sz.) ILO-egyezményre⁽⁶⁾ és az ILO 190. sz. ajánlására⁽⁷⁾. Az EGSZB rámutat, hogy a gyermekmunka minden más formája elleni küzdelem érdekében megfelelő uniós jogalkotási kezdeményezésre van szükség.

⁽¹⁾ COM(2022) 453 final.

⁽²⁾ Az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó, a 2020–2024-es időszakra szóló uniós cselekvési terv.

⁽³⁾ ILO P029 – A kényszermunkáról szóló 1930. évi egyezményhez csatolt 2014. évi jegyzőkönyv.

⁽⁴⁾ ILO C138 – 138. sz. egyezmény a foglalkoztatás alsó korhatáráról, 1973.

⁽⁵⁾ ILO R146 – 146. sz. ajánlás a foglalkoztatás alsó korhatáráról, 1973.

⁽⁶⁾ ILO C182 – 182. sz. egyezmény a gyermekmunka legrosszabb formáiról, 1999.

⁽⁷⁾ ILO R190 – 190. sz. ajánlás a gyermekmunka legrosszabb formáiról, 1999.

1.5. Az EGSZB üdvözlí, hogy valamennyi gazdasági szereplő a rendelet hatálya alá tartozik. Az illetékes nemzeti hatóságok által végzett vizsgálatok fókuszát a gazdasági szereplők méretétől és gazdasági erőforrásaitól függően kell meghatározni. Kiemelt figyelmet kell fordítani a nagy gazdasági szereplőkre, valamint azokra a vállalatokra, amelyeknél magas a kényszermunka alkalmazásának kockázata.

1.6. Az EGSZB megjegyzi, hogy a javaslat közzététele előtt nem végeztek hatásvizsgálatot, annak ellenére, hogy más kezdeményezések, például a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról szóló irányelvre irányuló javaslat kapcsán sor került hatásvizsgálatra. Ez a rendelet az importált és exportált termékek betiltására, forgalmazásának felfüggesztésére és a határon vagy kikötőben történő lefoglalására összpontosít, ami új eljárásokat fog eredményezni. Az értékelésnek kiegyensúlyozottnak kell lennie, és figyelembe kell vennie a kényszermunka elleni fellépés előnyeit és költségeit.

1.7. A szervezett civil társadalomnak központi szerepe van a kényszermunka valamennyi formája elleni küzdelemben. A szociális partnerek stratégiaileg jó helyzetben vannak ahhoz, hogy biztosítsák az intézményi szerepvállalást és a fenntarthatóságot. Kiemelkedő fontosságú, hogy a jogszabály intézményi kialakításában a szociális partnerek és a nem kormányzati szervezetek is helyet kapjanak.

1.8. Mivel a jelenlegi javaslat kapcsolódik a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról szóló irányelvjavaslatához, még tisztázni kell, hogy a két jogszabály hogyan fog egymás mellett működni a gyakorlatban. Az Európai Bizottságnak koherens megközelítést kell követnie, és el kell kerülnie a következetlenségeket.

1.9. Az EGSZB üdvözlí az arra irányuló javaslatot, hogy a rendelet 23. cikkében foglaltaknak megfelelően iránymutatásokat adjanak ki, amelyekkel támogatják a vállalatokat a működésükben és az értékláncaikban előforduló kényszermunka kockázatainak azonosításában, megelőzésében, enyhítésében és megszüntetésében. Ez különösen fontos a kis- és középvállalkozások (kkv-k) számára. Nagyon lényeges, hogy az iránymutatásokat a rendelet hatálybalépésekor tegyék közzé.

1.10. Annak érdekében, hogy támogassa és koordinálja a rendelet nemzeti hatóságok általi végrehajtását, az Európai Bizottságnak aktív és vezető szerepet kell játszania a kényszermunkával előállított termékek elleni uniós hálózatban, melynek létrehozását a rendelet 24. cikke javasolja. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a megfelelő finanszírozás kulcsfontosságú ahhoz, hogy európai és nemzeti szinten alkalmas és hatékony infrastruktúra jöjjön létre a kényszermunka kezelésére.

1.11. Az EGSZB rámutat, hogy a tilalom kapcsán középponti jelentőségű eszköz lesz a 11. cikkben javasolt adatbázis. Ennek struktúráját részletesen ki kell dolgozni. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy pontos és átlátható kockázati mutatókra van szükség, amelyek többek között a termék eredetén és összetevőin, valamint egyéb releváns információkon alapulnak. A hatékony végrehajtás biztosítása érdekében részletes információkra van szükség a termékről, a gyártóról, az importőrrel, a származásról és az összetevőkről, valamint a termékben és összetevőiben felhasznált erőforrásokról és ásványokról. Ezt az adatbázist naprakészen kell tartani, és többek között a vizsgálati eljárások eredményeként szerzett új információkkal kell kiegészíteni.

1.12. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy fontos az átláthatóság, illetve az, hogy a vállalatok, az illetékes hatóságok, a szervezett civil társadalom és a nyilvánosság korlátozások nélkül hozzáférjen az információkhoz. Az EGSZB azt javasolja, hogy az adatbázist egészítsék ki egy összehasonlító teljesítményértékelési rendszerrel. Ennek központi eleme egy, a szakértők által az adatbázisban összegyűjtött és más információk alapján magas és alacsony kockázatúnak minősülő régiókra és ágazatokra, illetve egészen a termékcsoportok, a termékek és a vállalatok szintjéig lebontott értékelési rendszer. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy lehetővé kell tenni a szervezett civil társadalom, köztük a szociális partnerek számára, hogy releváns információkkal szolgálhassanak.

1.13. Az EGSZB úgy véli, hogy a 2. cikk n) pontja szerinti megalapozott aggály esetén az illetékes hatóságokat fel kell jogosítani arra, hogy az EU határára lefoglalják az árukat. Az EGSZB azt javasolja, hogy eltérő kötelezettségek vonatkozzanak a gazdasági szereplőkre, attól függően, hogy magas vagy alacsony kockázatúnak minősülnek-e. Emellett az illetékes nemzeti hatóságoknak a vizsgálatok előzetes szakaszában a magas kockázatú régiókhoz, vállalkozásokhoz és/vagy ágazatokhoz köthető termékekre kell összpontosítani munkájukat. Az üzleti titkokat minden esetben védeni kell, például megfelelő titoktartási záradékok alkalmazásával.

1.14. A vizsgálatok előzetes szakaszában a gazdasági szereplőnek kellő gondosságra vonatkozó nyilatkozatot kell benyújtania, ha a termék magas kockázatú régiókhoz, vállalkozásokhoz és/vagy ágazatokhoz köthető. Az iránymutatásokban (23. cikk) részletesen meghatározandó, kellő gondosságra vonatkozó követelményeknek való meg nem felelést, valamint az előírt kellő gondosságra vonatkozó nyilatkozatok benyújtásának elmulasztását megalapozott aggálynak kell minősíteni, aminek a termék lefoglalásához és a vizsgálat azonnali megindításához kell vezetnie.

1.15. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy vizsgálja meg, hogy létre lehetne-e hozni egy olyan „nyilvános uniós minősítő ügynökséget”, amely a környezeti és társadalmi fenntarthatósággal, valamint az üzleti környezetben érvényesülő emberi jogokkal foglalkozna. Egy ilyen ügynökségnek egyéb feladatok, például az illetékes nemzeti hatóságok technikai támogatása mellett európai szabványokat kellene kidolgoznia a kellő gondosság elvén alapuló rendszerek számára. Ezek a szabványok nagyban hozzájárulhatnak az egyenlő versenyfeltételek megteremtéséhez, ami elsősorban az európai vállalatok érdekét szolgálja.

1.16. Az EGSZB megjegyzi, hogy a jogbiztonság garantálása érdekében egyértelmű és érthető megfogalmazásra van szükség, és könnyen alkalmazható iránymutatással kell szolgálni annak érdekében, hogy az adminisztratív terhek kezelhető mértékűek maradjanak a gazdasági szereplők, különösen a kkv-k számára. Az illetékes nemzeti hatóságoknak technikai támogatást kell nyújtaniuk a vállalkozások, különösen a kkv-k számára átvilágítási rendszereik kialakítása során.

1.17. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a rendelet megsértése esetén alkalmazandó szankciók tekintetében egységes, uniós szintű minimumra van szükség. Ez a tagállamok körében segít majd elkerülni a negatív versenyt, valamint egyenlő versenyfeltételeket biztosít.

1.18. Az Európai Bizottságnak fokoznia kell a kényszermunka problémájának megoldására szolgáló nemzetközi struktúrák létrehozására irányuló erőfeszítéseit. Az EGSZB ismételten kéri, hogy az EU támogassa egy kötelező erejű ENSZ-egyezmény létrehozását a vállalkozások emberi jogi felelősségéről, valamint hogy vegyék fontolóra egy ILO-egyezmény kidolgozását a tisztességes munka ellátási láncokban történő előmozdításáról. A megfelelő végrehajtás biztosításához fontos a harmadik országokkal és a nemzetközi szervezetekkel folytatott együttműködés és információcsere.

2. Háttér-információk

2.1. Az ILO a modern rabszolgaságról szóló közelmúltbeli kiadványában úgy becsüli, hogy egy adott napon mintegy 27,6 millió ember van kényszermunkahelyzetben. A kényszermunkától a világ egyetlen régiója sem mentes, még Európa sem.

2.2. Az ILO kényszermunkáról szóló 1930. évi (29. sz.) egyezménye⁽⁸⁾ szerint a kényszermunka kifejezés „vonatkozik minden olyan munkára vagy szolgáltatásra, amit valamilyen büntetés terhe alatt valakitől követeltek, és amire a munkára kötelezett személy nem szabad akaratából vállalkozott”. A kényszermunkáról szóló jegyzőkönyv 1. cikke (3) bekezdésének három eleme:

- „munka vagy szolgáltatás”: bármely tevékenység, iparág vagy ágazat – beleértve az informális gazdaságot is – keretében végzett munka minden típusa,
- „valamilyen büntetés terhe”: a büntetések széles körét jelenti, amelyek arra szolgálnak, hogy valakit munkára kényszerítsenek,
- „szabad akaratából vállalkozik”: a munkavállaló szabad és tájékoztatáson alapuló beleegyezése abba, hogy munkát vállaljon, és az a lehetőség, hogy bármikor szabadon távozzon (ez olyan kérdésekre is kiterjed, mint például a személyazonosító okmány nem önkéntes átadása).

Az ILO az alapvető ILO-egyezmények közé sorolja a 29. sz. ILO-egyezményt, a 29. sz. ILO-egyezmény 2014. évi jegyzőkönyvét⁽⁹⁾ és a kényszermunka felszámolásáról szóló 105. sz. ILO-egyezményt⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ ILO C029 – A kényszermunkáról szóló 1930. évi 29. sz. egyezmény.

⁽⁹⁾ ILO P029 – A kényszermunkáról szóló 1930. évi egyezményhez csatolt 2014. évi jegyzőkönyv.

⁽¹⁰⁾ ILO C105 – A kényszermunka felszámolásáról szóló 1957. évi 105. sz. egyezmény.

2.3. Az EGSZB rámutat arra, hogy számos alapvető nemzetközi és európai megállapodás, például az Európai Unió Alapjogi Chartája⁽¹¹⁾ 5. cikkének (2) bekezdése és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának⁽¹²⁾ 4. cikke tiltja a kényszermunkát. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának⁽¹³⁾ 8. cikke kimondja, hogy „senkit sem lehet kényszermunkára vagy kötelező munkára igénybe venni”. Az ENSZ fenntartható fejlődési céljaiban⁽¹⁴⁾ (különösen a 8. fenntartható fejlődési célban) meghatározott célkitűzések eléréséhez a kényszermunka elleni hatékony eszközökre van szükség. Az Európai Szociális Charta⁽¹⁵⁾ keretét biztosít a társadalmilag igazságos munkakörülményekhez és a tisztességes szociális jogokhoz. Az EGSZB szerint rendkívül fontos az emberi jogok – köztük a munkavállalói jogok – érvényesítése, függetlenül attól, hogy ez összeegyeztethető-e a belső piac négy szabadságával (az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a személyek szabad mozgása).

2.4. Az EGSZB közvetlenül foglalkozott a témával a REX/395. sz., „A kényszermunka elleni küzdelem Európában és a világban: Milyen szerep hárul az EU-ra? – Az EGSZB hozzájárulása a 2014. évi ILO-konferenciához” című véleményében⁽¹⁶⁾, valamint azt több más véleményében, köztük a SOC/727.⁽¹⁷⁾, INT/911.⁽¹⁸⁾, INT/973.⁽¹⁹⁾, REX/532.⁽²⁰⁾ és REX/518.⁽²¹⁾ sz. véleményében is érintette.

2.5. 2016 és 2021 között 2,7 millióval nőtt a kényszermunkát végző emberek száma. A közelmúltbeli válsághelyzetek – különösen a Covid19-világjárvány, az éghajlati válság és számos fegyveres konfliktus, legutóbb az Ukrajna elleni orosz agresszió – miatt sokan elvesztették jövedelmüket, így tovább súlyosbodott a szegénység, fokozva a kényszermunka problémáját.

2.6. Az EGSZB üdvözlöi a kényszermunkával előállított termékek uniós piacon belüli tilalmáról szóló rendeletre irányuló európai bizottsági javaslatot (COM(2022) 453 final). A kényszermunka elleni küzdelemnek prioritásként kell szerepelnie az EU emberi jogi menetrendjében az EU azon kötelezettségvállalásának részeként, hogy világszerte előmozdítja a tisztességes munkát.

2.7. Amint azt az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó, a 2020–2024-es időszakra szóló uniós cselekvési terv 1.4. fejezetének j) pontja is rögzíti, a gazdasági, szociális, kulturális és munkavállalói jogok előmozdítása, és ezáltal a kényszermunka és a kizsákmányolás valamennyi formájának felszámolása alapvető fontosságú az EU emberi jogokkal és demokráciával kapcsolatos globális vezető szerepének biztosításához. A tisztességes munkáról szóló európai bizottsági közleménnyel⁽²²⁾ együtt ez a rendelet azon eszközök sorába tartozik, amelyek szükségesek e cél eléréséhez és a szociálisan felelős európai termelők versenyképességének úgy a közös piacon belül, mint máshol történő támogatásához.

⁽¹¹⁾ Az EU Alapjogi Chartája.

⁽¹²⁾ Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata.

⁽¹³⁾ A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya.

⁽¹⁴⁾ Az ENSZ fenntartható fejlődési céljai.

⁽¹⁵⁾ Európai Szociális Charta.

⁽¹⁶⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A kényszermunka elleni küzdelem Európában és a világban: Milyen szerep hárul az EU-ra? – Az EGSZB hozzájárulása a 2014. évi ILO-konferenciához (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 311., 2014.9.12., 31. o.).

⁽¹⁷⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A tisztességes munka világszerte történő előmozdítása (COM(2022) 66 final) (HL C 486., 2022.12.21., 149. o.).

⁽¹⁸⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Kötelező átvilágítás (feltáró vélemény) (HL C 429., 2020.12.11., 136. o.).

⁽¹⁹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról és az (EU) 2019/1937 irányelv módosításáról (COM(2022) 71 final) (HL C 443., 2022.11.22., 81. o.).

⁽²⁰⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Fenntartható ellátási láncok és tisztességes munka a nemzetközi kereskedelemben (feltáró vélemény) (HL C 429., 2020.12.11., 197. o.).

⁽²¹⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A vállalkozások és az emberi jogok tekintetében kötelező erővel bíró ENSZ-egyezmény (saját kezdeményezésű vélemény) (HL C 97., 2020.3.24., 9. o.).

⁽²²⁾ COM(2022) 66 final.

2.8. Az EGSZB szerint harmonizált uniós szabályozási keretet kell kialakítani ezen a területen. Ez a rendelet a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról szóló irányelvre vonatkozó európai bizottsági javaslattal⁽²³⁾ együtt – amely a hatálya alá tartozó vállalatok vállalati magatartásával és átvilágítási folyamataival foglalkozik – várhatóan megfelelő szabályozási eszköz lesz arra, hogy összhangot teremtsen az uniós (pl. az (EU) 2019/1020 rendelet⁽²⁴⁾) és a nemzeti jogszabályok között. Kiegészíti továbbá a kényszermunka felszámolásának és a felelős üzleti magatartásra vonatkozó nemzetközi normák – például az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó ENSZ-irányelvek⁽²⁵⁾ és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) multinacionális vállalkozásokra vonatkozó iránymutatásai⁽²⁶⁾ – végrehajtásának előmozdítására irányuló erőfeszítéseket is. Ezenkívül a multinacionális vállalatokra és a szociálpolitikára vonatkozó elvekről szóló háromoldalú ILO-nyilatkozat⁽²⁷⁾ és az ILO munkáltatókhoz és vállalkozásokhoz címzett, a kényszermunka elleni küzdelemről szóló kézikönyve⁽²⁸⁾ támogatásul szolgálhat a vállalatok és a kormányok számára a kényszermunka felszámolásához.

2.9. A szervezett civil társadalomnak központi szerepe van a kényszermunka valamennyi formája elleni küzdelemben. Különösen a szociális partnerek vannak stratégiaileg jó helyzetben ahhoz, hogy biztosítsák az intézményi szerepvállalást és a fenntarthatóságot. Ezért kiemelkedő fontosságú, hogy e jogszabály rögzítse, hogy a jövőbeli végrehajtási folyamatban az ellátási lánc minden szintjén intézményi szerep jut a szociális partnereknek és a nem kormányzati szervezeteknek.

2.10. A kényszermunka egyik fő oka a nyereség maximalizálására törekvés az emberi jogok kárára. Az EGSZB szerint átfogóbb módon kell kezelni a kényszermunka okait és gyökereit. Mindazonáltal e rendelet fontos további lépést jelenthet az egyenlő versenyfeltételek globális alapjainak megteremtése felé.

3. Általános megjegyzések

3.1. Az EGSZB felhívja a figyelmet arra, hogy hatékony intézkedéseket kell hozni a kényszermunka alkalmazásának EU-n belül és azon kívül történő megakadályozása és felszámolása, az áldozatok védelme és a megfelelő, hatékony jogorvoslatokhoz – például kártérítéshez – való hozzáférésük biztosítása, valamint a kényszermunkát alkalmazók szankcionálása érdekében. Az EGSZB rámutat továbbá arra, hogy a hatékony végrehajtás biztosítása terén az első lépés az, ha minden uniós tagállam ratifikálja a 29. sz. ILO-egyezményhez csatolt 2014. évi jegyzőkönyvet (P029)⁽²⁹⁾. Az Uniónak politikai és jogalkotási munkája során alkalmaznia kell a jegyzőkönyvben foglalt ajánlásokat, és minden rendelkezésre álló eszközzel (például kereskedelmi megállapodásokkal, fejlesztési együttműködéssel, emberi jogi párbeszéddel stb.) elő kell mozdítania a nemzetközi ratifikációs folyamatot. Ezenkívül a szervezkedési jog és a kollektív tárgyalási jog elveinek alkalmazásáról szóló 1949. évi (98. sz.) ILO-egyezmény⁽³⁰⁾ ratifikálásának és hatékony végrehajtásának világszerte történő előmozdítása kulcsszerepet játszik a kényszermunka okai elleni küzdelemben.

3.2. A vállalati átvilágítási eljárások végrehajtása fontos lépés afelé, hogy a vállalati felelősséget az ellátási lánc egészében alkalmazzák a termelési folyamaton belül; ennek megfelelően a végrehajtás során a termelési folyamatra kell összpontosítani. A hatékony alkalmazás és a – különösen a kkv-k számára – kezelhető adminisztratív terhek fenntartása érdekében egyaránt olyan egyértelműen meghatározott és realiztikus kötelezettségekre van szükség, amelyek összhangban vannak és összeegyeztethetők az Európai Bizottság által már előterjesztett szabályozási aktusokkal, különösen a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításra vonatkozó kezdeményezéssel. Az EGSZB üdvözli, hogy a jelenlegi és tervezett szabályozási keretet kiegészítő importtilalom a termékvonlra összpontosít.

3.3. Mindazonáltal a termékvonlra való összpontosítás figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy sok esetben a kényszermunka olyan rendszerszintű minta, amely a termelő, a gyártó vagy az importőr teljes szervezetére kiterjed. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy bár a termékek azonosítása fontos kiindulópont, a kényszermunkát nem szabad elszigetelten kezelni. A rendeletnek kifejezetten arra kell törekednie, hogy egy adott gazdasági szereplő valamennyi termékére kiterjedjen, hiszen a kényszermunka nem korlátozódik egy adott létesítményen belüli egyetlen termékvonlra.

⁽²³⁾ COM(2022) 71 final.

⁽²⁴⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1020 rendelete (2019. június 20.) a piacfelügyeletről és a termékek megfelelőségéről, valamint a 2004/42/EK irányelv, továbbá a 765/2008/EK és a 305/2011/EU rendelet módosításáról (HL L 169., 2019.6.25., 1. o.).

⁽²⁵⁾ Az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó ENSZ-irányelvek.

⁽²⁶⁾ Az OECD multinacionális vállalatokra vonatkozó iránymutatásai.

⁽²⁷⁾ Az ILO háromoldalú nyilatkozata a multinacionális vállalatokra és a szociálpolitikára vonatkozó elvekről.

⁽²⁸⁾ Az ILO munkáltatókhoz és vállalkozásokhoz címzett, a kényszermunka elleni küzdelemről szóló kézikönyve.

⁽²⁹⁾ A P029. sz. jegyzőkönyv ratifikálása.

⁽³⁰⁾ ILO C098 – A szervezkedési és a kollektív tárgyalási jogról szóló 1949. évi 98. számú egyezmény.

3.4. Az EGSZB megjegyzi, hogy a javaslat közzététele előtt nem végeztek hatásvizsgálatot, annak ellenére, hogy más kezdeményezések, például a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról szóló irányelv kapcsán sor került hatásvizsgálatra. Ez a rendelet az importált és exportált termékek betiltására, forgalmazásának felfüggesztésére és a határon vagy kikötőben történő lefoglalására összpontosít, ami új eljárásokat fog eredményezni. Az értékelésnek mindazonáltal kiegyensúlyozottnak kell lennie, és figyelembe kell vennie a kényszermunka elleni fellépés előnyeit és költségeit.

3.5. Mivel azonban a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról szóló irányelvjavaslat jelenleg előkészítés alatt áll, és a rendeletre irányuló javaslat is tartalmaz a kellő gondosság ellátási láncokban történő biztosítására vonatkozó világos elemeket, még tisztázni kell, hogy a két jogszabály hogyan fog egymás mellett működni a gyakorlatban. Az Európai Bizottságnak ezért koherens megközelítést kell követnie, és el kell kerülnie a következetlenségeket.

3.6. Az EGSZB megjegyzi, hogy a javaslatnak komoly korlátai vannak a rendszerszintű kényszermunka kezelése tekintetében. A kérdés megfelelő kezelését szolgálná egy olyan egyértelmű eljárás, amelynek célja a kényszermunka alkalmazása kapcsán magas kockázatúnak minősített régiók és ágazatok felsorolása. Ennek révén a rendelet sokkal hatásosabban kezelhetné az állami kényszermunka elterjedtségét, különösen az uniós ellátási láncokban, és annak megszüntetésére kényszeríthetné a vállalatokat.

3.7. Az EGSZB rámutat, hogy a tilalom kapcsán középponti jelentőségű eszköz lesz a 11. cikkben ismertetett, javasolt adatbázis. Ennek struktúráját azonban még részletesen ki kell dolgozni. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy egyértelműen meghatározott, pontos és átlátható kockázati mutatókra van szükség, amelyek többek között a termék eredetén és összetevőin, valamint egyéb releváns információkon alapulnak. Ezt az adatbázist naprakészen kell tartani, és többek között a vizsgálati eljárások eredményeként szerzett új információkkal kell kiegészíteni.

3.8. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy fontos az átláthatóság, illetve az, hogy a vállalatok, az illetékes hatóságok, a szervezett civil társadalom és a nyilvánosság korlátozások nélkül hozzáférjen az információkhoz. Az EGSZB ezért azt javasolja, hogy az adatbázis részeként vezessenek be egy olyan összehasonlító értékelési rendszert, amelyet az erdőirtáshoz és erdőpusztuláshoz kapcsolódó egyes áruk és termékek uniós piacon történő forgalmazásáról és Unióból történő kiviteléről, valamint a 995/2010/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre vonatkozó javaslat (COM(2021) 706 final) is ajánl. Ennek központi eleme egy, a szakértők által az adatbázisban összegyűjtött és más információk alapján magas és alacsony kockázatúnak minősülő régiókra és ágazatokra, illetve egészen a termékcsoportok, a termékek és a vállalatok szintjéig lebontott értékelési rendszer. Az EGSZB hangsúlyozza továbbá, hogy lehetővé kell tenni a szervezett civil társadalom, köztük a szociális partnerek számára, hogy releváns információkkal szolgálhassanak. Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a harmadik országokban működő civil társadalmi szervezetek könnyen nyújthassanak releváns információkat a kényszermunkáról. A releváns információk összegyűjtéséhez elengedhetetlen az EU állandó képviselőivel és küldöttségeivel, valamint az ENSZ (és ezen belül az ILO) hivatalaival, az ILO nemrégiben elindított, kényszermunkával foglalkozó megfigyelőközpontjával és annak adatbázisával, valamint más civil társadalmi szervezetekkel, például a kényszermunkával foglalkozó Delta 8.7 nevű szervezettel való szoros együttműködés.

3.9. A rendeletjavaslat egyik kulcseleme, hogy az illetékes nemzeti hatóságoknak – saját kezdeményezésükre vagy a kapott információk alapján – vizsgálatot kell indítaniuk, ha alapos gyanújuk van arra, hogy az adott árukat kényszermunkával állították elő. Az EGSZB úgy véli, hogy a 2. cikk n) pontja szerinti megalapozott aggály esetén az illetékes nemzeti hatóságokat fel kell jogosítani arra, hogy az EU határán lefoglalják az árukat. Az Egyesült Államok vámhatósága már alkalmaz egy ehhez hasonló megközelítést a „Withhold Release Orders” [ideiglenes visszatartásra irányuló határozatok] formájában. Az EGSZB azt javasolja, hogy eltérő kötelezettségek vonatkozzanak a gazdasági szereplőkre, attól függően, hogy magas vagy alacsony kockázatúnak minősülnek-e.

3.10. Magas kockázat esetén kötelezővé kell tenni az átvilágítási rendszert és ezen belül az információgyűjtést, a kockázatértékelést és a kockázatsökkentést, hasonlóan az erdőirtásmentes termékekről szóló rendeletben meghatározott rendszerhez, de a kényszermunkára vonatkozó javaslatból igazítva. Így részletes információkra van szükség a termékről, a gyártóról, az importőrrel, a származásról és az összetevőkről, valamint a termékben és összetevőiben felhasznált erőforrásokról és ásványokról. Mindez része az ellátási lánc feltérképezésének és megismertetésének, ami alapvető követelmény annak meghatározásához, hogy hol fordul elő kényszermunka az értékláncban. A kv-k helyzetét figyelembe véve egyszerűsített átvilágítást kell végezni, amely a releváns információk összegyűjtésére korlátozódik. Emellett az illetékes nemzeti hatóságoknak a vizsgálatok előzetes szakaszában a magas kockázatú régiókhoz, vállalkozásokhoz és/vagy ágazatokhoz köthető termékekre kell összpontosítaniuk. Az üzleti titkokat minden esetben védeni kell, például megfelelő titoktartási záradékok alkalmazásával.

3.11. A vizsgálatok előzetes szakaszában a gazdasági szereplőnek kellő gondosságra vonatkozó nyilatkozatot kell benyújtania, ha a termék magas kockázatú régiókhoz, vállalkozásokhoz és/vagy ágazatokhoz köthető. Az iránymutatásokban (23. cikk) részletesen meghatározandó, kellő gondosságra vonatkozó követelményeknek való meg nem felelést, valamint az előírt kellő gondosságra vonatkozó nyilatkozatok benyújtásának elmulasztását megalapozott aggálynak kell minősíteni, aminek a termék lefoglalásához és a vizsgálat azonnali megindításához kell vezetnie. Az alacsony kockázatú régiókhoz, vállalkozásokhoz és/vagy ágazatokhoz köthető termékek esetében a gazdasági szereplők mentesülnek a kötelező átvilágítás alól, és az eljárást az Európai Bizottság javaslatának megfelelően kell lefolytatni. Az EGSZB mindazonáltal kiemeli, hogy a valódi társadalmi felelősségvállalás érdekében nagyon fontos, hogy ne lehessen az átvilágítás mögé bújni a vizsgálat megindításának elkerülése érdekében.

3.12. Az EGSZB rámutat arra, hogy a megfelelő végrehajtás csak akkor valósulhat meg, ha az uniós tagállamok elegendő finanszírozást és erőforrást különítenek el illetékes nemzeti hatóságai számára. Az Európai Bizottság már felismerte, hogy a hatékony jogérvényesítést nagymértékben aláássa, ha a nemzeti vámhatóságok nem rendelkeznek elegendő forrással. Ezen túlmenően az illetékes nemzeti hatóságok számára elegendő időt kell biztosítani a részletes és alapos vizsgálat elvégzésére.

3.13. Az ILO modern rabszolgaságról szóló közelmúltbeli kiadványában foglaltak szerint a kényszermunka áldozatainak társadalmi-demográfiai összetétele változatos. A kiszolgáltatott helyzetben lévő társadalmi csoportok, például a migráns munkavállalók különösen ki vannak téve a kényszermunka nagyobb kockázatának. Ezért az EGSZB kéri, hogy vegyék figyelembe a migráns munkavállalók, a hontalan személyek és a gyermekek helyzetét. Külön hangsúlyt kell helyezni a nemi szempontokra.

3.14. Az ILO szerint világszerte 160 millió gyermek végez gyermekmunkát. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek a munka világára vonatkozó alapvető elvekről és jogokról szóló nyilatkozata felszólít a gyermekmunka tényleges eltörlésére. A gyermekmunka elleni küzdelemmel kapcsolatos uniós kötelezettségvállalást a gyermekmunkával szembeni zéró tolerancia elve határozza meg, amely az Európai Unió Alapjogi Chartájának 32. cikkén, a gyermekek jogaira vonatkozó uniós stratégián⁽³¹⁾, valamint az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó, a 2020–2024 közötti időszakra szóló uniós cselekvési terv 1.4. fejezetének c) pontján alapul. Az EGSZB elismeri, hogy az Európai Bizottság a javasolt rendelet 2. cikkének a) pontjában kifejezetten megemlíti a gyermekekkel végeztetett kényszermunkát. Mindazonáltal a gyermekmunka eltörlésének felgyorsítása érdekében e rendelet hatályát ki kellene terjeszteni a foglalkoztatás alsó korhatáráról szóló 1973. évi (138. sz.) ILO-egyezményre, az ILO 146. sz. ajánlására, a gyermekmunka legrosszabb formáiról szóló 1999. évi (182. sz.) ILO-egyezményre és az ILO 190. sz. ajánlására. Az EGSZB megjegyzi továbbá, hogy a gyermekmunka minden más formája elleni küzdelem érdekében megfelelő uniós jogalkotási kezdeményezésre van szükség.

3.15. Az EGSZB megállapítja, hogy a jelenlegi javaslat nem veszi megfelelően figyelembe az Európai Unión belül és kívül kizsákmányolásba kényszerített munkavállalók szempontjait. A kényszermunkát végző munkavállalók helyzetének megerősítése érdekében az európai jogszabályokban fontolóra kellene venni megfelelő kártérítés biztosítását az áldozatok számára. A munkavállalók képviselőinek, a helyi szakszervezeteknek, a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetségnek (ITUC) és maguknak a munkavállalóknak, illetve a civil társadalmi szervezeteknek is részt kell venniük a vizsgálati és döntéshozatali folyamatokban annak érdekében, hogy minden szakaszban figyelembe vegyék az érintett munkavállalók véleményét és érdekeit.

3.16. Az Európai Bizottságnak fokoznia kell az arra irányuló erőfeszítéseit, hogy olyan nemzetközi struktúrákat hozzanak létre, amelyek a kényszermunka problémájának megoldására, valamint a nemzetközi szintű jogbiztonság garantálása érdekében a fellépések és az intézkedések összehangolására szolgálnak. Ezenkívül, amint az EGSZB SOC/727. sz. véleményében⁽³²⁾ is megemlíti, az EGSZB többször kérte, hogy az EU támogassa egy kötelező erejű ENSZ-egyezmény létrehozását a vállalkozások emberi jogi felelősségéről, valamint hogy vegyék fontolóra egy ILO-egyezmény kidolgozását a tisztességes munka ellátási láncokban történő előmozdításáról. A rendelet által kitűzött célok megfelelő végrehajtásának biztosításához fontos a harmadik országokkal és a nemzetközi szervezetekkel folytatott együttműködés és információcsere.

3.17. Az EGSZB rámutat arra, hogy az EU-ban és valamennyi partnerországában erős és ambiciózus jogszabályokra van szükség a kényszermunka elleni küzdelemhez. Ezért az ellentmondások elkerülése és a kényszermunka kérdésének hatékony globális szintű kezelése érdekében a jelenlegi javaslatot össze kell hangolni különösen az Egyesült Államokban, Kanadában és más fejlett, érett piacokon alkalmazott fogalom meghatározásokkal és kritériumokkal (pl. az Egyesült Államok újgur kényszermunka megelőzéséről szóló törvényével, az Egyesült Államok vámtörvényével és a kidolgozás alatt álló, az ellátási láncokban alkalmazott kényszermunka és gyermekmunka elleni küzdelemről szóló törvénnyel). Mindazonáltal

⁽³¹⁾ Az Európai Unió Alapjogi Chartája (HL C 326., 2012.10.26., 391. o.), az EU gyermekjogi stratégiája.

⁽³²⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A tisztességes munka világszerte történő előmozdítása (COM(2022) 66 final) (HL C 486., 2022.12.21., 149. o.).

fontos, hogy a kényszermunkával kapcsolatosan világszerte felmerülő esetek ellenőrzésére hatékony uniós intézményi rendszer álljon rendelkezésre, és a vállalatoknak alá kell vetniük magukat ennek. A javaslatnak arra kell törekednie, hogy közös nemzetközi struktúrákat alakítson ki a kényszermunka kezelésére a nagyobb fokú nemzetközi szintű harmonizáció, jogi egyértelműség és jogbiztonság garantálása, valamint különösen az uniós vállalatok külföldi jogszabályokkal való összeütközésének elkerülése érdekében.

3.18. Mivel a kényszermunka globális probléma, és mivel a globális értékláncok szorosan összekapcsolódnak, elő kell mozdítani a kényszermunka elleni nemzetközi együttműködést. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a tilalom megfelelő végrehajtásához elengedhetetlen a harmadik országbeli hatóságokkal és a nemzetközi szervezetekkel, különösen az ILO-val és az ENSZ-szel folytatott szoros együttműködés és információcsere.

3.19. Az EU helyi állandó képviselőinek és küldöttségeinek kulcsszerepet kell játszaniuk a kényszermunka áldozataival és a civil társadalmi szervezetekkel folytatott kommunikációban. Azáltal is fontos szerepet kell vállalniuk, hogy együttműködnek az ENSZ-szel és az ILO-val a kockázatértékelésekhez szükséges értékes adatok gyűjtésében és rendelkezésre bocsátásában (pl. a kényszermunkára vonatkozó nemzeti felmérések kidolgozásakor vagy támogatásakor), illetve együttműködő partnerként kell eljárniuk a folyamatban lévő vizsgálatokban. Panasz esetén ugyancsak első kapcsolattartó pontként kell szolgálniuk.

3.20. A globalizáció folyamata megerősítette a világszinten aktív vállalatok pozícióját, valamint gyengítette az állami intézmények hatalmát, különösen a globális dél országaiban. Az EGSZB felhívja a figyelmet arra, hogy a kényszermunka elleni küzdelmet be kell építeni az EU kereskedelmi és fejlesztési együttműködési politikájába. A kevésbé fejlett és a legkevésbé fejlett országok esetében prioritásként kell kezelni a helyi munkaügyi hatóságok aktív támogatását. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy e jogszabálynak minden országot egyformán kell kezelnie, és óva int attól, hogy a kevésbé és legkevésbé fejlett országokat aránytalanul hátrányos helyzetbe hozza.

3.21. Az EGSZB üdvözlöi, hogy a javaslat hatálya mérettől függetlenül valamennyi gazdasági szereplőre kiterjed. Mindazonáltal a hatósági vizsgálatok fókuszát a gazdasági szereplők méretétől és gazdasági erőforrásaitól függően kell meghatározni. Kiemelt figyelmet kell ezért fordítani a nagy gazdasági szereplőkre, valamint azokra a vállalatokra, amelyeknél magas a kényszermunka alkalmazásának kockázata. Az EGSZB rámutat, hogy a digitális piacok egyedi jellege miatt speciális megközelítésmódra lesz szükség e jogszabály végrehajtása során.

3.22. Az EGSZB meg kívánja ragadni a jogalkotási aktus közzététele által nyújtott lehetőséget arra, hogy arra kérje az Európai Bizottságot, hogy vizsgálja meg, hogy létre lehetne-e hozni egy olyan „nyilvános uniós minősítő ügynökséget”, amely a környezeti és társadalmi fenntarthatósággal, valamint az üzleti környezetben érvényesülő emberi jogokkal foglalkozna. Ezt a témát a REX/518. sz. vélemény 3.11. pontja már korábban tárgyalta. Egy ilyen ügynökségnek európai szabványokat kellene kidolgoznia a kellő gondosság elvén alapuló rendszerek számára. Ezek a szabványok nagyban hozzájárulhatnak az egyenlő versenyfeltételek megteremtéséhez, ami elsősorban az európai vállalatok érdekét szolgálja. Ezen túlmenően ennek az ügynökségnek kötelező minőségi előírásokat kell kidolgoznia az egyes könyvvizsgáló cégek megbízásából az EU-ban auditokat és akkreditációs eljárásokat végző cégek számára, valamint felügyeleti rendszert kell kifejlesztenie az említett cégek rendszeres ellenőrzésére.

3.23. Az EGSZB kéri, hogy a tagállamokban jelöljenek ki vagy hozzanak létre illetékes nemzeti hatóságokat a vállalatok környezeti és társadalmi fenntarthatósággal kapcsolatos, valamint emberi jogi felelőssége területén ellenőrzést végző cégek akkreditációjának elvégzésére. A nyilvános minősítő ügynökségnek technikai támogatást és képzést kell nyújtania az illetékes nemzeti hatóságok számára a vállalkozásokat a felelősség és a kellő gondosság tekintetében támogató nemzeti rendszerek bevezetéséhez. Az EGSZB a rendelet végrehajtásával kapcsolatban megjegyzi, hogy a jogbiztonság garantálása érdekében egyértelmű és érthető megfogalmazásra van szükség, és könnyen alkalmazható iránymutatással kell szolgálni annak érdekében, hogy az adminisztratív terhek kezelhető mértékűek maradjanak a gazdasági szereplők, különösen a kkv-k számára mindennapi tevékenységük során. Ezért az illetékes nemzeti hatóságoknak technikai támogatást kell nyújtaniuk a vállalkozások, különösen a kkv-k számára átvilágítási rendszereik kialakítása során (az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó ENSZ-irányelvekkel, az OECD multinacionális vállalatokra vonatkozó iránymutatásaival és az ILO multinacionális vállalatokra vonatkozó nyilatkozatával összhangban).

4. Részletes megjegyzések

4.1. Az EGSZB támogatja a 2. cikk a) pontjában szereplő, a kényszermunka ILO által elfogadott definícióján alapuló fogalom meghatározást, amely „minden munkát vagy szolgáltatást” magában foglal. Tehát a kényszermunka igénybevételével szállított árukat is bele kell foglalni a javaslatba, egyrészt a fogalom meghatározásnak való megfelelés érdekében, másrészt arra való tekintettel, hogy a szállítási szolgáltatások is az áruellátási lánc alapvető részét képezik.

4.2. Annak érdekében, hogy támogassa és koordinálja a nemzeti hatóságokat a rendelet végrehajtásában, az Európai Bizottságnak erőteljes, aktív és vezető szerepet kell játszania a kényszermunkával előállított termékek elleni uniós hálózatban, melynek létrehozását a 24. cikk javasolja. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy biztosítson egyértelműen meghatározott struktúrát és elegendő finanszírozást e hálózat számára, hogy az támogathassa az uniós tagállamokat az információgyűjtésben, valamint használja fel ezt a hálózatot a folyamatos információáramlás fenntartására. A hálózatnak össze kell hangolnia a fellépéseket, például a nemzetközi vizsgálatokat, és támogatnia kell a behozatali tilalmak érvényesítését. Az Európai Bizottságnak fontolóra kellene vennie annak lehetőségét is, hogy saját maga folytasson le vizsgálatokat, ahogy azt a versenyellenes gyakorlatok nyomán követése és vizsgálata során már most is teszi. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a hálózat valamennyi tevékenységébe vonja be a szervezett civil társadalmat, különösen a szociális partnereket.

4.3. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság arra irányuló kezdeményezését, hogy a javaslat 23. cikkében foglaltaknak megfelelően iránymutatásokat adjon ki, amelyekkel támogatja a vállalatokat a működésükben és értékláncaikban előforduló kényszermunka kockázatainak azonosításában, megelőzésében, enyhítésében és megszüntetésében. Emellett az Európai Bizottságnak vagy más állami hatóságoknak egyértelmű ajánlásokat kell megfogalmazniuk a kkv-k számára arra vonatkozóan, hogy miként alakíthatnak ki átvilágítási rendszereket, ezáltal külön is támogatva a kkv-kat. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy vonja be a szervezett civil társadalmat a kidolgozási folyamatba, és mihamarabb, de mindenképpen még jóval a rendelet hatálybalépése előtt tegye közzé ezeket az iránymutatásokat (11. és 23. cikk), mégpedig oly módon, hogy azok könnyen hozzáférhetőek legyenek. Ez lehetővé teszi az illetékes nemzeti hatóságok, a vámhatóságok és az üzleti szervezetek számára, hogy felkészüljenek a jogi aktus végrehajtására és az ahhoz kapcsolódó esetleges nehézségekre.

4.4. Az EGSZB rámutat arra, hogy az 5. cikk (6) bekezdése értelmében az illetékes nemzeti hatóságoknak a vizsgálatok elvégzéséhez szükségük van a gazdasági szereplők hozzájárulására. Ez gyengíti a vizsgálati folyamatot, és kiskaput hoz létre a javasolt rendeletben.

4.5. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a rendelet megsértése esetén alkalmazandó szankciók tekintetében egységes, uniós szintű minimumra van szükség. Ez a tagállamok körében segít majd elkerülni a negatív versenyt, valamint egyenlő versenyfeltételeket biztosít. Ezenkívül hasznos lenne az Európai Bizottság számára rendszeres (pl. kétéves) jelentéstételi kötelezettséget előírni a rendelet egyes tagállamokon belüli alkalmazásával kapcsolatban.

4.6. Az EGSZB aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a rendelet végrehajtása a nemzeti vámhatóságok hatáskörébe fog tartozni (12. cikk). Ez esetlegesen a végrehajtás hatékonyságának csökkenéséhez vezethet, mivel előfordulhat, hogy az egyes nemzeti vámhivatalok között olyan különbségek vannak, ami következetlenségeket okozhat az Unión belül. Ezért hangsúlyozni, illetve intézményi szinten biztosítani kell a különböző országokon belüli megfelelő végrehajtást. A javasolt rendelet hatékony nyomon követése és végrehajtása érdekében egyértelmű iránymutatásokat kell nyújtani a nemzeti végrehajtó hatóságok részére, és megfelelő erőforrásokat kell a rendelkezésükre bocsátani. Technikai támogatást kell nyújtani az üzleti világnak, amely segít nekik megbirkózni a jogszabályokkal. Úgy véljük, hogy ehhez az EU-nak egy közös kockázatértékeléshez kapcsolódó fogalmi keretre, valamint egyértelmű iránymutatásokra van szüksége, elkerülve a bürokrácia megkettőződését és lehetőség szerint egyszerűsítve az eljárásokat.

4.7. Ami a vizsgálati folyamattal kapcsolatos határidőket illeti, úgy véljük, hogy a vállalatok számára a bizonyítékok benyújtásához előírt időnek hosszabbnak kellene lennie, mint az előzetes eljárási szakaszban biztosított 15 nap, illetve a vizsgálat második szakaszában biztosított további 15 nap. Ezenkívül a vállalatok számára a rendeletbe ütköző termékek visszahívására biztosított 30 napos határidőnek is hosszabbnak kell lennie. Emellett egyértelműbbé kell tenni, hogy a gyakorlatban hogyan zajlik majd a termékek forgalomból történő kivonása, beleértve szükség esetén a termékek megsemmisítését is.

4.8. Ahogyan azt az EGSZB *fenntartható vállalatirányításról* szóló INT/973. sz. véleménye⁽³³⁾ is említi, a szakszervezetek és a munkavállalók képviselői tisztában vannak azzal, hogy hol fordulhat elő kötelezettségszegés. Az EGSZB ezért felhívja a figyelmet arra, hogy a munkavállalók képviselőit és a helyi szakszervezeteket – a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetséggel egyetemben – fontos bevonni az átvilágítási eljárások kialakításának folyamatába (a kockázatok feltérképezése), az eljárások nyomon követésébe (végrehajtás) és a jogsértések bejelentésébe (riasztási mechanizmus). Az EGSZB kéri, hogy az EU-ban és a harmadik országokban működő szakszervezeteket és a munkavállalók képviselőit kifejezetten említsék meg a 26. cikk a) pontjában.

4.9. Az EGSZB felhívja a figyelmet arra, hogy a rendelet 27. cikkében említett felhatalmazáson alapuló jogi aktusok előkészítése során konzultálni kell a szervezett civil társadalommal.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 25-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

⁽³³⁾ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelv a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati átvilágításról és az (EU) 2019/1937 irányelv módosításáról (COM(2022) 71 final) (HL C 443., 2022.11.22., 81. o.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az (EU) 2017/745 és az (EU) 2017/746 rendeletnek az egyes orvostechnikai eszközökre és in vitro diagnosztikai orvostechnikai eszközökre vonatkozó átmeneti rendelkezések tekintetében történő módosításáról

(COM(2023) 10 final – 2023/0005 (COD))

(2023/C 140/14)

Felkérés:	az Európai Unió Tanácsa, 2023.1.23. Európai Parlament, 2023.1.26.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114. cikke, valamint 168. cikke (4) bekezdésének c) pontja
Illetékes szekció:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	190/0/2

Mivel az EGSZB megfelelőnek tartja a javaslat tartalmát, és részéről további megjegyzést nem kíván hozzáfűzni, úgy határozott, hogy a javaslattal kapcsolatban támogató véleményt bocsát ki.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre az Európai Gyógyszerügynökség részére fizetendő szolgáltatási és ügyintézési díjakról, az (EU) 2017/745 európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 297/95/EK tanácsi rendelet és a 658/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről

(COM(2022) 721 final – 2022/0417 (COD))

(2023/C 140/15)

Felkérés:	az Európai Unió Tanácsa, 2022.12.22. Európai Parlament, 2022.12.15.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114. cikke, valamint 168. cikke (4) bekezdésének c) és b) pontja
Illetékes szekció:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.1.24.
Plenáris ülészak száma:	575.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	195/0/1

Az EGSZB minden szempontból megfelelőnek tartja a javaslat tartalmát, és részéről nem kíván hozzáfűzni további megjegyzést, ezért úgy határozott, hogy a javaslattal kapcsolatban támogató véleményt bocsát ki.

Kelt Brüsszelben, 2023. január 24-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

ISSN 1977-0979 (elektronikus kiadás)
ISSN 1725-518X (nyomtatott kiadás)

Az Európai Unió
Kiadóhivatala
L-2985 Luxembourg
LUXEMBURG

HU